

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

В. І. Гончаренко, І. В. Іваній, А. І. Кудренко

БЛИШІЙСЬКИЙ СПОРТ

Навчальний посібник

Суми
Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка
2014

УДК 378.011.3–051
ББК 74.580.051я733
Г 65

**Рекомендовано до друку Вченою радою
Сумського державного університету імені А. С. Макаренка**

Рецензенти:

- О. А. Томенко** – доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор кафедри теорії та методики фізичної культури СумДПУ імені А. С. Макаренка;
- А. М. Ратов** – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент кафедри олімпійського і професійного спорту СумДПУ імені А. С. Макаренка

Гончаренко В. І.

Г 65 Олімпійський спорт : навч. посіб. / Гончаренко В. І., Іваній І. В., Кудренко А. І. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 364 с.

ISBN 978-966-698-180-9

У навчальному посібнику розглянуто основні поняття, символіка та атрибутика, викладено історію розвитку олімпійського руху, його ідеалів і принципів. Обґрунтовано і проаналізовано періодизацію олімпійського руху сучасності, розглянуто події та спортивні результати Ігор Олімпіад (1896-2012 рр.), зимових Олімпійських Ігор (1924-2010 рр.) і параолімпійських Ігор (1956-2012 рр.). Представлено матеріал, який розкриває організаційно-правові й соціально-економічні основи олімпійського спорту.

Тематика посібника охоплює весь курс дисципліни «Олімпійський спорт» відповідно до чинної навчальної програми, містить повний набір матеріалів, потрібних для організації аудиторної та самостійної роботи студентів, до кожної теми наведено завдання для самоконтролю. У додатках подано статистичні дані про досягнення титулованих спортсменів-олімпійців, окремо виділено досягнення українських спортсменів та олімпійських чемпіонів-уроженців Сумської області.

Навчальний посібник рекомендовано для викладачів та студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту, фахівців у галузі фізичної культури і спорту, спортсменів високої кваліфікації, усіх, хто цікавиться спортом.

ISBN 978-966-698-180-9

УДК 378.011.3-051
ББК 74.580.051я733

© Гончаренко В. І., Іваній І. В., Кудренко А. І., 2014
© Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»	9
1. Предмет дисципліни «Олімпійський спорт».....	9
2. Термінологія олімпійського спорту	10
3. Олімпійська символіка та атрибутика	18
Завдання для самоконтролю	24
ТЕМА 2. ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ	26
1. Значення спорту в житті давніх греків	26
2. Давньогрецькі спортивні свята, міфи та легенди про зародження Ігор	29
3. Підготовка до Ігор, їх учасники. Період найвищого розквіту	32
4. Значення та занепад Олімпійських ігор.....	38
Завдання для самоконтролю	41
ТЕМА 3. ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР	43
1. Передумови до відродження Олімпійських ігор	43
2. Життя та діяльність П'єра де Кубертена	46
3. Перший Олімпійський конгрес та його історичне значення.....	49
4. Роль Олексія Бутовського у відродженні Олімпійського руху.....	52
Завдання для самоконтролю	55
ТЕМА 4. ПЕРШИЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД	58
1. Загальна характеристика першого періоду Ігор Олімпіад (1896–1912 р.р.)	58
2. Хронологія Ігор I–V Олімпіад.....	59
2.1. Ігри I Олімпіади.....	59
2.2. Ігри II Олімпіади.....	63
2.3. Ігри III Олімпіади.....	66
2.4. Ігри IV Олімпіади.....	69
2.5. Ігри V Олімпіади.....	73
Завдання для самоконтролю	78

ТЕМА 5. ДРУГИЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД	81
1. Загальна характеристика другого періоду Ігор Олімпіад (1920–1948 р.р.)	81
2. Хронологія Ігор VII–XIV Олімпіад	82
2.1. Ігри VII Олімпіади.....	82
2.2. Ігри VIII Олімпіади.....	85
2.3. Ігри IX Олімпіади.....	88
2.4. Ігри X Олімпіади.....	90
2.5. Ігри XI Олімпіади.....	93
2.6. Ігри XIV Олімпіади.....	97
Завдання для самоконтролю	100
ТЕМА 6. ТРЕТІЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД	103
1. Загальна характеристика третього періоду Ігор Олімпіад (1952–1988 р.р.)	103
2. Хронологія Ігор XV–XXIV Олімпіад	104
2.1. Ігри XV Олімпіади.....	104
2.2. Ігри XVI Олімпіади.....	107
2.3. Ігри XVII Олімпіади.....	111
2.4. Ігри XVIII Олімпіади.....	116
2.5. Ігри XIX Олімпіади.....	120
2.6. Ігри XX Олімпіади.....	125
2.7. Ігри XXI Олімпіади.....	129
2.8. Ігри XXII Олімпіади.....	134
2.9. Ігри XXIII Олімпіади.....	138
2.10. Ігри XXIV Олімпіади.....	142
Завдання для самоконтролю	147
ТЕМА 7. ЧЕТВЕРТИЙ ПЕРІОД ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ СУЧАСНОСТІ	152
1. Загальна характеристика четвертого періоду олімпійського руху сучасності	152
2. Хронологія Ігор XXV–XXX Олімпіад	153
2.1. Ігри XXV Олімпіади.....	153
2.2. Ігри XXVI Олімпіади.....	158
2.3. Ігри XXVII Олімпіади.....	163
2.4. Ігри XXVIII Олімпіади.....	169

2.5. Ігри XXIX Олімпіади.....	174
2.6. Ігри XXX Олімпіади.....	182
Завдання для самоконтролю	190
ТЕМА 8. ЗИМОВІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	194
1. Історія виникнення Олімпійських ігор	194
2. Етапи проведення зимових Олімпійських ігор.....	195
3. Хронологія зимових Олімпійських ігор (1924–2010 р.р.).....	197
3.1. I зимові Олімпійські ігри.....	197
3.2. II зимові Олімпійські ігри.....	198
3.3. III зимові Олімпійські ігри	200
3.4. IV зимові Олімпійські ігри.....	201
3.5. V зимові Олімпійські ігри	203
3.6. VI зимові Олімпійські ігри.....	204
3.7. VII зимові Олімпійські ігри.....	205
3.8. VIII зимові Олімпійські ігри.....	206
3.9. IX зимові Олімпійські ігри.....	208
3.10. X зимові Олімпійські ігри.....	209
3.11. XI зимові Олімпійські ігри.....	211
3.12. XII зимові Олімпійські ігри.....	213
3.13. XIII зимові Олімпійські ігри.....	214
3.14. XIV зимові Олімпійські ігри.....	216
3.15. XV зимові Олімпійські ігри.....	218
3.16. XVI зимові Олімпійські ігри.....	220
3.17. XVII зимові Олімпійські ігри.....	222
3.18. XVIII зимові Олімпійські ігри.....	224
3.19. XIX зимові Олімпійські ігри.....	226
3.20. XX зимові Олімпійські ігри.....	229
3.21. XXI зимові Олімпійські ігри.....	231
Завдання для самоконтролю	234
ТЕМА 9. МІЖНАРОДНА ОЛІМПІЙСЬКА СИСТЕМА.....	240
1. Загальна структура Міжнародної олімпійської системи.....	240
2. Міжнародний Олімпійський Комітет та основи його діяльності.....	244
3. Міжнародні спортивні федерації.....	249

4. Національні олімпійські комітети	252
5. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети та спортивні ігри	257
Завдання для самоконтролю	269
ТЕМА 10. КЕРІВНІ ОРГАНИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ	272
1. Президенти Міжнародного олімпійського комітету: життя та діяльність.....	272
2. Діяльність НОК Російської імперії та СРСР	279
3. Президенти Національного Олімпійського комітету України	281
4. Вибір міста – організатора Олімпійських ігор	283
Завдання для самоконтролю	289
ТЕМА 11. СУЧАСНИЙ ОЛІМПІЗМ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ОЛІМПІЙСЬКОМУ РУСІ.....	292
1. Аматорство та професіоналізм у олімпійському русі	292
2. Комерціалізація олімпійського руху.....	298
3. Політика і олімпійський спорт.....	304
4. Система олімпійської освіти.....	310
5. Історичний досвід олімпійської підготовки.....	315
Завдання для самоконтролю	324
ЗАГАЛЬНІ РЕСУРСИ ДИСЦИПЛІНИ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ».....	328
1. Визначні атлети Олімпійських ігор	328
1.1. Найбільш титуловані спортсмени-олімпійці	328
1.2. Футбол на Олімпійських іграх.....	331
2. Спортсмени-українці на Олімпійських іграх.....	332
2.1. Спортсмени-українці, що виступали за інші держави	332
2.2. Українські спортсмени у складі СРСР.....	334
2.3. Виступи українців на Олімпійських іграх окремою командою.....	346
2.4. Олімпійські чемпіони – уродженці Сумської області.....	356
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕЛІК	363

ВСТУП

Олімпійський спорт уявляє собою одне із незвичайних явищ в історії людства. Олімпійські ігри зародилися в Давній Греції у 776 р. до н.е. (рік проведення Ігор першої Олімпіади) і регулярно проводилися більше тисячі років, являючись однією із важливих складових суспільної цивілізації. Завершивши свій давньогрецький цикл у 394 р. н.е., вони відродилися в кінці XIX ст. в сучасних нових історичних умовах після півтори тисячі років їх повного забуття.

Аналізуючи більш чим столітню історію сучасного олімпійського руху, неважко впевнитися в тому, що ідеали, яке покладено в основу Олімпійських ігор Давній Греції, вічні й привітливі для людства. Боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й зробила олімпійський спорт виключно популярним явищем, що охопило всі континенти і країни, свого роду феноменом суспільного життя світового співтовариства. В сучасному олімпійському русі спортивна, виховна й освітня сторони тісно переплітаються з соціально-філософськими, економічними й політичними реаліями, що зробило його універсальним явищем, прикладом ефективного співробітництва країн щодо укріплення миру і дружних відносин, взаємопорозуміння між державами і народами.

Набуття олімпійським рухом дивовижної стабільності та авторитету, його широке розповсюдження дозволяє йому стати фактором, що стимулює молодь до гармонійного розвитку, створює в її уявленні ідеал всебічно розвиненої особи, яка володіє високими моральними якостями. Популярність олімпійського руху вимагає відповідних знань у вчителя фізичної культури, тренера з виду спорту, які повинні бути активними провідниками ідей олімпізму. Тому природнім є включення до нових стандартів освіти та навчальних планів Інститутів фізичної культури дисципліни «Олімпійський спорт». Для супроводу вивчення цієї дисципліни майбутніми педагогами та майбутніми тренерами науково-педагогічними працівниками Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка впроваджено дистанційний курс, розроблений за допомогою віртуального навчального середовища LMS MOODLE. Цей курс розміщено у мережі Інтернет та може бути доступний для читача цього посібника за умови отримання паролю, який надається усім на адресу електронної пошти direktor_IFK@mail.ru.

Посібник структурований за 11 темами, кожна з яких презентована теоретичним матеріалом та системою завдань для самоконтролю. Загальні ресурси посібника (для усіх тем) включають довідковий матеріал щодо спортивних досягнень визначних атлетів Олімпійських ігор, результатів виступу українців на олімпіадах окремою командою, а також представлені Олімпійські чемпіони-уродженці Сумської області. Теми посібника мають доволі тісні міжпредметні зв'язки. Тому в окремих випадках на початку теми наведені не лише основні поняття теми, але й опорні міждисциплінарні поняття. Бібліографічний перелік до дистанційного курсу надає можливість більш детально ознайомитися з тими чи іншими питаннями олімпійського спорту та тенденціями його становлення.

У найзагальнішому вигляді ми визначили наступні цілі навчальної дисципліни «Олімпійський спорт». Навчальна мета – вивчення історії та розвитку олімпійського руху, його ідеалів та принципів, місця в системі явищ сучасного суспільного життя, організаційно-правових і економічних основ олімпійського спорту. Розвиваюча мета – формування якостей критичного мислення, розумових умінь та навичок, пізнавальної самостійності, рис психологічної усталеності, стимулювання самоактуалізації та самореалізації особистості студента. Виховна мета – забезпечити усвідомлення значення олімпійського руху в житті окремої людини, суспільства, людства та ролі олімпійських ідеалів і принципів, що впливають на особистість протягом усього життя, сприяти розвитку готовності жити у відкритому толерантному суспільстві.

Запропонований посібник рекомендовано до використання в навчальному процесі як викладачами, так і студентами. Викладачами – бо в ньому узагальнено великий масив знань у галузі олімпійського спорту, починаючи від давньогрецьких ігор і закінчуючи подіями останніх років. Студентам посібник буде корисним насамперед тому, що тут подано весь набір мінімально-необхідних матеріалів для їх повноцінної самостійної роботи, що, як відомо, є одним із головних «стовпів» усієї болонської ідеології.

ТЕМА 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»

1. Предмет дисципліни «Олімпійський спорт»

Олімпійський спорт – одне з найдивовижніших явищ в історії людства. Зародившись у Давній Греції, Олімпійські ігри регулярно проводилися більше тисячі років, будучи важливою складовою частиною давньої цивілізації. Проіснувавши з 776 до н.е. по 394 рік, вони припинили своє існування, щоб відродитися наприкінці XIX століття.

Сучасне існування Олімпійських ігор підтвердило, що ідеали, покладені в основу олімпійського руху, вічні та привабливі для людства. І власне боротьба за ці ідеали не тільки дозволила відродити Олімпійські ігри, але й зробила олімпійський спорт надзвичайно популярним явищем, яке охопило всі континенти та країни, стало свого роду феноменом громадського життя усієї світової спільноти.

Таким чином у сучасному світі спортивні, виховні та освітні сторони олімпійського спорту тісно переплелись з соціально-філософськими, економічними та політичними, що зробили його універсальним явищем, прикладом ефективної співпраці в ім'я гармонійного розвитку особистості, зміцнення миру та взаєморозуміння між державами та народами. В останні роки значно підвищився інтерес до Олімпійських ігор в усьому світі, про що свідчить постійний ріст кількості країн-учасниць та спортсменів, що приймають участь в олімпійських змаганнях. Цей фактор вимагає і відповідної підготовки фахівців з фізичної культури.

В Україні завдяки зусиллям представників Національного університету фізичного виховання і спорту велика увага приділяється популяризації та розповсюдженню знань з олімпійського спорту. При університеті створений центр олімпійських досліджень і освіти, який об'єднав кафедру Олімпійського спорту та музей Олімпійської слави, книжкове видавництво «Олімпійська література» та редакцію журналу «Наука в Олімпійському спорті». До навчальних планів університетів, інститутів фізичної культури,

факультетів фізичного виховання в педагогічних університетах включена навчальна дисципліна «Олімпійський спорт».

На сьогодні розроблена програма дисципліни «Олімпійський спорт», що включає 11 розділів, які умовно можна розділити на дві частини : 1 – історія і філософія олімпійського руху; 2 – основи сучасної підготовки спортсменів в олімпійському спорті.

Предметом навчальної дисципліни «Олімпійський спорт» є знання його різних складових як багатофункціонального суспільного явища, системи змагань та пов'язаної з нею системи підготовки спортсменів до Олімпійських ігор. Це цілісна система поглядів, яка дає уявлення про джерела олімпійського спорту, його сутність, поняття, принципи й закономірності, місце та функціонування у суспільстві, зміст і форми змагальної діяльності та спортивної підготовки.

2. Термінологія олімпійського спорту

Система знань про Олімпійський спорт виражається, перш за все, в основних термінах та їх визначенні. Більшість класифікацій термінології виділяють базові (основні) та похідні терміни, які підкорюються базовим та витікають з них. Усі терміни дисципліни «Олімпійський спорт» умовно поділяють на п'ять груп.

I. Найбільш загальні.

1. Олімпізм – філософія життя, що об'єднує в єдине ціле гідність тіла і духу, волі і розуму, концепція виховання гармонійно розвиненої людини засобами спорту, розповсюдження гуманістичних ідей в житті суспільства, розвитку співпраці, взаєморозуміння та взаємодопомоги. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, олімпізм прагне створити такий спосіб життя, який базувався б на радощах, здобутих через зусилля, освітніх цінностях доброго прикладу та повазі універсальних етичних принципів.

Основні цінності олімпізму:

- врівноваженість якостей тіла, волі, розуму;
- поєднання спорту з культурою та освітою;
- дотримання способу життя, який ґрунтується на радощах, здобутих власними зусиллями;
- повага до загальних основних етичних засад;

- гармонійний розвиток людини;
- сприяння утвердженню мирного суспільства;
- повага до людської гідності;
- розбудова мирного, кращого світу завдяки вихованню молоді засобами спорту;
- заняття спортом без будь – яких дискримінацій;
- взаєморозуміння в дусі дружби та чесної гри.

З метою пропаганди олімізму і впровадження в життя молоді олімпійських ідеалів діє Міжнародна олімпійська академія та більше 130 національних олімпійських академій, які займаються олімпійською освітою. Вперше ідея створення наукового центру на території Олімпії була висказана ще у 1926 році, та тільки у 1961 році, одночасно з відкриттям реставрованого давнього стадіону, відбулося урочисте відкриття академії.

Олімпійська академія України була створена 20 вересня 1991 року, а її осередки активно діють у всіх регіонах країни. Вона має на меті розвинення та зміцнення олімпійського руху в Україні, духовне збагачення людей, обмін цінностями національної культури, пропаганду ідей та принципів олімпізму.

2. Олімпійський рух – соціальний рух сучасної епохи, що охоплює світову співдружність у дусі взаємного визнання та співпраці, чесної та відкритої конкуренції, де найвище – це людська особистість, її здібності і досягнення без дискримінації за расовими, національними, політичними та економічними ознаками.

Основні завдання олімпійського руху:

- сприяти розвитку тих фізичних якостей, які є основою спорту;
- виховувати молодь засобами спорту в дусі кращого взаєморозуміння та дружби, допомагаючи таким чином розбудовувати новий, більш справедливий світ;
- поширювати олімпійські принципи в усьому світі для створення міжнародної доброї волі;
- збирати раз на чотири роки атлетів усього світу на великі спортивні фестивалі – Олімпійські ігри.

3. Олімпійський спорт – міжнародний багатофункціональний спортивний рух, спрямований на пропаганду загальнолюдських і

гуманістичних цінностей відповідно до концепції олімпізму. Особливістю є змагальна діяльність спортсменів та спеціальна підготовка до неї. Головна мета – високі спортивні досягнення. Однак крім того досягаються й інші важливі соціальні цілі – укріплення здоров'я, фізичне та моральне вдосконалення людей, розвиток міжнародного співробітництва та взаєморозуміння, розповсюдження принципів олімпізму на інші сфери життя, укріплення матеріальної бази олімпійського спорту та інше.

Це важлива частина міжнародного спортивного руху, який є невід'ємною частиною сучасного суспільного життя та міжнародних відносин. Міжнародний олімпійський рух направлений на розвиток спорту як одного з головних засобів фізичного та духовного вдосконалення людини, та розвиток міжнародних спортивних зв'язків, які сприяють взаєморозумінню та укріпленню миру між народами.

Головні цінності олімпійського спорту були описані П'єром де Кубертеном в «Оді спорту», за яку він отримав у 1912 році золоту олімпійську медаль на конкурсі мистецтв в номінації «література». Сукупність ідеалів і цінностей, які є засадами ігор, відомі як – олімпізм.

4. Олімпійські ігри – змагання між спортсменами в індивідуальних та командних видах спорту, визнаних МОК у якості олімпійських. Вони складаються з Ігор Олімпіади та зимових Олімпійських ігор, що проходять один раз на чотири роки.

5. Ігри Олімпіади – найбільші всесвітні комплексні змагання, що проводяться з 1896 року у відповідності до Олімпійської Хартії, організується олімпійським містом та НОК під керівництвом МОК. Рахунок Іграм Олімпіади ведеться незалежно від того, відбувалися самі Ігри в ці чотири роки, чи ні. Так Ігри VI, XII та XIII Ігор Олімпіад не проводили, через Першу та Другу світову війну.

6. Зимові Олімпійські ігри – комплексні змагання з зимових видів спорту, починаючи з 1924 року.

7. Олімпіада – чотирирічний період, який починається з Ігор Олімпіади та закінчується з відкриттям Ігор наступної Олімпіади. Бере початок з Ігор Давньої Греції.

II. Пов'язані з міжнародною Олімпійською системою, її принципами, структурою, функціонуванням.

1. Олімпійська Хартія – правила та офіційні положення МОК, у яких викладені основні принципи розвитку Олімпійського руху та проведення Олімпійських ігор. Основи Олімпійської Хартії були розроблені Кубертенем. В подальшому до неї вносились доповнення та інструкції.

2. МОК (Міжнародний олімпійський комітет) – вищий керівний орган Олімпійського руху сучасності. Це постійно діюча неурядова організація, яка володіє всіма правами на Олімпійські ігри. Її місцезнаходження – швейцарська Лозанна. Сприяє поширенню олімпізму у всьому світі:

- співпрацює у прагненні поставити спорт на службу людству;
- підтримує і заохочує пропаганду спортивної етики;
- спрямовує свої зусилля на утвердження чесної спортивної гри і засуджує будь – яке насильство;
- веде боротьбу зі вживанням допінгу у спорті;
- вживає всіх заходів щодо запобігання небезпеки здоров'ю спортсменів;
- виступає проти будь – яких політичних чи комерційних зловживань у спорті та серед атлетів;
- прагне, аби Олімпійські ігри проводились за умов, які виховують відповідальне ставлення до збереження довкілля;
- підтримує Міжнародну олімпійську академію;
- підтримує інші організації, які займаються олімпійською освітою.

3. Міжнародні спортивні федерації. Кожним видом спорту на Олімпійських іграх керує Міжнародна спортивна федерація – МСФ. Федерації встановлюють і контролюють правила у своїх видах спорту. Кожна МСФ є самостійною та незалежною. МОК надає право проведення змагань МСФ з окремих видів спорту в програмах літніх та зимових Олімпіад. Перші міжнародні спортивні федерації були організовані наприкінці XIX століття. Вони:

- забезпечують розвиток своїх видів спорту в усьому світі;
- сприяють досягненню мети, яка проголошена Олімпійською хартією;
- встановлюють критерії відбору учасників Олімпійських ігор;

- здійснюють нагляд за технічним контролем і керівництвом своїми видами спорту на Олімпійських іграх;

- забезпечують технічну допомогу програмам Олімпійської солідарності.

4. НОК (Національний олімпійський комітет) – керівний орган Олімпійського руху в країні, який має кожна країна, що бере участь в Олімпійських іграх. Кожен НОК розвиває та захищає олімпійський рух у своїй країні:

- пропагує основні принципи олімпізму засобами освіти, національних олімпійських академій, культурних програм тощо;

- заохочує розвиток спорту на всіх рівнях;

- вживає запобіжних заходів щодо проявів будь – яких форм шахрайства, дискримінації та насильства у спорті;

- запобігає вживанню речовин і здійсненню процедур, заборонених Всесвітньою Антидопінговою Агенцією – ВАДА;

- представляє свої країни на Олімпійських іграх.

5. Національні олімпійські комітети утворюють п'ять континентальних асоціацій:

- Асоціація європейських олімпійських комітетів;

- Асоціація національних олімпійських комітетів Африки;

- Олімпійська рада Азії;

- Панамериканська спортивна організація – Північна та Південна Америка;

- Національні олімпійські комітети Океанії.

Найбільш значимими спортивними заходами, що проводяться цими організаціями, є регіональні ігри.

6. Міжнародна Олімпійська академія – спеціальний заклад, діючий під керівництвом МОК та фінансується НОК Греції. Головне завдання – вивчення теорії та практики підготовки спортсменів, пропаганда Олімпійського руху.

7. Олімпійська солідарність – полягає в організації допомоги національним олімпійським комітетам, які визнані МОК, у розвитку олімпійського руху. Зокрема ця допомога надається тим, хто має

найбільшу потребу в ній. Вона набуває форми програм, які розробляються МОК спільно з національними олімпійськими комітетами:

- підготовка НОК до Олімпійських ігор та участі в них;
- олімпійські стипендії для атлетів та тренерів;
- підтримка командних видів спорту;
- розвиток молоді;
- підготовка до регіональних та континентальних ігор;
- розвиток національної системи підготовки;
- розвиток напрямів спортивної медицини, збереження навколишнього довкілля, масового спорту;
- проведення культурних, освітніх та наукових заходів у сфері олімпійського спорту.

8. Олімпійське визнання – визнання МОК національних олімпійських комітетів окремих країн, що дозволяє цим країнам направляти національні команди на Олімпійські ігри; міжнародних спортивних федерацій, що є приводом для визнання цього виду спорту – олімпійським; видів спорту, що забезпечує включення їх у програму Олімпійських ігор.

9. Олімпійський музей – ідея його створення належить П'єру де Кубртену. Але реалізувати її вдалося лише сьомому президенту МОК Хуану Антоніо Самаранчу. Олімпійський музей побудований у Лозанні із білого мармура, який нагадує про грецьке походження Олімпійських ігор. Щоб зберегти природну красу місцевості два його поверхи з п'яти побудовані під землею. Урочисте відкриття музею відбулося 23 червня 1993 року на честь сторіччя сучасного олімпійського руху і стало даниною пам'яті та поваги до його організаторів, а також спортсменам п'яти континентів, об'єднаних олімпійською ідеєю. Всі експонати у музеї розташовано за принципом поєднання спорту та культури. У музеї знаходиться повна колекція автографів олімпійських медалістів та факелів для олімпійського вогню, починаючи з Ігор 1936 року. А також колекція олімпійських нагород, прапорів та іншої символіки. Ціль музею – стати фактором, що наближує ідею створення під егідою МОК Міжнародного олімпійського університету, за приміром Університету ООН у Токіо.

III. Охоплює систему знань, пов'язаних з проведенням Олімпійських ігор, їх програмою, визначенням переможців.

1. Олімпійське місто – вибирається для проведення Олімпійських ігор не менш як за 6 років.

2. Організаційний комітет Олімпійських ігор – це громадський виконавчий орган, який володіє юридичним статусом, створений для матеріально-технічного забезпечення проведення Олімпійських ігор та такий, що приймає на себе відповідальність за обов'язки олімпійського міста. Крім олімпійських видів комітет має право на свій розсуд включити у програму Ігор змагання з показових одного або двох видів спорту.

3. Олімпійський стадіон – головний стадіон Олімпійських ігор, де проводяться церемонії відкриття та закриття й змагання з найпопулярніших видів спорту (фінальні змагання з легкої атлетики, футболу та інші).

4. Олімпійське селище – комплекс житлових будинків з допоміжними приміщеннями (столові, культурні центри, крамниці, тренувальні спортивні споруди), в яких розміщуються учасники змагань та судді. Офіційне поселення в олімпійському селищі відбувається з 1932 року.

5. Національна Олімпійська команда – делегація НОК, що направлена для участі в Олімпійських іграх. Формується національним олімпійським комітетом за рекомендацією національних спортивних федерацій. У склад команди входять спортсмени, тренери, офіційні представники, технічний та обслуговуючий персонал. Максимальна кількість учасників від команди у кожному номері олімпійської програми, встановлюється МОК за згодою відповідної МСФ.

IV. Розкриває систему підготовки спортсменів до змагань.

1. Система підготовки спортсменів – сукупність знань, принципів, методів, а також сама практична діяльність з організації та управлінню процесом виховання спортсменів, що можуть досягти результатів, характерних для сучасного олімпійського спорту. Структурними одиницями цього поняття є система підготовки спортсменів у групах видів спорту (швидкісно – силові, одноборства, ігри та інші) або окремих видів спорту.

2. Спортивна підготовка – багатофакторний процес, що охоплює тренування спортсменів, підготовку їх до змагання та участь у них, організацію тренувального процесу та змагань, науково – методичне та матеріально – технічне забезпечення тренування та змагань.

3. Спортивне тренування – складова частина спортивної підготовки, яка представляє собою спеціалізований процес, заснований на використанні фізичних вправ з ціллю розвитку та вдосконалення рухових якостей та здібностей, які обумовлюють готовність спортсмена досягти найкращих показників в обраному виді спорту.

4. Школа спорту – єдина система підготовки спортсменів, заснована на існуванні творчого напрямлення (доктрини), що розвивається групою спеціалістів. Про наявність існування школи свідчить група висококваліфікованих тренерів, спортивних установ, високі спортивні досягнення, їх наукова обґрунтованість. Структурними одиницями є – школа спорту в окремих країнах та окремих видах спорту.

5. Тренованість – степінь можливості виконання фізичних навантажень, які вимагають витривалості, сили або гнучкості і зумовлені поєднанням фізичної активності з генетично переданими здібностями.

V. Підводить підсумок спортивної підготовки на певному етапі спортивного вдосконалення.

1. Спортивний результат – кількісний та якісний рівень показників у спорті. Загальним положенням для всіх видів спорту є досягнення результату при виконанні відповідних правил. У залежності від особливостей виду спорту спортивний результат може бути відображений різноманітними показниками – перемогою отриманою в окремих змаганнях або їх серії (боротьба, бокс, спортивні ігри); одиницями вимірювання часу, простору або маси (плавання, легка та важка атлетика); кількістю балів, що набрали спортсмени по оцінках судів (гімнастика, фігурне катання).

2. Спортивні досягнення – показник спортивної майстерності та здібностей спортсмена який відображений у конкретних результатах. Спортивні досягнення окремого спортсмена відзначаються його

обдарованістю та ефективністю реалізованої системи підготовки. Високі спортивні досягнення є показником, який відображає максимальні можливості людини у даному виді спорту та на конкретному етапі його розвитку. Найвищі досягнення, якщо вони відображені у точних цифрах, мають назву – рекорди. У інших видах спорту, абсолютно важливим досягненням є перемога у змаганнях найвищого ґатунку. Найбільш високі досягнення спортсменів різних країн у деякій мірі характеризують популярність та рівень розвитку даного виду спорту, відношення до нього громадськості, ефективність школи спорту.

3. Спортивна кваліфікація – стійка характеристика спортсмена, яка відображає висновки виступів у змаганнях за визначений проміжок часу. Його оцінюють за середнім рівнем загальних результатів, величинами кращого та гіршого результатів та різниці між ними. Кількості результатів, близьких до кращого, середнього та гіршого, рівнем та особливістю змагань, на котрих досягнуті результати. В багатьох країнах, які мають спортивні кваліфікації, спортсмени у залежності від рівня їх досягнень, кваліфікуються по спортивним розрядам та спортивним званням.

3. Олімпійська символіка та атрибутика

Олімпійська символіка – це комплекс атрибутів спортивного руху, які є власністю МОК та не можуть використатися без його відома в рекламних або комерційних цілях. Крім того до олімпійської символіки відносяться офіційні емблеми НОК, що представляють співвідношення олімпійських символів з елементами державної геральдики – емблеми Ігор, сесій, конгресів, талісманів, офіційні терміни – надписи, що пов'язані з організацією та проведенням Ігор.

Кожна Олімпіада має свою символіку, яка складається з олімпійських кілець, прапора, гасла, емблеми, гімну, присяги, медалі, оливкової гілки, талісмана, емблеми та олімпійського вогню. Використання олімпійських символів у комерційних цілях суворо заборонено Олімпійською Хартією.

Символом Олімпійських ігор є п'ять олімпійських кілець, які розробив та намалював П'єр де Кубертен. Вони символізують ідеали і мету олімпійського руху, та всесвітній характер Олімпійських ігор. Олімпійські кільця символізують толерантність і дружбу між усіма, хто бере участь в

Олімпійських іграх з усіх п'яти континентів нашої планети. Вони мають синій – Європа, жовтий – Азія, чорний – Африка, зелений – Австралія та червоний – Америка колір і переплітаються у правильній трапеції зліва направо. Хоча останнім часом у вчених превалює думка, що Кубертен не мав на увазі те, що кожний колір відповідає своєму континентові. Вперші олімпійські кільця побачили світ під час Олімпіади 1920 року у бельгійському Антверпені.

Олімпійське гасло має три слова: «швидше, вище, сильніше» (латинською – «*citius, altius, fortius*»). Воно закликає всіх учасників Олімпійського руху до удосконалення та гармонії відповідно до духу олімпізму. Ці слова належать французькому священику Анрі Дідону, та запропонований П'єром де Кубертенем під час першого міжнародного Олімпійського конгресу у 1894 році та проголошено під час Ігор у Парижі у 1924 році. Існує також неофіційне гасло: «головне – не перемога, а участь». Це гасло промовив єпископ Пенсільванський під час Олімпіади 1908 року у Лондоні.

Олімпійська емблема чітко визначена в Олімпійській Хартії. Основний елемент – 5 кілець на білому фоні, поєднаних з Олімпійським гаслом. Право використовувати олімпійську емблему має право тільки МОК та НОК. Це також чітко прописано у Олімпійській Хартії.

Олімпійський прапор – 5 кольорових кілець на білому полотнищі. Підіймається урочисто в олімпійському місті на самій високій щоглі олімпійського стадіону, де знаходяться прапори усіх держав – учасниць Олімпійських ігор. Перший прапор створений у 1913 році. А дебютував він під час Ігор 1920 року у бельгійському Антверпені. Цей прапор проіснував до 1988 року. Потім його замінив новий, а старий зберігається у штаб – квартирі МОК у Лозанні.

Олімпійський плакат – форма наглядної агітації, пропаганди спорту та популяризації Олімпійських ігор. Використовується і для інформації про олімпійське місто та країну. Випускаються також плакати зі змагань з окремих видів олімпійської програми.

Олімпійський вогонь запалюється в Олімпії під егідою МОК від променів сонця та проходить свій шлях до міста, в якому відбудуться Олімпійські ігри за допомогою смолоскипової естафети та закінчує подорож у великій чаші олімпійського стадіону. Право запалення вогню

надається одному з найвидатніших атлетів країни – господарки Олімпійських ігор, і є найбільш почесним, та символізує початок Ігор. Найбільш відомі приклади: 1980 рік – Сергій Белов у Москві, та 1996 рік – Мохамед Алі у Атланті. Перший олімпійський вогонь був запалений для Ігор 1928 року у Амстердамі. По завершенні Ігор вогонь гаситься, що символізує закриття Олімпіади.

Вперши естафета олімпійського вогню та церемонія його запалення були проведені під час літніх Олімпійських ігор у Берліні 1936 року. Вогонь був запалений 20 липня, а закінчилась естафета у німецькій столиці 1 серпня. Автором та засновником традиції естафети, а також ідеї запалення факелу в Греції вважається Карл Діем, спортивний чиновник з Німеччини, та генеральний секретар Оргкомітету XI Ігор. А замисел цей у нього виник, ще у ході підготовки до Ігор 1916 року у Берліні, які були відмінені через Першу світову війну. Останнім часом естафета олімпійського вогню проходить по всім п'яти континентам світу, починаючи з Греції та закінчуючи по містам країни де мають відбутися чергові Ігри.

Олімпійський гімн заснований МОК у 1956 році. Виконується під час підняття олімпійського прапора під час відкриття та закриття Ігор. Ноти гімну зберігаються у її штаб-квартирі у швейцарській Лозанні.

Олімпійська присяга – під час церемонії відкриття Олімпійських ігор прапороносці від кожної країни – учасниці шикуються півколом перед трибуною, після чого видатний атлет країни – організатора Олімпіади бере краєчок олімпійського прапора, знімає праву руку та оголошує олімпійську присягу: «Від імені усіх учасників я обіцяю, що ми братимемо участь у цих Олімпійських іграх, поважаючи та дотримуючись правил, за якими вони проводяться, в істино спортивному дусі, в ім'я слави спорту та честі наших команд». Спортивну присягу складають також судді змагань за чесне та об'єктивне суддівство. Запропонована була у 1913 році П'єром де Кубертенем. Вперше присягу було офіційно проголошено в Антверпені у 1920 році.

Програма Олімпійських ігор – комплекс видів спорту та спортивних дисциплін, з яких проводяться олімпійські змагання. Програму Олімпійських ігор, у яку входять тільки олімпійські види спорту, встановлює МОК.

Олімпійські види спорту – визнанні МОК види спорту, з яких можуть проводитися змагання на Олімпійських іграх. Олімпійський вид спорту повинен мати міжнародне визнання, засновуватися на високих вимогах до

фізичних можливостей людини. Неприйманні ті види спорту, де перемога залежить від механічної сили.

Спортивна дисципліна – частина олімпійського виду спорту, що включає в себе один або декілька видів змагань. Критерії, для включення дисципліни ті ж самі, що і для олімпійських видів спорту.

Вид змагання – змагання у рамках олімпійського виду спорту, або однієї з його дисциплін, що призводить до розподілу місць серед його учасників та закінчується врученням медалей та дипломів.

Система олімпійських змагань – система відбору учасників Олімпійських ігор та виявлення переможців. МСФ обирає систему в залежності від виду спорту – кубкову, кругову, змішану. Змагання проводяться в один або декілька етапів. Для обмеження кількості учасників в окремих видах спорту МСФ встановлює кваліфікаційні нормативи, котрі повинні виконати усі учасники напередодні Олімпійських ігор. Склад учасників зі спортивних ігор визначається через спеціальні відбірні змагання, або по результатам чемпіонатів світу та регіональних змагань, що проходять напередодні Олімпійських ігор.

Олімпійський чемпіон – спортсмен або команда, що вибороли золоту нагороду на літніх або зимових Олімпійських іграх.

Олімпійський рекорд – найвище досягнення, встановлене окремими спортсменами або командами в олімпійських змаганнях. Реєструється у відповідності з офіційними правилами відповідних МСФ у видах спорту досягнення в котрих не пов'язані з природними та іншими змінними умовами та можуть бути виражені точними одиницями – часу, відстані, маси та інше.

Неофіційний командний залік – система визначення результатів виступу національних команд на Олімпійських іграх, що прийнята більшістю НОК, та не визнана МОК у якості офіційної. Це пов'язано з тим, що МОК займає позицію згідно якої Олімпійські ігри є змаганнями між спортсменами, а не між командами.

Медичний кодекс – розділ Олімпійської Хартії, який містить положення про медичний контроль. Медичний контроль – процедура обстеження спортсменів, що виключає приймання учасниками змагань заборонених стимуляторів. Перед кожними Олімпійськими іграми медична комісія МОК разом з МСФ затверджує правила та регламент проведення медичного контролю, котрий проводиться лабораторіями

оргокомітету Олімпійських ігор, які надають результати медичній комісії МОК, та затверджується виконкомом МОК.

Талісмани – кожна країна, в якій проходять Олімпійські ігри, обирає спеціальний символ, що розповідає про її культуру, традиції. Переважно обирають звірятко, що символізує національні риси та особливості. Перший талісман з'явився на зимових Олімпійських іграх у 1968 році у Греноблі – гірськолижник Шус, а на іграх у Мехіко – червоний ягуар, але це були неофіційні талісмани. Першим офіційно визнаним МОК талісманом став песик Валді – Мюнхен 1972 рік, а найвідомішим – ведмежатко Миша – Москва 1980 рік. Також кожне Олімпійські ігри мають свою унікальну емблему, що символізує місто та країну організатора. Звичайно, але не завжди, головним елементом емблеми є олімпійські кільця.

Олімпійські нагороди – медалі, дипломи, призи, затверджені та присуджені МОК. Медалями нагороджуються призери, дипломами призери а також спортсмени, що посіли 4, 5 і 6 місця. До нагород МОК за особливі заслуги у розвитку олімпійського руху належать – Олімпійський кубок та Олімпійський орден.

На перших Іграх, 1896 та 1900 років, вручали тільки срібну та бронзову нагороди. Більш того, під час Олімпіади 1900 року у більшості видів спорту медалі взагалі не вручалися, а переможцям давали дипломи та кубки. До 2000 року для аверсу використовувався стандартний дизайн: богиня Ніка з пальмовою віткою у руці, що вітає переможця. Реверс медалі змінювався в залежності від побажань країни, де проводилися Ігри. Починаючи з 2004 року від цієї традиції відмовилися, та обидві сторони медалі чеканили згідно унікальному дизайну Ігор.

На останній Олімпіаді у Пекіні діаметр медалі складав 70 мм, а товщина – 6 мм. Золоті медалі виготовляють, як правило з срібла. При її вазі коло 150 грамів, золота частка складає приблизно 6 грам. Срібні медалі виготовляють також з срібла, бронзові – з меді.

До 1960 року нагороди виготовлялись такі, що їх неможливо було повісити на шиї. Організатори Ігор 1960 року у Римі вперши виготовили тонкі бронзові ланцюжки у формі оливкової вітки, щоб медалі можливо було повісити на шиї спортсменам. Ідея сподобалась, і з тих пір до олімпійських нагород кріпляться ланцюжки та стрічки. Також разом з медаллю переможець отримує оливкову вітку. Ця традиція започаткована у 2004 року під час Ігор у Афінах.

Церемонії Ігор мають у собі три складові – відкриття, закриття та нагородження медалями. Церемонія відкриття звично розпочинається з виконання національного гімну, та підняття національного прапора, країни господарки Олімпійських ігор. Після чого відбувається парад спортсменів усіх країн – учасниць. По традиції, яка була започаткована у 1928 році Греція виходить завжди першою, країна–організатор – останньою. Єдине виключення стало у 2004 році, коли грецький прапор був винесений першим, а спортсмени країни вийшли останніми. Після чого лунають промови президента Олімпійського організаційного комітету господаря Ігор та президента Міжнародного олімпійського комітету, який наприкінці свого виступу представляє голову країни-господаря, який у свою чергу оголошує про відкриття Олімпіади. Після промови голови країни, звучить олімпійський гімн, та піднімається олімпійський прапор. Потім відбувається складання спортсменами з 1920 року, та суддями з 1972 року, олімпійської присяги, запалюється олімпійський, який на протязі 68 років супроводжувався випуском голубів. Та цю традицію припинили після Олімпіади у Сеулі, коли декілька птах заживо згоріли.

Церемонія нагородження – вручення спортсменам (або командам), що завоювали перше, друге, третє місце золотої, срібної та бронзової нагород та виконання на честь переможців національного гімну й підняття державного прапору.

Церемонія закриття, як і церемонія відкриття, відбувається на головному олімпійському стадіоні після закінчення усіх змагань. Ця церемонія розпочинається з маршу атлетів вже не як представників окремих держав, а як єдиного колективу. Така традиція була започаткована під час Олімпіади у 1956 році за ініціативою школяра з Мельбурну Джона Вінга. Після чого відбувається підняття трьох прапорів – Греції, прапора країни де відбулися ці Ігри, та прапора країни де буде відбуватися наступна Олімпіада. Потім приймаюча наступні Ігри нація представляє свою культуру влаштовуючи танцювальну та театральну виставу. Вперши така традиція пройшла у 1976 році. Після чого з промовами виступають президент Олімпійського організаційного комітету, та президент Міжнародного олімпійського комітету, який оголошує про закриття Олімпійських ігор. І на останок тушать олімпійський вогонь, та спускають олімпійський прапор, котрий виносять зі стадіону.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику ролі та місцю спорту в житті суспільства;
- охарактеризуйте структуру дисципліни «Олімпійський спорт», її завдання, зміст та значення для підготовки фахівців;
- розкрийте суть системи спортивної підготовки спортсменів, та її підсумок на певному етапі спортивного вдосконалення;
- опишіть як проходять офіційні церемонії Олімпійських ігор.

Питання для самоконтролю

1. Яка увага в Національному університеті фізичного виховання приділяється розповсюдженню знань з олімпійського спорту?
2. На скільки груп умовно поділяють всі терміни дисципліни «Олімпійський спорт»?
3. В чому виражається система знань про олімпійський спорт?
4. Що таке «олімпізм» та його основні цінності?
5. З якою метою діє Міжнародна олімпійська академія?
6. Коли була створена олімпійська академія України?
7. Що таке олімпійський рух, його основні завдання?
8. Що таке олімпійський спорт?
9. В якій роботі П'єра де Кубертена були викладені головні цінності олімпійського спорту?
10. Що таке Олімпійські ігри?
11. Що таке Ігри Олімпіад?
12. Що таке Зимові Олімпійські ігри?
13. Що таке Олімпіада?
14. Що таке Олімпійська Хартія?
15. Що таке МОК, і його головні задачі?
16. Які роль в олімпійському русі відіграють Міжнародні спортивні федерації?
17. Яку роль відіграє НОК країні?
18. Які організації утворюють Національні олімпійські комітети?
19. Ким керується та фінансується Міжнародна олімпійська академія?
20. Яке головне завдання олімпійської солідарності?
21. Що таке олімпійське визнання?
22. Яку роль та місце в системі олімпійського спорту відіграє олімпійський музей?

23. Не менш ніж за скільки років для проведення наступних Олімпійських ігор обирається олімпійське місто?
24. Які функції виконує організаційний комітет Олімпійських ігор?
25. Що таке олімпійський стадіон?
26. В чому функції олімпійського селища?
27. Ким формується Національна Олімпійська команда?
28. В чому суть олімпійської символіки?
29. Що означають п'ять олімпійських кілець?
30. Дайте визначення олімпійському гаслу?
31. Що собою представляє олімпійська емблема?
32. Де піднімається олімпійський прапор?
33. Які роль відіграє олімпійський плакат?
34. Де запалюється олімпійський вогонь?
35. Коли і ким вперше була проведена естафета олімпійського вогню?
36. Коли був заснований олімпійський гімн?
37. Як проголошується олімпійська присяга?
38. Що таке програма Олімпійських ігор?
39. Які види спорту можуть вважатися олімпійськими?
40. Що таке спортивна дисципліна та вид змагання?
41. В чому полягає система олімпійських змагань?
42. Яке визначення олімпійського чемпіона та олімпійського рекорду?
43. Чому командний залік на Олімпійських іграх є неофіційним?
44. Що таке медичний кодекс та медичний контроль?
45. Що символізують і коли вперше були прийняті талісмани Ігор?
46. Які існують олімпійські нагороди?
47. На яких Олімпійських іграх вперше на медалі почали кріпитися ланцюжки та стрічки?
48. Хто оголошує про відкриття Олімпійських ігор?
49. Де відбуваються церемонії відкриття та закриття Олімпійських ігор?
50. Хто проголошує про закриття Олімпійських ігор?

ТЕМА 2

ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

1. Значення спорту в житті давніх греків

Грецька цивілізація одна з самих давніх у світі. Вона залишила великий слід у світовій історії. До сих пір людство захоплюється її філософами, поетами, математиками, скульпторами, архітекторами і звісно атлетами. Адже саме греки були однією з перших націй у якої фізичні вправи та спорт увійшли у повсякденне життя.

Історичне коріння олімпійського спорту сягає глибокої давнини, коли племена, які пізніше стали називатися греками, почали заселяти Балканський півострів та острови, що знаходились поряд з ним в кінці III – на початку II тис. до н.е. З XVIII століття до н.е. на острові Крит розвивається фізична культура, схожа на фізичну культуру країн давнього Сходу та Єгипту. Це гімнастичні та акробатичні вправи, кулачний бій, боротьба, ігри з биками та іншими тваринами. Подібні розваги вимагали відмінної фізичної підготовки та мужності.

На уламках гіпсових барельєфів, знайдених на острові Крит, можна виявити окремі сцени кулачного бою та боротьби, які свідчать, що в середині II тисячоліття до н.е. вже існували відповідні правила змагань та спортивна форма (рукавички для боксерів та шоломи для борців).

У середині II тисячоліття до н.е. починається формування грецької нації і так званий мікенський період розвитку Греції, відомий своїми досягненнями у сфері мистецтва, архітектури, фізичного виховання. Саме до цього періоду слід віднести більшість гіпотез щодо наявності змагального духу у давніх греків. З'являються змагання з бігу та перегонів на колісницях. Простежується зв'язок змагань з магічними обрядами, пов'язаними зі служінням сонцю та релігійним посвяченням. Формується особливий духовний світ Давньої Греції, що принципово відрізняється від пануючого на Сході, – світ сміливих починань, свободи й незалежності, спрямування на досягнення у різних сферах життя, у тому числі й у сфері фізичного та духовного вдосконалення людини.

Але у XIII столітті до н.е. багата мікенська культура була знищена ордами диких племен, які прийшли на Балканський півострів з більш

північних районів Європи. Спустошені території були заселені тільки в X столітті дорійцями, які переселилися сюди з північної та центральної Греції. Саме цього часу родова структура суспільства змінюється. З'являються «міста-держави» – поліси. Полісна побудова держави передбачала участь громадян у народних зборах, судах, у прийнятті найважливіших державних рішень. Центром поліса було головне місто, та – прилегла територія. Розміри полісів різнилися – від 880 кв. км (Коринф) до 8 тис. кв. км (Спарта).

У полісах проживали вільні громадяни, напіввільні та раби. При цьому вільно народжені громадяни склали половину населення полісів. Виключенням були тільки великі поліси. Так у Спарті вільні громадяни склали лише 5% населення. Поступово вільні громадяни відходять від фізичної праці. Вони зобов'язані були присвячувати себе найкращому – розвитку тіла й духу, державним справам. Самооборона полісів, утримування в покорі рабів призводить вільних громадян до необхідності їх доброї фізичної підготовки та створення для цього спеціальних закладів освіти, навчатися в яких в Давній Греції було привілеєю виключно вільно народжених громадян. Рабам заборонено було займатися вправами, що розвивають фізичну силу та витривалість.

Про стан спорту та фізичного розвитку у Давній Греції свідчать твори поетів Гомера та Гесіода. Вони наголошують, що у IX – VIII століттях до н.е. молодь активно займалась фізичними вправами, полководці та герої змагались між собою, а натопт людей спостерігав за змаганнями.

Музики та поети, художники та скульптори, філософи та оратори змагалися своїми творами за першість – головну нагороду, що давала можливість відчувати радість перемоги. Таким чином створилась атмосфера справедливості, в якій людина мала змогу демонструвати свою майстерність, бути першим. Гостра конкуренція та змагальність допомагали досягати успіхів в усіх сферах. Переваги тіла та духу були поставлені вище за переваги багатства. Тілесна досконалість, фізична та духовна сила були для греків основними принципами, які мали прояв на спортивних аренах.

Найхарактернішими для цього періоду можна вважати системи фізичного виховання, що виникли у Спарті та Афінах. Своєрідність економічного, політичного та культурного життя Давньогрецьких держав обумовило й своєрідність системи виховання – більш войовничого у Спарті, та більш різнобічного в Афінах.

У Греції того часу було близько 40 держав (полісів), у кожній з яких фізичне виховання приводилось за зразком Спартанського чи Афінського. У Стародавній Греції розрізняли два методи застосування фізичних вправ: гімнастику, або загальне фізичне виховання, і агоністику – спеціальну підготовку і участь у змаганнях. Гімнастика, в свою чергу, складалася з:

- палестрики – пентатлон, панкратіон, плавання, кулачний бій, верхова їзда, фехтування, стрільба з лука та інші;

- орхестрики – ритуальні вправи і танці для розвитку пластики і грації, формування постави, красивих форм та рухів тіла, що виконуються зазвичай під музику;

- ігор – використовувалися головним чином при заняттях з дітьми. Були ігри з м'ячем (сферистика), колесом, ключкою, палицею, в кістки, перетягування, ігри з подоланням опору партнера, утримуванням рівноваги, гойдалки та інші.

З юних років елліни пізнавали смак перемоги в змаганнях. Одним із завдань фізичного виховання було залучення навиків боротьби, змагання в силі, спритності, швидкості, витривалості. Цей підхід лежав в основі стрункої системи змагань, яку греки називали агоністикою, що була важливим елементом побуту та культури Давніх греків. Агоністика, в свою чергу, розпадалася на гімнастичні ігри і змагання, а також мусичні змагання (музика, танці, поезія).

Змагання – агони, головна мета яких – досягнення найкращого результату, визнання особистого престижу та слава місту, проводилися щорічно у всіх грецьких полісах. Вони, як форма шанування богів, були неодмінною частиною будь-якого свята і завжди проводилися у присутності глядачів. Деякі з агонів переросли місцеве значення і придбали загально грецький – панеліньський статус.

Правителі держав намагалися організувати загально грецькі змагання. Такі ігри проводилися в багатьох містах та присвячувалися різноманітним богам. Стародавні греки були язичниками і присвячували агони своїм улюбленим богам.

З найбільш відомих:

- Істмійські ігри на честь бога моря – Посейдона. Проходили кожні два роки в Дельфах у сосновому борі на Істмійському перешийку з 572 року до н.е. Нагороджували переможців вінцем з соснових гілок;

- Панафінійські ігри у Афінах на честь богині Афіні Паллади;
- Немійські ігри, як і Олімпійські, проводилися на честь Зевса в храмі Немійї, з 573 року до н.е. кожні два роки. Переможців нагороджували вінцем з плюща або селери;
- Піфійські ігри на честь бога сонця Аполона, покровителя мистецтва та муз, та його перемоги над змієм Піфоном. Проходили у Дельфах раз на чотири роки. Нагородою переможцям спочатку були яблука, а згодом вінець з лаврових гілок.

Проте з усіх ігор найбільше значення мали Олімпійські ігри, що проводилися у місті Олімпія на честь головного бога – Зевса Олімпійського. Саме тут біля підніжжя гори Кронос, у долині річки Алфею зародилися ігри.

2. Давньогрецькі спортивні свята, міфи та легенди про зародження Ігор

Існують різні теорії виникнення спорту. Одна з них стверджує, що спорт з'явився як практика та підготовка до трудової і військової діяльності, інша теорія розглядає спорт як біологічну необхідність, засіб реалізації, згідно Платону, Аристотелю та Філострату, вродженого імпульсу руху (необхідність у спорті, як засобі звільнення від властивої людині агресивності). Однак, коли мова заходить про спорт у Давній Греції, про витоки олімпізму, то звертаються до третьої теорії зародження та розвитку спорту – теорії культу.

Неможливо вже відшукати місце та дати перших змагань з бігу, боротьби, метання, гонок на колісницях, імен тих, хто вигравав ці змагання. Події завуальовані туманом міфів та легенд, які дуже важко відрізнити від істини.

Найвищого розквіту міфологія Давньої Греції досягла у II тисячолітті до нашої ери, коли сформувався пантеон богів, що жили на Олімпі та тих, хто підкорявся владі – Зевсу. Афіна – улюблена донька Зевса, богиня мудрості та хоробра воїтельниця, заступниця мистецтва та ремесел; Гермес – бог торгівлі, заступник юнацтва та атлетів; Артеміда – богиня полювання; Афродита – богиня кохання та краси; Діоніс – бог виноробства; Посейдон – бог моря та інші. Саме боги, як переконують легенди, поклали початок Олімпійським іграм. Перші змагання нібито влаштував сам Зевс

Громовержець на честь своєї перемоги над батьком Кроносом, який поїдав своїх дітей, аби ті не заволоділи його тронем.

Олімпійська міфологія характеризується чітко вираженим антропоморфізмом, коли боги наділялися фізичним тілом, що мало звичайні людські якості. Замість попередніх розповідей про чудовиськ, з'являються міфи про героїв (Геракла, Тесея та інших), які воюють з цими чудовиськами та перемагають їх. А Зевс перетворюється в постать, що втілює принцип світової справедливості.

Паралельно формувалась грецька релігія, скріплена системою культів та обрядів. Дедалі більше включалися спортивні змагання на честь будь-якого бога. У міфах ми також знаходимо згадування про змагання спортивного характеру (Аполлон прославився як метатель дисків; міфічний Литиєрсис – син царя Медаса, пропонував усім, хто проходив через його царство, прийняти участь у змаганнях жнив; Скіфіс – син Геракла, посів на престол тільки після того, як виконав умови батька – переміг двох своїх братів у стрільбі з луку). Люди вірили, що кожен вид змагань мав свого засновника-бога або міфічного героя, який передав його людству (засновником п'ятиборства був Іасон, бокса – Аполлон). Це підвищувало змагання людей до рівня богів, даючи їм зразок того ідеалу, заради якого слід було робити надлюдські зусилля. Сформований таким чином змагальний дух, головуючий у грецькій міфології, у подальшому був перенесений у давньогрецький спорт пізнішого періоду.

За однією з легенд вважається, що народження олімпійських ігор пов'язано з ім'ям Геракла. У 1253 році до нашої ери цар Еліди Авгій, що володів величезними стадами, дав доручення Гераклу очистити його великий скотний двір. Геракл погодився виконати це за добу за умови, що Авгій віддасть йому десяту частину своїх стад. Авгій пообіцяв, бо був впевнений, що виконати це за день було не під силу нікому. Геракл зламав з двох протилежних боків стіни, що оточували скотний двір і підвів до нього воду двох річок – Алфея та Пенея. Вода з цих річок за день унесла весь гній зі скотного двору, а Геракл склав стіни знов, та прийшов за винагородою. Але цар не стримав слово і не віддав йому обіцяної десятини.

Жорстоко помстився Геракл цареві. За декілька років він напав з великим військом на Еліді, переміг у кровопролитній битві Авгія та вбив його смертельною стрілою. Після перемоги зібрав Геракл військо та усю

здобич міста Піси, приніс у жертву богам та заснував Олімпійські ігри, які проводилися з того часу кожні 4 роки на священій рівнині, засадженої самим Гераклом олівами, присвяченими богині Афіні-Палладі.

Згідно іншої легенди засновником ігор вважається Пелопс. У царя Еллади Еномая була гарна донька Гіпподамія. Та царю пророкували, що він загине від руки свого зятя. Тому кожному, хто сватався до доньки, Енамай пропонував змагатися у гонках на колесницях, обіцявши у разі перемоги жениха, віддати йому у дружини доньку. Але якщо жених програвав, його чекала смерть від руки царя. Претендентом на серце Гіпподамії був і Пелопс, син малоазійського царя Тантала. Він прийняв умови Еномая, який дав йому змогу першим розпочати гонку, протягом 120 км. Пелопс весь час був попереду, та Енамай наздоганяв його, адже у царя були найшвидші у Греції коні – подарунок бога війни Ареса. Та коли Енамай вже заніс свій спис для удару, його колісниця розвалилась і він загинув. Пелопс після одруження на честь своєї перемоги вирішив проводити кожні 4 роки Олімпійське свято та змагання. Вважається, що це відбулося у 884 році до нашої ери.

Третя легенда гласить, що засновником ігор є еллінський цар Іфіт, який після епідемії чуми звернувся до делфільського оракула за прогнозуванням подальших дій. На що оракул відповів, що він повинен утриматись від війн, підтримувати добрі стосунки з елінськими містами, та запровадити свята і змагання на знак припинення ворожнечі. Так виникла ідея проведення Олімпійських ігор. Оскільки Еллада ворожувала в основному зі Спартою Іфіт запропонував правителю Лікургу разом підтримати цю ідею. Після довгих суперечок вони підписали у 884 році до н.е. договір текст якого був висічен на металевому диску. Згідно цього договору, а також для того, щоб атлети та гості мали можливість прибути на змагання оголошувалося перемир'я – екіхерія, на три місяці. Незважаючи на войовничість греків ця традиція суворо дотримувалась. В разі його порушення жителі Еллади мали право накласти на порушника грошовий штраф та заборонити місту або людині приймати участь у Олімпійських іграх.

Ще одна чудова легенда минулого розповідає про Прометея, богоборця і захисника людей, який викрав вогонь з Олімпу, приніс його на землю, та навчив смертних користуватися ним. За міфом за це Зевс наказав Гефесту прикувати Прометея до кавказької скелі, пробив йому груди

списом, а величезний орел, щоранку прилітав та клював йому печінку. Прометея врятував Геракл, і з того часу у деяких містах Еллади існував культ цього бога. На честь Прометея проводилися «прометеї» – змагання бігунів з палаючими смолоскипами. Ця постать і досі залишається найяскравішим образом грецької міфології. Вираз «прометеїв вогонь» означає прагнення до високої мети, до боротьби зі злом. Існує думка, що саме ці думки володіли давніми греками, коли біля трьох тисяч років тому назад вони вперше запалювали олімпійський вогонь у гаю Альтіс.

Існують і інші версії походження Олімпійських ігор. Так наприклад, в «Іліаді» Гомера розповідається, що ігри започаткував Ахілл, присвячені пам'яті свого друга Патрокла вбитого троянцем Гектором.

Деякі історики стверджують, Олімпійські ігри проводилися також на честь свята збору урожаю. Тому й переможці нагороджувались оливковою віткою та вінком. Час проведення ігор Серпень – Вересень підтримує цю версію.

3. Підготовка до Ігор, їх учасники. Період найвищого розквіту

Олімпія знаходиться у північно–західній частині півострову Пілопенес, в 20 км від Іоніческого моря, 275 км в м від Афін і 127 км від Спарти. На південь її омиває річка Алфей, на північ стоїть гора Кронос, пагорби якої служили трибунами для глядачів. На думку істориків вибір Олімпії, як місця проведення таких масштабних змагань, пов'язаний з декількома факторами:

1. Альтіс був ритуальним місцем обрання царів.
2. Святилище Гери, дружини Зевса, вважалося одним з найдавніших місць, де здійснювалися культові ритуали родючості. Наприклад, змагання з бігу на звання «дівчини року», а переможниця втілювала собою родючість.
3. Олімпія була пов'язана з культом предків, саме тут, згідно з переказів, знаходилися могили героїв Тараксипа та Пелопса сина Тантала, від чого імені і виникла назва півострова.
4. Це місце пов'язане з культом Зевса, найбільш авторитетного грецького божества.

5. Олімпія була розташована в легко досяжному і захищеному місці.

6. Зважаючи на нечисленність жителів Пізи не загрожувала небезпека, що в області відправлення культових обрядів вони спробують досягти політичної гегемонії.

7. В епоху розквіту Ігор Олімпія користувалася підтримкою Спарти – одного з найбільш могутніх полісів.

Для Олімпійських ігор возводилися різноманітні будови – іподром (336–730 м) на якому відбувалися кінні скачки; олімпійський стадіон на 50 тисяч місць; гімназії – гімнастичний двір з доріжками для бігу, майданчиком для метання, ігор з м'ячем, кімнатами для гігієнічних процедур, банями та іншим; палестри – майданчики з піском на якому атлети займалися боротьбою, кулачним боєм, стрибками у довжину. Девіз учасників змагань – не бути рабом, варваром, не скоювати злочинів, не зводити хулу на бога.

Раз на чотири роки спеціальні гонці – спондофори, об'їжджали Грецію та всі її колонії, призиваючи всіх атлетів прийняти участь в наступних Олімпійських іграх, та сповіщаючи про дату її початку. Проте це відносилось тільки до вільно народжених греків, а раби та іноземці не допускалися до участі у змаганнях.

Перед початком Ігор учасники склали присягу, запевняючи, що будуть дотримуватись правил, змагатимуться чесно та нічим не заплямували себе в житті. Керував змаганнями оргкомітет із числа відомих громадян, який проводив суддівство, оголошував переможців, пильнував за виконанням правил і збереженням миру. Учасники записувалися у суддів за рік до змагань у особливі списки. Вони давали клятву, що останні 10 місяців щодня будуть готувалися до Ігор, тренуючись. Підготовка йшла в спеціальних школах під керівництвом професійних вчителів – тренерів. Перебування в них було за рахунок учасника. За місяць до початку Ігор потрібно було прибути до Олімпії, щоб пройти випробування у гімназії. Атлети розпочинали тренування під керівництвом спеціальних суддів, еландоніків, котрі потім допускали спортсменів на Ігри. Виключення складали лише переможці попередніх змагань.

Ніхто не мав права вступити на територію Олімпії зі зброєю. Порушника чекав суворий штраф – два міни сріблом, близько 27 кг чистого срібла. Але страшніше за руйнівний штраф було прокляття, яке боги

посилали на порушника олімпійського перемир'я. Суровому покаранню піддавалися і люди, що образили подорожнього, що йде на олімпійське свято, їх чекало відлучення від Ігор на дві Олімпіади.

Не допускалися до Ігор навіть як глядачі жінки, хоча дивитись дозволялось дивитись за змаганнями чужинцям, а іноді навіть рабам. За спробу потрапити на Ігри, їх чекала страта. Тільки одній жінці було дозволено спостерігати за видовищем – жриці богині Деметрі, святилище якої знаходилося в Олімпії. За всю історію Ігор першим виключенням з правил стала легендарна Фероніка, донька відомого Діагора, кулачного бійця – олімпіоніка, та сестра олімпіоніка, котра сама тренувала свого сина. Переодягнувшись у чоловічий одяг вона потрапила на змагання. І коли її син здобув перемогу, вона забувши о обережності кинулась його вітати. Від страти її спасло тільки прохання глядачів.

Для жінок в Олімпії проводилися ігри на честь богині Гери, які проходили за місяць перед Олімпійськими іграми, або через місяць після них. Програма ігор включала один вид змагань – біг на 160 метрів. Участь у них брали тільки незаміжні жінки.

Спочатку в Олімпійських Іграх приймали участь тільки мешканці Пелопенеса. Потім в них стали приймати участь і представники сусідніх полісів – Корінфа, Спарти та інших. Вважалось, що в Іграх могли брати участь всі вільні елліни. Але до Ігор треба було готуватися кілька років, а селяни й ремісники не могли собі дозволити приділяти спорту стільки часу. Тому в Іграх в основному брали участь тільки найбагатші греки.

Датою початку Олімпійських ігор Давньої Греції прийнято вважати 776 рік до нашої ери, хоча Олімпійські ігри проводилися задовго до цього. З цих Ігор відомий перший переможець – Коройб, повар з Еліди. Саме з цього року Гіппій склав список всіх переможців Олімпіад, що відбулися за два століття до нього. Хоча з деяких джерел відомо, що ці ігри були вже 27-ми. Пізніше список Гіппія перевірів Аристотель. Олімпійські ігри проводилися кожні 1417 днів. Строки проведення не порушувалися навіть коли країна була втягнута у великі зовнішні війни. Змагання розпочиналися урочистими парадами, релігійними обрядами (жертвоприношення богам), посвяченням у ранг олімпійців.

На перших 13-ти іграх греки змагались лише з бігу на 1 стадію, довжина якої складала 192,27 метри, а біг відбувався по прямій туди і

назад. За легендою стадія дорівнювала 600 ступній Зевса та відмірялася самим Гераклом. Від цього слова пішла назва «стадіон». У 724 році до нашої ери – 14 ігри, до програми вводиться біг на 2 стадія, діаолос – 384,54 метри. Починаючи з 15 ігор, вводиться біг на довгі дистанції – доліхотром, довжина яких складала 8, 10, 12 та 24 стадія.

Нічого не відомо про секунди атлетів під час забігів, досить було прийти до фінішу першим, щоб одержати лавровий вінок і здобути право запалити священний вогонь. Згідно літературних джерел відомо про олімпійців, що бігали швидше за вітер: спартанець Ладас бігав не залишаючи на піску слідів; Полімнестор із Мілета легко наздоганяв кіз, яких випасали на горах, і навіть ловив зайців.

До програми Олімпійських ігор 708 року до нашої ери додали боротьбу та пентатлон – давній вид п'ятиборства, який складався зі стрибків, біга, метання диску, метання спису або дротику та боротьби. Для перемоги в цьому виді спорту треба було стати першим у трьох його видах. Якщо це нікому не вдавалося, то переможця визначали у останньому виді – боротьбі. З 688 року до н.е. в програму змагань включається кулачний бій. Лише через 8 років з'явилися змагання на колісницях, запряжених четвіркою коней. У середині VII-го століття у 648 році до н.е. у програму включили кінні змагання та панкратіон – боротьбу, в якій дозволено будь-які прийоми. У 632 році до н.е. до змагань допустили молодь. З 520 року до н.е. стали практикувати гонки воїнів у повному спорядженні, а з 408 року до н.е. змагання на колісницях запряжених двома кіньми.

Пізніше до програми Олімпійських ігор увійшли й інші види змагань: стрільба з луку, на розвиток якої вплинули регулярно проводили показові виступи воїнів; фехтування, у якому використовувалися важкі види зброї – спис, спада (короткий меч); змагання факельників; гімнастика та рухливі ігри, метою яких був фізичний розвиток та підготовка людини до будь-яких видів діяльності; плавання, для якого застосовувались спеціально побудовані прямокутні ванни, що наповнювалися водою.

Найнебезпечнішими змаганнями були перегони колісниць, запряжених четвіркою коней. Треба було 12 разів об'їхати арену іподрому. Візники, стоячи на колісницях, правили кіньми. Колісниці нерідко зачіплювали за поворотний стовп або за чуже колесо, а на розбиту

колісницю налітали інші. Були випадки коли з десяти колісниць розбивалося вісім. Переможцем на кінних змаганнях вважали власника коней, а не візника, який ризикував своїм життям, правлячи кіньми. Був навіть випадок коли багатий грек завоював перші чотири місця.

Ігри перших 24-х Олімпіад включали 6 видів змагань і проводилися на протязі 1-го дня. Починаючи з 25-х ігор – 2 дні. Коли програма розширилася, поступово кількість видів була доведена до 20-ти (468 рік до н.е.), а їхня тривалість до 5-ти днів. 1-й день – церемонія відкриття, 2-й день – змагання молоді, 3-й день – великий день змагань дорослих, 4-й день – змагання на колісницях та озброєних воїнів, 5-й день – визначення переможців та їх нагородження.

Програма Олімпійських ігор не була стабільною, і у різні періоди історії олімпійського руху в Давній Греції змінювалась не тільки кількість та види змагань, а і послідовність їх розподілу по дням. Однак загальна схема проведення олімпійських змагань залишалась незмінною.

Найбільшу популярність Ігри досягли у V та IV віці до н.е. В них приймали участь представники багатьох країн Середземного моря – Африки, Італії, Сицилії і навіть Азії. В цей період знімаються основні заборони котрі існували раніше: до змагань допускаються іноземці, а також вихідці з бідних верст населення. З 228 року до н.е. в іграх почали брати участь римляни, котрі завоювали Елладу у 146 році до н.е. В перші роки становлення Римської імперії її мешканці виявляли великий інтерес до Ігор. В ті роки Олімпія перетворилась в гарне туристичне місто з великим числом спортивних споруд.

Найбільш відомі з переможців Олімпіад Давньої Греції є:

- марафонець Фідіппід, який під час війни з Персами бився у перших лавах війська грецького стратега Мільтіада, та пробіг 42 км які відділяють містечко Марафон від Афін заради радісної звістки про перемогу греків над персами. Після вигуку радісної звістки він помер. Але ці дані не дуже ймовірні. По-перше від Марафону до Афін не 42 а 34 км, а по-друге згідно грецькому історику Геродоту воїн Фідіппід не біг а скакав верхи і не в Афіни а в Спарту за допомогою, подолавши за два дні 230 км.

- Мілон з Кротону – учень великого Піфагора, який шість разів перемагав на Олімпійських іграх, десять – на істмійських, дев'ять – на німійських та шість – на піфійських. За легендою він замість тренажеру

використовував молоде теля. З часом теля росло, збільшуючи свою вагу, ріс і тренажер Мілона. Ще хлопчиком у 532 році до н.е. він здобув першу перемогу, а через 20 років на 63-й Олімпіаді взявши на плечі забитого на честь його шостої перемоги здорового бика, він зробив з ним коло пошани по стадіону. А ввечері, на банкеті, після того як бика засмажили він самотужки його з'їв. Крім того Мілон грав велику роль і у політичному житті своєї Батьківщини. Так під час однієї з війн він був обраний полководцем де не тільки керував військом, а й замінював собою цілий підрозділ.

– протягом 30 років перемагав у кулачних боях атлет Феаген. На Олімпійських та інших іграх тих часів він здобув 1400 перемог. Але важко зараз повірити такому досягненню спортсмена.

– на 79-й Олімпіаді перемогу серед кулачних бійців святкував Діагор з острова Родосу. Чемпіонами також ставали три його сини та два онуки. Цей сімейний підряд не перевершено й досі.

– на 19 Олімпіаді у 668 році до н.е. атлет зі Спарти Ехіон стрибнув у довжину на 16 метрів. Досі невідомо чи це був один стрибок, чи сума за декілька спроб.

Серед інших античних героїв найбільшого успіху здобули Леонідас з Родоса – 12 перемог (164-152 роки до н.е.) у стадіоні, діалосі та з бігу з озброєнням; Гермоген з Ксанфа – 8 перемог (89-81 роки до н.е.) та Астілос з Кротону – 7 перемог (488-476 роки до н.е.) з тих же видів; Хіоніс з Лаконії – 6 перемог (664-656 роки до н.е.) з бігу та стрибків; Мілон з Кротону – 6 перемог (540-516 роки до н.е.) та Гіппосфен із Спарти – 5 перемог (624-608 роки до н.е.) у боротьбі.

Однак виступали і змагались на Олімпійських іграх не лише спортсмени. Адже Ігри були святом гармонії всебічно розвиненої людини. Тому між змаганнями поети читали глядачам свої вірші та гімни, складені на честь Ігор, а оратори прославляли їх у своїх речах. На Олімпійських іграх перед глядачами виступали також відомі люди Давньої Еллади, такі як, історик Геродот, письменник Лукіан, оратор Демосфен, філософ Сократ, математик Піфагор та інші. Крім того, з Ігор 444 року до н.е., обов'язковою частиною олімпійських святкувань стали конкурси мистецтв, в яких приймали участь актори, виконавці пісень, музиканти.

Перемога на Олімпійських іграх розглядалася греками як знак доброго відношення богів до атлета, та міста, звідки він був родом. Особливо

почесною вважалася перемога на стадіоні. Олімпіоніків, переможців Ігор, нагороджували у храмі Зевса гілкою з оливи, що була зрізана з дерева у священному гаю Альтіс. На їх честь встановлювали скульптури, складали вірші, виконували пісні, нагороджували цінними подарунками та грошовими преміями. А також влаштовували театральні вистави. Від числа атлетів – чемпіонів також залежав і політичний престиж міста.

Водночас не дозволялося сміятися над переможеними, що вважалося правилами погано тону, та суворо засуджувались так звані «переходи». Так розгнівані жителі Кротону звалили статую свого кумира Астіла, довідавшись, що той за винагороду погодився бігати за Сіракузи.

Про переможців Олімпійських ігор не забували й під час війн. Відомо, що Дорісей зі Спарти – олімпійський переможець з панкратіону у 407 до н.е. потрапив у полон під битви з афінянами, та був відпущений без викупу. Олександр Македонський наказав звільнити Діонісідора, як тільки дізнався, що він олімпіонік.

4. Значення та занепад давніх Олімпійських ігор

Будучи місцем проведення Олімпійських ігор, Олімпія була історичним і культурним центром Давньої Греції з великою кількістю давніх пам'яток будівництва котрих відноситься до першої половині II тисячоліття до н.е. Святими місцями вважалися: гора Кронос; курган Пелапса; алтарі Зевса, Гери, Геракла, Гіпподамії. Потім з'явилися храми Зевса та Гери. Найбільш відомим храмом був Олімпіум, в якому знаходилась велика статуя Зевса, висотою більш як 12 м, виконана Фідіалом із слонової кістки і золота.

Ознаки зміни у фізичній культурі в Афінах виявилися вже в V столітті до н.е. Саме тоді вперше виявилось нестійким панування головної класової бази Олімпізма – аристократії і його системи вимог.

Починаючи з IV-III століть до н.е. у Давній Греції Олімпійські ігри поступово віддаляються від вимог релігії, найбільша увага приділяється видовищному характеру змагань, їх використанню для підвищення авторитету міст – країн та їх правителів. Кількість спортивних свят постійно зростає, в період між Олімпіадами проводиться велика кількість змагань, які щедро фінансувалися. У Олімпійських іграх беруть участь представники

багатьох країн та вихідці з мало імущих слоїв населення. Знімаються заборони. Спортивна підготовка більшою мірою орієнтована на успіх у змаганнях, а задачі виховання відходили на задній план.

Все більше число міст почали наймати за гроші атлетів – професіоналів, щоб підтримувати ореол колишньої слави. На 98-ій Олімпіаді, 388 р. до н.е., вибухнув скандал, пов'язаний з підкупом спортсменів. Виявилося, що суперники фесалійського кулачного бійця Евнола за різні грошові винагороди поступилися йому дорогою до олімпійського вінка. Пізніше підкуп набув широкого поширення.

Зовсім негарний випадок стався у 92 році до н.е. Аполлоній з Олександрії був виключений з числа учасників змагань за запізнення. Почавши приводити поважні причини свого затримання він майже переконав судів, та інший житель Олександрії Гераклід дав свідчення, що Аполлоній затримався у дорозі, тому що вирішив прийняти участь у інших змаганнях за грошову винагороду. Геракліду присудили перемогу, а Аполлоній впав у таку ярість, що ледь не вбив кривдника. Порушнику присудили великий штраф, однак в ту епоху подібний вчинок вже не був якимось виключенням із правил. До ужитку увійшло нове поняття для позначення учасників змагань. Тепер їх стали називати атлетами – що беруть участь в змаганнях за винагороду. Поступово професіонали на Іграх витіснили аматорів, що й стало однією з причин згасання спортивного руху у Давній Греції.

Кризове явище у давньогрецькому олімпійському спорті набуло особливого загострення після завоювання грецьких країн римлянами у 146 році до н.е. Траплялось під час святкувань оголошувалися важливі рішення римської влади. З втратою незалежності відбуваються зміни політичної, економічної та соціальної сфер життя грецького суспільства, які негативно відбилися на спорті. Вперше Олімпія сильно постраждала при Імператорі Сулле, котрий дозволив своїм солдатам у 85 році до н.е. розграбувати її скарби. Відомо, що він наказав 175-ту Олімпіаду 80 року до н.е. проводити у Римі.

Та були й позитивні моменти. Так Імператор Август у 30-14 роках до н.е. приділяв Олімпіадам досить велику увагу. А інший Імператор Нерон, що правив у 54-68 роках навіть сам приймав участь у 211 іграх.

Увага до Олімпії знову підвищилась у II столітті н.е. На Олімпійські ігри приїздили спортсмени з Олександрії, Сирії, Фінокії, Armenії та інших міст. Цей розквіт пов'язаний з позитивною дією християнських ідей на громадян Римської імперії.

Але з часом кризисне явище в Олімпійських іграх набуло ще більшої гостроти. Історичні дані засвідчують, що реєстрація чемпіонів припинилась у 267 році. Затвердження християнської релігії, що проповідувала аскетизм, остаточно сприяло руйнації традицій Давньої Греції. У 392 році вийшов едикт імператора Феодосія I, що жорстко засуджував язичницькі традиції: жертвоприношення богам, ворожба, дотримання звичаїв попередніх століть. Олімпійські ігри також могли потрапити під заборону, бо вони були присвячені Зевсу та починалися з принесення жертв. Спортивні споруди були зруйновані.

У 395 році на берегах Алфею на території Олімпії відбулася велика битва між візантійцями та готами, в наслідок чого ще більш сильно постраждали спортивні споруди, що використовувалися для проведення Олімпійських ігор. А в 522 та 551 роках н.е. сильні землетруси остаточно зруйнували Олімпію. Ідея Ігор була віддана забуттю майже на 1500 років.

За 1168 років існування було проведено 293 Олімпіади. Давні Олімпійські ігри виконували важливу культурну, педагогічну, економічну, військову та політичну функцію. Вони сприяли об'єднанню полісів, встановленню священного перемир'я, духовній та фізичній підготовці молоді і в кінцевому разі процвітанню давньогрецької цивілізації.

О ступені їх популярності говорить хоча б той факт, що давньогрецький історик Тімей за основу літочислення поклав рахунок часу по Олімпіадам. В той же час Олімпійські ігри існували паралельно з рабовласницьким строем і були відображенням його проблем і протиріч. Розвитку олімпізму заважало антидемократичне обмеження участі у змаганнях, професіоналізація та початок моральної деградації суспільства.

Завдання для самоконтролю

- охарактеризуйте принцип побудови Давньогрецької держави, та яку роль спорту відігравав в ній спорт;
- опишіть Давньогрецькі міфи, легенди та свята про зародження Олімпійських ігор;
- розкрийте суть підготовки, участі та нагородження переможців на Давніх Олімпіадах;
- дайте характеристики причин занепаду Олімпійських ігор Давньої Греції.

Питання для самоконтролю

1. Які свідчення на уламках гіпсових барельєфів на острові Крит показували про захоплення греками фізичними вправами?
2. В чому суть мікенського періоду в розвитку Греції?
3. Після яких подій в Греції з'являються міста-поліси?
4. Які версти населення проживали у грецьких полісах?
5. Через яку причину вільні громадяни почали займатися фізичною культурою?
6. Твори яких поетів свідчать про стан фізичної підготовки у греків?
7. В чому була відмінність фізичного виховання Спарти та Афін?
8. В чому сутність грецької гімнастики?
9. Що собою представляла грецька агоністика?
10. Які найбільш відомі агони проводилися в Давній Греції?
11. Чому виникли Олімпійські ігри в Стародавній Греції?
12. Які міфи та легенди про їх виникнення ви знаєте?
13. В чому суть явища антропоморфізму?
14. На честь якого бога проводились Стародавні Олімпійські ігри?
15. У якій частині Пілопенеського півострову розташувалось місто Олімпія?
16. Хто мав право брати участь в Олімпійських іграх?
17. Яка періодичність проведення Олімпійських ігор Давньої Греції?
18. Які завдання ставились перед Олімпійськими іграми?
19. Хто керував змаганнями та які вони мали обов'язки?
20. На яких спорудах проходили змагання?
21. Як проходив відбір спортсменів на змагання?
22. Що собою представляла традиція – екіхерія?

23. Що чекало жінок за спробу потрапити на Олімпійські ігри?
24. Яка з жінок стала першим виключенням у цьому правилі?
25. Коли і які змагання проводилися для представниць прекрасної статі?
26. В якому році проводилися перші Олімпійські ігри Давньої Греції?
27. Як проходила церемонія відкриття Ігор?
28. Хто став першим чемпіоном?
29. Як змінювалась програма Олімпійських ігор?
30. Які види спорту входили в одну з головних олімпійських дисциплін Давньої Греції – пентатлон?
31. Хто вважався переможцем у найбільш небезпечному виді програми – перегонах на колісницях?
32. Скільки днів тривали змагання Олімпіад Давньої Греції у період її розквіту?
33. Чим відомий в історії воїн Фіддіпід?
34. Яких здобутків досяг Мілон з Кротону?
35. Хто ще з атлетів відзначався на Олімпійських іграх давнини?
36. Хто з видатних людей брав участь в Олімпійських іграх?
37. Як називалися переможці Ігор Давньої Греції?
38. Як нагороджувались переможці Ігор?
39. Назвіть найбільш титулованих чемпіонів Ігор Давньої Греції?
40. Як відносилися у Давній Греції до переможених?
41. Чим можливо пояснити успіх Стародавніх Олімпіад?
42. Які існували пам'ятки фізичній культурі Стародавньої Греції?
43. Через яку причину Олімпійські ігри Давньої Греції почали відходити від своїх традицій?
44. Що таке професійний спортсмен у Давній Греції?
45. Як позначилося на проведенні Олімпійських ігор Давньої Греції її залежність від Риму?
46. Хто з римських імператорів приймав участь в Олімпійських іграх?
47. В якому році припинилась реєстрація чемпіонів?
48. Як християнська релігія впливала на проведення Олімпійських ігор Давньої Греції?
49. Які події остаточно припинили проведення Олімпійських ігор у Давній Греції?
50. Яке значення мали Давні Олімпійські ігри на історію людства?

ТЕМА 3

ВІДРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

1. Передумови до відродження Олімпійських ігор

Після заборони античних Олімпійських ігор римським імператором Феодосієм I у 394 році, Олімпійський рух був забутий майже на 1500 років. Основоположником сучасного Олімпійського руху людство справедливо вважає французького просвітителя, барона П'єра де Кубертена. Завдяки перш за все його зусиллям були відроджені Олімпійські ігри сучасності. Хоча сама ідея їх відродження виникла ще задовго до нього.

Лише у середні віки людство знову проявляє інтерес до фізичних вправ, згадує чудові часи стародавньої Греції, закликає відновити проведення Олімпійських ігор.

Так ще у епоху відродження, коли почала з'являтися тенденція до використання ідей античного світу першим, хто заговорив про відродження Олімпійських ігор, був визначний італійський державний діяч Матео Палмієрі (1405–1475).

Це дало поштовх тому, що у подальшому визначні державні діячі, педагоги, медики, філософи приділяли особливу увагу до спорту Давньої Греції. Перша ж відома спроба організувати змагання, подібні до Давніх Олімпійських ігор належить англійському прокурору Роберту Доверу, на початку XVII століття. У дні Святої Трійці на території свого маєтку у 1604 році він влаштував «Олімпійські ігри», які привернули увагу досить великої кількості глядачів. До програми ігор входили: боротьба, фехтування, хокей на траві, змагання на палицях, стрибки, метання металевого молоту або спису. Пізніше схожі змагання проводилися неодноразово, не тільки у Англії, а й у Франції. хоча це були невеликі змагання, та носили здебільшого регіональний характер.

У 1723 році бенедиктинець Бернар де Монфако, повернувшись з мандрів Грецією, запропонував археологам розпочати розкопки в Олімпії.

Першим кому належить глибоке дослідження олімпійського спорту Давньої Греції є англійський вчений Джильберт Вест (1703-1756). Будучи гарячим прихильником різноманітних спортивних змагань та підтримуючи

ідею відродження Олімпійських ігор, він присвятив олімпійському спорту Давньої Греції свою докторську дисертацію.

1764 року німецький вчений Іоган Вінкельман у своїй фундаментальній праці «Історія античного мистецтва» писав про необхідність проведення ретельних досліджень в Елладі.

Багато істориків вважають, що вперше ідею відродження Олімпійських ігор у міжнародному масштабі висловив у 1793 році німецький теоретик і практик фізичного виховання Йохан Гутс-Мутс, що вперше звернув увагу на античну культуру давніх греків та спортивні ігри котрі вони проводили.

Ідеї відродження Олімпійських ігор неодноразово піднімалися і у інших країнах світу – Сполучених Штатах Америки, Швеції, Італії, Канаді та інших. Серед найбільш відомих «Олімпійські ігри», що проходили в американському місті Венлок у середині XIX століття, та «Англосаксонська Олімпіада», що була запропонована у 1891 році як Ігри для країн Британської імперії та США.

Спроби відродження Олімпійських ігор були і в самій Греції. Сама ідея їх відродження належала поетові Панайотісу Суцосу ще у 1832 році, коли Греція позбавилася від турецької залежності. У 1858 році майор грецької армії Евангеліс Цаппас (1800-1865), що володів фінансовими можливостями запропонував королю Греції відродити Олімпійські ігри, та втілював на практиці цю ідею у життя. Він на власні кошти створив фонд олімпійців та побудував великий спортивний зал. Королівським указом у 1859 році був створений Оргкомітет і проведені Ігри, котрі пізніше отримали назву Панелінської Олімпіади. Вони були приурочені промисловій та сільськогосподарській виставці в Афінах та включали в себе – біг на короткі та довгі дистанції, стрибки, боротьбу, метання диску та спису, кінні скачки, лазіння та командне перетягування канату. Пізніше гри проводилися ще декілька разів – у 1870, 1875, 1888 та 1889 роках.

Ідея олімпізму підтримувалась і завдяки історичним дослідженням та археологічним розкопкам. Перші спроби провести розкопки на місці проведення Олімпійських змагань були здійснені ще у XVIII столітті. Проте успіху вони не мали. Перші успішні розкопки зробили французи у 1829 році. У цей період були знайдені залишки споруд та кілька експонатів, що мали велику художню – пізнавальну цінність.

Та найбільший внесок у розкопки Олімпії вніс німецький археолог Ернст Курціус (1814-1896). У 1866 році в результаті археологічних розкопок у Олімпії, були знайдені перші спортивні та храмові спорудження. У 1875-1881 роках німці продовжили свої дослідження, результати яких Курціус опублікував у книзі «Олімпія».

Значну роль у відродженні Олімпійських ігор відіграла й практика фізкультури та спорту. У XVII – XIX століттях виникають національні системи фізичного виховання та спортивного руху, для яких олімпійська ідея була природньою. Найбільшого розвитку серед них набули: німецька – Йохан Гутс-Мутс, Герхард Фіт, Фрідріх Ян, Адольф Шпісс; англійська – Джон Локк, Томас Арнальд; французька – Жан-Жак Руссо, Франциско Аморос, Жорж Демені; чеська – Мірослав Тирш; шведська – Пер Лінг, Ялмар Лінг; російська – Єгор Покровський, Петро Лесгафт.

Відродженню сучасних Олімпійських ігор багато в чому допомогло розповсюдження в другій половині XIX століття сучасних видів спорту та проведенні перших міжнародних змагань. Так вже у 1846 році і австралійському Сіднеї був проведений перший чемпіонат світу з плавання. У 1871 році у угорському Будапешті проведені великі змагання зі стрільби. У 1877 році в англійському Вімблдоні відбувся перший міжнародний турнір з великого тенісу. З 1889 року проводяться чемпіонати світу зі швидкісного бігу на ковзанах, а з 1891 року – чемпіонати Європи з легкої атлетики та інші.

З ціллю керівництва розвитком спорту почали виникати національні та міжнародні спортивні об'єднання, союзи, федерації та ліги. У 1863 році була створена англійська футбольна ліга. Пізніше національні федерації гімнастики, плавання, легкої атлетики, боротьби та інших видів спорту у багатьох країнах світу.

У 1881 році була створена перша міжнародна федерація – гімнастики, через дванадцять років, у 1892 – міжнародна федерація веслування та міжнародна спілка ковзанярів та інші.

Значна кількість національних спортивних об'єднань шукала шляхи до міжнародної співпраці та проведення міжнародних змагань. Сучасні види зв'язку – залізна дорога, пошта, телефон, телеграф та інші, скоротили відстань та зблизили нації. Ідея відродження Олімпійських ігор до кінця XIX століття охопила майже всю спортивну громадськість, але мало хто

сподівався, що ідею втілить в життя саме Франція, бо Франція того часу не належала до числа країн з активним розвитком спорту. Але у цієї країни знайшлася людина – історик, літератор, педагог, соціолог, барон П'єр де Кубертен. Який втілює цю ідею у життя. Його наполегливість та організаторські здібності сприяли цьому.

2. Життя та діяльність П'єра де Кубертена

Народився П'єр де Кубертен 1 січня 1863 року у Парижі в родині живописця з давнього та знатного роду. В дитинстві він любляв їздити верхи, займатися фехтуванням, греблею. Прочитавши ще у юному віці книжку Тома Брауна «Шкільні роки» Кубертен на все життя глибоко захопився фізичним вихованням.

Успішно закінчивши коледж він поступив у Паризький університет Сорбона, один з старіших та кращих у Європі, де захопився педагогікою, психологією та історією, точніше – історією, культурою та літературою Давньої Еллади.

Ще у коледжі у нього виник майже фантастичний план – відродження Олімпії, у тому вигляді, що і багато років тому. Згодом ця мрія стала для Кубертена реальною, хоча для цього знадобилося все життя.

А поки, у віці дев'ятнадцяти років він разом з товаришами створює спортивний клуб. У ньому займаються футболом, фехтуванням, греблею. Приблизно з цієї пори Кубертен приходиться до висновку, що спортивна педагогіка, фізичне виховання та спорт можуть стати засобом духовного та морального виховання людини ще з раннього віку.

Важко собі уявити, що колись, зовсім не було дитячого спорту. І тільки Кубертен став засновником спортивних союзів для дітей, організатором міжнародних змагань. Вже тільки за це його ім'я повинно було назавжди залишитися у світовому спорті. Однак головна справа та подвиг Кубертена був попереду.

В юнацькі роки він багато подорожував. Вивчаючи системи фізичного виховання багатьох країн та дійшов до думки використати ідею відродження Олімпійських ігор для створення системи всесвітніх спортивних змагань. Так в Англії він познайомився з філософією Томаса Арнольда, одного з пропагандистів англійської школи фізичного виховання, що мала величезний вплив на формування особистості

Кубертена. Будучи досить діяльною людиною, Кубертен пише статті з фізичного виховання нації, вивчає зарубіжний досвід.

Осмыслив надбання предків він дійшов висновку, що головна причина поразки Франції у франко – прусській війні 1870-1871 років, був слабкий фізичний розвиток французьких солдат. Тому він прагнув змінити ситуацію за допомогою покращення фізичної культури французів.

Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності та спорту на здоров'я, культуру, освіту та виховання людей в різних країнах світу Кубертен сформулював своє особисте відношення до спорту, завдяки якому бажав змінити національний егоїзм та зробити вклад у боротьбу за мир і міжнародне взаєморозуміння між народами. Він вважав, що «молодь світу» повинна мірятися силами в спортивних змаганнях, а не на полях битв. Найбільш близькими до уявленням Кубертена про місце спорту у суспільстві були погляди давніх греків, реалізовані в їхній системі виховання та різноманітних спортивних змаганнях, з яких найбільш яскравими були ігри Давньогрецьких Олімпіад. Тому відродження Олімпійських ігор було в його очах кращим рішенням, щоб досягти поставлених цілей.

За словами самого Кубертена, його компанія за відродження Олімпійських ігор почалася 30 серпня 1887 року після оприлюднення статті, у якій він звернув увагу французів на необхідність більш різносторонньої фізичної підготовки дітей у школах та створенню Ліги фізичного виховання. У 1888 та 1889 роках він видає книги «Виховання у Англії» та «Англійське виховання у Франції», у яких ділиться своїми планами.

1 липня 1888 року на засіданні Комітету з впровадження фізичних вправ, який створили у Міністерстві освіти Франції він виклав головні ідеї відродження Олімпійських ігор.

Не потрібно думати, що ідеї олімпізму відразу сподобалась всьому світу. Багато було як противників, так і тих спортивних діячів, котрі казали, що ця справа добра, але самі займатися нею не бажали. Кубертен же враховуючи невдалий досвід греків у відродженні Олімпійських ігор вирішив залучати до організації відродження видатних спортивних діячів ряду країн, щоб з самого початку надати олімпійського руху міжнародний характер. З цією метою у 1889-1890 роках він листується зі спеціалістами різних країн, організовує ряд міжнародних спортивних змагань з різних

видів спорту, здійснює ділові поїздки до Англії, США та інших провідних країн світу. У 1890 році організовує у Парижі міжнародний науковий конгрес з фізичного тренування. Це дало можливість Кубертену встановити тісні зв'язки зі спортивними організаціями Англії та Північної Америки. В цей же час створюється спілка спортивних товариств Франції, першим генеральним секретарем якого був обраний Кубертен.

Відвідування США та Великої Британії дозволило Кубертену знайти активних прихильників відродження Олімпійських ігор у особі доктора Уільяма Пені Брукса, засновника олімпійського товариства у 1890 році та національної Олімпійської асоціації у 1895 році Мач Венлока; Уільяма Слоена, професора політичних наук у Принстоні, що користувався великим авторитетом в університетських колах, які керували розвитком спорту в Америці; а також Чарльза Герберта, переможця багатьох великих змагань у 70-х роках XIX століття, з бігу та греблі, а в подальшому провідного організатора спорту, прибічника олімпійської ідеї та засновника міжнародних федерацій. Кубертен високо оцінював діяльність всіх цих людей.

У 1890-ті роки Кубертен тісно зійшовся з Анрі Дідомом, домініканським священиком, котрий в останні роки свого життя очолював лицей у Парижі. На базі цього лицю вони разом проводили апробацію різноманітним спортивним програмам. І саме над входом у цей лицей вперше з'явилося відоме гасло – вище, швидше, сильніше, котре і запропонував Дідон.

У період з 1891 по 1894 роки на базі утвореного англо–американсько – французького союзу Кубертен розширив спортивний обмін та розповсюдив ідею відродження Олімпійських ігор. За допомогою англійського та американського атлетичних союзів він утворює комітет з підготовки скликання установчого конгресу.

Найбільш визначальну роль у цьому зіграла подія, що відбулася 25 листопада 1892 році. На асамблеї Союзу, що проходив у великій залі Сорбонського університету, відбулася історична дискусія про спорт. Кубертен виступив з доповіддю «Фізичні справи у сучасному світі». Це був його перший крок до інтернаціоналізації спорту, перша публічна пропозиція про відродження Олімпійських ігор.

Він говорив настільки переконливо, що французькі спортивні діячі, хоч і не зразу, приймають рішення скликати Міжнародний Атлетичний конгрес та

запросити на нього представників найбільших спортивних країн світу, які повинні були домовитися о правилах та принципах проведення Ігор.

Процесу відродження Олімпійських ігор та створенню МОК також сприяв і цілий ряд факторів серед яких слід виділити: бурний розвиток зв'язку та транспорту, що облегшив обмін матеріальними та духовними цінностями між народами, скоротили відстань між ними; проведення всесвітніх промислових, сільськогосподарських та торгових виставок; конференцій; виникнення міжнародних організацій у тому числі і спортивних. У багатьох провідних країнах світу – Англії, Франції, Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Швеції, Росії та інших, з'явився інтерес до фізичних вправ. Все це сприяло пошуку шляхів до міжнародної співпраці та проведенню міжнародних змагань. В цьому сенсі ідея відродження Олімпійських ігор була найбільш жаданою.

3. Перший Олімпійський конгрес та його історичне значення

У січні 1894 року Кубертен розіслав запрошення та програму конгресу багатьом зарубіжним клубам та персонально деяким найбільш визначним діячам спортивного руху у світі. Незважаючи на великий авторитет Кубертена його ідеї на жаль не знайшли практичної підтримки у самій Франції. були відмови від участі у конгресі і з націоналістичних мотивів. А представники Австралії та Японії тільки письмово підтвердили своє приєднання.

16 червня 1894 року у великій залі Сорбонського університету Парижу зібралася близько 2 тисяч людей для участі у конгресі відродження Олімпійських ігор. Були присутні 79 делегатів від 49 спортивних організацій 12 країн, в тому числі США, Італії, Іспанії, Франції, Греції та Росії.

Відроджуючи Олімпійські ігри Кубертен багато чого узяв з організації та проведення Давньогрецьких Олімпіад. Він майже ідеально розробив організацію та процедуру проведення Олімпійських ігор, додавши елементи, які за його думкою були необхідні для сучасного людства. До них перш за все треба віднести інтернаціональний характер Ігор, включення у програму змагань великої кількості видів спорту, добровільну участь у Іграх спортсменів – аматорів.

Делегати конгресу працювали у двох секціях:

1) у першій обговорювались питання аматорства, де після довгої дискусії перемогла точка зору Кубертена, який завжди виступав проти перетворення спортсменів високої кваліфікації у циркових виконавців;

2) на засіданні другої секції обговорювались концепції олімпізму, які визначив у своїй статті Кубертен:

– як і давні фестивалі сучасні Олімпійські ігри слід проводити кожні 4 роки;

– відродженні Ігри, на відміну від давніх Олімпіад, будуть сучасними та міжнародними, до них увійдуть такі види спорту, які культивуються в ХІХ столітті;

– Ігри будуть проводитися для дорослих;

– будуть введені жорсткі визначення поняття «любитель», гроші будуть використовуватись тільки для організації Ігор, будівництва споруд та проведення урочистостей;

– сучасні Ігри повинні стати «передвижники», тобто проводитися у різних країнах.

Спочатку Кубертен збирався провести Олімпійські ігри у 1900 році в Парижі та приурочити їх до Всесвітньої виставки, котра була запланована на це час. Однак новина о відродженні Олімпійських ігор вже потрапила у пресу та широко обговорювалась у суспільстві. Тому організатори вирішили, що шестирічне очікування Ігор може суттєво зменшити до них інтерес і делегати домовились о проведенні перших Олімпійських ігор сучасності у 1896 році. Новим місцем проведення Ігор деякий час хотіли зробити Лондон. Однак друг Кубертена грецький поет, літератор та перекладач Діметріус Вікелас, який був запрошений на конгрес з доповіддю о традиціях Античних Олімпійських ігор, несподівано запропонував у якості міста проведення нових Ігор Афіни, що повинно було символізувати їх наслідування Іграм Давньої Греції. Конгрес затвердив це рішення, а самого Вікеласа обрав першим президентом Міжнародного олімпійського комітету, тому що по уставу цю посаду міг займати тільки представник країни, що приймає Ігри.

Одним з найважливіших результатів роботи конгресу було безумовно створення Міжнародного олімпійського комітету (МОК), члени якого зобов'язані були пропагувати принципи сучасного олімпізму та представляти МОК у своїх країнах.

Список членів МОК був підготований П'єром де Кубертенем. Складаючи список кандидатів у члени МОК Кубертен піклувався передусім про те, щоб ця міжнародна організація була по-справжньому інтернаціональною. І не випадково у назві стоїть спочатку слово «міжнародний» а вже потім «олімпійський». Крім того, багато хто з майбутніх членів МОК практичною діяльністю доказали свою відданість ідеям відродження Олімпійських ігор.

До першого складу МОК увійшли: Ернест Калло – Франція; генерал Олексій Бутовський – Росія; капітан Віктор Бальк – Швеція; професор Уільям Слоєн – США; юрист Іржи Гут-Ярковський – Богемія, Австро – Угорщина; Фепенс Кемєнь – Угорщина, Австро – Угорщина; Чарльз Герберт – Англія; лорд Артур Амтхїлл – Англія; доктор Хосе Бенхамін Субіаур – Аргентина; Леонард Кафф – Нова Зеландія; граф Лукезі Палі – Італія; Д'юк Андрія Карафа – Італія; граф Максим де Бузі – Бельгія. Генеральним секретарем був обраний барон П'єр де Кубертен – Франція, першим президентом МОК – Деметріус Вікелас – Греція.

Для розширення членства в МОК була розроблена своєрідна, але доволі недемократична система само поповнення його складу, згідно якої нові кандидати не делегуються своєю країною, а обираються самим МОК. Ця система зберігається до цього часу.

У хартії МОК, основному документі, прийнятому на конгресі, було зафіксовано:

1) в інтересах моралі міжнародний конгрес та деякі країни вважають за необхідне відродити на міжнародній базі Олімпійські ігри у сучасній формі, але з дотриманням давніх традицій;

2) до участі в Іграх потрібно запрошувати спортивні об'єднання всіх країн. Кожна країна може бути представлена тільки своїми громадянами. Перед Іграми, що будуть проводитись кожні 4 роки, деякі країни повинні будуть проводити відбіркові змагання, з тим, щоб їх представляли виключно найкращі спортсмени;

3) до програми Олімпійських ігор будуть введені наступні види спорту: біг, стрибки, метання диску, важка атлетика, парусний спорт, плавання, гребля, ковзанярський спорт, фехтування, боротьба, бокс, кінний спорт, спортивна стрільба, гімнастика та велоспорт;

4) за виключенням фехтування в усіх інших видах спорту можуть брати участь тільки любителі, ті ж, для кого спорт – професія та засіб отримання грошей, не можуть брати участь у змаганнях;

5) комітет має право не допускати до участі тих, хто будь-коли виступав проти олімпійської ідеї або проти ідеї сучасних Олімпійських ігор

6) для легкоатлетів слід організувати головне змагання – п'ятиборство.

Її головні задачі були наступні:

1) забезпечити регулярне проведення Ігор;

2) турбота про те, щоб Ігри були гідні славетної історії та високих ідеалів;

3) заохочення зросту кількості організацій, що сприяють проведенню змагань спортсменів – аматорів;

4) керівництво аматорським рухом та сприяння в зміцненні дружби між спортсменами.

Конгрес закінчився триумфально. Під час його заключного засідання 23 червня 1894 року було проголошено багато речей, апофеозом яких стала промова Кубертена про відродження ідеї, котрій вже більше як дві тисячі років. Незважаючи на всі досягнення здобуті під час проведення першого конгресу за думки деяких істориків спорту, МОК у перші роки свого існування працював не дуже активно, проявляючи повну байдужість, а розвиток олімпізму у цей період часу на думку самого Кубертена, був штучним.

4. Роль Олексія Бутовського у відродженні Олімпійського руху

Коли у 1894 році у Парижі скликався перший міжнародний конгрес, Кубетен та його однодумці недовго думали кого запрошувати від Росії. Головою делегації російської імперії став Олексій Дмитрович Бутовський.

Бутовський прожив довге та цікаве життя. Народився він ще до скасування кріпосного права, 9 червня 1938 року на Полтавщині в незаможній дворянській сім'ї, а помер у рік двох революцій у 1917 році.

Все в його долі було визначено з самого початку. Батьки відразу вирішили, що їх син стане військовим. Після закінчення гімназії Бутовський навчався у Костянтинівському артилерійському училищі, служив у військах.

Далі закінчив Миколаївську інженерну академію, але кар'єра військового будівельника, або саперного інженера його не приваблювала. Тому, за його проханням, у 1871 році, він був призначений вихователем у Петербурзьку військову гімназію, а потім переведений до Головного управління військових навчальних закладів і через декілька років отримав чин генерала для особливих доручень при цій установі.

Бутовський був людиною різнобічною та творчою. Педагогіка та проблеми навчання становили його головний життєвий інтерес. Він пише праці по історії, гігієні, методики викладання музики та співу.

Нарешті він зупиняється на питаннях фізичного виховання дітей та складає рекомендації з викладання гімнастики. У 1900 році Бутовський організує літні курси з підготовки спеціалістів в галузі фізичного виховання з числа офіцерів кадетських корпусів, та сам читає там лекції з історії, теорії та методики фізичного виховання, наукової основи цього предмету.

Ця робота, а також служба в регулярних військах та участь у бойових операціях, дозволили Бутовському зрозуміти всю важливість значення фізичного виховання у підготовці майбутніх офіцерів. Тому він стає ініціатором проведення в гімназії занять з гімнастики, фехтування, рухливих ігор та інших фізичних вправ. Велику увагу Бутовський доклав до створення Головної гімнастично – фехтувальної школи у Санкт-Петербурзі, відкритого у 1909 році, яка згодом була реорганізована у Військовий інститут фізичної культури та спорту.

Наприкінці 80-х років XIX століття Олексій Бутовський стає одним з найпопулярніших у Росії фахівців в області фізичного виховання та фізкультурної освіти, його ім'я добре знали і за кордоном.

Вже у зрілому віці Бутовський знайомиться з П'єром де Кубертеном, і відразу спалахує ідеєю Олімпійських ігор. Допмагаючи Кубертену він веде активне листування, виступає у пресі і з лекціями. Наполегливо і дуже переконливо він розкриває перед росіянами високий сенс ідей олімпізму.

Безперечна і велика заслуга Олексія Дмитровича і в тому, що наша держава в числі перших відгукнулася на олімпійський заклик Кубертена і стала згодом могутньою олімпійською країною.

Бутовський відіграв одну з провідних ролей у підготовці та проведенню першого Міжнародного Олімпійського конгресу у Парижі 1894 року, на якому був утворено Міжнародний олімпійський комітет, та

увійшов до його першого складу як представник Росії, та упродовж шести років, 1894–1900, був активним діячем цієї організації.

На паризький конгрес завдяки підтримці Бутовського прибули й інші українці – дворянський депутат Дмитро Меленевський та князь Сергій Белосельський–Білозерський, який був другим членом МОК від Росії у 1900–1908 роках.

У 1896 році Бутовський був присутнім на перших Іграх сучасності у Афінах. Та незважаючи на його досить великий вплив у тодішньому спортивному русі, спортсмени Російської імперії на Олімпіаді були відсутні. Хоча існують відомості, що декілька атлетів спробували дістатися на Ігри самотужки. Однак виступити їм не пощастило, бо грошей на дорогу вистачило лише до Константинополя. Достовірно відомо лише про перебування в Афінах киянина Миколи Ріхтера, та є всі підстави вважати його єдиним, щоправда неофіційним, учасником Ігор першої Олімпіади від Росії.

Подробиці цієї грандіозної події генерал виклав у книзі «Афіни весною 1896» – першому і єдиному російськомовному виданні, присвяченому даній історичній події.

Тим не меш популярність Олімпійських ігор сприяла створенню Російського олімпійського комітету (РОК). Сталося це у Петербурзі 16 березня 1911 року за діяльної участі Бутовського.

Після революції 1917 року майже 80-річний Бутовський, який до того ж втратив зір, навідріз відмовився залишати батьківщину. Після цього його доля, а також доля його брата невідома. А датою та місцем смерті прийнято вважати 1917 рік у Петербурзі.

Трагічною була й доля його дітей та родичів. Відомо, що останні з родини Бутовських були арештовані за часів сталінських репресій. І тільки у 1990 році їх реабілітували.

Вдячні потомки пам'ятають діяльність Олексія Дмитровича, і з повагою ставляться до його надбання. Так, наприклад центральний стадіон на Батьківщині Бутовського у Полтаві названо його ім'ям. А у 2006 році біля нього відкрито пам'ятник великому землякові.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику які історичні причини лежать в основі відродження Олімпійського руху сучасності;
- охарактеризуйте життя та діяльність відомого громадського діяча барона П'єра де Кубертена;
- опишіть де і коли відбувся Перший Міжнародний Олімпійський конгрес та його історичне значення у відродженні Олімпійських ігор сучасності;
- розкрийте роль та вклад нашого земляка Олексія Дмитровича Бутовського у відродження Олімпійського руху.

Питання для самоконтролю

1. У які часи людство вперше заговорило про потребу відродження Олімпійських ігор?
2. Який з державних діячів вперше висунув цю ідею?
3. Коли і завдяки кому відбулася перша відома спроба провести змагання подібні до Давніх Олімпійських ігор?
4. Хто першим з вчених присвятив олімпійському спорту Давньої Греції наукову працю?
5. Хто, на думку істориків, вперше висунув ідею відродження Олімпійських ігор у міжнародному масштабі?
6. Які з найбільш відомих «Олімпійських ігор» проводилися у XIX століття в англосаксонських країнах?
7. Кому належить ідея проведення Олімпійських ігор у Греції?
8. За рахунок кого ця ідея була втілена у життя?
9. Коли вперше була проведена Панелінська Олімпіада?
10. В якому році були проведені перші успішні розкопки на місці проведення олімпійських змагань Давньої Греції?
11. В чому заслуга у відродженні олімпізму німця Ернста Курціуса?
12. Яку роль у відродженні Олімпійських ігор відіграла практика фізкультури та спорту у XVII – XIX століттях?
13. Яку роль в цей період відіграв науково-технічний прогрес у відродження Олімпійських ігор?
14. Який твір, прочитаний у дитинстві, привив у Кубертена любов до спорту на все життя?

15. В якому навчальному закладі Кубертен захопився історією Давньої Греції?
16. В чому заслуга Кубертена у розвитку дитячого спорту?
17. Погляди якого з філософів минулого найбільш вплинули на світогляд самого Кубертена?
18. За рахунок чого Кубертен вивчав світовий досвід систем фізичного виховання різних країн?
19. Чому в його очах відродження Олімпійських ігор схожих на Ігри Давньої Греції було кращим вирішення проблем сучасного світу?
20. Коли за словами самого Кубертена почалася його компанія по відродженню Олімпійських ігор?
21. Які помилки греків у відродженні Ігор врахував Кубертен у своїй діяльності?
22. Хто з видатних людей у цей період особливо допоміг діяльності Кубертена?
23. Де і за допомогою кого Кубертен проводив апробацію різноманітних спортивних програм?
24. На базі якого союзу був створений комітет з підготовки скликання установчого конгресу?
25. Де і коли пройшла асамблея Союзу на якій Кубертен остаточно переконав світове співтовариство про необхідність відродження Олімпійського руху?
26. Які фактори також сприяли пошуку шляхів до проведення міжнародних змагань?
27. Де і коли відбувся всесвітній легкоатлетичний конгрес?
28. Хто приймав участь у його роботі, кількість країн-учасниць?
29. У скількох секціях працювали делегати конгресу?
30. Які питання на них вирішувалися?
31. Які головні концепції олімпізму були прийняті на цьому конгресі?
32. Де спочатку планував провести перші Ігри сучасності Кубертен?
33. Через яку причину рішення було змінене?
34. Хто став першим президентом МОК і чому?
35. На чому базував свою думку Кубертон складаючи перший список членів МОК?
36. Яким був склад першого МОК?

37. Які основні положення олімпійської хартії були прийняті на цьому конгресі?
38. Які були її головні задачі?
39. Як на думку Кубертена відбувалася робота МОК на перших роках свого створення?
40. Де і коли народився Олексій Бутовський?
41. Яку професію йому спочатку обрали батьки?
42. При якій установі Бутовський отримав чин генерала для особливих доручень?
43. Який вклад вніс Бутовський у розвиток фізкультури і спорту не теренах Російської імперії?
44. Робота Олексія Бутовського у складі МОК?
45. Хто ще з українців приймав участь у першому міжнародному конгресі?
46. Хто став другим членом МОК від Росії?
47. У якій своїй праці Бутовський розповів про перші Олімпійські ігри сучасності?
48. У якому році був створений Російський олімпійський комітет?
49. Яка доля спіткала Бутовського та його родичів після революції 1917 року?
50. Як вшановується пам'ять Бутовського сьогодні?

ТЕМА 4

ПЕРШИЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД

1. Загальна характеристика першого періоду Ігор Олімпіад (1896-1912 р. р.)

Перший етап – I–V Олімпійські ігри – 1896 – 1912 роки, охоплює перші роки сучасного олімпійського руху, який в цей період характеризується відносно невеликою популярністю як самого міжнародного олімпійського руху та і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні чотири роки з великими труднощами прокладала собі дорогу. Тому МОК приурочував Олімпійські ігри до Всесвітніх промислових та сільськогосподарських виставок.

Невдачливе проведення Ігор 1900 року у Парижі та 1904 року у Сент-Луїсу, відродило ідею проведення змагань у Греції. НОК цієї країни при підтримці П'єра де Кубертена у 1906 році виступив з ідеєю проведення додаткових Ігор, які пізніше отримали назву – проміжних. Вони повинні були дати новий стимул розвитку олімпійського руху. Такі проміжні Ігри відбулися з 22 квітня по 2 травня за участю 884 спортсменів з 20 країн. Однак у подальшому вони більше не проводилися.

Та не участь у програмі змагань жінок, не проведення у цей період великої кількості сесій та конгресів, ні активна творчість Кубертена, не змогли компенсувати недостатню привабливість Ігор, програма котрих була нестабільною та сильно розтягнутою. А з багатьох видів спорту на перших порах були відсутні єдині міжнародні правила.

Тим не менш цей період олімпійського руху відіграв велику роль у розвитку міжнародного спорту, збільшенню його авторитету, як однієї з найбільш важливих сфер громадської діяльності, розвитку масового спорту та фізкультурного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху почали створюватися різноманітні міжнародні об'єднання та національні федерації: Міжнародна федерація футбольних асоціацій – ФІФА у 1904 році; Міжнародна федерація плавання – ФІНА у 1908 році; Міжнародна легкоатлетична федерація – ІААФ у 1912 році та інші. А також було розглянуто питання про співпрацю між МОК, НОК та міжнародними спортивними федераціями.

У ці ж роки були розроблені єдині міжнародні правила змагань з різних видів спорту, введена реєстрація світових та олімпійських рекордів, уніфіковані вимоги до спортивних споруд. Почала інтенсивно розвиватися система підготовки спортсменів, що спонукало покращенню спортивної техніки, підвищенню ефективності фізичної та тактичної підготовки. МОК затвердила свій прапор, та офіційні мови, якими стали – французька, англійська та німецька.

2. Хронологія Ігор I-V Олімпіад

2.1 Ігри I Олімпіади Афіни (Греція) 1896 рік (6 квітня – 15 квітня)

Виступало 311 спортсмена з 13 країн, розіграли 43 комплектів нагороди у 9 видах спорту.

Рішення Паризького конгресу 1894 року о проведенні перших Ігор сучасності у 1896 році в Афінах було схвально прийнято більшістю населення Греції. Однак адміністрація Афін та грецький уряд скептично поставився до цього, адже вони були не в змозі повністю фінансувати всі затрати на проведення Олімпіади. За таких умов свої послуги МОК у проведенні Ігор запропонувала Угорщина, яка саме мала відзначати тисячоліття заснування держави.

Та на допомогу прийшов Кронпринц Греції Костянтин, який створив спеціальну комісію, та самотужки став у руля організаційного комітету, що само по собі вже сприяло притоку інвестицій. Він призначив колишнього мера Афін Філемона генеральним секретарем, а також звернувся до населення з призивом до пожертвування коштів у фонд підготовки до Олімпіади. Незважаючи на гостру нехватку коштів, комітет прийняв рішення приймати пожертвування тільки від громадян Греції, тим самим підтримуючи статус Олімпійських ігор як національної ідеї. Так завдяки національному патріотизму гроші стали надходити не тільки з Греції, а й від багатих греків, що жили у різних містах Європи – Лондону, Константинополя, Марселя та інших.

Для збільшення збору коштів для організації Ігор була випущена серія марок з олімпійською тематикою. За рахунок цих грошей, а також коштів комерсанта та філантропа з Александрії Георга Авероффа, який за

проханням королівської сім'ї пожертвував майже один мільйон драхм, був відреставрований давній Мармуровий стадіон, збудовані велодром та стрільбище, тенісні корти та гребні канали. Церемонія відкриття Ігор пройшла 6 квітня. Дата була обрана невипадково – у цей день пасхальний понеділок співпав відразу у трьох напрямках християнства – у католицизмі, православ'ї та протестантстві. Крім того, цього ж дня в Греції відмічався День незалежності. За присутності 80000 глядачів король країни Георг I оголосив перші олімпійські ігри відкритими.

На перші Ігри сучасності приїхали представники 13 країн – Австралії, Австрії, Болгарії, Великої Британії, Данії, Німеччини, США, Угорщини, Франції, Чилі, Швейцарії, Швеції та Греції. Дві третини від загальної кількості спортсменів виставили господарі Ігор – команда Греції. За команду Німеччини виступали 21 атлет, за Францію – 19, США – 14, Угорщини – 12. Крім американців на Іграх було тільки два представника країн, що знаходяться за межами Європи. Це австралієць Едвін Флек, котрий знаходився проїздом у Лондоні та вирішив приймати участь у змаганнях, та один чилієць, який невідомо як потрапив у Грецію.

У програму Олімпіади увійшли змагання з класичної боротьби, велоспорту, гімнастики, легкої атлетиці, плаванню, стрільбі, тенісу, важкої атлетики та фехтуванню. Планувались також змагання з греблі, та через відсутність учасників вони не відбулися. Згідно античній традиції, Ігри почали легкоатлети.

Незважаючи на те, що у Міжнародному олімпійському комітеті, був представник Росії – генерал Олексій Бутовський, спортсмени Росії не прийняли участі у перших Іграх сучасності. Причина у відсутності коштів. Тільки декілька чоловік на свій страх і ризик самотужки відправилися з Одеси, проте вони змогли добратися лише до Константинополю, та були вимушені повернутися назад.

Першим олімпійським чемпіоном сучасності став американський спортсмен **Джеймс Коннолі**, який переміг у потрійному стрибку з результатом на 13 метрів 72 сантиметр. Цікаво, що поки він виборював на грецькій землі найвищу нагороду, вдома його відрахували з університету, бо офіційного дозволу на перерву в навчанні він не мав. Лише через кілька років, коли Коннолі став відомим письменником, суворі професори змінили гнів на милість, обравши його почесним доктором Гарварда. Крім

золота на цих Іграх він виборов також срібну медаль в стрибках у висоту, та бронзу в стрибках у довжину. Поїхав Коннолі і на Ігри у Парижі, де цього разу здобув срібну медаль у потрібному стрибку.

Взагалі у легкій атлетиці перевага американців була суттєвою. Так дві золоті нагороди у бігу на 100 та 400 метрів завоював **Томас Берк**, який вперше у історії стартував з низького старту. Ще один американець **Роберт Геррет**, студент університету Принстону, уславився тим, що здобув дві золоті медалі у штовханні ядра та метанні диску, і дві срібні у стрибках у довжину та висоту. Не маючи жодної уяви про олімпійське знаряддя, він готувався вдома з диском та ядрами набагато важчими від тих, що запропонували на Іграх. Також дві золоті нагороди у бігу на 800 та 1500 метрів виграв єдиний представник Австралії на Іграх **Едвін Флек**.

У змаганнях велосипедистів відзначився француз **Поль Массон**, який отримав потрібну перемогу на треку у гонках на 2000, 10000 та 333,3 метрів.

10 квітня став кульмінацією Олімпіади. 24 атлети подали заявки для участі у марафонському забігу, і тільки четверо з них були іноземцями. Через 2386 років після битви з персами коло міста Марафон Греція знову чекала звістки про перемогу. Цим переможцем став грецький листоноша, а за іншими даними водонос, з селища Маруссі, що знаходиться близько Афін – **Спірідон Луїс**, який зупинявся в одному з селищ випити вина, піднесеного дядею. Кубок він отримав з рук французького філолога Мішеля Бреалю, саме завдяки наполегливості якого марафонський біг був включений до програми Ігор.

Луїс став першим в олімпійській історії спортсменом, якому були надані самі високі почесті. Подейкують, що йому начебто пропонували навіть пост міністра, від якого, щоправда він відмовився. А невідомий грецький бізнесмен виділив національному герою цілих 25 тисяч франків – величезну за тих часів суму. У 1936 році Луїс, як почесний гість, був запрошений до Берліну де його особисто привітав Гітлер. Помер Луїс у 1940 році нікому невідомою людиною, і тільки через багато років на його могилі з'явилася мармурова плита з п'ятьма кільцями. А в наш час, його ім'я носить новий сучасний стадіон в грецькій столиці.

Цікаво, що греки зайняли весь п'єдестал пошани, та пізніше виявилось, що третій призер Балакос частину шляху проїхав на повозці. Медаль у нього

відібрали та віддали угорцю. На перших Іграх жінки не приймали участь, та гречанці Стаматі Ревіхті дуже хотілося пробігти марафонську дистанцію. Після відмови вона не здалася, і все ж таки здолала 40 кілометрів котрі відділяють міста Марафон та Афіни, та тільки на другий день після офіційного забігу. А так як завершити дистанцію на території стадіону їй заборонили, останні метри вона пробігла навколо нього.

У змаганнях гімнастів першими були представники Німеччини, а їх лідери **Герман Вайнгертнер, Альфред Флатов та Карл Шуман** вибороли по три золоті нагороди. Крім того останній виграв ще й змаганнях борців, ставши чотирьохразовим чемпіоном Ігор. В цих же змаганнях приймав участь і самий молодший спортсмен за всю історію Олімпіад – грек Дімітрас Лундрас. На той момент йому було тільки 10 років та 218 днів. Та незважаючи на це він став бронзовим призером.

Ще одним героєм Ігор став молодий угорський плавець **Альфред Хайош**, який переміг на дистанціях 100 метрів та 1200 метрів у відкритому морі, де під час самих змагань погода видалась дуже прохолода, а температура води досягала лише 13 градусів. Як свідчив вже після перемоги угорець, що головна думка в нього була не як перемогти, а як не потонути, адже невідомо було, що буде, якщо ногу схопить судома. Цікава подія сталася під час церемонії нагородження. На запитання короля, який був вражений його виступом: – «Де він та навчився плавати», угорець дуже просто відповів: – «У воді, Ваша величність».

Та Хайош був не тільки чудовим плавцем, а займався ще й гімнастикою, легкою атлетикою, футболом. Причому в останньому виді спорту входив навіть до складу збірної Угорщини. А після закінчення спортивної кар'єри став чудовим архітектором, проектуючи, крім іншого, спортивні об'єкти. Так, наприклад він спроектував у рідному Будапешті перший у світі критий басейн, а на схилі років був запрошений консультувати будівництво найбільш відомого стадіону Угорщини – «Непштадіону». У 1924 році Хайош знову приймає участь у Олімпійських іграх, де завойовує срібну нагороду у конкурсі мистецтв за розроблений їм проект стадіону. Крім того він був і чудовим журналістом, деякий час очолюючи першу на Батьківщині газету, тематика якої була повністю присвячена спорту.

На цій Олімпіаді відбувся і перший футбольний матч. На Ігри завітала збірна команда Данії, яка на той час була однією з найбільш потужних команд світу. Тому у показовому матчі вона з легкістю, з рахунком 15-0 переграла збірну Афін, яка представляла господаря змагань – Грецію. Втім за деяких інших джерел в Іграх приймало участь три команди. Крім згаданих у турнірі виступала й команда з іншого міста Греції – Салоніки.

Пізніше на 40-му конгресі ФІФА у 1976 році, матч який відбувся у Афінах був офіційно визнаний першим матчем за звання Олімпійського чемпіона. А збірна Данії першим Олімпійським чемпіоном з футболу.

Нагородження переможців Олімпіади з усіх видів спорту проходило у день закриття Ігор. Повторюючи античний церемоніал, на голову чемпіона клали лавровий вінець, вручали медаль, диплом та оливкову вітку, що була зрізана у «святому гаю Олімпії».

Результатом Ігор у Греції стало: відродження олімпійського руху сучасності; об'єднання різних країн; розвиток спорту. Після успішного проведення перших Олімпійських Греція мала надію, що і подальші Олімпіади будуть проходити у Афінах. Однак МОК вирішив придати Іграм інтернаціональний характер та проводити їх по черзі у різних країнах та на різних континентах.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 20 (11,7,2) нагород, другими були олімпійці Греції – 46 (10,17,19), третіми Німеччини – 13 (6,5,2) нагороди.

2.2 Ігри II Олімпіади Париж (Франція) 1900 рік (14 травня – 28 жовтня)

Виступало 1330 спортсмена з 21 країни, розіграли 95 комплектів нагород у 20 видах спорту.

Ці Ігри, право проведення яких за заслуги перед олімпійським рухом П'єра де Кубертена вирішено було провести у французькій столиці, проходили одночасно з Всесвітньою виставкою. Директор якої Альфред Пікард вважав спорт безкорисним заняттям, і спочатку був проти їх проведення. Маючи безліч власних проблем виставком не хотів навіть слухати ні про які спортивні змагання. І тільки після довгих уговорів спортивними функціонерами вони погодилися включити до програми виставки олімпійські змагання.

Все це суттєво зашкодило проведенню Олімпіади на достатньо високому рівні. Організаційний комітет майже не використовував слово «Олімпійський», тому багато змагань так і називались «Міжнародним чемпіонатом» або «Конкурсом Виставки», а багато спортсменів навіть не знали, що вони приймають участь на Олімпійських іграх.

Ні на одній Олімпіаді змагання не були так розкидані по всьому місту і так віддалені один від одного. Змагання проходили не тільки у Парижі, а також навколо французької столиці. Фехтування у садах Тюільрі, плавання у річці Сені, теніс – на острові Пюто, легкоатлетичні змагання у Булонському лісі, гімнастика – у Венсенському лісі і таке інше. Не було офіційно проведено ні церемонії відкриття, ні параду закриття Ігор, а дати початку та закінчення Олімпіад є досить умовними, тому що в це період у програму Виставки включались різноманітні змагання.

Тільки на цих Іграх проводилися змагання з таких екзотичних видів спорту, як крокет, крікет, баська пелота, перетягування канату, поло на конях, плавання з перешкодами на 200 метрів, підводне плавання на 60 метрів та деякі інші. Ці Ігри вважаються самими довгими та найгіршими за всю історію олімпійського руху. Так, наприклад, деякі переможці отримували свої нагороди лише через декілька років по почті.

Вперши на Іграх прийняли участь такі країни як – Бельгія, Богемія, Іспанія, Італія, Куба, Канада, Нідерландів, Норвегії, Гаїті та Індії, яка стала першою азійською державою на Олімпіадах. Найбільш чисельну команду, як і чотири роки тому, виставили господарі змагань – на цей раз команда Франції.

Програма Ігор також суттєво збільшилась. Крім видів спорту з яких проводились змагання у Афінах, за виключенням боротьби та важкої атлетики, до програми Ігор додали академічну греблю, водне поло, гольф, кінний та парусний спорт, регбі, футбол. В багатьох видах змагань були показані дуже високі як для того часу результати. Так, наприклад у бігу на 100 метрів – 10,8 секунд, 400 метрів – 49,4 секунди, у стрибках у довжину – 7,18 метрів.

Вперши в Олімпіадах приймали участь жінки, які розіграли першість у змаганнях з гольфу та тенісу. А першою олімпійською чемпіонкою сучасності стала англійка тенісистка **Шейла Купер**, яка крім того у парі зі своїм співвітчизником **Реджинальдом Дохетрі** стала першою і у

змаганнях змішаного парного розряду. Взагалі обидва брати Дохерті стали на цих Іграх дворазовими чемпіонами, вигравши разом турнір у парі, а **Лоуренс Дохерті** став чемпіоном і у одиночному турнірі.

Змагання легкоатлетів завершилися з великою перевагою спортсменів США. Так у змаганнях з бігу по дві золоті – 200 метрів та 400 метрів з бар'єрами, та дві срібні нагороди і одну бронзу виборов **Джон Тьюксбері**. Інший американець **Ірвін Бакстер** виграв дві золоті нагороди у стрибках з жердиною та у висоту а також три срібні нагороди. Він увійшов в історію завдяки застосуванню нового способу подолання планки «ножицями». Всі три рази коли він був другий переможцем ставав його співвітчизник **Рей Юрі**, котрий переміг у стрибках з місця у довжину та висоту, а також у потрійному стрибку.

А кращим спортсменом Олімпіади визнано ще одного представника Сполучених Штатів **Елвіна Крейнцлейна**, який став першим в історії, хто завоював чотири золоті нагороди на одній Олімпіаді з легкої атлетики, три з бігу на 60 метрів, та 110 та 200 метрів з бар'єрами, а також у стрибках в довжину, всього – 4 (4,0,0). Цікаво, що народився майбутній чемпіон Ігор у столиці Австрії – Відні, та у трьохрічному віці переїхав з батьками до Америки. Мріючи стати зубним доктором, Елвін поступає в Університет, де і заохочується до занять легкою атлетикою. Його коронною дистанцією був біг з бар'єрами, де він першим застосував нову техніку бігу, яка дозволила йому втрачати менше часу на подолання перешкоди. На жаль після Ігор 1900 року він залишив легкоатлетичну доріжку, і сконцентрувався на лікарській практиці в німецькому Дюссельдорфі. Та згодом не витримав та повернувся у спорт в якості тренера. Спочатку він третирував легкоатлетичну команду Пенсільванського університету, а потім його було запрошено тренувати легкоатлетів збірної Німеччини. Щоправда з останньою йому завадила займатися Перша світова війна, яка розпочалася невдовзі.

Несправедливо завершилися змагання з марафону. Справа в тому, що багатьом навіть не була відома траса змагань. Тому коли лідер забігу швед Ернст Фаст наблизився до поліцейського, що слідкував за порядком на трасі, той через помилку вказав йому неправильний напрям руху. Так Фаст, добряче поблукавши вулицями Парижу, дістався до фінішу тільки третім. А перемогу здобув француз **Мішель Теато**.

Трьохкратним чемпіоном Ігор став швейцарський стрілок з пістолету та гвинтівки **Конрад Штеелі**. У спортивній новинці цих Ігор, змаганнях з перетягування канату перемогла збірна команда складена зі спортсменів Швеції та Данії. Ще одним екзотичним видом на цих Олімпійських іграх стала стрільба по живим голубам. Так переможець у цій вправі бельгієць **Леон де Лунден** тільки у фіналі застрелив 21 голуба.

У футбольному турнірі збірні країн цього разу представляли клубні команди. Спочатку французький «Клуб Франсе» переграв команду Брюсельського вільного франкомовного університету, а потім поступився англійському «Аптон Парку», який і став чемпіоном.

Попри справедливую критику, Олімпіада у Парижі відзначалася значно вищими технічними результатами ніж попередня. Відчувалося, що у всіх країнах почали більш серйозно ставитися до підготовки атлетів, досконалішими стала спортивні знаряддя, майданчики, техніка виконання рухів.

У командному заліку першою фінішувала збірна Франції – 95 (26,36,33) нагород, другими були олімпійці США – 51 (20,15,16), третіми Великої Британії – 37 (17,8,12) нагороди.

2.3 Ігри III Олімпіади Сент-Луїс (США) 1904 рік (1 липня – 23 листопада)

Виступало 651 спортсмена з 12 країни, розіграли 94 комплектів нагород у 18 видах спорту.

Це були, можливо сказати американські Ігри. США отримали право на проведення Олімпіади, як нагороду за успішний виступ спортсменів цієї країни на двох попередніх Олімпіадах. Крім того сам Кубертен вважав, що після Греції та Франції, найкраща кандидатура для популяризації олімпійського руху саме Сполучені Штати. Проте спочатку право проведення Олімпіади було доручено Чикаго. Та влада Сент-Луїсу перенесла Всесвітню виставку, яка повинна була пройти у 1903 році, на один рік, та заявила про намір провести свої спортивні змагання під егідою «Легкоатлетичного аматорського союзу», які могли затьмарити Олімпійські ігри. Так МОК був змушений перенести Ігри у Сент-Луїс, та знову приурочити їх до Всесвітньої виставки.

Через це організатори повторили всі помилки своїх попередників. Ігри були посунуті на другий план та розтягнулися на п'ять місяців. Через великі відстань та вартість проїзду на Олімпіаді були відсутні багато спортсменів з інших континентів, передусім з Європи. Тільки 53 чоловіка представляли не американський континент. А відразу у десяти видах спорту змагалися лише представники США та Канади. Відсторонився від проведення Ігор і Кубертен.

Єдиною країною, що вперши прибула на Олімпіаду стала ПАР. На цих Іграх стали вперши нагороджувати трьох кращих спортсменів – золотою, срібною та бронзовою медаллю, а не двох як на попередніх змаганнях.

До програми Ігор вперши додалися змагання з боксу, лакросу, стрибкам у воду. У легкоатлетів вперши були проведені змагання з десятиборства. Повернулися у олімпійську сім'ю таки змагання як боротьба та важка атлетика, проте не відбулися змагання з баської пелоти, крокету, парусному спорту, стрільби, поло. Вперши були проведені показові змагання з баскетболу та водного поло. Жінки змагалися тільки у стрільбі з луку.

На цих Іграх було показано ряд видатних результатів у легкій атлетиці. Так було встановлено шістнадцять олімпійських рекордів, два з яких перевершували світові. А рекорд американця **Арчі Хана** у бігу на 200 метрів – 21,6 секунди протримався аж до 1932 року. Крім того Хан переміг у Сент-Луїсі ще на дистанціях 60 та 100 метрів. Три дистанції виграв також інший американець **Джеймс Лайтбоді** – 800 та 1500 метрів. а також 2500 метрів з перешкодами. Герой попередніх Ігор **Рей Юрі** – «людина-гума», як його нарекли журналісти, знову виборов три золоті нагороди у всіх видах стрибків з місця. Американець **Гаррі Хілман** виграв біг на 400 та 200метрів і 400 метрів з бар'єрами. Вперши в історії спорту за команду США виступав негритянський атлет Джордж Пудж, який зайняв третє місце у бар'єрному бігу на 200 та 400 метрів. А у перших змаганнях з десятиборства переміг ірландець **Том Келі**.

З перевагою американців завершилися і змагання гімнастів. Так головним героєм Ігор став американець німецького походження **Антон Хейда**, що вперши виборов п'ять золотих нагород – першість на семи снарядах, командна першість, перекладена, кінь, опорний стрибок, а також срібло на брусах, всього – 6 (5,1,0). Виступив Хейда на цих Іграх і у

змаганнях легкоатлетів, прийнявши участь у триборстві. Щоправда зайняв місце тільки в шостому десятку. Інший американський гімнаст **Джордж Ейсер** також виграв шість нагород, та тільки три з них були золотими.

Чотири нагороди вищого ґатунку здобув у велогонці американець **Маркус Харлі**. Три пловець **Чарльз Даніельс**. Другий раз поспіль у потрійному стрибку тріумфував американець **Майер Принстейн**, який став також першим, після срібла 1900 року, і у стрибках в довжину. А першою жінкою, що отримала три золоті медалі стала американська лучниця **Матільда Хауелл**.

Ще одним героєм Ігор став кубинський фехтувальник **Рамон Фонст**. До золотої та срібної медалей 1900 року, він додав три золота – шпага, рапіра та командна рапіра, у 1904 році. Та став першим латиноамериканцем, триразовим чемпіоном Ігор, всього – 5 (4,1,0). Велика заслуга в успіхах Фонста належить батьку спортсмена, що помітив його здібності та повіз сина у Європу, де з ним займалися кращі тренери з Італії та Франції. Так вже в сімнадцять років він стає олімпійським чемпіоном Парижу в змаганнях шпажистів. Крім того на тій Олімпіаді виступали й професійні фехтувальники, у так званих змаганнях для «маестро». І в них Фонст дійшов до фіналу, поступившись тільки своєму вчителю, французу **Альберу Айя**.

На цих Іграх відзначилися ще два американця. Френк Канглер вперши в історії приймав участь відразу у трьох видах програми – вільна боротьба, перетягування канату та важка атлетика, у яких здобув срібну та три бронзові нагороди. А Самюель Дьювалл, срібний призер зі стрільби з луку, став найбільш ранньої народженням, у 1836 році, з тих хто приймав участь у сучасних Олімпійських іграх.

Скандалом завершилися змагання з марафону. Чемпіоном став американець **Томас Хікс**, хоча він прийшов до фінішу тільки другим після іншого американця Фреда Лорца. Та згодом Лорц був дискваліфікований, так як частину шляху він проїхав на автомобілі. Та і це ще було не все. Пізніше тренер Хікса Шарль Люк розповів, що його підопічний прийшов першим тільки за допомоги допінгу. На останніх кілометрах два рази Хікс губив свідомість, і два рази доктор давав йому випити коньяк з додаванням кокаїну та стрихніну у якості стимулятора. Проте медаль Хіксу залишили.

Під час проведення Ігор 12 та 13 серпня відбулося сумне явище. Організатори виставки не знайшли нічого кращого, як відвести два дні щоб провести так звані «антропологічні» дні – змагання для людей не білої раси: негрів, індіанців, філіппінців, ескімосів та інших. Переможцям замість медалей вручався американський прапор. Цим було нанесено суттєвої шкоди самому принципу олімпійського руху, та лягло чорною плямою на III Олімпіаду. Та проти такого свавілля різко виступила громадськість та особисто П'єр де Кубертен, які добилися, щоб такого більше не відбувалося.

У футбольному турнірі, як і чотири роки тому збірні команди представляли клуби. А перемогу здобув канадський «Голт», який по черзі перегравав дві американські команди: «Сент-Роуз Скул», та збірну коледжу християнських братів.

Згідно офіційному протоколу у Сент-Луїсі було розіграли 94 комплектів нагород, однак похвалитися званням олімпійського чемпіона змогли 390 чоловік. Справа у тому, що дирекція виставки ще весною почала проводити змагання, які носили місцевий характер. Для того, щоб збільшити інтерес до Ігор, їх стали називати олімпійськими, а переможці в них навіть отримали золоті нагороди. Таким чином спроба знову з'єднати Олімпійські ігри та Всесвітню виставку виявилася невдалою. У Європі ці Ігри пройшли майже непомітними.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 209 (70,75,64) нагород, другими були олімпійці Куби – 10 (5,2,3), третіми Німеччини – 13 (4,4,5) нагороди.

2.4. Ігри IV Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1908 рік (27 квітня – 31 жовтня)

Виступало 2034 спортсмена з 22 країни, розіграли 110 комплектів нагород у 22 видах спорту.

Ці Ігри планувалося провести у Римі, котрий отримав на це право у 1904 році. Однак проти цього виступив прем'єр-міністр Італії Джованні Джолітті. Під тиском Мілану та Туріну він оголосив про необхідність рішення багатьох інших державних проблем та відсутності коштів на підготовку до Ігор. Крім того у 1906 році поблизу Неаполя сталося виверження вулкану Везувій, що визвало ще більші бюджетні витрати. Тому італійці були вимушені відмовитися від проведення Олімпіади.

Так МОК став перед проблемою швидкої заміни міста проведення Ігор. Представники комітету зустрілися з Уільямом Гренфеллом, першим головуючим Британської олімпійської асоціації та королем Едуардом VII під час проведення у Афінах проміжних Ігор, та отримали від них згоду, що столицею наступної Олімпіади стане Лондон.

Незважаючи на супротив Кубертена, через малу кількість часу на підготовку до Ігор, організатори вирішили провести їх паралельно з Франко-Британською виставкою. За кошти дирекції виставки у продовж року був збудований сучасний стадіон «Вайт Сіті», трибуни якого вміщували 70 000 глядачів. Зручність цього стадіону полягала в тому, що на його території були розташовані плавальний басейн довжиною 100 метрів і шириною 15 метрів, а також арена для змагання з боротьби. На цьому ж стадіоні проходили змагання з велоспорту, для чого коло бігової доріжки довжиною третину милі проклали цементну.

Через наявність у Лондоні катку зі штучним льодом, було вирішено вперше провести і змагання з зимового виду спорту – фігурного катання на ковзанах.

Збільшилась і програма Ігор. До видів спорту у яких проходили змагання на попередній Олімпіаді додалися – хокей на траві, кульова та стендова стрільба, жьо-де-пом та рєкетс – різновиди тенісу у залах, водно-моторний спорт, водне поло. Повернулися у програму Ігор – регбі, парусний спорт, кінне поло. Вперше був проведений офіційний футбольний турнір. Порівняно з попередніми Іграми були відсутні змагання з важкої атлетики та гольфу.

Через те, що все більше спортсменів мали бажання приймати участь у Олімпійських іграх вперше були проведені кваліфікаційні змагання. Також вперше під час церемонії відкриття команди йшли під своїми прапорами та одягнені у різні костюми. Єдиний хто йшов без прапора був представник Фінляндії, так як виступати під своїм прапором йому заборонили у Росії, а нести прапор імперії він відмовився. Проходячи повз королівської ложі, атлети піднімали прапор на честь короля Едуарда VII. Єдиний хто відмовився був представник США, так як організатори через неувважність замість американського та шведського прапорів вивісили знамена Китаю та Японії, що не приймали участі у Іграх. Розквитався монарх з ними на церемонії нагородження, відмовившись приймати у ній участь.

Вперши у змаганнях прийняли участь спортсмени Російської імперії, у заявці якої було п'ять чоловік – Микола Панін-Коломенкін, Микола Орлов, Андрій Петров, Євген Замотін та Григорій Дьомін. Троє з цих п'яти повернулись додому з нагородами.

Першим російським чемпіоном став **Микола Панін-Коломенкін**, який переміг у змаганнях з фігурного катання у виконанні спеціальних фігур. У довільній же програмі у чоловіків перемогу святкував швед **Ульріх Сальхов**. До речі саме ці два спортсмена з року в рік виборювали між собою першість у цьому виді спорту.

А Панін-Коломенкін, крім чудових виступів на льодяному майданчику взагалі був досить різностороннім спортсменом: грав у теніс; займався легкою атлетикою, греблю, парусним спортом; ставав неодноразовим чемпіоном Росії у стрільбі з пістолету; з золотою медаллю закінчив фізико-математичний факультет Петербурзького університету. Саме через заняття наукою він під час спортивних виступів довгий час прикриваючись псевдонімом – Панін, ховав своє справжнє прізвище – Коломенкін. Після закінчення виступів Микола Панін-Коломенкін став визначним тренером та теоретиком фігурного катання. Так, ще у 1910 році побачила світ його книга «Фігурне катання на ковзанах», що стала першою в Росії з цього виду спорту. А через тридцять років він, не покинувши Батьківщину після революції, видав монографію «Мистецтво катання на ковзанах». За всі ці труди, його по праву вважають основоположником теорії та методики, не тільки російського, а й світового, фігурного катання.

Відзначились і російські борці класичного стилю – легковаговик Микола Орлов та важковаговик Андрій Петров стали володарями срібних нагород.

Також вперши на Іграх виступили збірні Ісландії, Туреччини, Фінляндії – яка входила до складу Росії, та Нової Зеландії – яка не мала свого Національного олімпійського комітету, тому виступала разом з Австралією під назвою «Австралазія». Найбільше представництво мала команда господарів – 710 спортсменів.

На цих Олімпійських іграх було встановлено 13 олімпійських рекордів з яких шість було у плаванні. Видатних успіхів для тих років добились американці **Френсіс Айронс** у стрибках у довжину – 7,48 метрів та **Ральф Роуз** в штовханні ядра – 14,21 метра, а також англієць

Тімоті Єхерн в потрійному стрибку – 14,92 метра. Американський легкоатлет **Мелвін Шеппард** завоював дві золоті нагороди на дистанціях 800 та 1500 метрів, встановивши на першій дистанції світовий, а на другій олімпійський рекорди. Третю золоту нагороду він отримав у складі естафетної команди США. **Рей Юрі**, неперевершений майстер стрибків з місця, який на двох попередніх Іграх виборов шість золотих нагород, додав на цих змаганнях ще дві, всього – 8 (8,0,0). Дві золоті нагороди у метанні диску – класичним та грецьким стилем, також золото у 1904 році, з новими олімпійськими рекордами та одну бронзову у стрибках з місця завоював американець **Мартін Шерідан**.

Серед господарів змагань відзначились пловець **Генрі Тейлор**, який виборов три золоті нагороди на дистанціях 400, 1500 метрів та естафети 4x200 метрів вільним стилем. На дистанції 400 метрів в легкій атлетиці переміг **Уіндхем Холсуелл**, вигравши фінальний забіг, де він виступав самотужки. Адже через порушення правил бігу, головний його конкурент американець Джон Карпентер був дискваліфікований. А інші два представники Сполучених Штатів, у знак протесту, самі зналися зі змагань. Відзначився і велогонщик **Бенджамін Джонс**, що завоював дві золоті та срібну нагороду. Чемпіоном у змаганнях з греблі став британець **Гаррі Блекстаф**. Його назвали самим старим чемпіоном Олімпіади. У той рік йому виповнилося сорок років.

Вперши на цих Іграх за команду Швеції, яка зайняла перше місце у стрільбі по мішені «бігучий олень», виступили відомі надалі стрілки **Оскар Сван**, два золота, та його син Альфред. Це перший випадок на Олімпіаді, коли батько та син стали олімпійськими чемпіонами.

Старт марафонського забігу давався у королівському замку – Віндзорі, та через прохання королівської сім'ї був перенесений до його балкону, що збільшило дистанцію до 42 км 195 метрів. Ця дистанція з 1924 року стала класичною дистанцією марафону.

Самі змагання у цьому виді виявилися самими драматичними на Іграх. Лідуючий довгий час італієць Доранто Піетрі, першим з'явився на олімпійському стадіоні, та не витримав напруги і втратив свідомість за 20 метрів до кінця дистанції. І тільки за сторонньої допомоги він зміг перетнути фінішну смугу. Незважаючи на те, що Піетрі був дискваліфікований, а золото віддали американцю **Джону Хейесу**, він був

запрошений у королівську ложу, де отримав золотий кубок за волю до перемоги. По цьому випадку єпископ Пенсільванський – Етельберт Талбот 19 липня під час служби у соборі Святого Павла промовив: «Головне – не перемога, а участь».

Саме з цих Ігор футбольні змагання набули статусу офіційних. Було прийнято рішення, що у змаганнях можуть брати участь лише національні збірні команди і тільки по однієї від країни (єдиним виключенням стала участь двох збірних від Франції на Іграх 1908 року, як знак поваги до батьківщини П'єра де Кубертена). Також у якості формату змагань була введена «Олімпійська система» з раундами в один матч на вибування, принцип розсіювання при жеребкуванні та рішення, а також, що брати участь у турнірі мають право лише гравці – аматори.

У фіналі першого такого офіційного турніру збірна Великої Британії з рахунком 2-0 переграла команду Данії.

У фіналі змагань з хокею на траві, який також вперши проводився на Олімпіадах, збірна Великої Британії, що була складена з англійців, перемогла іншу збірну Великої Британії, складені з ірландців.

Ще однією новинкою цих Ігор стало те, що вперши у пресі з'явилася таблиця підрахунку очок, що здобули спортсмени різних країн.

У командному заліку першою фінішувала збірна Великої Британії – 147 (57,50,40) нагород, другими були олімпійці США – 47 (23,12,12), третіми Швеції – 25 (8,6,11) нагороди.

2.5 Ігри V Олімпіади Стокгольм (Швеція) 1912 рік (5 травня – 27 липня)

Виступало 2541 спортсмена з 28 країни, розіграли 103 комплектів нагороди у 18 видах спорту.

Заявку на проведення Олімпійських ігор Швеція подавала ще на першій сесії МОК. Проте її довго не задовольняли. І тільки у 1904 році Стокгольм був обраний столицею Ігор 1912 року. Вся Швеція готувалася до цієї події. Оргкомітет очолив майбутній президент МОК Зігфрід Едстрем. Йому допомагали уряд та громадськість. Навіть король Швеції Густав V віддав під забудову олімпійськими об'єктами десять гектарів своїх володінь. Новозбудований стадіон мав сидячі місця для тридцяти тисяч глядачів. Проте при його будівництві була змінена лінія віражів бігової

доріжки, в результаті чого її довжина скоротилась до 380 метрів, замість потрібних 400.

Вперши на цій Олімпіаді були застосовані фотофініш та електронний годинник. Тим не менш під час проведення та після Ігор були багато критичних зауважень на адресу господарів через їх покровительство своїм спортсменам. Так, наприклад, у розпал змагання зі стрільби пішов сильний дощ, і атлети повинні були виступати під потоками води. Але для шведів швидко збудували спеціальний навіс, куди не пускали представників інших команд. У змаганнях борців організатори зводили у пари сильніших атлетів, і якщо вони не виявляли між собою переможця, обом зараховували поразку. А у пари до шведів призначали завідомо слабших суперників. Звісно при такому порядку шведи мали більше шансів для завоювання медалей.

Вперши на Ігри прислали своїх представників такі країни як – Єгипет, Португалія, Люксембург, Сербія, Японія, Ісландія. Проте виникла загроза в участі у Іграх представників Фінляндії та Чехії. Справа у тому, що ці країни не були незалежними, і уряди Росії та Австрії заперечували проти їх участі у Іграх самостійними командами. Та після довгих уговорів ці збірні виступили на Олімпіаді. Єдине, в чому поступились перед Росією – замість великого прапора Фінляндії був використаний маленький прапорець.

Сама з команда Російської імперії була представлена 178 чоловіками, які виступали майже у всіх видах програми. Всі вони прибули до Стокгольму на пароплаві «Бірма», на якому і проживали через відсутність коштів. Втім вибороти бодай одну золоту нагороду не судилося. А найбільш успішним став борець Мартін Клейн, що виграв срібну медаль. У змаганнях з кінного спорту виступав великий князь Дмитро Павлович, який у 1916 році брав участь у вбивстві Григорія Распутіна. Невдалий виступ спортсменів Російської імперії змусив керівництво прийняти рішення про проведенні Руських олімпіад, перша з яких відбулася у Києві у 1913 році.

Вперши у практику проведення змагань сучасних Олімпійських ігор за ініціативою Кубертена до програми були включені змагання з конкурсу мистецтв – архітектури, живопису, скульптури, літератури та музики. Сам ініціатор брав участь у номінації література під псевдонімом. А його «Ода спорту» була відмічена золотою нагородою. Тільки під час Ігор у

Стокгольмі були проведені змагання з штовхання ядра та метання диску правою та лівою рукою, а зараховувалась сума цих результатів. Після Ігор у Парижі знову були проведені змагання зі стрільби по голубам. Проводились показові виступи з ісландської боротьби гліма та матч з бейсболу між командами США та Швеції.

Серед офіційних змагань у Стокгольмі вперше були проведені змагання з п'ятиборства та у плаванні серед жінок. Проте на відміну від попередніх Ігор не були присутні бокс, вільна боротьба, важка атлетика, фігурне катання, хокей на траві та стрільба з луку. Самим представницьким видом спорту була легка атлетика.

Саме у Стокгольмі вперше до програми Ігор включили змагання, які зараз вважаються одними з класичних – біг на 5000 та 10000 метрів, а також естафети 4x100 та 4x400 метрів.

Найбільш успішним на Олімпіаді став фінський бігун **Ханнес Колехмайнен**, що завоював три золоті нагороди у бігу на 5000 та 10000 метрів і кросі на 12000 метрів. Цікаво, що починав Колехмайнен свою спортивну кар'єру з лиж. А змагатися на перших порах йому довелося зі трьома своїми старшими братами, які і заохотили у нього бажання займатися легкою атлетикою. Програючи на перших порах братам у марафонському бігу, він вирішив перекваліфікуватись, та вже у двадцять років став переможцем в змаганнях у Петербурзі на дистанціях 1500 та 5000 метрів. З тих пір він став одним з кращих стаєрів Європи.

На цих Іграх найбільш драматично склався його двобій на дистанції 5000 метрів з французом Жаном Буєном, який невдовзі загинув на полях Першої світової війни, а у Стокгольмі у попередньому забігу встановив світовий рекорд. У фінальному забігу випередивши всіх суперників майже на коло, вони десять разів по черзі виходили в лідери. Та зрештою переможцем, з новим світовим рекордом, став фінський спортсмен, що випередив свого суперника на лічені сантиметри.

Можливо фін виграв би і більше золотих нагород, та кращі його спортивні роки припали на світову війну, під час якої Колехмайнен мешкав та тренувався у США. І це принесло свої плоди. На Іграх 1920 року в марафонській дистанції Колехмайнен виборов свою четверту золоту медаль. Поїхав він і на наступні Олімпійські ігри, де знову мав намір виступити у марафоні, та пошкодивши ногу, був вимушений зійти з дистанції, всього – 5 (4,1,0).

У секторі для штовхання ядра на своїх третіх Іграх переміг американець **Ральф Роуз**, який крім того цього разу, ще й встановив новий олімпійський рекорд.

Та головним героєм та одночасно невдахою Ігор було визнано американського спортсмена **Джима Торпа**, який походив з бідної індіанської родини. Він виборов золоті медалі, зі значною перевагою над суперниками, у найбільш важких видах програми – п'ятиборстві та десятиборстві. Вручаючи спортсменові лавровий вінок, король Швеції сказав, що вважає його найбільш великим атлетом усіх часів. А по приїзді додому з ним зустрівся президент США, який нагородив його державною відзнакою. На честь Торпа було назване його рідне місто.

Та не пройшло й року, як у пресі з'явилася інформація, що за два роки до Олімпіади Торп грав у бейсбол у складі якоїсь полу професійної команди і отримував за це гроші – 60 доларів на місяць, що порушує статус аматора. Відразу три члени виконавчого бюро Аматорського атлетичного союзу США – ААЮ, від імені Олімпійського комітету США звернулася з листом до Олімпійського комітету Швеції, де повідомлялось о дискваліфікації Торпа як професіонала та прохали переглянути порядок зайнятих місць у змаганнях де він приймав участь. У своєму бажанні принизити індіанського спортсмена діячі НОК США пішли навіть на те, щоб позбавити свою країну двох золотих нагород. На превеликий жаль з цим вердиктом погодився і МОК, який у травні 1913 року анулював результати виступу Торпа та відібрав у нього золоті медалі.

Щоправда слід віддати належне багатьом спортсменам, які протестували тоді проти такого рішення МОК. А швед Хуго Вісландер, який виборов друге місце у десятиборстві, навідріз відмовився поміняти свою срібну нагороду на золоту. Та тільки у 1973 році, через шістдесят років після тих подій, була встановлена справедливість. Торпа амністували а медалі повернули. Щоправда лише його родичам, адже самого великого спортсмена вже давно не було у живих.

У гімнастиці другий раз поспіль абсолютним чемпіоном Ігор став італієць **Альберто Браля**, який крім того на цей раз виграв ще й командну першість. Триразовим чемпіоном Олімпіади у стрільбі з пістолету став американець **Альфред Лейн**. Після війни у 1920 році він майже повторив своє досягнення, вигравши два золота та бронзу у тих же дисциплінах,

всього – 6 (5,0,1). Ще одним героєм Ігор став шведський стрілок **Оскар Сван**, який став найстаршим олімпійським чемпіоном сучасності, вигравши змагання в складі команди у віці 64 роки. Він же став і найбільш старим призером Ігор. У 1920 році він у віці 72 роки виграв срібло.

Дві золоті нагороди на цих змаганнях виборов і його син **Альфред Сван**. Батько і син змагалися разом на трьох Олімпіадах – 1908, 1912 та 1920 років, здобувши при цьому по шість нагород. У 1924 році, де Оскар Сван не зміг прийняти участі через хворобу, син виборов ще три медалі, срібло та дві бронзи. Це зробило Сванів з 15 нагородами самою успішною династією у історії Олімпіад. Оскар Сван запам'ятався не лише гарною стрільбою, а й своєю неадекватною поведінкою. Він завжди носив довге волосся, стріляв тільки у чорному пальто та шляпі, залишав собі тільки золоті нагороди, а інші викидав або дарував першому кого зустрів.

Другий офіційний футбольний турнір знову виграла збірна Великої Британії, яка як і чотири роки тому у фіналі переграла команду Данії.

Під час церемонії нагородження крім медалей були вручені також двадцять перехідних призів: за перемогу у фехтуванні на шаблях – приз міста Будапешт; за перемогу у індивідуальних змаганнях з гімнастики – приз міста Прага; за перемогу у п'ятиборстві – приз шведського короля; за перемогу у десятиборстві – приз російського імператора і так далі. Це були останні Ігри коли для нагородження використовувалися медалі з чистого золота. У подальшу нагороди були зроблені з позолоченого срібла. А після церемонії закриття Ігор відбувся заключний прийом, на який були запрошені всі спортсмени, тренери та офіційні представники команд.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 63 (25,19,19) нагород, другими були олімпійці Швеції – 65 (24,24,17), третіми Великої Британії – 41 (10,15,16) нагороди.

Ігри VI Олімпіади Берлін (Німеччина) 1916 рік (не відбулися). Проведення наступних VI Олімпійських ігор у 1916 році було доручено Берліну. Та новий стадіон у Грюнвальді марно чекав учасників змагань. Вже у серпні 1914 року почалася Перша світова війна, яка зробила неможливим проведення спортивних змагань.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику першого етапу сучасних Олімпійських ігор;
- де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх;
- розкажіть про підготовку та проведення перших Ігор сучасності;
- охарактеризуйте виступи команди Російської імперії на Іграх 1908 та 1912 роках.

Питання для самоконтролю

1. Де пройшли перші Ігри сучасності?
2. Через яку причину проведення перших Ігор трохи не зірвалося?
3. Хто і як прийшов на допомогу?
4. Яка країна була готова взяти на себе роль господарки перших сучасних Олімпійських ігор?
5. Чому відкриття перших Олімпійських ігор відбулося саме 6 квітня?
6. Які країни приймали участь у перших Олімпійських іграх сучасності?
7. Чи приймали участь у перших Іграх спортсмени Російської імперії, і якщо «ні», то чому?
8. В яких видах спорту проходили змагання на першій Олімпіаді?
9. Хто і в якому виді спорту став першим чемпіоном Ігор 1896 року?
10. Через яку причину першого олімпійського чемпіона сучасності виключили з університету?
11. Хто став героєм перших Олімпійських ігор сучасності?
12. Чим прославився відомий угорець Альфред Хайош?
13. Які висновки були зроблені після завершення перших Ігор сучасності?
14. Чому Ігри у Парижі 1900 року вважаються найгіршими за всю історію сучасних Олімпіад?
15. Коли вперше жінки прийняли участь у сучасних Олімпіадах?
16. Хто з жінок, і в якому виді спорту, став першою олімпійською чемпіонкою сучасності?
17. Хто був визнаний кращим спортсменом II Олімпійських ігор?
18. З яких екзотичних видів спорту проходили змагання під час Ігор у Парижі?

19. Через яку причину переможець марафонської дистанції 1900 року вважається не зовсім справедливим?
20. На яких Іграх вперши почали нагороджувати призерів золотою, срібною та бронзовою медаллю?
21. Чому Ігри III Олімпіади були перенесені з Чикаго до Сент-Луїсу?
22. Через яку причину на третіх Іграх майже не були присутніми спортсмени з Європи?
23. Хто, і у якому виді спорту, вперши в історії виборов п'ять золотих нагород на одній Олімпіаді?
24. Хто першим з латиноамериканців став одним з героїв Ігор?
25. Чим завершилися на Іграх у Сент-Луїсі змагання з марафону?
26. Яким сумним явищем відмітилася Олімпіада у США?
27. Чому під час Ігор у Сент-Луїсі загальна кількість чемпіонів, суттєво перевищує кількість офіційно розіграних нагород?
28. Де, коли і з якою ціллю відбулися «проміжні» Ігри?
29. Перед початком якої Олімпіади вперши були проведені кваліфікаційні змагання?
30. На яких Іграх вперши був проведений парад відкриття спортсменів, що йшли під прапорами своєї країни?
31. Яка сімейна родина, батько та син, вперши обидва стали олімпійськими чемпіонами?
32. В якій країні спочатку повинні були відбутися Ігри 1908 року, і чому вони були перенесені?
33. Яке прізвище мав видатний чемпіон перших Олімпіад, американець Рей Юрі?
34. Коли спортсмени Російської імперії вперши прийняли участь у Олімпійських іграх?
35. Хто, і в якому виді спорту, став першим російським олімпійським чемпіоном?
36. Чому була збільшена традиційна марафонська дистанція?
37. Завдяки якій події єпископ Пенсільванський промовив своє відоме гасло: «Головне – не перемога, а участь»?
38. На яких Іграх вперши був проведений офіційний футбольний турнір, і хто став його переможцем?

39. Через яку причину виникли проблеми участі в Олімпійських іграх 1912 року Фінляндії та Чехії?
40. На якій Олімпіаді був вперше застосований фотофініш та електронний годинник?
41. Як виступили спортсмени Росії на Іграх 1912 року?
42. Хто з представників російської імператорської фамілії виступав на Іграх у Стокгольмі?
43. Коли, і за чиєю ідеєю, вперше був проведений конкурс мистецтв?
44. За що П'єр де Кубертен отримав золоту олімпійську нагороду?
45. Який спортсмен став найбільш успішним на Іграх у Стокгольмі?
46. Через яку причину в американця Джима Торпа відібрали його золоті нагороди?
47. Який гімнаст вперше став двічі абсолютним чемпіоном Олімпійських ігор?
48. Хто став найбільш віковим чемпіоном та призером Олімпійських ігор?
49. Які перехідні призи, крім медалей, були вручені переможцям під час церемонії нагородження у Стокгольмі?
50. З якої причини не відбулися VI Олімпійські ігри 1916 року в Берліні?

ТЕМА 5

ДРУГИЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД

1. Загальна характеристика другого періоду Ігор Олімпіад (1920-1948 р.р.)

Другий етап – VII – XIV Олімпійські ігри – 1920–1948 роки, цей період охоплює проміжок між світовими війнами, та перші три післявоєнні роки. Характеризується політичними, економічними та моральними потрясіннями, які прямим чином відобразилися і на Олімпійському спорті. Так через Першу світову війну не була проведена Олімпіада 1916 року. А на Ігри 1920 та 1924 років не були допущені Німеччина та її союзники. Ситуація змінилась тільки зі вступом німців до Ліги Націй.

Особливо драматичні події склалися коло Берлінської Олімпіади 1936 року. У зв'язку з приходом до влади нацистів та їхньої расової політики, представники країн Західної Європи та США спробували провести альтернативні ігри, у каталонській Барселоні. В липні 1936 року в це місто прибуло більше як двадцять команд з різних країн. Та заколот фашистів під орудою генерала Франциско Франко в Іспанії напередодні відкриття Народної олімпіади, 18 липня, завадив її проведенню.

Невдовзі через Другу світову війну, що розпочалася згодом, не були також проведені ігри XII та XIII Олімпіад, 1940 та 1944 років.

Тим не менш незважаючи на складну міжнародну ситуацію у цей період, наприклад фактичний бойкот олімпійських змагань Радянською Росією, була упорядкована діяльність виконкому МОК, його рішення почали публікуватись у спеціальному бюлетені. Прийняті міри з координації діяльності МОК, НОК та міжнародних федерацій, які багато в чому визначили вдосконалення програм Ігор. Була упорядкована програма виступів, система нагородження переможців.

На Олімпіаді 1920 року вперши пролунала олімпійська присяга. Розроблена система підготовки наступних Ігор, почала втілюватися практика проведення тренувальних зборів та сумісне поселення спортсменів в олімпійському селищі. До програми Ігор поступово було введено багато видів змагань для жінок.

Разом з тим виникли гострі проблеми у зв'язку з питанням аматорства. МОК та і не знайшов єдиного підходу до цієї проблеми, що не завадило йому виключити з програми змагань бейсболу, регбі, тенісу. Виникали питання і відносно участі у Олімпійських іграх футболу. Незважаючи на всі проблеми в цей період розвитку олімпійського спорту, він продемонстрував зростаючий авторитет олімпійського руху, зацікавленість в його розвитку та використання його результатів, особливо політичних, у різних країнах світу.

2. Хронологія Ігор VII-XIV Олімпіад

2.1 Ігри VII Олімпіади Антверпен (Бельгія) 1920 рік (29 квітня – 12 вересня)

Виступало 2607 спортсменів з 29 країн, розіграли 156 комплектів нагород у 22 видах спорту.

Тільки у 1920 році спортсмени знову змогли зібратися для участі в олімпійських змаганнях. Та не все було так просто. Справа в тому, що спочатку право проведення VII Олімпійських ігор було надано угорському Будапешту. Але через вплив країн які перемогли у Першій світовій війні, перш за все Великої Британії та Франції, Ігри були перенесені у бельгійський Антверпен. Головна мета такого переносу була відсунути від олімпійського руху країни, що на думку переможців, розв'язали бійню – Німеччину, Австрію, Угорщину. Так ці країни навіть не отримали запрошення для участі у змаганнях. Через те, що Польща та Радянська Росія ще вели між собою бойові дії, вони також не приймали участі в Олімпіаді.

Зате вперши прийняли участь у олімпійських змаганнях представники Аргентини, Бразилії, Чехословаччини, Югославії, Нової Зеландії та навіть Монако. Взагалі на цій Олімпіаді було багато такого, про що можна було сказати «вперши». Наприклад, вперши над стадіоном було піднято олімпійський прапор з п'ятьма переплетеними кільцями. Вперши під час параду в небо злетіли тисячі голубів, які символізували мир між країнами.

Вперши учасники Ігор давали олімпійську присягу. Її слова написав особисто Кубертен ще у 1913 році, та запропонував відродити традицію, яка існувала ще у стародавній Греції. У Антверпені вперши клятву проголосив бельгійський фехтувальник Віктор Буан. Також вперши на цих

Іграх пролунав олімпійський девіз: «Швидше, вище, сильніше» запропонований французьким священиком Анрі Дідоном.

Вперши у Бельгії була народжена традиція безкоштовно пускати на змагання інвалідів та школярів. Ця ідея належить королю Бельгії Альберту I. Йому сподобалась церемонія відкриття, та він був здивований малою кількістю глядачів, що деякою мірою викликали високі ціни на квитки. Самі змагання також оглядали кожного разу не більше шести тисяч вболівальників.

Офіційне відкриття Ігор відбулося 14 серпня, а закриття 29 серпня. Однак змагання з деяких видів спорту проводились як до відкриття Олімпіади, так і після її закриття. Так на цих Іграх на штучному льоду відбулися змагання з зимових видів спорту – фігурному катанні та вперши хокею з шайбою, що проходили ще у квітні. Змагання стрільків та яхтсменів – у липні, футболістів – у серпні та вересні.

Гарно виступила у Антверпені легкоатлетична команда Фінляндії, яка після революції 1917 року в Росії вперши виступала справді самостійною збірною, та майже на рівних змагалася з американцями. Героєм Ігор став фінський спортсмен **Пааво Нурмі**, який завоював три золоті – 10000 метрів та у кросі особисті та командні змагання, а також срібло на дистанції 5000 метрів. У американців відзначився 20-ти річний **Чарльз Педдок**, перемігши у бігу на 100 метрів та естафеті 4x100 метрів. Також дві золоті нагороди, на дистанціях 800 та 1500 метрів, виборов англієць **Альберт Хілл**.

У змаганнях пловців відзначилась американка **Етельда Бляйбтри**, що стала триразовою олімпійською чемпіонкою, з трьома світовими рекордами, на дистанціях 100 та 300 метрів вільним стилем та у естафеті. У чоловіків кращим став американець **Дюк Каханамоку** який був за походженням гавайцем. Він другий раз поспіль завоював золото на дистанції 100 метрів вільним стилем, де через непорозуміння йому довелося двічі виграти фінальний заплив. А також він виборов ще одне золото у естафеті 4x200 метрів вільним стилем, де він став срібним у 1912 році. Виступив Каханамоку на стометрівці і у 1924 році, та на цей раз став володарем срібної нагороди, програвши всього одну секунду своєму співвітчизнику Джонні Вейсмюллеру, всього – 5 (3,2,0). Саме цього видатного плавця вважають «батьком» серфінга, в якому він декілька разів ставав чемпіоном світу.

Два золота у змаганнях з академічної греблі, у одиночці та двійці парній, виграв американець **Джек Келлі**. Цей спортсмен відомий ще й тим, що його донька Грейс Келлі в майбутньому стала відомою американською кіноактрисою, а потім дружиною князя Монако Рен'є III, та матір'ю теперішнього князя цієї країни Альбера II.

Видатного результату добився італійський фехтувальник **Недо Наді**. Він єдиний, хто виборов п'ять золотих нагород у всіх видах змагань – у індивідуальних видах з рапіри та шаблі та у командних змаганнях з рапіри, шаблі та шпаги. З урахуванням Ігор 1912 року, всього – 6 (6,0,0).

По три золоті нагороди у індивідуальних та командних видах на цих Іграх вибороли норвезькі стрілки **Отто Ольсен** та **Оле Лілло-Ольсен**, та вони не змогли змагатися з американською командою. Так **Карл Осберн** став чотириразовим чемпіоном. Він ставав переможцем ще у 1912 році, а завершив змагання на Олімпіадах сріблом у 1924 році, всього – 11 (5,4,2). **Уїлліс Лі** виграв сім медалей, п'ять з яких золоті, всього – 7 (5,1,1). Три золота здобув і **Моріс Фішер**, який через чотири роки додав до них ще дві перемоги, всього – 5 (5,0,0).

На своїй другій Олімпіаді виступив найбільш титулований стрілок з луку в історії Олімпійських ігор бельгієць **Губерт ван Інніс**. На цих Іграх він став чемпіоном, чотири золота та два срібла у стрільбі «по птиці, що рухається», через двадцять років після свого першого успіху – два золота та срібло у 1900 році, всього – 9 (6,3,0).

Одна з найбільш визначних тенісисток французька **Сюзан Ленглен**, чиїм ім'ям зараз названі корти у Парижі, завоювала титул олімпійської чемпіонки, програв у десяти сетах всього чотири гейми. Крім того вона здобула золото у змішаному розряді зі іншим французом **Максом Декюжі**, та бронзу у парі.

Гучний скандал стався під час вирішального матчу футбольного турніру між збірними Бельгії та Чехословаччини. За рахунку 2-0 на користь бельгійців, слов'янська збірна залишила поле. Причиною такого рішення стало, на думку чехів, необ'єктивне суддівство головного арбітра матчу, котрий спочатку вилучив одного з гравців чехів, а потім і капітана команди, який вимагав призначити іншого суддю. Оргкомітет Олімпіади дискваліфікував збірну Чехословаччини, та залишив її без срібних нагород за відмову переграти матч. Бельгія була, проголошена чемпіоном, а за срібні та бронзові нагороди

був проведений додатковий турнір. За його підсумками срібними стали іспанці, а бронзові нагороди виборола збірна Нідерландів.

У змаганнях з хокею на траві свою другу перемогу відсвяткувала збірна Великої Британії.

В цілому Ігри VII Олімпіади дали декілька видатних досягнень, та велику кількість посередніх результатів. Що було зрозуміло після подій 1914–1918 років.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 95 (41,27,27) нагород, другими були олімпійці Швеції – 64 (19,20,25), третіми Великої Британії – 43 (15,15,13) нагороди.

2.2 Ігри VIII Олімпіади Париж (Франція) 1924 рік (4 травня – 27 липня)

Виступало 3092 спортсмена з 44 країн, розіграли 126 комплектів нагород у 19 видах спорту.

У 1924 році виповнилося 30 років сучасному олімпійському руху. Тому відмічаючи великі заслуги у цьому питанні Кубертена, було прийнято рішення провести наступні Ігри на його батьківщині у Парижі. Так столиця Франції стала першим містом якому МОК довірив проведення Олімпіади вдруге. Підготовка до змагань почалася своєчасно і досить масштабно. Особливе сподівання організаторів було на будівництво нового стадіону «Коломбо», який вмщував шістдесят тисяч глядачів, та включав у себе комплекс споруд для різних видів спорту. А навколо нього розташувались будиночки для учасників змагань. Так було покладено початок олімпійським селищам, у яких спортсменам ніхто не заважав відпочивати та готуватися до наступних стартів. До речі, саме на цьому стадіоні у 1938 році відбувся фінальний матч III чемпіонату світу з футболу.

На відміну від 1900 року, цього разу організація Ігор була відмінною. Вперши в Олімпіаді прийняли участь представники Ірландії, Польщі, Румунії, Мексики, Уругваю, Філіппін, Еквадору. Як і чотири роки тому не приймали участі у змаганнях німці. Хоча цього разу оргкомітет і мав бажання їх запросити, та злякавшись публічної відмови французи прийняли формулу, що не в змозі забезпечити безпеку для спортсменів Німеччини. Через політичний та економічний бойкот були відсутні на Іграх і атлети з Радянської Росії.

Програма Ігор була практично такою ж, як і у Антверпені, за виключенням стрільби з луку, хокею на траві та зимових видів спорту. Останні через те, що на початку цього року в Шамоні були проведені змагання «міжнародного спортивного тижня» з зимових видів спорту, які потім переросли у зимові Олімпіади. Самі Ігри були відкриті 5 липня президентом Французької республіки Гастоном Думергом. На них було показано багато відмінних результатів, встановлено вісім світових та чотирнадцять олімпійських рекордів.

Знову відзначилися фінські легкоатлети, які виступили ще краще, ніж на попередніх Іграх. Героєм, як чотири року тому став **Пааво Нурмі**. Цього разу він завоював п'ять золотих нагород. Особливо слід відзначити його виграш на дистанціях 5000 та 1500 метрів. Справа в тому, що ці дві дисципліни проходили у один день. Крім них він виграв змагання з кросу у індивідуальному та командному виді, а також командний біг на 3000 метрів. В успішному виступі підтримав його співвітчизник **Вілле Рітола**, який виборов чотири золоті нагороди на дистанціях – 10000 метрів та 3000 метрів з перешкодами, а також у командному бігу на 3000 метрів та командному кросі. Крім того він виграв дві срібні нагороди – у бігу на 5000 метрів та і індивідуальному кросі. Серед американців відзначились, виборовши по два золота – **Кларенс Хаусер** у штовханні ядра та метанні диску, та **Харольд Осборн** у стрибках у висоту та десятиборстві. Цікавий випадок стався з англійцем **Еріком Ліделлом**. Після того як він переміг на дистанції 400 метрів, всі чекали на його успіх і на самій престижній дистанції 100 метрів. Проте в останній момент спортсмен знімає себе із змагань, оскільки старт припадає на вихідний день, тому студент богословського факультету відмовляється від роботи.

Ще одним героєм цих Ігор став пловець **Джонні Вейсмюллер**. І якщо до успіхів Нурмі вже звикли, то поява талановитого американця призвела до фурору. На цих Іграх він здобув три золоті нагороди на найбільш престижних дистанціях 100 та 400 метрів та естафеті 4x200 метрів вільним стилем. Між цими змаганнями Вейсмюллер встигає ще й виступати за ватерпольну команду США, де він був провідним гравцем, та вибороти з нею бронзову нагороду. Дивлячись на його блискучі виступи, навіть неможливо було собі уявити, що цей атлет до одинадцяти років зовсім не вмів плавати. А займатися цим видом спорту почав лише за порадою лікаря. Згодом потрапивши до олімпійської команди США, він за

спеціальною програмою цілий рік займався у басейні у повній самотності, третируючи окремо спочатку ноги, а потім руки. До того ж його тренер Уільям Бахрах вміло дозував навантаження, підводячи свого підопічного у найкращій формі саме до початку змагань. В подальшому саме в нього вчилися цьому методу інші провідні тренери.

Дві бронзові нагороди у стрільбі виграв представник відомої шведської династії Альфред Сван. Таким чином вони з батьком стали володарями шести золотих, чотирьох срібних та п'яти бронзових нагород. Завершили виступи на цій Олімпіаді, і два відомі норвезькі стрілки – одне золото виграв **Ейнар Ліберг**, який перемагав ще у 1908 році, всього – 7 (4,2,1), та дві перемоги здобув **Оле Лілло-Ольсен**, всього – 6 (5,1,0). Відзначився також на Іграх і представник господарів, фехтувальник **Роже Дюкре**. Він виборов п'ять нагород, три з яких були золотими – індивідуальні змагання з рапіри та командні з рапіри і шпаги. У змаганнях боксерів майже не всі відмовляли битися з американцем **Джеком Філдсом**. Справа в тому, що за місяць до Олімпіади йому виповнилося тільки шістнадцять років, і ніхто не бажав бити дитину. Та несподівано він виграв змагання, перемігши навіть призерів попередніх Ігор.

Саме на цій Олімпіаді відкрився новий етап у розвитку світового футболу. Адже саме в Парижі було покладено початок зустрічам команд Європи та Південної Америки – континентів, де футбол дістав найбільшого розповсюдження, розвитку та сили. Першою командою яка перетнула океан для участі у таких масштабних змаганнях, як олімпійський футбольний турнір стала збірна Уругваю. Футболісти цієї невеликої країни призвели на Іграх справжній фурор, ставши Олімпійськими чемпіонами та перемігши майже всіх своїх суперників з великим рахунком.

Через проблему аматорства на цій Олімпіаді в останній раз проводилися змагання з великого тенісу та регбі. І ті, і інші виграли американські спортсмени.

Взагалі ці Ігри увійшли до історії як такі, що стабілізували систему та програму проведення змагань, вони стали відповідати загальним вимогам. Крім того Паризька Олімпіада стала однією з найбільш відвідуваних. У цілому за перебігом подій спостерігало більш як 600 000 глядачів.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 99 (45,27,27) нагород, другими були олімпійці Фінляндії – 37 (14,13,10), третіми Франції – 37 (13,15,11) нагороди.

2.3. Ігри ІХ Олімпіади Амстердам (Нідерланди) 1928 рік (17 травня – 12 серпня)

Виступало 3014 спортсмена з 46 країн, розіграли 109 комплектів нагород у 16 видах спорту.

Амстердам став єдиним містом, який висунув свою кандидатури на проведення наступних Олімпійських ігор. Це були перші Ігри у підготовці до яких не брав участь П'єр де Кубертен. Адже після Олімпіади у Парижі він подав у відставку з поста президента МОК.

Саме у цей час на протигагу Олімпійським іграм Радянський Союз, якого до цих змагань не запрошували, повним ходом розгорнув проведення так званих робітничих Спартакиад які проходили за підтримки Комінтерну. Заохочувалось створення робітничих спортивних клубів у різних країнах, а їхні змагання перетворювались на демонстрацію ідей пролетарського інтернаціоналізму. І треба визнати, що в тих Спартакиадах брала участь велика кількість справді талановитих спортсменів, які показували досить високі результати. Багато з них пізніше приймали участь і в Олімпійських іграх.

На цих Іграх зародились традиції, які потім не порушувалась. На головній башті амстердамського стадіону вперши в історії Олімпіад спалахнув олімпійський вогонь, який запалили за допомогою дзеркал від променів сонця. А на параді церемонії відкриття попереду крокувала делегація Греції, Батьківщини Олімпійських ігор. Взагалі, якщо не рахувати кількох випадків, то можна сказати, що ця Олімпіада була однією з найбільш тихих та мирних. Оглядачі відмічали, що цього разу на спортивних аренах не вирували такі пристрасті, як у попередні роки.

Після шістнадцятилітньої перерви вийшла на олімпійський старт команда Німеччини. Крім неї вперши участь у змаганнях прийняли такі країни як – Ямайка, Мальта, Панама, Латвія, Литва, Родезія (теперішні Замбія та Зімбабве).

На цих Олімпійських Іграх була досить суттєво розширена жіноча програма. Вони вперши змагалися у таких видах легкої атлетики як – біг на 100 та 800 метрів, естафета 4x100 метрів, стрибки у висоту, метання диску. Також вперши пройшли змагання з жіночої гімнастики, де перемогу святкували представниці Нідерландів.

В цілому ця Олімпіада не виявила явного героя. Тріумфатор двох попередніх Ігор фін **Пааво Нурмі** став дворазовим срібним призером та переміг на дистанції 10000 метрів, всього – 12 (9,3,0). Його суперник **Вілле Рітола** зумів обійти Нурмі та стати першим на дистанції 5000 метрів, а також другим на дистанції 1000 метрів, всього – 8 (5,3,0).

Це були останні старты видатних фінських легкоатлетів. Цікаво, що ніхто з журналістів не міг взяти інтерв'ю у Нурмі. Його називали «великим мовчуном». Та президент Фінляндії Урко Кекконен, який вважався другом спортсменів та був колись непоганим журналістом, запросив Нурмі на вечерю заховавши під стіл диктофон. На другий день цю бесіду опублікували всі газети. Проте, незважаючи на такий негарний вчинок, спортсмен та президент залишились товаришами.

Несподівано завершилися змагання з марафону, на яких переміг представник Франції, маленький алжирець **Бугера Ель Уафі**. Дві золоті нагороди у найбільш престижних видах легкої атлетики бігу на 100 та 200 метрів, здобув канадець **Персі Уільямс**. У жінок перше золото в історії на 100 метрівці виборола американка **Бетті Робінсон**. Зі світовими рекордами виграли свої змагання у метанні диску полька **Халіна Конопацька**, та на дистанції 800 метрів німкеня **Ліна Радке**. Остання через крок після фінішу знепритомніла, через що цю дисципліну, яка вважалася надто складною, надовго позбавили олімпійського статусу. Прикрість сталася і під час забігу на 3000 метрів з перешкодами. Через неухважність суддів спортсмени пробігли на одне коло більше, ніж потрібно.

У змаганнях з плавання суперечка велась між шведом **Арне Боргом**, що переміг на дистанції 1500 метрів вільним стилем, та американцем **Джонні Вейсмюллером**, який цього разу виступав на двох дистанціях – 100 метрів вільним стилем та естафеті 4x200 метрів, де два рази став олімпійським чемпіоном, всього – 6 (5,0,1). У 1932 році це видатний спортсмен почав зніматися у кіно, граючи роль всесвітньо відомого Тарзана на протязі більш як десяти років. Роль у цьому фільму зробила його багатим та знаменитим.

По дві золоті нагороди на цих Іграх здобули у кінному спорі німецький барон **Карл фон Ланген**, та у шосейних перегонах, індивідуальна та командна першість, данець **Хенрі Хансен**. Перше золото для країни. що сходить приніс у потрійному стрибку **Мікіо Ода**.

У змаганнях з вітрильного спорту відзначилася коронована особа, норвезький кронпринц **Олаф**, який у складі команди виграв золоту нагороду. Через кілька років він став королем Норвегії.

У Амстердамі переможці з важкої атлетики визначались у сумі класичного трьохборства – жими, ривку та поштовху. І у всіх вагових категоріях було встановлено світові рекорди. А у змаганнях легкоатлетів золоті нагороди отримали австрієць **Ханс Хаас** та німець **Курт Хельбіг**, які не тільки підняли однакову вагу, а й важили рівно по 67 кг кожний.

Ці змагання стали першими у тріумфальному виступі індійських хокеїстів на траві. Взявши вперше у своїй історії участь в Олімпійських іграх, збірна цієї країни впевнено перемогла всіх конкурентів. Чемпіонами футбольного турніру, як і чотири роки тому, виграла збірна Уругваю, перемігши у фіналі з двох матчів, перший закінчився у нічию, команду Аргентини. Вже через два роки ці ж збірні, причому з тим же результатом, розіграли звання перших чемпіонів світу.

Серед підсумків Ігор слід відзначити скасування світових чемпіонатів з літніх видів спорту в рік проведення Олімпіад.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 56 (22,18,16) нагород, другими були олімпійці Німеччини – 31 (10,7,14), третіми Фінляндії – 25 (8,8,9) нагороди.

2.4. Ігри X Олімпіади Лос-Анджелес (США) 1932 рік (30 липня – 14 серпня)

Виступало 1332 спортсмена з 37 країн, розіграли 117 комплектів нагород у 17 видах спорту.

На початку 1930 років з економічних причин у Європі впав інтерес до Олімпійських ігор. Тому Сполучені Штати Америки виявилися єдиними, хто виявив бажання провести Олімпіаду 1932 року. Оскільки Ігри відбулися у розпал Великої депресії, багато країн та спортсменів виявились не в змозі сплатити за поїздку до Лос-Анджелесу. Більшість європейських країн вирішили послати до Америки тільки тих спортсменів, на успішний виступ яких можна було розраховувати. А деякі держави, взагалі не прислали свої делегації. Тож більше половини з тих хто приймав участь у попередній Олімпіаді, не були присутніми на цих змаганнях. А самі Ігри, за кількістю учасників були у два-три рази менші ніж 1928 року. Проте були і новачки – збірні Китаю та Колумбії.

Треба зауважити, що організатори зробили усе можливе, щоб не повторилися ганебні випадки, які мали місце під стартів у Сент-Луїсу. Так ця Олімпіада, на відміну від попередніх, вперши тривала лише чотирнадцять днів. Та саме на цих Іграх під час нагородження спортсмени вперши встали на подіум.

Особливої турботи дістали і учасники змагань. Вперши учасників спортсменів розселили в олімпійському селищі, яке розташували за двадцять кілометрів від центру міста. Там було все необхідне для тренувань та відпочинку. А щоб не дошкуляли вболівальники та кореспонденти його огородили дротяною сіткою і виставили по периметру поліцейських.

Та оскільки у Лос-Анджелесі не було повноцінного стадіону, його роль зіграв швидко збудований «Меморіал Колізей», що містив більш як 100000 глядачів. На ньому відбувалися змагання легкоатлетів. А місця для інших видів спорту були розкидані по різних точках каліфорнійського узбережжя. Ще одним неприємним фактом стала відсутність на Олімпійських іграх президента США – Герберта Гувера. Він став першим головою держави, що не відвідав змагань, які проводились у його країні.

Програма Ігор мало чим відрізнялася від попередньої. Тільки замість футболу, що не мав популярності в Америці, були включені змагання зі стрільби. У більшості видів на цій Олімпіаді були показані високі результати. Було встановлено 90 олімпійських рекордів, 18 з яких перевершували світові.

У змаганнях легкоатлетів три золоті, на дистанціях – 100, 200 метрів та естафеті 4x100 метрів, нагороди виграв чорношкірий американець **Едді Тоулен**. На стометрівці показавши однаковий час, 10,3 секунди, він тільки на грудь випередив свого співвітчизника Ральфа Меткелфа.

Змагання на дистанції 10000 метрів закінчились перемогою поляка **Януша Кусочинського**, який почав займатися легкою атлетикою тільки у вісімнадцять років. На жаль через травму отриману у цьому забігу він не зміг прийняти участь у змаганнях на дистанції 5000 метрів. Через травму не зміг він взяти участь і у Олімпіаді 1936 року. А виступити на Іграх 1940 року йому завадила вже світова війна. Будучи капралом запасу Кусочинський приймав участь у бойових діях, та був поранений. І вже у 1940 році, його заарештувало гестапо, та невдовзі він був розстріляний під Варшавою як борець за незалежність Польщі.

У змаганнях з бігу на 800 метрів, де переміг англієць **Том Хемпсон**, спортсмени розвинули таку швидкість, що всі три призера перевершили світовий рекорд. У ходьбі на 50 км переміг ще один англієць 39 літній **Томас Грин**, який став найстаршим олімпійським чемпіоном в історії легкої атлетики. В метанні списа фін **Матті Ярвінен**, успадкував славу свого батька, який тріумфував на проміжних Іграх 1906 року, метнувши снаряд майже на 73 метри. Згодом у фінський столиці на стадіоні було зведено вежу, яка дорівнювала цьому результату. А його рекорд не могли побити ще довгі двадцять років.

Зіркою першої величини серед жінок було визнано різносторонню американку **Мілдред Дідріксон**. Вона чудово грала у бейсбол та баскетбол. А ще перед початком Ігор виграла командну першість США з легкої атлетики самотужки представляючи збірну Далласу. На самій Олімпіаді Дідріксон стала переможницею з бігу на 80 метрів з бар'єрами та метання спису, встановив два світові рекорди. А в секторі для стрибків у висоту стався рідкий випадок. І Дідріксон і її подруга по команді **Джин Шилі** показали однаковий результат – 1,65 метри, що дорівнював світовому рекорду. І двічі олімпійська чемпіонка погодилась на срібну нагороду. Після Ігор спортсменка віддалася своєму новому захопленню – грою у гольф, де також досягла неабияких висот.

Ще однією з героїв Ігор стала польська спортсменка **Станіслава Валасевич**, що перемогла на стометрівці з новим світовим рекордом. Тільки у 1980 році, коли вона загинула у автомобільній катастрофі, виявилось, що вона була чоловіком.

У змаганнях пловців виблискувала американка **Хелен Медісон**, яка виборола три золоті нагороди – 100, 400 метрів та естафету 4x100 метрів вільним стилем, скрізь зі світовими рекордами. У чоловіків сенсацією було визнано виступ японських пловців, які виграли п'ять з шести золотих нагород. Крім того примітним був їхній вік. Так переможцю на дистанції 100 метрів вільним стилем **Ясуйи Міязакі** було лише п'ятнадцять років, а переможцю на дистанції 1500 метрів вільним стилем **Кусуо Китамура** – тільки чотирнадцять.

Золоту нагороду у змаганнях з фехтування серед жінок виграла австралійка **Еллен Мюллер-Прайс**, який належить один з рекордів спортивного довголіття. Це був її перший виступ, а останній раз вона

приймала участь у Олімпійських іграх 1956 року в Мельбурні, коли їй виповнилося 43 роки.

Вдруге поспіль турнір з хокею на траві виграла збірна Індії. А футбольний турнір через непопулярність його в Америці, та започаткування чемпіонатів світу, цього разу не проводився.

Провівши Олімпіаду на досить непоганому рівні, американці тим не менше не впорались зі збереженням олімпійського духу, встановлення дружніх стосунків між представниками різних країн. Нерідкими були випадки виявлення презирства до прапорів деяких країн, а дехто зі спортсменів виявляв відкриту неповагу, не встаючи навіть при виконанні національних гімнів.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 103 (41,32,30) нагород, другими були олімпійці Італії – 36 (12,12,12), третіми Франції – 19 (10,5,4) нагороди.

2.5 Ігри XI Олімпіади Берлін (Німеччина) 1936 рік (1 серпня – 16 серпня)

Виступало 4066 спортсменів з 49 країн, розіграли 130 комплектів нагород у 19 видах спорту.

У конкурсі одинадцяти міст, переміг Берлін. Це рішення було прийнято ще у 1932 році, за рік до приходу до влади нацистів, які відразу на ділі вирішили доказати всьому світу правильність своєї расової теорії. Тому у всіх засобах інформації та підручниках історії ця Олімпіада подається як така, що пройшла під знаком фашистської свастики.

Перший скандал виник через тиждень після їх приходу до влади. Гітлер своїм указом відсунув голову оргкомітету Ігор Теодора Левальда, адже він був євреєм. І хоч у подальшому МОК неодноразово офіційно звертався до керівництва Німеччини з вимогою виконувати принципи Олімпійської Хартії, та неодноразово отримував запевнення, які потім не виконувались, про їх дотримання, перенести Олімпіаду у іншу країну керівники олімпійського руху так і не наважились.

Навіть спроба окремих країн Західної Європи та США провести альтернативні Ігри у каталонській Барселоні, через фашистський заколот, не увінчалась успіхом.

Проте зі спортивної точки зору Ігри пройшли на високому рівні. Було показано цілу низьку досить високих результатів. Відкриття Олімпіади, де

особисто приймав участь канцлер Німеччини Адольф Гітлер, вперше транслювалось по телебаченню у прямому ефірі. На той час Німеччина одна з перших країн у Європі яка мала вже власне телебачення. На олімпійському стадіоні працювали три камери позастудійної дії, а телевізійний сигнал приймали у спеціально обладнаних телевізійних залах та на великих екранах по всій території Німеччини. Трансляцію забезпечували 140 телевізійних, та радіокоментаторів. Це були перші Ігри показані за допомогою телебачення.

Ще однією новинкою цих Ігор стала естафета олімпійського вогню, який був доставлений з Олімпії бігунами, що передавали його як естафетну палку. Автором та засновником традиції естафети, а також ідеї запалення факелу в Греції вважається Карл Діем, спортивний чиновник з Німеччини, та генеральний секретар оргкомітету Ігор. Весь час над стадіоном кружляв аеростат «Гінденбург» з білим олімпійським прапором. На бортах повітряної кулі чітко була видна свастика.

Чи не найбільш яскраво була висвітлена ця Олімпіада і у кіно. Заслуга у цьому належить виданому німецькому кінорежисеру Лені Ріфеншталь, для якої змагання стали матеріалом для створення шедевр з пропаганди – фільму «Олімпія».

Вперше на Ігри прибули спортсмени Афганістану, Перу, Болівії, Коста-Ріки, Ліхтенштейну, Бермудських островів.

Найбільш багато чисельну команду виставили представники господарів – 406 чоловік. Вони приймали участь у всіх видах програми та вирішили за будь-яку ціну зайняти перше місце у командному заліку. Через це у програму Ігор були включені види спорту, які мали широке розповсюдження у Німеччині – гандбол, гребля на байдарках і каное, відновлені змагання з жіночої гімнастики. Був організований конкурс мистецтв, на якому більшість нагород, п'ять з дев'яти, були присуджені спортсменам з Німеччини. Також вперше був проведений і офіційний баскетбольний турнір.

Незважаючи на расову теорію у команді США з легкої атлетики десять негрів зайняли шість перших, три других та два третіх місця. А кращим спортсменом Ігор визнано чорношкірого американського спринтера **Джессі Оуенса**, який переміг на дистанціях 100 та 200 метрів, у естафеті 4x100 метрів та у стрибках у довжину, де він переграв німецьку надію Луца Лонга, всього – 4 (4,0,0). Існує міф, що після перемог Оуенса,

Гітлер відмовився потискати руку американцю. Проте офіційний протокол того часу не мав на увазі представлення атлетів канцлеру, та і сам Оуенс у подальшому заперечував своє знаходження у присутності фюрера.

Феноменального на той час результату досяг у стрибках у висоту інший чорношкірий американець **Корнеліус Джонсон** – 2,03 метри. А рекорд японського марафонця **Кітен Сона**, не могли подолати майже тридцять років.

У змаганнях борців на цій Олімпіаді трапився випадок, який дуже рідко зустрічається. Естонський важковаговик **Крістьян Палаусалу** переміг у змаганнях з двох видів боротьби – вільної та класичної. Дворазовий чемпіон Лос-Анджелеса швед **Івар Юханссон**, який тоді також переміг у цих двох видах боротьби, тільки у більш легких вагових категоріях, виграв своє третє золото у Берліні в класичному стилі. Цікаво, що чотири роки тому для того щоб вибороти друге золото, на цей раз у класичному стилі, йому прийшлося схуднути відразу на п'ять кілограмів, що швед успішно і зробив, просидівши декілька часів у бані.

За збірну Німеччини у змаганнях з вільної боротьби виступав Вернер Зеєлебіндер, переможець ще робітничої олімпіади у Москві. Всі чекали його перемоги і на Олімпіаді, проте він посів тільки четверте місце. А після змагань зізнався, що не хотів вигравати медаль для Гітлера та нациської Німеччини. Пізніше він приймав участь в опорі диктатурі, та загинув в одному з концтаборів.

Стрибки з трампліна у воду виграла тринадцятилітня американка **Маджорі Гестрінг**, яка стала самою молодого олімпійською чемпіонкою. У змаганнях з греблі встановив рекорд англієць **Джек Бересфорд**. Це була його п'ята Олімпіада, і на всіх він вигравав хоча б одну нагороду – золото у 1924 році в одиночці, і у 1932 році на четвірці; срібло у 1920 році в одиночці, та 1928 році у вісімці. Додав він золото і на цих Іграх у двійці. Угорський ватерполіст **Олівер Хелессі** виграв свою третю медаль, незважаючи на те, що у нього не було однієї ноги, яку він втратив під час автомобільної катастрофи.

Усе золото у кінному спорті виграла представники Німеччини. А по дві золоті нагороди вибороли – **Хайнц Поллай**, **Людвіг Стаббендорф** та **Курт Хассе**. Цікава подія відбулася у кінному триборстві. Від одного зі спортсменів втік кінь, і він три години бігав за нею, намагаючись її

спіймати. Врешті за свій подвиг атлет отримав штраф у 18000 очок, що є олімпійським рекордом.

Три золоті нагороди дістав французький велосипедист **Робер Шарпантьє** – шосейна гонка у командній та індивідуальній першості, та гонка переслідування на 4000 метрів. Два золота виборов австрійський байдарочник **Грегор Храдецькі** – байдарка одиночка на дистанції 1000 та 10000 метрів. Три нагороди виграв італійський фехтувальник **Джорджіо Гаудіні**, дві з яких золоті – у командній та індивідуальній першості рапіристів, та одна срібна – у команді заблистів, всього – 9 (3,4,2).

Футбольний турнір, який повернувся на Олімпійські ігри, та став перевіркою найближчого резерву, під керівництвом дворазового чемпіона світу 1934 та 1938 років – Віторіо Поццо, виграла збірна Італії. Та перемога збірної Італії й досі деякими фахівцями ставиться під сумніви. Адже на їх думку італійці під виглядом студентів, випускали гравців провідних професійних клубів.

У першому баскетбольному турнірі перемогла команда США, де був присутнім та отримав золоту нагороду як винахідник цього виду спорту – Джеймс Нейсміт. У гандбольному турнірі першою стала команда господарів – Німеччина. Збірна Індії втретє поспіль здобула перемогу з змаганнях з хокею на траві.

Незважаючи на високі спортивні результати та широке представництво спортсменів, Олімпійські ігри проходили у гнітючій атмосфері мілітаризму. Цей факт визнав і МОК. Через три роки почалася Друга світова війна, яка винищила цвіт молоді різних країн.

У командному заліку першою фінішувала збірна Німеччини – 89 (33,26,30) нагород, другими були олімпійці США – 56 (24,20,12), третіми Угорщини – 16 (10,1,5) нагороди.

Ігри XII Олімпіади Токіо (Японія) 1940 рік (не відбулися). Спочатку Ігри було доручено провести Токіо. Та після нападу в 1937 році Японії на Китай, МОК переніс Олімпіаду у Гельсінкі. Проте і там Ігри не відбулися. Першого вересня 1939 року розпочалася Друга світова війна, яка винищила цвіт молоді різних країн. Тоді здавалося відродження олімпійського руху майже неможливе.

Ігри XIII Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1944 рік (не відбулися). Після того, як стало зрозуміло що Друга світова війна наближається до завершення, МОК мав надію провести Олімпійські ігри у Лондоні в 1944 р.

Проте місто через постійні бомбардування було дуже зруйновано, та жило в умовах жорсткої економії. Тому провести Ігри виявилось не в змозі. І тільки через три роки, після завершення бойових дій, у столиці Великої Британії зібралися кращі атлети з тих, що залишились у живих.

2.6 Ігри XIV Олімпіади Лондон (Велика Британія) 1948 рік (29 липня – 14 серпня)

Виступало 4099 спортсмена з 59 країн, розіграли 136 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Дванадцять років не запалювався олімпійський вогонь. І як тільки був здобути мир, Міжнародний олімпійський комітет прийняв рішення провести чергову Олімпіаду. Вибір пав на столицю Великої Британії – Лондон, який з великих столиць найменше постраждав під час бойових дій, а також признаючи заслуги Великої Британії в перемозі у війні.

Після Другої світової війни та перерозподілу кордонів на карті з'явилося чимало нових незалежних держав. Так незважаючи на післявоєнні складності Ігри зібрали багато країн, які вперше приймали участь в Олімпіаді – Бірма, Венесуела, Гвіана, Іран, Ірак, Ліван, Пакистан, Пуерто-Ріко, Сінгапур, Сирія, Тринідад, Цейлон, Південна Корея, Ямайка. Проте Німеччина та Японія, які на думку багатьох розв'язали війну, не отримали запрошення для участі у змаганнях.

Враховуючи величезні заслуги Радянського Союзу в перемозі, надалі ігнорувати цю країну було вже неможливо. У свою чергу й в СРСР усвідомили роль і значення міжнародних спортивних змагань та міжнародних спортивних організацій. Все більше радянських спортсменів виїжджає на змагання за кордон. І це вже були не зустрічі робітничих колективів, а змагання на рівні чемпіонатів та кубків світу та Європи.

Проте на Олімпійські ігри у Лондон представники СРСР ще не поїхали. Адже занадто мало часу пройшло після закінчення найбільш кровавої війни у історії людства. І хоч радянські атлети вже тоді показували досить пристойні результати, і мали всі шанси успішно виступити на Іграх, мова про залікування ран та ліквідацію руїн ще не були зайвими.

Програма Олімпіади майже не відзначалася від програми Ігор 1936 року. Не проводились лише змагання з гандболу, зате вперше у змагання з греблі на байдарках приймали участь жінки. Рівень спортивних результатів

не був високий. У більшості видів програми вони були приблизно на довоєнному рівні. Адже багато країн не змогли послати добре підготовлені команди, так як на війні загинуло багато молодих талановитих людей. А найсильнішими на цієї Олімпіаді були ті, хто найменше постраждав під час війни – американці та нейтральні шведи.

Столиця Олімпійських Ігор була не у найкращому стані. Зруйнований німецькою авіацією Лондон ще не позбувся згарищ. Не вистачало палива, продовольства. Англійці економили на всьому, навіть на Олімпіаді. Щоправда, спортивні об'єкти вдалося своєчасно привести у готовність, а олімпійське селище влаштувати у колишніх армійських кошарах. Так на славнозвісному стадіоні «Вемблі» за присутності короля Георга VI пройшла церемонія відкриття перших післявоєнних Ігор.

Найбільшу увагу, як завжди привернули до себе змагання легкоатлетів. Одним з героїв Ігор став вісімнадцятилітній американець **Роберт Матіас**, який виграв змагання у десятиборстві та став самим молодим чемпіоном Олімпіади у цій дисципліні.

Відзначився і талановитий чех **Еміль Затопек** ставши першим на дистанції 10000 метрів та другим на 5000 метрів. Цей талановитий спортсмен був ще й людиною з великим серцем. Коли у 1968 році, для припинення супротиву чеського народу у Прагу були введені радянські війська, Затопек, тоді вже полковник чехословацької армії, разом з іншими знаменитостями підписав лист протесту, який було адресовано світовій громадськості. Через це він був позбавлений всіх звань та пільг, а його ім'я зникло зі сторінок спортивної преси. І тільки з падінням комуністичного устрою, у 1991 році, Затопек був реабілітований.

Кращою спортсменкою Ігор була визнана представниці Нідерландів **Франсіна Бланкерс-Кун**, яка завоювала чотири золоті нагороди – 100 та 2000 метрів, 80 метрів з бар'єрами та естафету 4x100 метрів, всього – 4 (4.0,0). Її досягнення справді унікально, адже незадовго перед Олімпіадою вона народила другу дитину.

Та на цьому сенсації не закінчились. Три медалі, дві з яких були золотими – у метанні диску та штовханні ядра та бронзу у стрибках у висоту, виграла французенка **Мішлін Остермайер**, яка була справжньою піаністкою та лауреатом міжнародних конкурсів. А займатися спортом вона почала тільки декілька місяців тому. Слід відзначити і її чудовий гумор, коли після однієї з перемоги вона заявила, що багаточасові вправи

на фортепіано можуть замінити довгі тренування з метання диску, оскільки чудово розминають пальці, що дозволяє впевнено та точніше тримати спортивний снаряд.

Непогано на цих Іграх виступили і угорські атлети. Особливо у їх складі слід відзначити боксера **Ласло Паппа**, який до цього лише три роки займався професійним боксом, а прийшов в секцію боксу, для того, щоб зуміти захистити себе у постійних вуличних сутичках. Тим не менш він на довгі роки став королем у середній ваговій категорії. В фіналі він по очках переграв англійського моряка Джорджа Райта, який був майже на голову вище угорця.

Не меншою славою укрит себе стрілець **Карой Такач**. Відомий вболівальникам ще з довоєнної пори, він з'явився на Олімпіаді маючи замість правої руки, яку втратив під час війни, порожній рукав. Та стріляючи лівою рукою і перейшовши на більш легкий вид зброї, він стає чемпіоном з новим олімпійським рекордом. Через чотири роки Такач успішно захистив своє чемпіонське звання, ставши першим дворазовим олімпійським чемпіоном у стрільбі зі швидкострільного пістолету.

Два золота у змаганнях з шаблі, в індивідуальному та командному виді, здобув ще один видатний угорець **Аладар Геревич**. На час лондонської Олімпіади йому було вже 38 років, а олімпійським чемпіоном він ставав ще у 1932 та 1936 роках. І нарешті відзначилась на Іграх і угорка **Ілона Елек**, яка була першою ще на Олімпіаді у Берліні. У Лондоні вона підтвердила, що залишається кращою рапіристкою у світі, став єдиною жінкою яка перемогла на олімпійських іграх через дванадцять років.

Поклали початок своїй великій колекції олімпійських на цих Олімпійських іграх шведський байдарочник **Герт Фредрікссон**, який переміг на байдарці одиночці на дистанціях 1000 та 10000 метрів фінішним спуртом, та данський яхтсмен **Пауль Єлвстрьом**, який став переможцем у класі швертботів одиночок.

У турнірі футболістів перемогу здобули представники збірної Швеції, яка напевно мала тоді кращу збірну у своїй історії. Баскетбольний турнір, не маючи гідних конкурентів, впевнено виграла команда США. Залишився старий чемпіон і у змаганнях з хокею на траві, де війна не завадила вкотре виграти збірній Індії.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 84 (38,27,19) нагород, другими були олімпійці Швеції – 44 (16,11,17), третіми Франції – 29 (10,6,13) нагороди.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику другого етапу сучасних Олімпійських ігор;
- де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх;
- охарактеризуйте ситуацію, що склалася напередодні, та під час проведення Ігор у Берліні 1936 року;
- опишіть через які причини на другому етапі сучасних олімпійських Ігор не приймали участь спортсмени Радянського Союзу.

Питання для самоконтролю

1. Через яку причину до перших післявоєнних Олімпіад не допускали німців та їхніх союзників?
2. Зі вступом в яку організацію цих країн ситуація змінилася?
3. Хто склав олімпійську присягу, та який спортсмен вперши її проголосив?
4. Коли над олімпійським стадіоном вперши був піднятий олімпійський прапор, та пролунав олімпійський девіз?
5. Чому Олімпійські ігри 1920 року були перенесені з угорського Будапешту до бельгійського Антверпена?
6. Змагання з якого зимового виду спорту було вперше проведене під час Ігор в Антверпені?
7. Хто став героєм VII Олімпійських ігор?
8. Хто був за походженням, та «батьком» якого виду спорту став один з кращих плавців того часу Дюк Каханамоку?
9. Чим в подальшому житті став відомий американський Джек Келлі?
10. Якого видатного успіху досяг італійський фехтувальник Недо Наді?
11. Хто є найбільш титулованим лучником в історії Олімпіад?
12. Яка французька тенісистка відзначилась на Іграх 1920 року?
13. За які заслуги столиця Франції – Париж, став першим містом, в якому два рази відбулися Олімпійські ігри?
14. Чому під час Ігор в Парижі, як і раніше, не були проведені змагання з зимових видів спорту?
15. Який відомий фінський легкоатлет на Олімпіаді 1924 року підтримав почин свого співвітчизника Пааво Нурмі?
16. Через яку причину англійський легкоатлет Ерік Ліделл, сам зняв себе зі змагань на найбільш престижній дистанції 100 метрів?
17. У яких двох видах спорту приймав участь, та якого успіху досяг, на Іграх в Парижі американець Джонні Вейсмюллер?

18. Чим він відзначився в житті, крім спортивних перемог?
19. Чому ніхто не бажав битися у боксерському турнірі 1924 року з американцем Джеком Філдсом?
20. Яка заокеанська збірна з футболу вперше виграла змагання футбольного турніру?
21. На яких Іграх вперше було запалено олімпійський вогонь, та започаткована традиція виходу першою Греції на параді відкриття?
22. Яку назву отримала Олімпіада в Амстердамі 1928 року?
23. У яких змагання в цей період, замість виступів на Олімпійських іграх, приймали участь спортсмени Радянського Союзу?
24. Через яку подію на Олімпіаді 1928 року, дистанція 800 метрів для жінок, надовго була позбавлена олімпійського статусу?
25. У якому виді спорту здобув перше золото для Японії Мікіо Ода?
26. Яка коронована особа виграла золоту нагороду на Іграх в Амстердамі?
27. Який один з головних висновків Олімпіади 1928 року?
28. Які з сучасних Олімпійських ігор, крім змагань 1896 року, вперше були проведені всього за дві неділі?
29. З якої причини американці виявилися єдиними, хто претендував на проведення Ігор 1932 року?
30. Чому Олімпіаду в Лос-Анджелесі майже проігнорували представники Європи?
31. На яких Іграх під час церемонії нагородження спортсмени вперше вставали на подіум?
32. Під час якої Олімпіади вперше спортсмени були розселені в олімпійському селищі?
33. Хто став першим керівником країни, який не відвідав домашню Олімпіаду?
34. Чим запам'ятався переможець Олімпіади 1932 року в бігу на 10000 метрів, поляк Яну Кусочинський?
35. Яку спортсменку було визнано зіркою номер один Ігор 1932 р.?
36. Який вчинок здійснила американка Мілдред Дідріксон, що зробив її честь як порядній людині?
37. В чому незвичайність перемоги польки Станіслави Валасевич?
38. Якою несподіванкою завершилися змагання плавців в Лос-Анджелесі?

39. Через, що був позбавлений посади голова оргкомітету Ігор 1936 року в Берліні Теодор Левальд?
40. Чому не увінчалась успіхом спроба деяких країн західного світу перенести Ігри 1936 року в Барселону?
41. Яка Олімпіада вперши була показана за допомогою телебачення?
42. Коли вперши була проведена естафета олімпійського вогню?
43. Хто став ініціатором ідеї цієї естафети?
44. Який шедевр, за висновками Ігор 1936 року, створила відома німецька режисер Лені Ріфеншталь?
45. Коли був проведений перший офіційний баскетбольний турнір?
46. Якого з видатних діячів цієї гри було запрошено на Олімпіаду, як почесного гостя?
47. Які зміни в програмі Ігор 1936 року для тріумфу зробили господарі?
48. Хто став героєм Олімпіади в Берліні?
49. Через яку причину німецький борець Вернер Зеєлебіндер на мав особливого бажання ставати олімпійським чемпіоном?
50. Якого унікального успіху під час Ігор 1936 року у змаганнях з боротьби досяг естонський важковаговик Крістьян Палаусалу?
51. Що закидають переможцю футбольного турніру у Берліні – збірній Італії?
52. Через яку причину не були проведені Олімпійські ігри 1940 та 1944 років, та де вони мали відбутися?
53. Чому Ігри 1948 року було вирішено провести в англійській столиці?
54. Де під Ігор у Лондоні було розташоване олімпійське селище?
55. В чому проявилася громадянська позиція чеха Еміля Затопека?
56. Чим на Іграх в Лондоні відзначився угорець Карой Такач?
57. Хто став кращим спортсменом Ігор 1948 року?
58. В якій дисципліні самим молодшим олімпійським чемпіоном на Іграх у Лондоні, став американець Роберт Матіас?
59. Яку громадянську професію мала дворазова чемпіонка Олімпіади у Лондоні французженка Мішлін Остермайер?
60. Які країни, і чому, краще за інших виступили на першій післявоєнній Олімпіаді 1948 року?

ТЕМА 6

ТРЕТІЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД

1. Загальна характеристика третього періоду Ігор Олімпіад (1952–1988 р.р.)

Третій етап – XV–XXIV Олімпійські ігри – 1952–1988 роки, охоплює майже сорокалітній період, для якого характерним є протистояння двох політичних систем. Після виходу на олімпійську арену Радянського Союзу та інших соціалістичних країн гостро стало питання чи зможе олімпійський спорт бути ареною світової співпраці протилежних політичних систем. Чи зможуть мирно між собою існувати представники соціалістичних та капіталістичних країн а також країн, що розвиваються.

Таким чином з початку 1950-х років діяльність МОК була пов'язана з вирішенням спорів та конфліктів, в основі яких були протиріччя політичного характеру. Так розподіл після Другої світової війни деяких країн – Китаю, Кореї, Німеччини, поставило питання о легітимності їхньої участі в Олімпійських іграх.

Наступною проблемою у цей період стала політика расової дискримінації – апартеїд, що став державною політикою у Південно-Африканській Республіці. Через це МОК вимушений був прийняти у 1964 році рішення о дискваліфікації спортсменів ПАР від участі у Олімпійських іграх.

Не менш складною проблемою на цьому етапі стали бойкоти Олімпійських ігор та окремі спроби і дії використовувати Олімпіади для досягнення політичних цілей. Так в знак протесту проти вводу військ в Угорщину в 1956 році, відмовились від участі у Олімпійських іграх ряд країн Західної Європи – Нідерланди, Іспанії, Швеції. Ще більшого розмаху набули бойкоти Ігор 1980 року у Москві, через ввід радянських військ у Афганістан, США та їхніми союзниками, і відповідь СРСР та інших соціалістичних країн бойкотом Ігор 1984 року у Лос-Анджелесі.

У цей же період стався і найбільш трагічний випадок за всю сучасну історію проведення Олімпійських ігор. Під час Олімпіади у Мюнхені в 1972 році, ісламські терористи з організації «Чорний вересень», захопили у заручники групу ізраїльських спортсменів. Під час невдалої спроби їх звільнення, загинуло одинадцять чоловік.

До честі МОК, ні у одному з випадків бойкоту Олімпійських ігор, він не дозволив собі змінити своє рішення, та добивався проведення змагань у тих містах де вони були заплановані. А негативний вплив політичних конфліктів на світовий олімпійський рух змусило МОК прийняти рішення – «проти будь-якого втручання у спорт з політичних, расових та релігійних мотивів, проти втручання, що шкодить вільному обміну між спортсменами та офіційними представниками». Це рішення підтримали майже всі міжнародні федерації.

Важною тенденцією розвитку олімпійського руху у цей період стало розповсюдження олімпійського спорту у країнах Африки, Азії та Латинської Америки. Майже кожні Ігри були пов'язані зі збільшенням країн, що приймають участь у Олімпіадах з цих регіонів. Ріст популярності, залучення все більшого числа країн, безумовно позитивно вплинуло на олімпійський рух, як у політичному, так і у спортивному відношенні.

2. Хронологія Ігор XV–XXIV Олімпіад

2.1 Ігри XV Олімпіади Гельсінкі (Фінляндія) 1952 рік (19 липня – 3 серпня)

Виступало 4925 спортсмена з 69 країн, розіграли 149 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Вже у 1950 році Радянський союз був повноправним членом 22 міжнародних спортивних об'єднань. Того ж року організаційний комітет Гельсінської Олімпіади прислав у Москву офіційне запрошення приймати участь у Олімпійських іграх. Все це дало можливість 23 квітня 1951 року створити Національний олімпійський комітет СРСР, та відразу направити телеграму президенту МОК з проханням включити радянських спортсменів у виступ на наступній Олімпіаді. Вже сьомого травня того ж року на сесії у Відні НОК СРСР увійшов до складу МОК, а у жовтні прийнято рішення про допуск спортсменів Радянського союзу до участі в Олімпійських іграх 1952 року у Гельсінкі. Так виступ у олімпійський рух спортсменів СРСР ознаменував новий етап в історії розвитку Олімпійських ігор. Це стали перші Ігри, що пройшли під знаком протистояння двох політичних систем.

Крім Радянського Союзу ці Ігри стали першими і для цілої низки країн так званого третього світу, які саме у цей період почали масово приїздити

на різноманітні спортивні змагання – Гана, Гватемала, Багамські острови, Гонконг, Індонезія, Нігерія, Таїланд, В'єтнам. Ця Олімпіада також стала першою для Ізраїлю, країни яку створили тільки у 1948, та ФРН яка вперши виступила на Іграх окремою командою. Справа в тому, що МОК вимагав, щоб спортсмени двох німецьких країн виступали єдиною збірною. НДР відмовився, і від імені Німеччини виступала тільки команда Заходу.

Фінляндія, яка майже не постраждала у Другій світовій війні, відповідально поставилася до проведення Ігор. Адже вперши у спортивних змагання мали виступати разом переможці та переможені, а також представники двох різних ідеологій, що ставали на шлях «холодної війни». Так спортсмени соціалістичних країн були поселені у селищі Отаніемі, яке назвали «Схід», а капіталістичних – у Кеппюле – «Захід». Зазнав реконструкції і олімпійський стадіон, який був готовий прийняти олімпійців ще у 1940 році. Так перед його входом гостей зустрічала бронзова скульптура, прижиттєвий пам'ятник, ушанованого фінського стаєра Пааво Нурмі. Модернізовано було і інші споруди. Честь відкриття Ігор було надано президенту фінської республіки Юхо Паасікві. А честь запалення вогню надано відомим легкоатлетам Пааво Нурмі та Ханнесу Колехмайнену.

У Радянському Союзі всіх хвилювало питання, чи витримають наші спортсмени конкуренцію з американцями та представниками інших капіталістичних країн. Керівники делегації знали, що у разі поразки їм не зносити голови. Тому до збірних дійсно відбирали найкращих, які третирувались вдень і вночі.

Перша в історії радянського спорту золота олімпійська нагорода була вручена 20 липня металниці молота з Москви **Ніні Ромашковій**. Ця чудова легкоатлетка народилася в одному з глухих поселень в уральських краях, куди було заслано її батьків. Пізніше Ромашкова, яка після одруження стала Пономарьовою, ще виступала ще на трьох Олімпіадах. І якщо її виступ у 1956 році, через травму, слід визнати не дуже вдалим – тільки третє місце, то у Римі вона виборола свою другу золоту олімпійську нагороду. І тільки 1964 року спортсменка залишилась без нагород. Ще одне золото для радянської команди виборола у штовханні ядра **Галина Зибіна**.

Героєм Ігор став чеський бігун **Еміль Затопек**, який здобув три золоті нагороди на дистанціях 5000 і 10000 метрів та марафоні, всього – 5 (4,1,0). А справді несподіваною стала його перемога в марафоні, дистанцію якого

на цій Олімпіаді Затопек подолав вперши в житті. Стала чемпіонкою і його дружина **Дана Затопкова**, яка виграла змагання у метанні спису. У десятиборстві повторив свій успіх лондонської Олімпіади американець **Роберт Матіас**. Здобув свою першу перемогу у потрійному стрибку, встановивши світовий рекорд, бразилець **Адемір Феррейра да Сільва**. Через чотири роки він знову був першим з олімпійським рекордом.

За іншими джерелами першим радянським олімпійським чемпіоном став важко атлет **Іван Удодов**. У сімнадцять років він потрапив у концтабір Бухенвальд. На час свого визволення він не міг навіть самостійно пересуватися. І тільки у 1947 році за порадою медиків, з метою укріплення здоров'я Удодов почав займатися важкою атлетикою.

По дві золоті нагороди виграла: у стрибках у воду з трампліну та вишки американка **Патріція Мак Кормік**, у плаванні американець **Форд Конно** – на дистанції 1500 метрів вільним стилем та естафеті 4x200 метрів, та у фехтуванні в індивідуальному та командному виді з шаблі угорець **Пал Ковач**. У рапіристів в індивідуальній та командній першості тріумфував француз **Крістіан д'Оріоль**. У змаганнях боксерів другу свою золоту нагороду здобув угорець **Ласло Папп**. Запам'ятався його фінальний двобій зі спортсменом з ПАР, під час якого він п'ять разів посилав свого суперника у нокаунт.

Чудово виступила радянські гімнасти. Дві золоті, в тому числі командну першість, та п'ять срібних медалей отримала абсолютна чемпіонка Ігор харків'янка **Марія Горохівська**, а ще одна українка **Надія Бочарова** завоювала два золота у складі команди та на колоді, а також два срібла. У чоловіків героєм олімпіади став львів'янин **Віктор Чукарін**, що виграв чотири золоті – абсолютну першість, командні змагання, вправи на коні та опорний стрибок, та дві срібні нагороди. По два золота – у складі команди та на кільцях, і два срібла повіз додому і **Грант Шигинян**.

Вперши футбольний турнір виграв представник соціалістичної країни – збірна Угорщини, яка через рік розгромила збірну Англії, а у 1954 році стала другою на чемпіонаті світу. А запам'ятався футбольний турнір тим, що за його лаштунками, ніби то за незадовільні результати – програш у одній восьмій принциповим суперникам збірній Югославії, був розформований кращий клуб Радянського Союзу – «ЦДКА» Москва. А деяких гравців та тренера позбавили звання заслужених майстрів спорту. І тільки згодом справедливість була відновлена.

У баскетбольному турнірі, як і на попередніх змаганнях перемогли американці. На цих Іграх вперше в історії зустрілися радянські та американські баскетболісти. І хоч перевага останніх ще була суттєвою, відчувалося що у лиці наших гравців вони скоро отримають гідного суперника. Змагання з хокею на траві вкотре виграла збірна Індії.

В цілому виступ Радянської команди на цих Іграх можна вважати вдалим. Адже незважаючи на відсутність досвіду та рани які ще не загоїлись після війни, збірна зайняла почесне друге місце у командному заліку. Ігри у Гельсінкі увійшли в історію такими, що не були закриті. Справа в тому, що тодішній президент МОК швед Зігфрід Едстрем на церемонії закриття після промови забув закінчити її словами, що записані у Хартії: «Оголошую Ігри XV Олімпіади закритими».

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 76 (40,19,17) нагород, другими були олімпійці СРСР – 71 (22,30,19), третіми Угорщини – 42 (16,10,16) нагороди.

2.2 Ігри XVI Олімпіади Мельбурн (Австралія) 1956 рік (22 листопада – 8 грудня)

Виступало 3184 спортсмена з 68 країн, розіграли 145 комплектів нагород у 17 видах спорту.

Рішення про проведення наступних Олімпійських ігор у Мельбурні викликало багато суперечок і відкритих протестів. Особливо різке невдоволення виявляли представники американського континенту – Сан-Франциско, Мехіко, Детройту, Чикаго, Філадельфії та інших, які теж претендували на проведення Ігор. Крім того викликало занепокоєння віддаленість материка, дорожнеча квитків авіаційних і пароплавних компаній, що вимусило деякі країни зменшити свої делегації, та примхи австралійського клімату, пов'язаного перш за все з відмінністю у Північній та Південній півкулі пір року. Саме через це Ігри у Мельбурні були відтерміновані у часі.

Суттєве значення мали і політичні мотиви. Так незадовго до відкриття Ігор, у жовтні 1956 року, спалахнуло повстання в угорській столиці, яке було подавлене радянськими танками. А також події на Близькому Сході, військовій акції Великої Британії, Франції та Ізраїлю проти Єгипту. Через ці події ряд країн – Нідерланди, Іспанія, Швейцарія, Ірак, вирішили за краще не

присилати свої збірні для участі у змаганнях. Також через участь у Іграх самостійною командою спортсменів острову Тайвань, який китайці вважали своєю територією, останні теж бойкотували Олімпіаду.

Крім того були питання і так би мовити місцевого характеру. Через те, що у Австралії, щоб запобігти епідеміям, діяв закон по якому в країну можна було ввозити коней тільки після шестимісячного карантину, МОК прийняв рішення перенести змагання з кінного спорту. Вони пройшли з 11 по 17 липня у Стокгольмі, задовго до офіційної церемонії відкриття. Це дозволило Іграм 1956 року стати єдиними, які пройшли у двох країнах.

Вперши на Іграх приймали участь такі країни як – Кенія, Ліберія, Малайзія, Уганда, Фіджі, Ефіопії. В перший раз на Олімпіади виступили об'єднаною збіркою дві німецькі країни, які змагалися під олімпійським прапором. На деякі хитрість пішла Радянська команда. Прибувши на поїзді до Владивостоку, вона пробула там деякий час, для того щоб привикнути до часового поясу. Після чого на теплоході вся команда відправилася до далекої Австралії. Незважаючи на це проблеми з акліматизацією давали про себе знати. Одні скаржилися на безсоння, інші на сонливість. У ветеранів нили рани, молодь скаржилась на нудоту та головний біль. Та все це не завадило спортсменам СРСР виступити на Іграх більш як достойно, і вперши в історії стати переможцями командної першості.

Одним з героїв Ігор визнано українця **Володимира Куца**, який виграв дві золоті медалі на стаєрських дистанціях – 5000 та 10000 метрів, встановивши на них олімпійські рекорди. Ще три радянських легкоатлети виграла золоті нагороди, також встановивши олімпійський рекорд: у метанні спису представниця Риги **Інесса Яунземе**; у штовхання ядра ленинградка **Тамара Тишкевич**; у ходьбі на 20 км москвич **Леонід Спірін**.

Та найбільшу кількість золотих нагород, одинадцять, у змаганнях легкоатлетів здобули американці. А їх лідер **Роберт Морроу** став володарем трьох медалей вищого ґатунку на дистанціях – 100 і 200 метрів, а також у естафеті 4x100 метрів. Повторили своє досягнення чемпіони попередніх Ігор у штовханні ядра **Перрі О'Брайен**, та у стрибках з жердиною **Роберт Ричардс**, який знову покращив світовий рекорд – 4,56 метри.

Марафонський біг виграв француз алжирського походження **Ален Мімун**, який виступав на своїх вже третіх Іграх, а на двох попередніх він незмінно був другим, на 5000 та двічі на 10000 метрів. Приймав він участь і у справжніх бойових діях, воюючи під час світової війни у Північній Африці.

А у змаганнях з ходьби на 50 км золота нагорода дісталася «нічийному» спортсменові **Норману Ріду**. Справа в тому, що свого часу він приїхав з Великої Британії до Нової Зеландії на заробітки, і ледь вблагав оргкомітет включити його до стартового протоколу змагань. Водночас він запевнив, що і надалі буде виступати за збірну своєї нової Батьківщини. Після фінішу, поки лікарі приводили Нормана до тями, лікували англійці. Та як тільки він зміг говорити і давати інтерв'ю, радісні емоції переповнили вже новозеландців.

Та справжньою героїнею для господарів стала **Бетті Катберт**, яка виграла три золоті нагороди на дистанціях 100 та 200 метрів і у естафеті 4x100 метрів. Підтримала подругу **Ширлі де ла Ханті**, яка крім перемоги у естафеті, здобула золото, як і у 1952 році, на дистанції 80 метрів з бар'єрами.

У змаганнях з кінного спорту в себе на Батьківщині відзначився іменитий швед **Хенрі Сен Сір**, який як і чотири роки тому став дворазовим олімпійським чемпіоном, у командному та індивідуальному виїзду. Для нього це була вже четверта, з 1936 року, Олімпіада. Брав участь швед і у Іграх 1960 року, всього – 4 (4,0,0). Також два золота у конкурі у командних та індивідуальних змаганнях виборів і німець **Ханс-Гюнтер Вінклер**.

На третій своїй Олімпіаді переміг французький рапірист **Крістіан д'Оріоль**, всього – 6 (4,2,0). Причому на двох останніх Іграх він перемагав у індивідуальній першості. По дві золоті нагороди, у командній та індивідуальній першості, здобули італійський шпажист **Карло Павезі**, та угорський шабліст **Рудольф Карпаті**.

У змаганнях пловців не було рівних австралійці **Даун Фрезер**, два золота – 100 метрів та естафета 4x100 метрів вільним стилем та срібло. Знову як і у Гельсінкі у стрибках з трампліну не було рівних американці **Патріції Мак Кормік**, що виборола дві золоті нагороди, всього – 4 (4,0,0). Ватерпольний турнір був затьмарений бійкою, що виникла під час матчу фінального турніру між командами СРСР та майбутніми чемпіонами – угорцями.

Першим радянським чемпіоном з боксу став **Володимир Сафронов**. А відомий угорець **Ласло Папп** першим серед боксерів виграв третю Олімпіаду поспіль. Крім того за видатні заслуги, та оцінивши лояльність спортсмена, який повернувся на Батьківщину, незважаючи на радянські танки в Будапешті, комуністичні керівники, вперши в історії соціалістичного табору, дозволили йому стати професіоналом. Та незважаючи на те, що за

часів свого професійного виступу Папп жодного разу не зазнав поразки, чемпіоном світу йому стати не судилося.

Знову чудово виступили радянські гімнасти, які виграли як командну так і особисту першість і серед чоловіків серед жінок. Під час цих змагань за одну годину одинадцять разів піднімався радянський прапор та грався радянський гімн, що стало рекордом в історії Олімпіад. В другий раз абсолютним чемпіоном Ігор, що є рекордом для чоловіків з колишнього СРСР, став **Віктор Чукарін**, здобувши крім цього ще перемогу у командній першості та на брусах, а також по одній срібній та бронзовій нагороді, всього – 11 (7,3,1). Не відставали від нього і інші. Так **Валентин Муратов** здобув три золоті – команда, вільні вправи, опорний стрибок та срібну нагороду, всього – 5 (4,1,0). Українець **Борис Шахлін** та **Альберт Азарян** вибороли по два золоті. Першим японським гімнастом, володарем золота, став у вправах на перекладені **Такасі Оно**. Та справді неперевершено на Іграх виступила київська студентка **Лариса Латиніна**, яка стала абсолютною чемпіонкою Ігор, та виборола всього шість нагород, з яких чотири були вищого ґатунку, крім абсолютної першості, золото у складі команди, а також за вільні вправи та опорний стрибок. Гідну конкуренцію нашим склали угорки, а їх лідер **Агнеш Келеті**, також виборола у окремих вправах шість нагород, чотири з яких були вищого ґатунку – бруса, колода, вільні вправи, та вільні вправи у групі. Келеті виграла золото ще у 1952 році, а після цієї Олімпіади попросила політичного притулку в Австралії, пізніше емігрувавши до Ізраїлю, всього – 10 (5,3,2).

Успішний виступ наших спортсменів в день закриття Ігор закріпили футболісти, які у напруженому фінальному матчі виграли у команди Югославії, та вперше в історії завоювали золоті нагороди. І хоч склад учасників був не досить представницьким гравці отримали великі почесті.

Змагання баскетбольного турніру на цей раз з великою перевагою виграли американці. Шостий раз поспіль золото у змаганнях з хокею на траві виграла збірна Індії.

Гучним політичним резонансом стало те, що після завершення Ігор у зв'язку з вводом радянських військ у Будапешт 56 угорських спортсменів відмовились повертатися на Батьківщину.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 98 (37,29,32) нагород, другими були олімпійці США – 74 (32,25,17), третіми Австралії – 35 (13,8,14) нагороди.

2.3 Ігри XVII Олімпіади Рим (Італія) 1960 рік (25 серпня – 11 вересня)

Виступало 5348 спортсмена з 83 країн, розіграли 150 комплектів нагород у 17 видах спорту.

У 394 році міланський єпископ Амбруазу зумів переконати імператора Феодосія I, що Олімпійські ігри є головним джерелом язичества і їх варто придати анафемі. А також в тому, що вони стали гальмом для подальшого поширення християнства, зміцнення влади імператора та церкви.

1566 років потому, а точніше 24 серпня 1960 року, у Римі напередодні відкриття XVII Олімпійських ігор на площі святого Петра тисячі віруючих спортсменів і глядачів прийшли до величного кафедрального собору послухати проповідь глави католицької церкви, присвячену... початку Олімпійських ігор сучасності. Папа назвав спорт провідником ідей миру і дружби, бажав атлетам успіхів у спортивних змаганнях. Так через майже як 2200 років після підкорення римлянами Греції, Олімпійські ігри повернулися до Риму.

Ці Ігри увійшли в історію своєю прекрасною організацією, де було встановлено 74 олімпійські рекорди, 27 з яких перевершували світові. Італійська столиця за підтримки усієї країни добре підготувалася до зустрічі спортсменів. Були приведені до належного рівня спортивні споруди, траси, олімпійське селище.

Оргкомітету за допомогою громадськості вдалося домогтися, щоб частина Ігор проходила у спорудах, історія яких органічно пов'язана з історією світової культури. Так у древніх термах Каракалли змагалися гімнасти, базиліка де Максенція була надана борцям, старою Аппіевою дорогою бігали марафонці, шлях яких пролягав до знаменитого Колізею. Саме у такий спосіб організаторам вдалося втілити у життя задум Кубертена про використання для олімпійських цілей знаменитих історичних споруд.

Єдине, що не вдалося організаторам, це справжня тропічна спека під час змагань. Церемонія відкриття відбулася на стадіоні «Форо італіко». вперши на Іграх були представлені такі збірні як – Марокко, Судан, Туніс, Сан-Марино.

Сенсаційно завершилися змагання з легкої атлетики у чоловіків. На суто американській дистанції 100 метрів перемогу з олімпійським рекордом святкував німець **Армін Харі**, який невдовзі став першою людиною на землі, яка пробігла стометрів рівно за 10 секунд. Перемогою об'єднаної команди Німеччини завершилась і естафета 4x100 метрів, а Харі став дворазовим олімпійським чемпіоном. Проте американці відігралися у жіночому спринті, де триразовою переможцем стала темношкіра **Вільма Рудольф** на дистанціях 100 та 200 метрів, а також у естафеті 4x100 метрів. Ця визначна американка в дитячі роки вона ледве не залишилася інвалідом, захворівши на поліомієліт, та до одинадцяти років пересувалася виключно на костилях. Була вона і відомим борцем за права негритянського населення США, адже у 50-60-ті роки ХХ століття расизм процвітав в цій країні.

Відзначилась і лєнінградка **Тамара Пресс**. Ставши другою у метанні диску, де перемогу здобула **Ніна Ромашкова**, вона зуміла перемогти у штовханні ядра. У бігу на 1000 метрів переможну естафету від Володимира Куца прийняв москвич **Петро Болотников**, який крім того, як і його попередник професійно спортом почав займатися у армії, в групі радянських військ у НДР. А на цих Іграх, незважаючи на спеку, він виграв чудовим фінішним спуртом, коли майже на останніх метрах дистанції обійшов своїх суперників. Виступав чудовий стаєр ще на двох Олімпіадах, та у 1956 році він ще був у тіні свого попередника, а у 1964 році виступити краще завадила травма. Не зміг Болотников перемогти і на дистанції 5000 метрів, де тріумфував новозеландець **Хальберг Мюррей**, у якого була висохлою ліва рука. У змаганнях скороходів на 20 км переміг наш земляк **Володимир Голубничий**. А у марафоні спортсмен з Ефіопії **Абебе Бікіла**, який, що цікаво виступав босим, та на Батьківщині був солдатом ефіопської гвардії, де охороняв імператора Хайле Сілассіє.

Одним з кращих спортсменів Ігор визнано саму сильну людину планети важкоатлета **Юрія Власова**, який встановив олімпійські рекорди для атлетів найбільш важкої ваги у всіх трьох вправах, а також у їхній сумі. Крім того у товчку та сумі – 537,5 кг, його рекорди були одночасно і світовими. Також радянський важкоатлет вразив організаторів своїм інтелектом. Мало того, що на поміст він завжди виходив в окулярах, так він ще чудово розбирався у музиці, мистецтві, літературі. Згодом Власов і сам

став письменником, написавши декілька книг, в тому числі і художніх. А у юнацькі роки, з одинадцяти до вісімнадцяти, Власов вчився у суворовському училищі, де і залучився до занять спортом, та закінчив його з відзнакою. Після чого, за рік до Олімпіади, з золотою медаллю закінчив Військово-повітряну академію імені Жуковського. Підтримав почин Власова і ще один видатний радянський штангіст, бувший водолаз – **Аркадій Воробйов**, який у категорії до 90 кілограмів, після бронзи Гельсінкі, двічі поспіль вигравав золоті нагороди. Цікаво, що саме Власов протягнув руку допомоги Воробйову у 1959 році, коли після важкої травми останнього, на ньому майже всі поставили хрест.

Абсолютним чемпіоном стає киянин **Борис Шахлін**. Крім того він виграє ще три золоті – кінь, бруса та опорний стрибок, дві срібні та бронзову нагороду у окремих видах та у складі команди. Та на жаль командну першість виграли японці, лідер яких **Такасі Оно** здобуває також два золоті – кінь та перекладена у окремих дисциплінах. Зате вдало виступають наші жінки, яке віддали лише одне золото. Тріумфувала тут, як і чотири роки тому **Лариса Латиніна**, яка стала абсолютною чемпіонкою, та завоювала перше місце у складі команди і у вільних вправах. Також на її рахунку ще дві срібні та бронзова нагорода. Підтримала її і інша представниця України **Поліна Астахова**, яка стала дворазовою чемпіонкою Ігор – команда та бруса.

У велосипедному спорті сенсацію призвів радянський велогонщик **Віктор Капітонов**, який переміг у індивідуальній шосейній гонці, перегравши господарів та фаворитів – італійців, та особливо їх лідера **Лівіо Трапе**, з яким вони відірвалися від всього пелетону. На самому фініші сталася дивна річ. Коли закінчувалося передостаннє коло Капітонов зробив різкий ривок, та переможно викинув догори руки. Тим часом італієць спокійно поїхав далі. І тільки зрозумівши свою помилку радянський гонщик продовжив змагання, неймовірним напруження сил догнавши, та на останніх метрах на півколеса випередивши суперника. І тільки перемога італійців, в тому числі і Трапе, у командній гонці, трохи зменшила гіркоту його поразки. До речі Капітонов відзначився і там, ставши разом з командою бронзовим призером. На наступних Іграх він вже не виступав, бо присвятив себе науці та тренерській діяльності. А його учень Сергій Сухорученков, повторив успіх свого вчителя під час Олімпіади у Москві в 1980 році.

Незважаючи на велику кількість видатних представників кінного спорту першу золоту нагороду в історії для радянської збірної виборів московський офіцер **Сергій Філатов**. Першу золоту нагороду вибороли і наші яхтсмени. У неаполітанському заливі кращими у класі «Зірковий» стали москвичі **Тимир Пінегін** та **Федір Шутков**. Крім них на четвертій своїй Олімпіаді у класі «Фін» переміг данець **Пауль Ельвстрем**, всього – 4 (4.0,0). Змагання яхтсменів у класі «Дракон» виграв майбутній король Греції Костянтин II, якому тоді виповнилося тільки двадцять років. А його старша сестра, майбутня королева Іспанії Софія, виступала за Грецію у команді з парусного спорту. два золота у стрибках з трампліну та вишки виграла німкеня **Інгрід Кремер**

Вперше отримав перемогу на великому турнірі майбутній чемпіон світу в найбільш важкій вазі серед професіоналів **Кассіус Клей**, після вступу у 1964 році у секту чорних мусульман більш відомий як Мохаммед Алі. Цікаво, що римську Олімпіаду він виграв у вазі до 81 кг. Особливо фахівці відмічали його блискавичну реакцію, котру він натренував ще у дитинстві, коли за його проханням менший брат з невеликої відстані жбурляв в нього каміння. Будучи на протязі восьми років майже непереможним, він у 1968 році відмовився приймати участь у військових діях, що вели Сполучені Штати у В'єтнамі, за що був позбавлений звання чемпіона світу та дискваліфікований. Крім того йому грозило тюремне ув'язнення, та великий штраф. Та все ж таки Алі вдалося повернути своє добре ім'я, а згодом і звання абсолютного чемпіона світу, яким він володів тричі, що і досі є неперевершеним рекордом. В останні роки Алі хворіє на хворобу Паркінсона, що проявляється у невпевненій ході, тремтінні рук, без зв'язному мовленні. Та американці не забувають свого кумира, який до речі запаливав олімпійський вогонь під час відкриття Ігор 1996 року в Атланті.

Серед радянських боксерів тріумфував тільки боєць щонайлегшої ваги, москвич **Олег Григор'єв**, який під час фінального двобою відправивши у нокаут італійця Примо Дзампаріні, не дозволив йому впасти через канати.

Повторив свій успіх попередніх Ігор гребець **В'ячеслав Іванов**, що завоював золото у одиночці. Два золота виборола у греблі на байдарках москвичка **Антоніна Середіна**. Та найбільш видатним у змаганнях веслярів став швед **Герт Фредрікссон**, який у змаганнях на байдарках і каное на четвертих своїх Іграх в 41 рік завоював шосте золото, всього – 8 (6,1,1).

Фредріксон був настільки популярним, що навіть папа римський Іоанн ХХІІІ, який дивився з вікна своєї літньої резиденції за змаганнями гребців на озері Альбано, спеціально відмічав в програмі час його виступу.

Цікаво проходили змагання у фехтувальному залі. Так вперше в історії індивідуальний турнір на рапірах виграв представник СРСР, лєнінградець **Віктор Ждановіч**, який у фінальних двобоях не тільки не програв жодної зустрічі, та завдав поразки всім визначним фехтувальникам того часу. Змагання з шаблі виграв угорець **Рудольф Карпаті**, який за чотири Олімпіади виграв дві індивідуальні золоті нагороди, і чотири командні, всього – 6 (6,0,0). Не менш вражаючим був і виступ іншого угорського шабліста **Аладара Геревича**, який з 1932 року здобув вже десяту свою нагороду. І хоч більшість його медалей була у командній шаблі, його спортивне довголіття вражає, всього – 10 (7,1,2). Також слід відзначити і третього угорця **Пала Ковача**, що з 1936 року виборов сьому нагороду, всього – 7 (6,0,1). Та напевно найбільш визначним фехтувальником сучасності слід вважати італійця **Едуардо Манджаротті**, який є володарем найбільшої колекції нагород у цьому виді спорту. Виступаючи на Олімпійських іграх з 1936 року, він спромігся у змаганнях зі шпаги та рапіри виграти тринадцять нагород різного ґатунку. Поповнив італієць свою колекцію і на цих Іграх, виборовши золото у командній шпазі та срібло у командній рапірі, всього – 13 (6,5,2).

У футбольному турнірі, після трьох поспіль поразок у фіналах, нарешті здобула перемогу збірна Югославії. У баскетбольному турнірі знову не було рівних американцям. А у змаганнях з хокею на траві цього разу першою стала збірна Пакистану, яка у фіналі переграла попередніх чемпіонів команду Індії.

У яскраве спортивне свято вилилася церемонія закриття Олімпійських ігор на «Стадіо Олімпіко» Дев'яносто тисяч глядачів, що зібралися на стадіоні бурними оплесками вітали прапороносців з державними прапорами країн, що приймали участь у Олімпіаді. Збірна СРСР у третій раз приймала участь у літніх Олімпійських іграх, і знову стала першою не тільки за кількістю медалей у цілому, а і по кількості нагород різного достоїнства окремо.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 103 (43,29,31) нагород, другими були олімпійці США – 71 (34,21,16), третіми Італії – 36 (13,10,13) нагороди.

2.4 Ігри XVIII Олімпіади Токіо (Японія) 1964 рік (10 жовтня – 24 жовтня)

Виступало 5140 спортсмена з 93 країн, розіграли 163 комплектів нагород у 19 видах спорту.

Це були перші Ігри на азійському континенті. Столиця Японії була обрана для проведення Олімпіади ще 1940 року. Та через входження японський військ у Китай, Ігри спочатку були перенесені до Гельсінкі, а потім і взагалі скасовані. Тому Японія довго і ретельно готувалася до своєї першої Олімпіади. Було поставлено завдання зробити її найбільш доступною, привабливою, дешевою. У політичному аспекті ставилося завдання показати роль і значення японської нації у світі, піднести авторитет країни після програної Другої світової війни, привернути увагу до новітніх технологій, з якими саме на той час японці почали виходити у світ.

Старанно вивчався досвід країн, де вже проводилися не тільки Олімпійські ігри, але й інші великі міжнародні змагання останніх років. Вивчався навіть досвід проведення Спартакіади народів СРСР у Москві. Були побудовані сучасні спортивні бази, готелі, транспортні артерії, комунікації зв'язку. Та найбільшу увагу Оргкомітет приділив будівництву спортивних об'єктів, в основу архітектурної ідеї яких ставилась задача раціонального використання їх після завершення змагань.

Перед самою Олімпіадою по країні прокотилися могутні демонстрації спрямовані на ліквідацію американської військової бази, де за задумом повинне було вирости олімпійське селище. Завдяки цьому Оргкомітет отримав у своє розпорядження кілька п'ятиповерхових будинків та багато інших будівель, де вже було все необхідне для тренувань і відпочинку спортсменів.

На останньому етапі олімпійський вогонь проніс нікому не відомий Іосінорі Сакаї. Цієї честі він був удостоєний завдяки тому, що народився в день вибуху американської атомної бомби над Хіросімою 6 серпня 1945 року. Його поява на стадіоні зі смолоскипом означала, що Хіросіма не повинна ніколи повторитися. Відкрив Ігри сам японський імператор Хірохіто, а під час церемонії лунала промова Кубертена, записана на плівку ще у 1936 році.

В олімпійське товариство влилась нова велика кількість країн – Алжир, Кот-Д'Івуар, Камерун, Конго, Малі, Нігер, Сенегал, Чад,

Домініканська республіка, Монголія, Непал, Танзанія. За проведення расової дискримінації МОК відсторонив від участі у Іграх спортсменів Південно-Африканської Республіки. Була розширена і олімпійська програма. Вперши пройшли змагання з чоловічого та жіночого волейболу та дзюдо. В цілому Олімпіада пройшла на високому рівні, було встановлено 77 олімпійських рекордів, 35 з яких перевершували світові.

Так для зручності бігова доріжка стадіону була вкрита спеціальним розчином з домішкою керамічної крихти, через яку швидко у землю спливала вода, що було дуже важливо для дощового Токіо. Дві золоті нагороди, після перемоги у Римі на 800 метрівці, на дистанціях 800 та 1500 метрів, здобув новозеландець **Пітер Снелл**. Цікаво розгорталася боротьба у марафонській дисципліні. Як і чотири роки тому переміг ефіоп **Абебе Бікіла**, що сталося вперши в історії. Мав намір Бікіла виступити і на наступних Іграх та втретє підкорити цю дистанцію. Однак невдовзі після Токіо він потрапив у автомобільну катастрофу та став інвалідом. Будучи прикутим до коляски Бікіла захоплюється стрільбою з луку і їде на міжнародні змагання інвалідів, де дістає великої популярності. Але хвороба долає його, і вже через два роки він помре. Та це більш трагічно склалася доля бронзового призера марафону японця Кокичи Цубурая, який на самому фініші у присутності імператора поступився другим місцем англійцю. Через деякий час преса повідомила про його смерть. За чутками він не витримав позору та зробив собі характері. Як і бразилець Феррейра вдруге поспіль на Олімпіаді у потрійному стрибку переміг поляк **Юзеф Шмідт**.

Серед радянських легкоатлетів відзначилися сестри Пресс, які поповнили свою колекцію золотих олімпійських нагород. Після золота та срібла 1960 року, дві перемоги у метанні диску та штовханні ядра виборола **Тамара Пресс**, а після перемоги на 80 метрів з бар'єрами у Римі, золото у п'ятиборстві здобула **Ірина Пресс**.

Справжнім героєм легкоатлетичних змагань став стрибун у висоту українець **Валерій Брумел**. Завоювавши у Римі срібну нагороду, та не змігши стати чемпіоном тільки за кількістю спроб, він від змагань до змагань поліпшував свої результати ставши за цей проміжок часу шість разів рекордсменом світу, і приїхав до Японії з однієї ціллю – бути олімпійським чемпіоном. І незважаючи на те, що Брумел пройшов свій пик форми, у запеклій боротьбі з американцем Джоном Томасом, він

досягає своєї мрії. На жаль це був останній успіх видатного атлета на великих змаганнях. Обоючю швидку їзду на мотоциклі він невдовзі після Ігор потрапляє у автомобільну аварію. Щоб зберегти ногу, Брумелю прийшлося перенести 30 операцій. А завдяки препарату відомого лікаря Гаврило Ілізарова, йому вдається повернутися до сектору стрибків у висоту. Проте високих результатів він вже не досягав, та згодом зайнявся літературною діяльністю.

Унікальне досягнення в академічному веслуванні здобув представник СРСР **В'ячеслав Іванов**, який втретє поспіль переміг у змаганнях одиночок. Цей спортсмен почав займатися греблею, тому, що дуже хотів стати боксером, та прийшов у гребну секцію, де він вважав його руки зробляться найбільш сильними. Цікава була і його тактика виступів та тренувань. Він починав гонку начебто даючи супернику фору, а потім слідував різкий ривок, під час якого він розвивав фантастичну швидкість. А коли під час тренувань тренери збільшили навантаження, сподіваючись і на покращення результатів, вони навпаки суттєво знизились. Міг Іванов виступити і на четвертій своїй Олімпіаді, і досить ймовірно стати ще раз олімпійським чемпіоном, адже напередодні він виграв передолімпійську регату. Та через непорозуміння з тренером, який переконав Спорткомітет у його нездатності, на Іграх виступив інший спортсмен, який до речі не зміг вийти навіть у фінал.

Ще одне золото для нашої команди виборола на байдарці одиночці **Людмила Пінаєва**, яка потім ще на двох Олімпіадах здобуде дві перемоги. Слід відзначити і угорського ватерполіста **Дежо Гьярматі**, який виграв свою п'яту підряд олімпійську нагороду – золото у 1952, 1956 та 1964 роках, срібло у 1948 та бронзу у 1960 році. Цей результат є досі неперевершеним.

Та справжньою героїнею водних доріжок стала школярка з Севастополя **Галина Прозуменщикова**, яка на дистанції 200 метрів брасом виграла перше в історії золото у плаванні для Радянського Союзу. Серед інших плавців слід відзначити американця **Дональда Шолландера**, який став чотириразовим чемпіоном Ігор – 100 та 400 метрів і естафети 4x100 та 4x200 метрів вільним стилем. А також австралійку **Даун Фрезер**, що перемогла на своїй третій Олімпіаді на дистанції 100 метрів вільним стилем, та стала першою жінкою яка здобула вісім олімпійських нагород – по чотири золотих та срібних. До речі за рік до цих змагань вона потрапила у автомобільну катастрофу в якій загину її мати, а сама вона отримала цілу низку травм.

Найбільша сенсація Олімпіади сталася на важкоатлетичному помості. Незаперечний фаворит змагань у найбільш важкій ваговій категорії, чемпіон попередніх Ігор, та неодноразовий рекордсмен світу, Юрій Власов програв українському спортсмену **Леоніду Жаботинському**. Суперники досить довго йшли нога в ногу, і тільки у вирішальній спробі українець, встановивши світовий рекорд у поштовху – 217,5 кг, стає недосяжним для свого суперника.

Не менш вдало виступили і наші борці та боксери. Так особливо слід відзначити борця вільного стилю **Олександра Медвіда**, який виграв першу з трьох своїх олімпійських золотих нагород. А також боксерів **Бориса Лагутіна**. З ним на цих Іграх стався цікавий випадок. Коли через постійні порушення правил був дискваліфікований один з його суперників – аргентинець Хосе Чіріно, то він так образився, що поліз з кулаками на самого суддю. І тільки захист Лагутіна, вгамував пристрасного латиноамериканця. А також бувшого суворовця **Валерія Попенченко**, який був визнаний кращим боксером олімпійського турніру. Цей боксер, завдяки своїй відмінній реакції, використовував тактику тримаючи руки не у класичній стійці, а опущеними вниз. Ведучи оборону лівою рукою, права застосовувалась, як таємна зброя, якою він у вирішальний момент, завдяки такій стійці, наносив потужний удар. Змагання у найбільш важкій вазі виграв відомий у подальшому професіонал, американець **Джо Фрезер**.

Порушили наші спортсмени і гегемонію французьких та італійських шпажистів. Чемпіоном тут став українець **Григорій Крисс**, що стало першою перемогою радянських шпажистів на Олімпіадах.

На жаль не так вдало, як на попередніх Іграх виступили наші гімнасти. Тільки жінки змогли виграти командну першість. Перемогу в командній першості здобув японець **Такасі Оно**, всього – 13 (5,4,4). А кращим гімнастом Олімпіади став інший японець **Юкіо Ендо**, що виграв абсолютну та командну першість, і став чемпіоном у змаганнях на брусах та срібним у вільних вправах. Тим не менш вигравши декілька золотих нагород у індивідуальних видах, на цій Олімпіаді завершила свої виступи ціла плеяда видатних українських гімнастів: **Борис Шахлін**, золото на перекладені, всього – 13 (7,4,2); **Юрій Титов**, всього – 9 (1,5,3); **Поліна Астахова**, два золота у командній першості та на брусах, всього – 10 (5,2,3); **Лариса Латиніна**, два золота у команді та у вільних вправах, всього –

18 (9,5,4). Остання і досі володіє рекордом за загальною кількістю нагород на Олімпійських іграх. Ну а героїнею Ігор стала чешка **Віра Чеславська**, яка крім золота у багатоборстві, та срібла у складі команди, перемогла у змаганнях з опорного стрибка та на колоді.

Футбольний турнір вдруге у своїй історії виграла збірна Угорщини. Вкотре не зустріли суперників на баскетбольному майданчику збірна Сполучених Штатів. У дебютних волейбольних змаганнях тріумфували у жінок збірна господарів, яка у фіналі переграла радянську команду, та у чоловіків збірна СРСР, якій стати першою не завадила одна поразка на турнірі. У змаганнях з хокею на траві збірна Індії повернула собі звання олімпійських чемпіонів, перегравши цього разу у фіналі представників Пакистану.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 90 (36,26,28) нагород, другими були олімпійці СРСР – 96 (30,31,35), третіми Японії – 29 (16,5,8) нагороди.

2.5 Ігри XIX Олімпіади Мехіко (Мексика) 1968 рік (12 жовтня – 27 жовтня)

Виступало 5530 спортсмена з 112 країн, розіграли 172 комплектів нагород у 20 видах спорту.

Ці Ігри стали першими які відбулися в Латинській Америці. Олімпіада у Мехіко запам'яталася як арена для громадського протесту мексиканської молоді, так і міжнародних активістів боротьби за права людини, особливо за права небілих рас. Так за десять днів до початку змагань мексиканські студенти влаштували масові протести та при підтримці профспілок країни вивели на Площу трьох культур у центрі міста п'ятнадцять тисяч чоловік. Влада країни ввела у столицю війська, призвела масові арешти та застосувала силу для розгону демонстрантів. У результаті по офіційним даним загинуло четверо людей, а за даними самих студентів від двохсот до декількох тисяч. Проте ніяких санкцій не прослідувало, МОК визнав всі події внутрішньою справою Мексики.

Ще однією проблемою стала проблема високогір'я. Адже висота Мехіко над рівнем моря дорівнювала 2240 метрів. Тому були побоювання, що зайва фізична напруга може бути небезпечною для здоров'я спортсменів. Проте єдине, що було змінено, це план підготовки команд до

Олімпійських ігор, які вибирали зони високогір'я, що знаходились у різних куточках світу – Памір, Кавказ, Гімалаї, Альпи та інші. А деякі збірні, для того щоб краще пройти акліматизацію, ще й приїхали до місця змагань якомога раніше.

Відкриття Ігор відбулося 12 жовтня. Саме у цей день 1492 року на американську землю вперше ступив першовідкривач американського континенту Христофор Колумб. За його маршрутом вирішено було пронести естафету олімпійського вогню, честь запалення якого вперше в історії було доручено жінці – Енрикети Басиліо.

Вперше на Олімпіаду прислали свої команди – Парагвай, Гондурас, Нікарагуа, Сальвадор, Барбадос, Кувейт, Центральноафриканська республіка. Вперше окремими командами виступали дві німецькі збірні – НДР та ФРН.

Вкрай невдало на цих Іграх виступили наші легкоатлети, тільки в деяких видах здобувши перемоги. Так на своїй третій Олімпіаді у ходьбі на 20 км переміг українець **Володимир Голубничий**. Велику допомогу йому в цьому надав його друг і одвічний суперник Микола Смага, який коли Голубничий проскочив поворот та пройшов зайві двісті метрів, буквально на своєму горбу знову вивів його у лідери.

Також серед радянських легкоатлетів слід відзначити **Віктора Санєєва**, який виграв перше своє золото у потрійному стрибку встановивши світовий рекорд – 17,39 метри. До речі рекорд у цьому виді змагань, по черзі випереджаючи один одного італієць, бразилець та наш спортсмен, покращували п'ять разів. А майбутній чемпіон, який починав свою славу кар'єру в Абхазії на узбережжі Чорного моря, взагалі міг не потрапити на цю Олімпіаду, адже незадовго перед тим він отримав важку травму, яка ще й дала ускладнення – почав розвиватися артроз стопи. І тільки через декілька місяців, завдяки мужності Санєєва, хвороба відступила.

Та подією Олімпіади став стрибок у довжину Американця **Боба Бімона**, який здійснив стрибок, як тоді говорили у ХХІ століття – 8,90 метри. Достатньо сказати, що він перевершив світовий рекорд відразу на 55 сантиметрів, а другого призера Ігор випередив на 71 сантиметр. Крім того, електронний устрій на самій Олімпіаді був розрахований лише на 8,60 метри. Тому його результат довелося вимірювати звичайною рулеткою. Цікаво, що сам Бімон не до того, ні після і близько не зміг підійти до свого ж таки рекорду.

Але не тільки Бімон став знаменитим у американців після цієї Олімпіади. Так змагання з бігу на 100 метрів виграв **Джим Хайнс**, який вперши в історії пробіг цю дистанцію скоріше ніж за 10 секунд – 9,9 секунди. Став він першим і у естафеті.

Не набагато відстав від звершень Бімона і інший представник Сполучених Штатів **Ричард Фосбері**, який вперши застосував новий спосіб подолання планки, спиною уперед. І хоч світовий рекорд Брумеля встояв, саме Фосбері став новим олімпійським чемпіоном, а його спосіб приніс йому всесвітню славу. Відтоді таке подолання планки, яке отримало назву «фосбері-флоп», використовують всі спортсмени. Ну а сам Фосбері чудовим образом повторив долю Бімона. Ні до цих Ігор, ні після, він вже не показував видатних результатів.

На четвертих своїх Іграх, в античному виді спорту, здобув четверту золоту нагороду видатний металник диску **Альфред Ортер**, всього – 4 (4,0,0). Цікаво, що цей спортсмен зайнявся метанням лише за рік до своєї першої олімпійської перемоги, а до цього з успіхом грав у бейсбол та американський футбол. А всі свої перемоги він здобував не будучи фаворитом змагань, адже кожного разу у нього в суперниках були більш визначні спортсмени. Після отримання четвертого золота він повідомив журналістам, що щасливий від того, що має золото на кожного члена своєї родини – його самого, дружини та двох дочок.

Відзначились американці і у скандальному сенсі. Під час церемонії нагородження з бігу на 200 метрів, переможець змагань **Том Сміт** та бронзовий призер Джон Карлос на п'єдесталі пошани підняли вгору руки в чорних рукавичках, а на їх спортивних костюмах не було емблеми країни, честь якої вони захищали. Так вони продемонстрували світові прагнення негрів до єдності в боротьбі проти расизму. У цей же день рішенням керівництва американської делегації вони були вигнані з олімпійського селища.

Вперши в історії всі призові місця на дистанціях 5000 та 10000 метрів виграли представники Африки. А чемпіонами стали тунісець **Мохаммед Гаммуді** та кенієць **Нафталі Тему** відповідно. На своїх п'ятих Іграх нарешті здобула перемогу в метанні диску румунка **Лія Маноліу**.

У змаганнях з вітрильного спорту перше своє золото виграв киянин **Валентин Манкін**. На других своїх Іграх виборола золото у греблі на

байдарках і каное лєнінградка **Людмила Пінаєва**. Та найбільше відзначився тут сумчанин **Олександр Шапаренко**, який став другим у змаганнях байдарочників одиночок, та разом з **Володимиром Вороніним** чемпіоном у складі байдарок двійок.

У змаганнях з плавання слід виділити американку **Деббі Мейер**, що перемогла на дистанціях 200, 400 та 800 метрів вільним стилем та стала першою жінкою, яка завоювала три золоті на одній Олімпіаді. Та східного німця **Роланда Маттеса**, що став дворазовим олімпійським чемпіоном на дистанціях 100 та 200 метрів у плаванні на спині. Герой попередніх Ігор американець **Дон Шолландер** додав до своїх чотирьох золотих нагород золото в естафеті 4x200 метрів вільним стилем та срібло, всього – 6 (5,1,0).

Друге поспіль золото з олімпійських змагань привезли мінський борець вільного стилю **Олександр Медвідь**, та штангіст з Запоріжжя **Леонід Жаботинський**. Таким же успіхом відзначився і боксер **Борис Лагутін**, який виступав на третій своїй Олімпіаді, незважаючи на те, що спочатку керівники радянського спорту не хотіли брати такого вікового спортсмена, 30 років, на Ігри. І якщо у Римі він став тільки третім, то два інші олімпійські старты Лагутін впевнено виграв. Крім постійних тренувань цей боксер їздив у сосновий бір, де годинами колов дрова на складі, тренуючи таким чином руки. Також у змаганнях боксерів слід відзначити перемогу ще одного відомого у майбутнього чемпіона світу в найбільш важкій вазі – американця **Джорджа Формена**, який відразу після Ігор перейшов у професіонали та невдовзі відправив у нокаут чемпіона попередніх токійської Олімпіади.

Фехтувальниця на рапірах **Олена Белова** виборола дві золоті нагороди у індивідуальних та командних змаганнях. Свої золоті нагороди вона виграла незважаючи на те, що невдовзі перед змаганнями, підсковзнувшись на мокрій доріжці порвала м'язи стегна, і кожний різкий випад завдавав їй нестерпної болі. Ця видатна радянська фехтувальниця, яка завжди виступала нібито на справжній дуелі, була учасницею ще трьох Олімпіад, де виборола два командних золоті – 1972 та 1976 роки, а також індивідуальну бронзу у 1976, та командне срібло у 1980 році, всього – 6 (4,1,1).

Першу перемогу здобув у кінному спорті **Іван Кізімов**. До речі на шляху до Мєхіко наша кінна команда трохи не загинула. А все через коня Кізімова – Іхора, який під час авіа перельоту так нервував, що трохи не спровокував авіакатастрофу.

Почали потроху здавати свої позиції наші гімнасти. Так у чоловіків героєм Ігор став японець **Савао Като**, який виграв три золоті, абсолютну та командну першість та змагання з вільних вправ, та дві бронзові нагороди. Втретє поспіль став чемпіоном у складі команди **Юкіо Ендо**, всього – 7 (5,2,0). Слід відзначити і сімейну родину Вороніних, які повезли додому три золоті нагороди – дві чоловік **Михайло Воронін** у окремих видах змагань – опорний стрибок та перекладена, та одну дружина **Зінаїда Вороніна** за перемогу у складі команди. Крім того Михайло став ще й другим у абсолютній першості, лише 0,05 бали поступившись японцю.

У жінок відзначилась чемпіонка попередніх Ігор гімнастка з Чехословаччини **Віра Чеславська**, яка крім виграшу абсолютної першості здобула ще три золоті – опорний стрибок, бруса та вільні вправи, та дві срібні нагороди у окремих видах програми, всього – 11 (7,4,0). Вона стала всього другою, після Латиніної, гімнасткою у світі, яка стала дворазовою абсолютною чемпіонкою Ігор. Та особливої популярності вона набула через свій супротив комуністичній системі. Так будучи незадоволеною, як їй здалося, несправедливими рішеннями суддів на користь радянських гімнасток **Лариси Петрик** та **Наталі Кучинської**, які стали чемпіонками у вільних вправах, поділа перше місце з Чеславською, та на колоді відповідно, вона на церемонії нагородження, під час виконання гімну Радянського Союзу, стояла низько опустивши голову та відвернулася. І незважаючи на те, що вдома вона стала символом боротьби з комунізмом, за рішенням керівників Чехословаччини через такі дії Віра була позбавлена права виступати на великих змаганнях, в тому числі і на Олімпійських іграх, та довгий час не могла виїхати за кордон. І тільки з падінням комуністичної влади, очолила НОК країни та стала радником президента Вацлава Гавела з фізкультури та спорту. На жаль зараз Чеславська, після лікування у психіатричній клініці, мешкає в домі для престарілих, та переховується від журналістів.

Футбольний турнір вдруге поспіль, та втретє в історії виграла збірна Угорщини. Такий результат і досі є рекордом у офіційних футбольних змаганнях на Олімпійських іграх. Втім фінальний матч, де мадари зустрілися зі збірною Болгарії, закінчився грандіозним скандалом. Болгари відкрили рахунок, та угорці наприкінці першого тайму відповіли відразу двома м'ячами. Другий з яких у викликав різке невдоволення болгар діями суддів, що стало причиною вилучення відразу трьох їхніх гравців. Після

цього долю матчу було майже вирішено і у другому таймі збірна Угорщини забила ще два рази. Підсумок фіналу викликав велике невдоволення у керівників Болгарії, що трохи не стало причиною розриву дипломатичних стосунків між країнами.

В баскетбольному турнірі знову не було рівних американцям, а наша збірна посіла тільки третє місце, пропустивши вперед ще й команду Югославії. Проте відігралися наші у змаганнях волейболістів, де у напружених змаганнях стали переможцями як чоловіча, так і жіноча збірні. А у змаганнях з хокею на траві звання чемпіонів повернула собі збірна Пакистану.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 107 (45,28,34) нагород, другими були олімпійці СРСР – 91 (29,32,30), третіми Японії – 25 (11,7,7) нагороди.

2.6 Ігри XX Олімпіади Мюнхен (Німеччина) 1972 рік (26 серпня – 10 вересня)

Виступало 7170 спортсмена з 121 країн, розіграли 195 комплектів нагород у 23 видах спорту.

Мюнхен, столиця землі Баварія, став другим, після Берліну, німецьким містом яке прийняло літні Олімпійські ігри. Та не у всіх такий вибір викликав схвалення. Для багатьох це місто, столиця пива, асоціювалося з такими поняттями, як нацизм, фашизм, агресія. Незважаючи на те, що Оргкомітет працював у такій непростій ситуації, він терпляче і наполегливо, за планом вів роботу зі спорудження необхідних об'єктів, автомагістралей, комунікацій. Так саме до Ігор вперши у місті було збудовано метро, реконструйовано центр, значно виросла кількість місць у гостинцях, практично заново була створена система під'їзних путей. Новий комплекс спортивних споруд включав у себе, олімпійське селище на 10–15 тисяч мешканців, палац спорту на 15 тисяч місць, басейн на 10 тисяч місць, велотрек на 13 тисяч місць та інші спортивні зали та майданчики.

Гордістю організаторів став збудований спеціально до Ігор новий олімпійський стадіон на 80 тисяч місць с незвичайним перекриттям, яке було схоже на павутиння. Цей стадіон через два роки приймав фінал чемпіонату світу з футболу, та на довгі роки став домівкою для відомого німецького клубу «Баварія». Також слід відзначити і широке оснащення Олімпіади новітніми засобами електронно-обчислювальної техніки, та широке

використання телебачення, завдяки якому Ігри побачило більш одного мільярду глядачів на всіх континентах. Вперши на Ігри прибули атлети Албанії, КНДР, Габону, Лесото, Малаві, Саудівської Аравії, Того, Сомалі.

Та були і негативні події. 5 вересня відбулася найбільша трагедія в історії олімпійського спорту. Терористи палестинської організації «Чорний вересень» у 4 години 30 хвилин проникли у павільйон №31 олімпійського селища, де у якості заручників захопили групу ізраїльських спортсменів. У відповідь на запізнілі та непродумані дії поліції, терористи відкрили вогонь в наслідок чого загинуло одинадцять спортсменів. Але незважаючи на пролиту кров, було прийнято рішення провести змагання до кінця.

У змаганнях легкоатлетів на спринтерських дистанціях 100 та 200 метрів несподівано першим, порушивши заокеанську гегемонію, став українець **Валерій Борзов**. І якщо 100 метрівку він виграв за великої переваги, то у змаганнях на 200 метрів Борзов переміг тільки завдяки своєму знаменитому фінішному спурту. Третю медаль, срібло, на цих Іграх Борзов виборов у естафеті 4x100 метрів. Можливо став би і першим, та отримавши на останньому етапі паличку лише четвертим, не встиг обійти американців.

Не менш відчутного удару отримали американці і у змаганнях з жіночого спринту, де змагання на дистанціях 100 та 200 метрів виграла **Рената Штехер** з НДР, додавши срібло у естафеті. У шістнадцять років **Ульріка Мейфарч** з ФРН виграла змагання зі стрибків у висоту. Через дванадцять років, на Іграх у Лос-Анджелесі, вона повторить своє досягнення. Змагання з десятиборства з новим світовим рекордом, вперши виграв представник СРСР одесит **Микола Авілов**. Це був лише третій випадок в історії, коли американці пограли цю дисципліну. Другу золоту нагороду у потрійному стрибку виграв **Віктор Санєєв**. Тричі стартувала на дистанції 1500 метрів **Людмила Брагіна** з Краснодару, і тричі вона перевершувала світовий рекорд.

Дві золоті нагороди виборов наслідник слави великих фінських стаєрів, поліцейський **Лассе Віранен**, який переміг в бігу на тих же дистанціях, що і його відомі попередники 5000 та 10000 метрів. Причому на другій дистанції він став переможцем з новим світовим рекордом, незважаючи на те, що впав. Вперши у бар'єрному бігу з світовим рекордом переміг представник Африки **Джон Акій-Буа**, що представляв Уганду. Біг на 3000 метрів з перешкодами, а також срібло на 1500 метрів виграв інший

африканець, чемпіон попередніх Ігор на 1500 метрів **Кіпчоге Кейно** з Кенії. Нарешті на своїх четвертих Іграх зумів вибороти золото в індивідуальній першості відомих угорський п'ятиборець **Андраш Бальцо**. До цієї перемоги він йшов цілих дванадцять років. Ставши двічі олімпійським чемпіоном, у 1960 та 1968 роках, у складі команди, Андраш ніяк не міг виграти індивідуальну першість – четвертий у 1960 році, та другий у 1968 році, причому цього разу програв на вирішальному етапі, кросі, всього одну секунду шведу Бьорну Ферму. А Олімпіаду 1964 року йому прийшлося через дискваліфікацію взагалі пропустити. Незадовго до Ігор він був затриманий, разом з товаришем, на таможні за спробу не задекларованого провозу декількох часів з Швейцарії, для подальшого їх продажу. Втім і ця перемога деякими фахівцями ставиться під сумнів, адже він двічі вистрелив в один поворот мішені, що не помітили судді. Ставши також другим у складі команди, Бальцо завершив свої виступи на Олімпійських іграх, всього – 5 (3,2,0).

Звання найсильнішої людини планети добув радянський штангіст **Василь Алексєєв**. У змаганнях борців слід відзначити борців вільного стилю мінчанина **Олександра Медвідя**, який здобув свою третю перемогу в найбільш важкій вазі, та мешканця Красноярську **Івана Яригіна**, який на перших порах був спаринг-партнером Медвідя, що безумовно відобразилося на його професійному рості. На цій Олімпіаді він вперше став чемпіоном у вазі до 100 кг, причому отримав чисті перемоги у всіх сутичках, на які затратив всього сім хвилин. Цей видатний борець, не тільки мав велику силу, а й був досить швидким, тим паче зважаючи на свою вагу. Наприклад стометрівку він пробігав за одинадцять секунд, що б зробило честь і багатьом легкоатлетам. А також борця класичного стилю ленінградця **Анатолія Рощина**, який після двох срібних нагород став чемпіоном у над важкій вазі у віці сорока років. Героями боксерського турніру стали москвич **В'ячеслав Лемешев**, який відправив у нокаут трьох з чотирьох своїх суперників, та кубинський важковаговик **Теофіло Стівенсон**, який виборов свою першу золоту олімпійську нагороду, та був визнаний кращим боксером турніру.

У змаганнях гімнастів знову кращими були японські гімнасти. Герой попередніх Ігор **Савао Като** став триразовим олімпійським чемпіоном, вигравши абсолютну першість та командну першість і ставши першим на

брусах. Завершив свої виступи на третій Олімпіаді ще один японець **Акінорі Накаяма**, який у командних змаганнях та на окремих снарядах здобув десять нагород, всього – 10 (6,2,2). Зате порадували жінки. Абсолютною чемпіонкою Ігор стала представниця Ростову **Людмила Турищева**. Яка наприкінці чудово виступила у вільних вправах, що дозволило їй обійти німкеню з НДР **Карен Янц**. Деякою втіхою для останньої стали два золоті, які були завойовані у опорному стрибку та на брусах. Ще одне золото Турищева завоювала у складі команди, де разом з нею виступала білоруска **Ольга Корбут**, яка виборола ще дві золоті нагороди у окремих видах змагань – на колоді та вільних вправах.

Феноменального успіху у змаганнях плавців добився американець **Марк Спітц**. Ставши дворазовим чемпіоном попередніх Ігор у естафетах, та вигравши по одній срібній та бронзовій нагороді, на цієї Олімпіаді він виграв сім золотих нагород – 100 та 200 метрів вільним стилем, 100 та 200 метрів батерфляєм, та у трьох естафетах 4x100 та 4x200 метрів вільним стилем, та 4x100 метрів, всього – 11 (9,1,1). Знову два золоті у плаванні на спині виграв спортсмен з НДР **Роланд Маттес**. Вигравши ще срібло та бронзу у естафетах, та ставши бронзовим призером на наступних Іграх, всього – 8 (4,2,2). У жінок відзначилася австралійка **Шейн Гоулд**, яка стала триразовою чемпіонкою Ігор кожного разу перевершуючи світовий рекорд – 200 та 400 вільним стилем та 400 метрів комбінованим.

Вдало виступили наші ватерполісти які вперше в історії вибороли золоті нагороди. Одним з лідером тої команди був киянин Олексій Баркалов, що на двох Олімпіадах закинув у ворота суперників 24 м'ячі. На своїх третіх Іграх золото у змаганнях з байдарки виграла **Людмила Пінаєва**. На другій Олімпіаді на байдарці одиночці переміг сумчанин **Олександр Шапаренко**. Також на других Іграх переміг яхтсмен **Валентин Манкін**. Чемпіон попередніх Ігор у кінному спорті **Іван Кізімов**, та цей раз став першим у складі команди, де його партнером була інша відома наїзниця **Олена Петушкова**.

Футбольний турнір виграла збірна Польщі, яка здолала головних своїх суперників, збірну СРСР у півфіналі, та команду Угорщини у фіналі. Через два роки, поляки цим же складом стали третіми на чемпіонаті світу. У змаганнях волейболістів продовжилась суперечка радянських та японських майстрів. І якщо у жінок наші змогли перемогти у фіналі своїх

суперниць, то чоловіки не змогли потрапити до вирішального матчу, програвши у півфіналі команді НДР. А перемогу здобула збірна Японії. У перших, після 1936 року, змаганнях гандболістів перемогу святкувала збірна Югославії. Змагання з хокею на траві, після довгої перерви, завершилися перемогою представників Європи – команди ФРН, яка у фіналі здолала збірну Пакистану.

Найбільша сенсація сталася під час баскетбольного турніру. Уперши в історії Олімпійських ігор золоті медалі завоювали радянська команда, лідерами якої були: Сергій Белов, Олександр Белов, Іван Едешко, Геннадій Вольнов, Михайло Коркія, Модест Паулаускас, Алжан Жармухамедов та два українця – Сергій Коваленко і Анатолій Поливода. У фінальному матчі з американцями боротьба йшла очко в очко. І коли пролунала фінальна сирена рахунок виявився 50-49 на користь американців. Та наші тренери змогли довести суддям, що ще грати три секунди, за які радянські баскетболісти зуміли провести результативну атаку 51-50. До речі американці так і не визнали результат цього матчу, та відмовились отримувати срібні нагороди, які і до сьогодні знаходяться в сейфі МОК у Лозанні.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 99 (50,27,22) нагород, другими були олімпійці США – 94 (33,31,30), третіми НДР – 66 (20,23,23) нагороди.

2.7 Ігри XXI Олімпіади Монреаль (Канада) 1976 рік (17 липня – 1 серпня)

Виступало 6028 спортсмена з 92 країн, розіграли 198 комплектів нагород у 21 видах спорту.

На право проведення Олімпіади 1976 року претендували Лос-Анджелес, Монреаль та Москва, причому остання вважалася явним фаворитом. Радянські керівники були так впевнені у перемозі, що навіть випустили заяву ТАСС, яка пізніше була відкликана, за дві години до офіційного оголошення результатів голосування. Та у другому раунді всі представники які голосували за американське місто, що вже не приймало участі у змаганнях, віддали свої голоси канадцям. Так через небезпеку розв'язування холодної війни та політичних потрясінь, вибір був зроблений на користь третьої сторони. Невдовзі ці побоювання підтвердилися.

Тим не менш саме на цих Іграх була започаткована хибна традиція бойкотів Олімпіад, які припинилися тільки у 1992 році, через політичні мотиви. Так ще перед змаганнями Олімпійський комітет Нігерії неодноразово подавав протест проти участі у Олімпіаді спортсменів Нової Зеландії. Справа в тому, що незважаючи на існуючий бойкот расистів, команда новозеландських регбістів – «усі чорне», поїхала в ПАР і провела ряд зустрічей з білою командою цієї країни. Та Оргкомітет за підтримки МОК не позбавив Нову Зеландію олімпійського мандата, аргументуючи це тим, що регбі не є олімпійським видом спорту. Тоді на підтримку протесту ряд африканських та азійських збірних – Алжиру, Гани, Єгипту, Ірану, Марокко, Нігеру, Камеруну та інші, залишили олімпійське селище.

Також Канада стала першою країною, яка не допустила до участі у змаганнях члена МОК. Під тиском Китаю, що вважав Тайвань неіснуючою державою, спортсмени цього острову були позбавлені права приймати участь у змаганнях. А пам'ятаючи про сумні події Мюнхену, організатори цього разу приділили підвищену увагу розробці системи безпеки.

Та незважаючи на всі проблеми, точно в призначений час, королева Великої Британії Єлизавета II, яка формально є головою країни, оголосила про відкриття Ігор. Цікаво, що її донька, принцеса Анна, приймала участь у змаганнях з кінного спорту. Вперше при передачі олімпійського вогню була застосована новинка. Він був доставлений з Греції за допомогою супутника.

Справжнім тріумфом радянських важкоатлетів завершилися змагання штангістів, які з восьми вагових категорій, де були заявлені радянські атлети вибороли сім золотих та одну срібну медаль. Та непевне результати не були би настільки гарними, якби не вживання допінгу рядом атлетів з Польщі та Болгарії, у яких були відібрані їхні золоті медалі.

Наш важковаговик **Василь Алексєєв** вдруге поспіль відзначився золотою нагородою. Цікаво, що цей спортсмен, на відміну від багатьох інших, готувався до змагань не використовуючи допомогу тренера. Застосовував він і нові методи тренувань. Так, наприклад він трохи не першим з важкоатлетів займався у воді, піднімаючи штангу зі дна річки. А також Алексєєв під час тренувань суттєво зменшив вагу штанги, збільшивши кількість підходів. Все це дозволило йому покращувати рекорд світу вісімдесят разів. Виступив Алексєєв і на Олімпіаді у Москві, де щоправда не зміг підняти і початкову вагу.

Змагання боксерів завершилися перевагою кубинських майстрів шкіряної рукавички. А їх лідер **Теофіло Стівенсон**, став вдруге чемпіоном Ігор у найбільш важкій ваговій категорії. Героями у змаганнях борців стали **Іван Яригін**, що став вдруге олімпійським чемпіоном – у вільній боротьбі, та здобув право нести прапор країни на церемонії закриття. Міг Яригін виступити і на своїй третій Олімпіаді, адже він пройшов кваліфікацію і мав право виступити на Іграх у Москві, де цілком можливо став би триразовим олімпійським чемпіоном. Та в останню мить Іван добровільно поступився місцем в збірній українцю Іллі Мате, якому програв рік тому на Спартакіаді народів СРСР. Зрештою такий хід повністю себе виправдав, адже саме Мате став олімпійським чемпіоном Москви. А Іван Яригін, ще довго працював на користь вітчизняної боротьби, спочатку головним тренером збірної Союзу, а з 1993 року – президентом Федерації спортивної боротьби Росії. На жаль в 1997 році видатний борець загинув у автомобільній катастрофі. Саме таку смерть нагадала йому в юнацькі роки одна гадалка, через що Яригін все своє життя не любив їздити машинами. Та, як кажуть, від долі не втечеш. А також важковаговики **Олександр Колчинський** – у класичному стилі та **Сергій Новиков** – у змаганнях дзюдоїстів.

У змаганнях легкоатлетів всі три ступені п'єдесталу пошани у метанні молота вибороли радянські атлети, а чемпіоном став киянин **Юрій Сєдих**. На третій Олімпіаді поспіль золото у потрійному стрибку здобув представник Тбілісі **Віктор Санєєв**, ставши таким чином єдиним спортсменом в історії Олімпіад, хто зміг виграти цю дисципліну тричі. Справжнім тріумфом для франкомовної Канади завершилися змагання з бігу на 110 метрів з бар'єрами, де вперши в історії переміг француз **Гі Дрю**. На жаль, незважаючи на досить пристойну підготовку, не зовсім вдало виступив герой попередніх Ігор Валерій Борзов. Справа в тому, що до нього було вже надто багато прикуто уваги як зі сторони діаспори, так і зі сторони радянських спецслужб. Все це виводило його з рівноваги, що дозволило йому вибороти тільки дві бронзові нагороди у бігу на 100 метрів та у естафеті, всього – 5 (2,1,2). Вперши в історії Олімпіад дві перемоги на дистанціях 800 та 1500 метрів здобула лєнінградка **Тетяна Казанкіна**, яка свої перемоги виграла фірмовим фінішним спуртом. Два золота виборов і кубинець **Альберто Хуанторен**, що тріумфував з бігу на 400 та 800 метрів. Відзначився і герой попередніх Ігор фін **Лассе Віранен**, який як і у Мюнхені

переміг на дистанціях 5000 та 10000 метрів, причому і цього разу на другій дистанції сталася невелика пригода, коли після фінішу до нього прорвалися два співвітчизника і на руках пронесли його майже 300 метрів. Та це було не все, адже Віранен вирішив ще й виграти марафон. Але на цій дистанції він зайняв тільки шосте місце, всього – 4 (4,0,0). На своїх п'ятих Іграх виступав відомий скороход Володимир Голубничий. На жаль після чотирьох нагород, цього разу він посів лише сьоме місце, всього – 4 (2,1,1).

У змаганнях зі стрибків у вводу відзначився італієць **Клаус Дібіазі**, котрий після срібла 1964 року, на трьох поспіль Олімпіадах, в тому числі і у Монреалі, виборював золото. Слід відзначити і москвичку **Олену Вайцеховську**, що виграла змагання з десятиметрової вишки. Пізніше вона стала одним з провідних спортивних журналістів на просторах СРСР. У плавців основна суперечка за нагороди розгорнулася між представниками США та НДР. А удача прийшла до американця **Джона Нейбера**, 100 та 200 метрів на спині, та дві естафети 4x200 вільним стилем і 4x100 метрів комбінованим плаванням та срібло, всього – 5 (4,1,0), та німкені **Корнелії Ендер**, яка після трьох срібних нагород 1972 року виграла – 100 та 200 метрів вільним стилем, 100 метрів батерфляєм та комбінованій естафеті 4x100 метрів, а також одне срібло, всього – 8 (4,4,0). Два золота на довгих дистанціях 400 та 1500 метрів вільним стилем виграв ще один американець **Брайян Гуделл**. У змаганнях веслувальників дві золоті медалі виграли у каное-двійках **Сергій Петренко** та **Олександр Виноградов** на дистанціях 500 та 1000 метрів. Завершив свої виступи з 1956 року німецький кінник **Ханс-Гюнтер Вінклер**, який здебільшого перемагав у командних змаганнях, всього – 7 (5,1,1).

Героєм гімнастичного помосту стала п'ятнадцятирічна румунка **Надя Команечі**, яка першою в історії отримала за гімнастичну вправу на брусах найвищий бал – 10,0. А один з виконаних нею елементів тепер носить її ім'я. Це дозволило їй стати абсолютною чемпіонкою Ігор. Крім того вона виграла ще два золота – у вправах на брусах та колоді, срібло і бронзу у індивідуальних видах. Три золота, у командному виді, опорному стрибку та у вільних вправах, а також срібло у абсолютній першості здобула її головна суперниця радянська гімнастка **Неллі Кім**. Чемпіонкою у команді стала переможниця попередніх Ігор **Людмила Турицева**. Отримавши також два срібла у індивідуальних видах, та бронзу у абсолютній першості,

вона завершила свої виступи на третій Олімпіаді, всього – 9 (4,3,2). А невдовзі після Олімпіади, у 1977 році, Турищева стала мешканцем Києва, куди вона переїхала одружившись з іншим героєм попередніх Ігор Валерієм Борзовим, з яким вона познайомилась саме у Монреалі. У чоловіків абсолютну першість виграв студент з Владимира **Микола Андріанов**. Завоювавши також ще три золоті – вільні вправи, кільця та опорний стрибок, два срібла та бронзу на окремих снарядах він став найбільш титулованим спортсменом Олімпіади. Двома золотими, одна з котрих за перемогу у командній першості, а друга за перемогу на брусах, а також сріблом у абсолютній першості завершив свої виступи видатний японець **Савао Като**, всього – 12 (8,3,1). Втретє чемпіоном у команді став ще один японець **Міцуо Цукахара**, всього – 9 (5,1,3).

Незважаючи на успіхи на європейській арені футболістів київського «Динамо», які склали кістяк збірної, радянські футболісти знову не змогли потрапити навіть до фіналу футбольного турніру, зайнявши як і чотири роки тому третє місце. А перемогу святкувала збірна НДР. Подвійний успіх святкували наші гандболісти. До перемоги жінок, які вперше прийняли участь у олімпійських змаганнях, додався і успіх наших чоловіків. До речі склад жіночої збірної більш як на половину був з гравців київського «Спартака», однієї з кращих команд світу того часу. На жаль не змогли відстояти своє чемпіонське звання наші баскетболісти, які програли у матчі за вихід у фінал команді Югославії, та зайняли тільки третє місце. А чемпіонами знову стали американці. Зате відзначилися наші баскетболістки, які на відміну від чоловіків стали чемпіонами достроково. Вони виграли перший олімпійський турнір в історії. Невдало виступили і радянські волейболісти, які стали тільки срібними призерами, а перемогу святкували збірна Польщі у чоловіків, та збірна Японії у жінок. Змагання з водного поло вкотре виграла збірна Угорщини. А у змаганнях з хокею на траві збірна Нової Зеландії переграла у фіналі команду Австралії.

Ця Олімпіада була однією з найбільш дорогих в історії. Вона коштувала організаторам п'ять мільярдів доларів (по теперішнім цінам близько двадцяти мільярдів), і місто розраховувалось за неї аж до 2006 року. До речі Канада на цих Іграх не виборола жодної золотої нагороди, що також є своєрідним рекордом. Не дуже великі доходи від Ігор та велика перевага спортсменів соціалістичних країн, друге місце атлетів НДР, знову

спровокували пресу підняти питання «аматорства», яке ще на початку століття Кубертен назвав «мумією, що постійно відроджується».

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 125 (49,41,35) нагород, другими були олімпійці НДР – 90 (40,25,25), третіми США – 94 (34,35,25) нагороди.

2.8 Ігри XXII Олімпіади Москва (СРСР) 1980 рік (19 липня – 3 серпня)

Виступало 5503 спортсмена з 81 країн, розіграли 203 комплектів нагород у 21 видах спорту.

Ці олімпійські змагання стали єдиними літніми Іграми, що пройшли у соціалістичній країні. Після прийняття рішення про проведення Олімпіади 180 року в Москві, уряд Радянського Союзу зі всією відповідальністю поставився до її підготовки. За короткий термін були збудовані або реконструйовані всі необхідні спортивні споруди, які завдяки закордонним фірмам були оснащені самими сучасними технічними засобами.

Проте не все пройшло, як кажуть чисто. Так на будівлю спортивних об'єктів була зігнана велика кількість солдат та будівників майже зі всієї країни. Що у свою чергу позначилося на економіці держави. Були й недобудови, та велика кількість зловживань. Тим не менш вже за рік до початку Ігор Москва була у змозі приймати великі змагання. Генеральною репетицією стали влітку 1979 року фінальні змагання VII Спартакіади народів СРСР, у яких прийняли участь більш як 10000 спортсменів зі всіх п'яти континентів.

Подією Ігор став бойкот рядом країн Західного світу московської Олімпіади. Під офіційною причиною, якою став ввід у грудні 1979 року радянських військ в Афганістан хоча проекти бойкоту Ігор обговорювалися значно раніше і скоріш за все потрібен був лише привід, президент США Джимі Картер, призвав перенести Олімпіаду в інше місто. А після відмови МОК, закликав світове співтовариство бойкотувати Ігри. В результаті чого спортсмени таких країн як США, Канада, Японія, ФРН, Італія та інших не змогли приймати участь у змаганнях. Для них у Філадельфії відбулися альтернативні Ігри – «Дзвін свободи». Ради справедливості слід зазначити, що не всі країни піддалися тиску Сполучених Штатів. Так Франція відмовилась бойкотувати Олімпіаду, а НОК Великої Британії, незважаючи

на тиск уряду, направив на змагання своїх спортсменів. Виступали на Іграх під олімпійським прапором і деякі інші представники Західних держав.

Під час проведення змагань сталася й сумна подія. 25 липня у Москві помер один з символів епохи, актор Володимир Висоцький. Незважаючи на те, що про це майже не було повідомлень, хоронити свого кумира прийшла майже вся столиця.

Ряд змагань з олімпійської програми було проведено у інших містах СРСР. Так попередні стадії футбольного турніру крім Москви проводилися у Києві, Ленінграді та Мінську. А парусна регата відбулася у Фінській затоці, поблизу Таллінна. За присутності керівника СРСР Леоніда Брежнєва, відомий радянський баскетболіст Сергій Белов – чемпіон 1972 року та тричі бронзовий призер 1968, 1976 та 1980 років, запалив олімпійський вогонь, і Ігри стали вважатися відкритими.

За роки участі в Олімпійських іграх радянським пловцям – чоловікам не вдавалося завоювати жодної золотої нагороди. І нарешті у Москві на дистанції 200 метрів батерфляєм першим це зробив **Сергій Фесенко**, який став ще й другим на 400 метрів комплексним плаванням. Та справжнім героєм став ленінградець **Володимир Сальников**, який здобув три золоті нагороди, вигравши дистанції 400 та 1500 метрів, причому був першим у світі хто вплив з 15 хвилин на марафонській дистанції, а також естафету 4x200 метрів.

Змагання з жіночого плавання завершилися переконливою перемогою східнонімецьких плавчих. Так **Барбара Краузе** – 100 та 200 метрів і естафета 4x100 метрів вільним стилем та **Ріка Райніш** – 100 та 200 метрів на спині і комбінована естафета 4x100 метрів, стали триразовими олімпійськими чемпіонками. При цьому Краузе першу дистанцію виграла зі світовим рекордом. П'ять нагород, з яких дві золоті – 400 метрів та естафета 4x100 метрів вільним стилем, два срібла та бронзу виграла **Інес Дірс**. А ще однією триразовою чемпіонкою, щоправда двічі у естафетах – 4x100 вільним стилем та комбінованій а також 100 метрів батерфляєм і срібло виборола **Карен Метчук**.

Першою у кінному спорті стала австрійка **Елізабет Тойрер**, яка приїхала на Олімпіаду літаком разом зі своїм конем крадькома від австрійської національної федерації, яка підтримала бойкот Ігор. Цікаво, що пілотував літак її співвітчизник, триразовий чемпіон змагань Формули –

1 Нікі Лауда. Під час групової шосейної гонки велосипедистів відзначився представник СРСР **Сергій Сухорученков**, який здійснив відрив від загальної групи майже з середини дистанції, і так і фінішував у гордій одинці, що дуже рідко зустрічається у цьому виді спорту.

У змаганнях фехтувальників відзначились **Володимир Смирнов**, який вперше після 1960 року приніс перемогу збірній СРСР у фехтуванні на рапірах, та шабліст **Віктор Кривопусков**, який як і чотири роки тому став дворазовим олімпійським чемпіоном, перемігши у індивідуальних та командних змаганнях, всього – 4 (4,0,0). Особливо цікавою було його прізвище, яке наче відразу наганяло остраху на суперників. На четвертих своїх Іграх виборів індивідуальну бронзу та золото у складі команди **Віктор Сидяк**, всього – 6 (4,1,1).

Киянин **Олександр Колчинський** увійшов до історії класичної боротьби, як такий, що захистив свій титул найсильнішого на двох Олімпіадах поспіль. Не меншого успіху досягли у змаганнях з вільної боротьби і брати-близнюки Белоглазови. **Сергій Белоглазов** став чемпіоном у найлегшій вазі, а його брат **Анатолій Белоглазов** у напівлегкій. Змагання боксерів завершилися переконливою перемогою кубинців. А у найбільш важкій вазі третю поспіль перемогу отримав **Теофіло Стівенсон**. Напевне він міг стати і чотириразовим чемпіоном Олімпіад, адже і у 1984 році Стівенсон був ще у строю, а у 1986 році став чемпіоном світу, та безглуздий бойкот Олімпіади не дозволив йому це зробити. Вкотре радянські важковаговики були першими у найбільш важкій ваговій категорії, де тріумфував **Султан Рахманов**.

Найкращим серед байдарочників слід вважати байдарочника мінчанина **Володимира Парфеновича**, який тричі, на одиночці 500 метрів та обидві дистанції разом з **Сергієм Чухраєм** у двійці, піднімався на вищий щабель п'єдесталу пошани, чого не було у історії Олімпіад. На четвертих своїх Іграх впевнену перемогу здобув яхтсмен **Валентин Манкін**, всього – 4 (3,1,0).

Найбільш рекордними виявилися змагання легкоатлетів, які будь-що бажали довести, що відсутність американців не позначилася на якості боротьби. Як і на попередній Олімпіаді не було рівних металюнику молота **Юрію Сєдих**. На четвертих своїх Іграх у потрібному стрибку виступив **Віктор Санєєв**, який на жаль цього разу не зміг вибороти своє вже четверте золото,

залишившись другим, всього – 4 (3,1,0). А чемпіоном став естонець **Як Уудумяє**. Після дубля у Монреалі, та незважаючи на народження дитини на дистанції 1500 метрів знову перемогла **Тетяна Казанкіна**, а дистанцію 800 метрів виграла **Тетяна Олізаренко**. Перемогою німкені **Марити Кох** завершився біг на дистанцію 400 метрів. Її рекорд на цій дистанції встановлений у 1985 році не побитий до сир пір. У складі команди вона стала ще другою в естафеті. Дві перемоги на дистанціях 400 метрів та у естафеті 4x200 метрів отримав **Віктор Маркін**. Останню перемогу у змаганнях з жіночого п'ятиборства виграла **Надія Ткаченко**. У чоловіків завдяки **Анатолію Старостіну**, який тріумфував і у індивідуальних змаганнях, представники СРСР святкували перемогу і у командній першості. Два золота на стаєрських дистанціях 5000 та 10000 метрів здобув ефіоп **Мірус Іфтер**. Другим в історії олімпійського спорту, хто два рази поспіль виграв марафонську дистанцію став німець з НДР **Вальдемар Церпінські**.

У змаганнях гімнастів, за відсутності японців, командну та абсолютну першість впевнено виграла представники СРСР. Лідером у чоловіків став лєнінградєць **Олександр Дитятин**, який крім особистої та командної першості здобув ще золото у змаганнях на кільцях, чотири срібних та бронзову нагороду. За дві Олімпіади, всього – 10 (3,6,1). Крім того він здобув унікальне досягнення, вперши в історії вигравши медалі у всіх видах програми. Герой попередніх Ігор **Микола Андріанов** виборов на цих змаганнях два золота – команда та опорний стрибок, а також два срібла, одне з яких у багатоборстві і бронзу, всього – 15 (7,5,3). У жінок командну і особисту першість виграла росіянка **Олена Давидова**. Два золота у команді та вільних вправах виборола інша представниці СРСР **Ніллі Кім**, всього – 6 (5,1,0). Також два золота у окремих видах на колоді і вільних вправах та два срібла у абсолютній та командній першості виборола героїня попередніх Ігор румунка **Надя Команечі**, всього – 9 (5,3,1). Хоча і цього разу відома гімнастка до останнього претендувала на золото в абсолютній першості. І тільки, на думку румунських тренерів, які навіть подавали протест на упереджене суддівство, не дозволило їй тріумфувати вдруге поспіль. Після цієї Олімпіади Команечі залишила спорт, та невдовзі виїхала з комуністичної Румунії до США, де мешкає і до сих пір. А нещодавно за її ініціативи в Оклахомі відкрився зал гімнастичної слави.

Футбольний турнір вперши виграла збірна Чехословаччини. А наша команда зайняла третій раз поспіль третє місце, програвши у півфіналі

команді НДР. Невдало виступили і радянські баскетболісти, які теж не змогли пройти до фіналу, поступившись у півфіналі італійцям, які чудово відіграли у захисті. Та це не допомогло їм виграти турнір. За відсутності американців переможцем вперше стала збірна Югославії. Зате вдруге поспіль перемогу святкували наші баскетболісти, яка знову без поразок пройшла весь турнір. Також гарно виступили і волейболісти СРСР, які спромоглися перемогти як у чоловічому, так і у жіночому турнірі. Доля гандбольних нагород вирішувалась у протистоянні збірних СРСР та НДР. І якщо у жінок наші відстояли своє чемпіонське звання, то у чоловіків перемогу здобули представники Східної Німеччини. Повторили свій золотий успіх Мюнхена і наші ватерполісти, ставши дворазовими олімпійськими чемпіонами. Повернули собі звання олімпійських чемпіонів у хокеї на траві збірна Індії. А перші такі олімпійські змагання у жінок виграла команда Зімбабве.

Незважаючи на відсутність багатьох провідних атлетів, рівень спортивної боротьби на Іграх був досить високим. Було встановлено 74 олімпійські рекорди, 36 з яких перевершували світові. Під час церемонії закриття відбулися всі процедури, крім підняття прапора та виконання гімну США – країни, що мала приймати наступні Олімпійські ігри. А найбільш яскравою подією став запуск у небо величезного плюшевого ведмедя, талісмана Ігор.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 195 (80,69,46) нагород, другими були олімпійці НДР –126 (47,37,42), третіми Болгарії – 41 (8,16,17) нагороди.

2.9. Ігри XXIII Олімпіади Лос-Анджелес (США) 1984 рік (28 липня – 12 серпня)

Виступало 6829 спортсмена з 140 країн, розіграли 221 комплектів нагород у 23 видах спорту.

Лос-Анджелес став третім містом де літні Олімпійські ігри проводилися в другий раз. Проте як і попереджав прем'єр-міністр Франції Раймон Барр, бойкот московської Олімпіади Західними країнами, обернеться таким же бойкотом Ігор у Лос-Анджелесі соціалістичним табором.

І справді 8 травня, коли спортсмени були можна сказати на валізах, НОК СРСР виступив із заявою про неможливість брати участь у змаганнях

через «попрання американською владою Олімпійської хартії», а саме через відмову організаторів Олімпіади представити гарантії безпеки спортсменам СРСР та інших країн Варшавського договору. Ділі гірше. Під тиском радянського уряду ряд соціалістичних країн – НДР, Польща, Чехословаччина, Болгарія, Угорщина, Куба та інші також відмовляються брати участь у змаганнях. І хоч на Іграх у Лос-Анджелесі виступало значно більше атлетів та країн ніж на попередній Олімпіаді, всі країни, що відмовилися від участі були лідерами олімпійського руху того часу, що в значній мірі знизило спортивний рівень змагань. Про це свідчить і кількість світових рекордів – одинадцять, що значно менше ніж чотири роки тому. Як і чотири роки тому, бойкотуючи країни організували своє змагання «Дружба», що пройшли майже в той же час у Москві.

Тим не менш, незважаючи на те, що Лос-Анджелес був обраний столицею Ігор на безальтернативній основі, незадовго перед голосуванням єдиний конкурент Тегеран зняв свою кандидатуру, оргкомітет вперши за багато років зумів не тільки зробити Ігри прибутковими, а й забезпечив їх високу організацію та чудову інформацію.

Цікавим був талісман на цих Іграх, став символ Сполучених Штатів білоголовий орлан Сем. Ім'я Сем носить також інший символ США – дядя Сем, у якого орлан запозичив циліндр, розфарбований у кольори американського прапора. Справили враження на глядачів і італійські велосипедисти, що вперши виступали у командній шосейній гонці на велосипедах з дисковими колесами.

Вперши на Олімпійських іграх були присутні синхронне плавання та художня гімнастика. За відсутності на Іграх представників соціалістичних країн, законодавців мод у цьому виді спорту, перемогу здобула маловідома канадка **Лорі Фанг**.

Та справжнім героєм Ігор став американський легкоатлет **Карл Льюїс**, який повторив досягнення іншого чудового негритянського атлета Джессі Оуенса, ставши як і кумир чотириразовим чемпіоном змагань – 100 та 200 метрів, естафета 4x100 метрів та стрибки у довжину. До речі Льюїс кваліфікувався ще на Ігри у Москві, та бойкот завадив йому прийняти в них участь. У бігу на 400 метрів з бар'єрами, як і у 1976 році, переміг його співвітчизник **Едвін Мозес**, який на цих Іграх проголошував олімпійську клятву. Відзначились і два британця, які стали вдруге поспіль

олімпійськими чемпіонами. Змагання у десятиборстві, з кращим результатом ніж чотири роки тому, виграв **Дейлі Томсон**. А **Себастьян Коу** повністю повторив, золото на 1500 метрів та срібло на 800 метрів, своє московське досягнення. У жінок відзначилися американки **Валері Бриско-Хукс**, що виграла три золоті нагороди – 200 та 400 метрів, та **Евелін Ешфорт**, яка виграла 100 метрівку, разом з подругами вони перемогли і у естафеті 4x100 метрів.

У змаганнях гімнастів слід відзначити румунку **Катерину Сабо**, яка завоювала чотири золоті нагороди – у командній першості, та три у окремих видах – опорний стрибок, колода та вільні вправи, а також срібло у багатоборстві, всього – 5 (4,1,0). А абсолютною чемпіонкою, вперши в історії, стала американка **Меррі Лу Реттон**, яка крім цього золота виборола два срібла та дві бронзові нагороди. У чоловіків відзначився японець **Кодзі Гусикен**, який став абсолютним чемпіоном, та виграв ще по одному золоту – на кільцях, сріблу і дві бронзові нагороди.

Справжню мужність в турнірі з класичної боротьби у найбільш важкій ваговій категорії проявив американець **Джефф Блатнік**. Він почав підготовку, вже будучи хворим на рак. Незважаючи на те, що навантаження можуть негативно відбитися на його здоров'ї, та відчуваючи гостру біль не залишив тренування. Так незважаючи на всі випробування Блатнік стає олімпійським чемпіоном. На церемонії закриття, йому було доручено нести національний прапор США. Чемпіон Олімпіади, що бореться з хворобою яка загрожує його життю – живий символ мужності та сили волі.

На своїх третіх Іграх поспіль з академічного веслування на одиночці перемогу здобув фінський спортсмен **Юханнес Карппінен**. А румунка **Елізабет Ліпе** та британець **Стівен Редгрейв** вибороли свої перші золоті нагороди. У веслуванні на байдарках і каное тріумфували румунські майстри. А їх лідер **Іван Пацайкін** у змаганнях двійки на 1000 метрів виборов на своїй п'ятій Олімпіади четверте золото, всього – 7 (4,3,0). У змаганнях зі стрибків з вишки відзначився американець **Грег Луганіс**, який після срібла 1976 року, здобув дві золоті нагороди на 3 метровому трампліні та 10 метровій вишці. За відсутності спортсменів НДР в змаганнях з плавання велику перевагу мали представники США, які перемогли у дев'яти з п'ятнадцяти дисциплінах у чоловіків, де

відзначилися **Роуди Гейнс** – 100 метрів вільним стилем та дві естафети 4x100 вільним та комбінованим стилем, а також **Рік Кері** – 100 та 200 метрів на спині та комбінована естафета 4x100 метрів. Та у одинадцяти з чотирнадцяти дисциплінах у жінок, де по три золоті виграли **Трейсі Колкінс** – 100, 400 та естафета комплексного плавання, та **Мегі Мірхер** – 100, 200 метрів батерфляєм, та 4x100 комплексом. Єдиний хто зміг їм оказати супротив став Західний німець **Міхаель Гросс**, який виграв дві золоті – 200 метрів вільний стиль, та 100 метрів батерфляєм, а також дві срібні нагороди.

Перший серед професіоналів футбольний турнір виграла збірна Франції, яка за відсутності соціалістичних країн, що бойкотували ці Ігри, у фіналі переграла фаворитів команду Бразилії. Гостротою відзначалися змагання баскетболістів. Так чемпіони попередніх Ігор збірна Югославії опинилась лише на третьому місці. У фіналі американці впевнено переграли команду Іспанії, яка вперши досягла подібного успіху. У складі переможців засвітився мабуть найбільш видатний баскетболіст ХХ століття Майкл Джордан. Такого ж успіху добилися і американські баскетболістки. Зате команда Югославії відігралася у гандбольних змаганнях, добившись подвійного успіху, як у чоловіків, так і у жінок. Підтримали співвітчизників і майстри водного поло. І тільки волейбольний турнір та турнір з хокею на траві виграли різні збірні. На волейбольних змаганнях у чоловіків тріумфувала збірна господарів, а у жінок команда Китаю. А у хокейних – у чоловіків збірна Пакистану, а у жінок – збірна Нідерландів.

І вже ж таки слід зауважити, що бойкоти двох останніх Олімпіад не сприяли авторитету олімпійського руху у світі, позначившись на подальшій долі багатьох спортсменів, що перебували по обидва боки ідеологічних барикад. Адже від барикад ніхто не виграв, а постраждали були, бо для багатьох спортсменів це був єдиний шанс виступити на турнірі такого рівня.

У командному заліку першою фінішувала збірна США – 174 (83,61,30) нагород, другими були олімпійці Румунії – 53 (20,16,17), третіми ФРН – 59 (17,19,23) нагороди.

2.10. Ігри XXIV Олімпіади Сеул (Південна Корея) 1988 рік (17 вересня – 2 жовтня)

Виступало 8465 спортсменів з 159 країн, розіграли 263 комплектів нагород у 27 видах спорту.

З нетерпінням очікувала спортивна громадськість усього світу ці Олімпійські ігри. Адже вперше через дванадцять років на старт повинні були вийти всі найсильніші спортсмени СРСР, США, Німеччини, Японії, Китаю та інших держав. Та на превеликий жаль і цього разу не обійшлося без бойкоту, щоправда не такого масштабного. Дізнавшись про рішення МОК провести Олімпіаду в Сеулі, НОК іншої Кореї, Північної запропонував змагання з деяких видів спорту провести у себе. А діставши відмову, оголосив про бойкот, який підтримали деякі країни де ще залишився сильний дух комунізму – Куба, Нікарагуа, Ефіопія. І хоч це і стало неприємністю, та цього разу бойкот не набув такого розмаху, як на деяких попередніх Іграх.

Проте проблема виникла там де її не чекали. Буквально перед початком Олімпіади, через сутички студентів та робітників з поліцією, вулиці Сеула почали нагадувати поле для бою. Лунали вибухи гранат, не вщухала стрілянина, зводилися барикади. З великими труднощами уряду вдалося заспокоїти протестуючих.

Не дрімали і Корейські політики. Взявши за приклад Японію 1964 року, вони зробили все можливе, щоб не тільки провести Олімпіаду на належному рівні, а й завдяки цій події перетворити свою країну в одну з провідних держав світу. Так під час підготовки нового, більш привабливого і сучасного вигляду набув Сеул, зникли вікові трущоби, з'явилися сучасні об'єкти, в тому числі спортивні. Все це забезпечило проведення Олімпіади на високому рівні. Знаменна подія відбулася під час церемонії відкриття. Факел з олімпійським вогнем запалював 76-ти літній Сон Гі Джон, переможець олімпійського марафону 1936 року у складі збірної Японії. На тих Іграх він не тільки виступав за збірну не своєї Батьківщини, а й ще й під японським ім'ям, оскільки на той час Корея була під владою самураїв.

Вкотре була збільшена програма Ігор, до якої увійшли великий та настільний теніс. Так великий теніс був представлений ще на перших Олімпіадах. Однак після 1924 року конфлікт, що виник між професійним та аматорським спортом, на дозволив кращим гравцям приймати участь в

Олімпіадах. Тільки через 64 роки теніс повернувся в олімпійську сім'ю. А першими чемпіонами після великої перерви стали у жінок представниця ФРН – **Штеффі Граф**, та **Мірослав Мечіж** з Чехословаччини у чоловіків.

Вдало на цих Іграх виступили наші велосипедисти у змаганнях на треку. Так перемогу у спринті здобула естонка **Еріка Салумяе**, а у гіті на один кілометр українець **Олександр Кириченко**, який став першим незважаючи на проколоте колесо. Сприяв успіх радянським спортсменам і у командній гонці переслідування, де у складі команди особливо слід відзначити **В'ячеслава Єкімова** та **Гінтаутаса Умараса**, що став дворазовим чемпіоном, вигравши також індивідуальну гонку переслідування на чотири кілометри.

Нарешті показали свій клас і радянські гімнасти. Так чоловіки зайняли весь п'єдестал пошани і виграли командну першість. Лідерами тої збірної були **Володимир Артемов**, що став чотириразовим чемпіоном, в тому числі в абсолютній та командній першості, а також виграв змагання на брусах та перекладені, і володарем срібної нагороди, всього – 5 (4,1,0), та **Дмитро Білозерчев**, який виборов три золоті, крім командної, вправи на кільцях та коні і одну бронзову нагороди. Сріблом в абсолютній першості та двома золотими нагородами у складі команди та на перекладені відзначився **Валерій Люкін**. Підтримали гімнастів і наші дівчата, які також вибороли першість у командних змаганнях, а **Олена Шушунова** здобула перемогу у абсолютній першості. Як і Шушунова дві золоті нагороди, другу за опорний стрибок, повезла додому і **Світлана Богинська**. Зате інші види індивідуальних змагань, бруса, колода та вільні вправи, виграла срібна призерка в абсолютній та командній першості, румунка **Даніела Сіліваш**, що стала володаркою найбільшого комплекту нагород на цих Іграх, всього – 6 (3,2,1). Серед представниць художньої гімнастики першу перемогу для радянської школи цього виду змагань принесла білоруска **Марина Лобач**, яка вперши в історії отримала шість із шести оцінок по десять балів.

У змаганнях плавців переконливо виступили представники НДР. А героєм Ігор слід назвати **Крістін Отто**, яка повезла додому шість золотих нагород – 100 метрів вільним стилем, на спині та батерфляєм, 50 метрів вільним стилем, та дів естафети 4x100 вільним стилем та комбіновану, що є своєрідним рекордом у плаванні серед жінок, всього – 6 (6,0,0). Три золоті

нагороди на дистанціях 400 та 800 метрів вільним стилем та 400 метрів комплексом, виграла американка **Жанетт Еванс**. У чоловіків відзначився американець **Матті Біонді**, що став п'ятиразовим чемпіоном – 50 та 100 метрів вільним стилем, та у трьох естафетах 4x100, 4x200 метрів вільним стилем та 4x100 метрів комбінованим, а також виборов по одній срібній і бронзовій нагороді. Та справжньою сенсацією став виступ представника Суринаму **Ентоні Несті**, який став чемпіоном на дистанції 100 метрів батерфляєм, випередивши самого Біонді. Поповнив свою колекцію нагород Західний німець **Міхаель Гросс**, що виборов золото на 200 метрів батерфляєм та одну бронзу, всього – 6 (3,2,1). Угорець **Тамаш Дарньї** виграв два золота у комплексному плаванні на 200 та 400 метрів. А справжній подвиг здійснив представник СРСР **Володимир Сальников**, який виступав на Олімпіаді ще дванадцять років тому, а на цих Іграх повторив свою московську перемогу на марафонській дистанції 1500 метрів, причому суттєво випередивши суперників, фінішувавши у гордій одинці. Він став першим і єдиним у світі, хто виграв цю дистанцію через вісім років, всього – 4 (4,0,0). Цікаво, що навіть його тренер, з яким він перемагав у 1980 році в Москві, не вірив в його успіх, а тому відмовився з ним займатися. І тому Сальников почав тренуватись під керівництвом своєї дружини, спеціаліста з медично-біологічних проблем. Повторив своє досягнення, щоправда 1984 року в стрибках у воду, вигравши два золота американець **Грег Луганіс**, який під час свого виступу був у такій напрузі, що навіть поранив голову, всього – 5 (4,1,0).

Чудово виступили на цих Іграх радянські стрибуни. Так **Геннадій Авдеєнко** став першим у стрибках у висоту, а **Сергій Бубка** вперше в історії СРСР переміг у стрибках з жердиною. Дві золоті нагороди у бігу на 400 метрів та у естафеті 4x400, де були переможені самі американки, виборола **Ольга Бризгіна**, а **Тетяна Самойленко** стала першою на дистанції 3000 метрів та третьою на 1500 метрів. Та головними героїнями легкоатлетичних змагань стали американки. Триразовою чемпіонкою Ігор на дистанціях 100 та 200 метрів – зі світовим рекордом і естафеті 4x100 метрів стала **Флоренс Гріффіт-Джойнер**. Проте досягнення таких чудових результатів досі мало відомою спортсменкою, викликало багато сумнівів щодо вживання нею допінгу. Це частково підтверджується і тим, що вже через рік вона залишає великий спорт, а у 1998 році раптово

вмирає від серцевого нападу. Відзначилася і її родичка, сестра чоловіка **Джекі Джойнер-Керсі**, яка виборола дві золоті нагороди – у семиборстві, причому з новим світовим рекордом, та стрибках в довжину.

Справжньою подією Олімпіади став фінальний забіг на 100 метрів. Весь світ без перебільшення чекав на дуель американця Карла Льюїса та канадця Бена Джонсона. І справді, час останнього, який переміг з новим світовим рекордом – 9,79 секунди, вражав. Адже вперши в історії людства сто метрів пробігли скоріше ніж за 9,8. Та все закінчилось грандіозним скандалом. На наступний день виявилось, що Джонсон вживав допінг. Переможцем було оголошено, що ще здобув перемогу у стрибках в довжину, **Карла Льюїса**, який прийшов другим. А Джонсона було позбавлено нагороди та дискваліфіковано. Цей випадок вважається найбільшим допінговим скандалом за всю історію Олімпіад.

У кінному спорті перемогою у командному заліку завершив свої виступи з 1964 року німець **Райнер Клімке**, всього – 8 (6,0,2). На відміну від Клімке, який пропускав Ігри 1972 та 1980 років, своєрідний рекорд встановила шведська фехтувальниця Керстін Палм, яка також виступала з Олімпіади в Токіо, хоч і без успіху, без перерв – сім разів.

Серед борців слід відзначити чемпіона московської Олімпіади **Сергій Белоглазов** у вільному стилі, та **Михайла Маміашвілі** і **Олександра Кареліна**, що виборов своє перше золото у важкій вазі у класичному. Підтримав традиції радянської важкої атлетики у найбільш важкій вазі білорус **Олександр Курлович**, який теж виграв перше своє золото. Змаганнях боксерів у середній вазі закінчилися скандалом. У фінальному бою американець Рей Джонс, який став у подальшому відомим професіоналом, мав суттєву перевагу над господарем **Пак Сі Хуном**. Та судді вирішили інакше, присудивши перемогу корейцю. Щоб зменшити невдоволення американців, Джонсу навіть вручили приз Вела Баркера – найбільш технічного бійця, котрий отримують тільки переможці. Та й це не дуже допомогло. Саме цей бій сприяв введенню нової системи підрахунку очок в аматорському боксі. Серед інших слід також слід відзначити майбутніх професійних чемпіонів світу – Східного німця **Генрі Маске**, який у попередньому раунді переміг видатного в подальшому російського боксера Костянтина Цзю, а у 2010 році зіграв роль у кіно іншого видатного німецького боксера Макса Шмелінга, що був у 1930-тих роках чемпіоном світу серед важковаговиків. А також канадського важковаговика **Леннокса Льюїса**.

Футбольний турнір на цій Олімпіаді вважається найбільш цікавим та представницьким за всю історію Ігор. Один перелік учасників фінального турніру – Бразилія, Італія, Західна Німеччина, Аргентина свідчить про те, що ведучі футбольні країни світу цього разу з відповідальністю поставилися до Олімпійського турніру. Тим приємніше і несподівано він завершився перемогою Радянської збірної. Перегравши у вирішальних матчах команди Італії та в додатковий час з рахунком 2-1 у фіналі Бразилію, збірна СРСР вдруге в своїй історії стала олімпійським чемпіоном. Головними героями тієї команди були кияни: головний тренер – Анатолій Бишовець, та кращий гравець турніру – Олексій Михайличенко.

Ще однією сенсацією став виграш у чоловіків радянських баскетболістів. Тренер Олександр Гомельський зібрав мабуть найбільш потужну збірну в історії нашого баскетболу, де були представлені прибалти – Арвідас Сабоніс, Вальдемарус Хомічус, Рімас Куртінайтіс, Шарунас Марчульоніс, Тійт Сокк, українці – Олександр Білостінний, Валерій Горобов, Олександр Волков, росіяни – Сергій Тихоненко та Сергій Тараканов. І ця команда, на відміну від 1972 року, переконливо перемогла у півфіналі американців, та у фіналі збірну Югославії. У жінок американки відстояли честь родоначальників цієї гри.

І ще одну несподіванку приніс жіночий турнір гандболістів, де збірна господарів Південної Кореї на жаль здолала фаворита, команду СРСР, яка була майже повністю складена з українських гравців. Честь радянського гандболу, переконливою перемогою підтримали чоловіки. Навпаки сталося у змаганнях волейболістів. Тут першими були наші жінки, а чоловіки поступилися у фіналі збірній США. Ватерпольний турнір вдруге поспіль виграла збірна Югославії. У змаганнях з хокею на траві перемогу у чоловіків здобула збірна Великої Британії, а у жінок – команда Австралії.

Значимість Сеульської Олімпіади не обмежується лише її спортивним змістом. Вона відіграла неабияку роль у підтримці високих гуманістичних та загальнолюдських цінностей. Ці Ігри перевершили найоптимістичніші прогнози, продемонструвавши світові зразки мирного співіснування і співпраці, та заклали міцний фундамент для успішного проведення всіх наступних Олімпіад.

У командному заліку першою фінішувала збірна СРСР – 132 (55,31,46) нагород, другими були олімпійці НДР 102 (37,35,30), третіми США – 94 (36,31,27) нагороди.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику третього етапу сучасних Олімпійських ігор;
- де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх;
- охарактеризуйте причини бойкоту Олімпійських ігор в цей період;
- опишіть чим закінчилося в цей період протиборство соціалістичної та капіталістичної систем у спорті.

Питання для самоконтролю

1. Чому після Другої світової війни постало питання о легітимності участі в Олімпіадах таких країн, як Німеччина, Китай, Корея?
2. Через яку причину МОК позбавив у 1964 році спортсменів ПАР права приймати участь в Олімпійських іграх?
3. Коли спортсмени СРСР вперше прийняли участь в Олімпіадах?
4. Для яких країн, ця Олімпіада стала також першою в їхній історії?
5. За яким принципом організаційний комітет Гельсінкі розселив учасників Олімпіади 1952 року?
6. Хто став першим радянським олімпійським чемпіоном?
7. Який спортсмен став героєм Ігор у Гельсінкі?
8. Яка сімейна пара стала чемпіонами цих Ігор?
9. Який атлет також претендує на звання першого радянського олімпійського чемпіона?
10. Чим запам'ятався фінальний двобій в 1952 році Ласло Паппа?
11. У якому виді спорту на Олімпіаді у Гельсінкі чудово виступили радянські спортсмени?
12. Яка збірна з соціалістичних країн вперше стала олімпійським чемпіоном з футболу?
13. Який підсумок виступу радянської команди на своїх перших Олімпійських іграх?
14. Чому Ігри у Гельсінкі до сьогодні вважаються на закритими?
15. На яких Іграх збірна команда СРСР вперше стала переможцем у командній першості?
16. Чому рішення про проведення XVI Олімпійських ігор у Мельбурні викликало багато незадовольень та суперечок?
17. Через які політичні події Ігри 1956 року бойкотували деякі країни?
18. Чому Олімпіада 1956 року є такою, яка проходила у двох країнах?
19. Кого з українців вважають одним з героїв Олімпіади у Мельбурні?

20. Чому переможця в ходьбі на 50 кілометрів Нормана Ріда називали «нічийним» спортсменом?
21. Яка спортсменка у 1956 році стала героїнею № 1 для господарів?
22. Якою подією був затьмарений фінальний матч ватерпольного турніру у Мельбурні?
23. Хто став першим радянським чемпіоном Ігор у боксі?
24. Який боксер першим став триразовим олімпійським чемпіоном?
25. Яке захоочення він отримав від комуністичних керівників?
26. Хто з радянських гімнастів вперши став дворазовим абсолютним чемпіоном Олімпійських ігор?
27. Які дві гімнастки виграли по чотири золота на Іграх у Мельбурні?
28. Яким гучним резонансом завершилась Олімпіада 1956 року?
29. Якою подією розпочалися Ігри у Римі?
30. В який спосіб організатори Олімпіади у Римі виконали побажання Кубертена, про використання для Олімпіад історичних споруд?
31. Якого успіху досяг у Римі німець Армін Харі?
32. Чим відзначилась американка Вільма Рудольф?
33. Коли здобув свою першу перемогу Володимир Голубничий?
34. У якій амуніції виступав переможець марафону Абебе Бікіла?
35. Хто з важкоатлетів став одним з кращих спортсменів Ігор у Римі?
36. З яким доробком завершили Олімпіаду у Римі наші гімнасти?
37. Хто став першим чемпіоном СРСР у велогонці?
38. У які вазі відзначився під час Ігор 1960 року Кассіус Клей?
39. Чому настільки був популярним швед Герт Фредрікссон?
40. Які звитяги здобули на Іграх у Римі фехтувальники?
41. В якому році вперши Олімпійські ігри були проведені на азійському континенті?
42. Через яку причину право заполювати олімпійський вогонь токійської Олімпіади було надано Іосінорі Сакаї?
43. Коли до програми Олімпіад вперши увійшли змагання з волейболу?
44. Який спортсмен вперши в історії виграв на двох Олімпіадах поспіль змагання з марафонського бігу?
45. Яка сумна доля, за чутками, спіткала третього призера марафону в Токіо японця Кокичи Цубурая?

46. Хто з радянських легкоатлетів став героєм змагань в Японії?
47. Якого унікального досягнення добився в академічному веслуванні представник СРСР В'ячеслав Іванов?
48. Який спортсмен вперши в історії Олімпіад у змаганнях плавців виграв золото для радянської команди?
49. Результат виступу в якому виді спорту вважається найбільшою сенсацією Ігор 1964 року?
50. Хто був визнаний самим технічним боксером Олімпіади в Токіо?
51. Які гімнасти стали абсолютними чемпіонами Ігор 1964 року?
52. В якій країні Латинської Америки вперши відбулися Олімпійські ігри?
53. Через які кліматичні умови спортсменам було важко виступати на Іграх 1968 року?
54. Через яку історичну дату церемонія відкриття Олімпіади 1968 року була проведена саме 12 жовтня?
55. На яких Іграх дві німецькі збірні – ФРН та НДР, вперши виступили окремими командами?
56. Що стало подією Ігор 1968 року?
57. Чим, крім золотої олімпійської нагороди, відзначився на Олімпіаді в Мехіко американець Ричард Фосбері?
58. Якого успіху у метанні диску досяг американець Альфред Ортер?
59. Яку акцію протесту влаштували під час церемонії нагородження переможці забігу на 200 метрів?
60. Через що чеську гімнастку Віру Чеславську перестали допускати до міжнародних змагань?
61. Яка футбольна збірна на Іграх в Мехіко стала рекордсменом за кількістю олімпійських чемпіонських титулів?
62. Через яку причину ліберальна громадськість була незадоволена тим, що Олімпіада 1972 року повинна була відбутися у Мюнхені?
63. Яка терористична акція сталася під час мюнхенської Олімпіади?
64. Хто з легкоатлетів зумів на Іграх 1972 року перервати гегемонію американців у спринтерських забігах?
65. Через які перешкоди довелося пройти угорському п'ятиборцю Андрашу Бальцо, щоб стати олімпійським чемпіоном в індивідуальній першості?

66. Хто з борців на Іграх в Мюнхені вперши став триразовим олімпійським чемпіоном?
67. Яка з радянських гімнасток зуміла виграти абсолютну першість у Мюнхені?
68. Якого феноменального успіху добився на Олімпіаді у Мюнхені американський плавець Марк Спітц?
69. Яка сенсація сталася під час баскетбольного турніру в Мюнхені?
70. Чому під час вибору міста проведення Ігор 1976 року, перевагу було віддано саме канадському Монреалю?
71. Через яку причину ряд представників Африки та Азії бойкотували Олімпіаду 1976 року?
72. Чому Канада стала першою країною, яка не допустила до участі в Іграх іншого члена МОК?
73. Чому Олімпіаду в Монреалі офіційно відкривала королева Великої Британії Єлизавета II?
74. Хто з радянський важкоатлетів у 1976 році, слідом за Леонідом Жаботинським, став вдруге поспіль олімпійським чемпіоном у найбільш важкій ваговій категорії?
75. Через яку причину дворазовий олімпійський чемпіон у боротьбі Іван Яригін, не прийняв участь у наступній Олімпіаді в Москві?
76. Який спортсмен на Іграх в Монреалі став єдиним триразовим олімпійським чемпіоном у потрібному стрибку?
77. Як підтримав традицію фінських стаєрів Лассе Віранен?
78. Якого успіху вперши в історії олімпійської гімнастики в 196 році добилася румунка Надя Команечі?
79. З яким медальним доробком виступила на Олімпіаді у Монреалі збірна господарів – Канада?
80. Яка збірна, крім СРСР, посунула американці аж на третє командне місце за підсумками Ігор 1976 року?
81. Які змагання стали генеральною репетицією Ігор у Москві?
82. З якої офіційної причини ряд Західних країн бойкотували Олімпіаду 1980 року?
83. Яка сумна подія у сфері культури сталася під час Ігор у Москві?
84. Змагання з якого виду спорту, під Олімпіади 1980 року, було частково проведено в Києві?

85. Якими доробками на Іграх у Москві відзначилися плавці СРСР?
86. Як добиралася на Олімпіаду в Москві австрійська Елізабет Тойрер?
87. Чим під час групової шосейної гонки відзначився представник СРСР Сергій Сухорученков?
88. Який доробок здобули українські борці на Іграх 1980 року?
89. Хто став першим, та єдиним, триразовим олімпійським чемпіоном у змаганнях боксерів в найбільш важкій вазі?
90. Яка церемонія не відбулася під час закриття Ігор у Москві?
91. З якої причини спортсмени СРСР не приймали участь в Олімпійських іграх в Лос-Анджелесі?
92. Чому рівень спортивних змагань на Іграх у Лос-Анджелесі була значно нижчою, ніж на інших Олімпіадах?
93. Хто став героєм Олімпіади 1984 року?
94. Які два легкоатлети з Великої Британії на Іграх у Лос-Анджелесі повторили своє московське досягнення?
95. В чому проявив мужність чемпіон Олімпіади 1984 року в класичній боротьбі, американець Джефф Блатник?
96. Через яку причину деякі країни бойкотували Ігри у Сеулі?
97. За які заслуги право запалювати олімпійській вогонь під час Ігор в Сеулі було надано Сон Гі Джону?
98. Які тенісисти стали олімпійськими чемпіонами Сеула?
99. Як завершилися змагання гімнастів на Олімпіаді 1988 року?
100. Хто з представниць НДР виграв Сеулі шість золотих нагород?
101. Якою сенсацією завершилися змагання на Іграх у Сеулі в плаванні на дистанції 100 метрів батерфляєм?
102. Який плавець став героєм Олімпіади у Сеулі?
103. Якого успіху на Іграх 1988 року добився Володимир Сальников?
104. Хто першим з радянських спортсменів вперше переміг на Олімпіаді у стрибках з жердиною?
105. Яка скандальна спортсменка стала героїнею Ігор в Сеулі?
106. Чим завершилась найбільша подія Ігор у Сеулі?
107. Яким скандалом завершилися змагання боксерів 1988 року?
108. Хто став переможцем баскетбольного турніру Сеула?
109. Як завершився футбольний турнір у Сеулі?
110. В чому значимість сеульської Олімпіади?

ТЕМА 7

ЧЕТВЕРТИЙ ПЕРІОД ІГОР ОЛІМПІАД

1. Загальна характеристика четвертого періоду Ігор Олімпіад (1992–2012 р.р.)

Четвертий етап – XXV–XIX Олімпійські ігри – 1992–2008 роки, з розпадом СРСР у 1991 році закінчилась ера холодної війни, рухнула берлінська стіна, змінились політичні режими у Східній Європі, об'єдналась Німеччина. Саме з Ігор 1992 року в Барселоні завершився період майже сорокалітнього протистояння соціалістичних та капіталістичних систем. Олімпіади стали більш масовими та спокійними в політичному сенсі. Осудила світова спортивна громадськість також і бойкоти Ігор.

На мапі світу з розпадом СРСР, Югославії, Чехословаччини, з'явилась велика кількість нових країн, завдяки чому різко зросла кількість команд, що ведуть боротьбу за олімпійські нагороди. Та політичне протистояння і напруга повністю не зникли. Країни, що розвиваються висувують з своїх лав нових лідерів. Так останнім часом провідну роль на олімпійській арені грає Китай, який претендує на роль нового світового спортивного лідера.

У ці роки олімпійський спорт все далі віддаляється від ідеалів класичного олімпізму. Різко виросла, перш за все за рахунок телебачення та реклами, комерціалізація спорту, що сприяло росту доходів від Ігор, як організаторів, так і спортсменів. Це в свою чергу підвищило інтерес до Олімпіад видатних спортсменів-професіоналів, які з легкої руки президента МОК Хуана Антоніо Самаранча все частіше почали залучатися до змагань на Олімпійських іграх. Особливо слід відзначити появу на олімпійських майданчиках баскетболістів НБА, хокеїстів НХЛ, фігуристів, тенісистів, велогонщиків та інших, які в свою чергу зробили ці види спорту набагато більш привабливими, як для глядачів, так і для тих, що розповсюджують рекламу.

Проте далеко не всі Олімпіади, перш за все через велику коштовність спортивних та інших об'єктів не те, щоб приносили прибуток, а хоча б самоокупались. Так на думку багатьох експертів не в останню чергу саме через великий об'єм витрат під час Ігор 2004 року, Грецію спіткала економічна криза.

Незважаючи на те, що у цей період наче б то була вирішена проблема апартеїду, а спортсмени ПАР через тридцять років були повернуті в олімпійську сім'ю, гостро стало інше велике питання – приймання допінгу. Цілий ряд визначних спортсменів були спіймані на його вживанні.

Та при всіх складностях і протиріччях сучасного етапу розвитку олімпійського спорту, є багато підстав стверджувати, що міжнародний олімпійський рух знайшов своє місце у системі світових цінностей, і це дозволяє з оптимізмом дивитися у майбутнє.

2. Хронологія Ігор XXV-XXX Олімпіад

2.1 Ігри XXV Олімпіади Барселона (Іспанія) 1992 рік (25 липня – 9 серпня)

Виступало 9356 спортсмена з 169 країн, розіграли 257 комплектів нагород у 32 видах спорту.

Барселона, рідне місто тодішнього президента МОК Хуана Антоніо Самаранча, чотири рази (1924, 1936, 1940, 1972) безуспішно претендувала на проведення Олімпійських ігор. Найбільшу образу каталонці накопичили на фашистський режим Берліну, який, як вони вважали, підступними маневрами вихопив у них право проведення Олімпіади 1936 року. На противагу цим Іграм та на поклик Комінтерну до Барселони, на так звану народну олімпіаду, прибуло близько двох тисяч спортсменів. Проте атлети не встигли взяти старт, бо в Іспанії спалахнув анти республіканський путч. Таким чином тільки з п'ятої спроби каталонці отримали це почесне право.

Крім того ці Ігри багато в чому посприяли відновленню національної свідомості каталонців, які після багаторічного правління Франко, трохи не втратили свою самобутню культура та мову. Адже за довгі роки, коли Іспанія існувала під керівництвом диктатора, суттєво утискалися національні традиції та ідентичність багатьох народів, що мешкають в цій країні. Відновлення та розвиток всього цього і стало одною з головних турбот уряду Каталонії.

Після успішного проведення Ігор у Сеулі різко зріс у світі авторитет міжнародного олімпійського руху, що дозволило вийти з затяжної кризи, яка почалася ще з бойкоту африканськими країнами Олімпіади 1976 року.

Саме після Сеулу спроби використати спорт як засіб політичного шантажу стали настільки непопулярні, що вже не могли бути використаними без втрати авторитету для його ініціаторів. Так ця Олімпіада стала трохи не першою в історії, де не було ніяких бойкотів, а на самих Іграх прийняли участь всі члени МОК, за винятком хіба що Афганістану.

Повернулися в олімпійську сім'ю, після дванадцятирічної перерви спортсмени Куби. Після ліквідації апартеїду дозволили приймати участь у змаганнях, вперши з 1964 року, і атлетам ПАР. Об'єднання Німеччини, дозволило цій країні вперши з 1960 року виступити єдиною командою.

Розпад СРСР, навпаки, дав незалежність багатьом новим країнам. Проте в Барселоні, оскільки не були пройдені всі формальності пов'язані зі створенням НОК та поданням заявок для участі в Іграх, всі вони за спеціальним рішенням МОК виступали об'єднаною командою – СНД. На честь переможців – у командних видах спорту піднімався олімпійський прапор та лунав олімпійський гімн, а у індивідуальних видах, тієї країни яку представляв спортсмен. І тільки прибалтійські країни – Литва, Латвія та Естонія відновили своє членство у МОК, яке вони мали ще до Другої світової війни, та виступили самостійними командами. Окремими збірними виступали і деякі країни бувшої Югославії – Хорватія, Словенія, Боснія.

Місто належним чином підготувалося до прийому спортсменів. Всі найголовніші сучасні спортивні споруди містилися біля одного з трьох головних пагорбів міста – Монтжуїк, де на головному стадіоні пройшла красочка церемонія відкриття, основним лейтмотивом якої стали подвиги легендарного Геракла, який вважається засновником Барселони. Цікавим було і запалювання олімпійського вогню, який палаючою стрілою з центру стадіону запалив Антоніо Ребольо, іспанський параолімпійський стрілок з луку. На жаль не вдалося здійснити всі плани організаторів. Так головна музична тема – пісня «Барселона», яка була записана за п'ять років до Ігор відомими співаками Монсеррат Кабальє та Фредді Меркурі, і яку вони планували виконати разом, через смерть останнього лунала тільки у запису. У програмі Ігор дебютували бадмінтон, бейсбол та жіноче дзюдо.

Першим українським спортсменом на честь якого на Олімпійських іграх підняли національний прапор та виконали національний гімн став борець легкої вагової категорії класичного стилю **Олег Кучеренко**, що впевнено перегравав всіх своїх суперників. Відзначився у цьому виді

боротьби у найбільш важкій вазі і росіянин **Олександр Карелін**, який достроково переміг усіх суперників, та став дворазовим чемпіоном Ігор. Такого ж успіху у важкій атлетиці досяг переможець попередньої Олімпіади білорус **Олександр Курловіч**, що вдруге став чемпіоном у найбільш важкій ваговій категорії. Змагання боксерів пройшли за великої переваги кубинських атлетів, які виграли сім з дванадцяти золотих нагород. В складі цієї команди свою першу перемогу здобув **Фелікс Савон**, а приз найбільш технічного боксера турніру здобув важковаговик **Роберто Баладо**. На жаль цей талановитий боксер через два роки загинув у автокатастрофі в Гавані.

Героєм Ігор став гімнаст з Білорусії **Віталій Щербо**, котрий завоював шість нагород вищої проби. Спочатку він виграв командну та абсолютну першість, а потім встановив унікальне досягнення здобувши за один день чотири золота на окремих снарядах – кінь, кільця, бруса та опорний стрибок. Виступав Віталій і через чотири роки, де виборов чотири бронзові нагороди, всього – 10 (6,0,4). Багато хто вважав саме цього спортсмена найбільш геніальним гімнастом ХХ століття. Та на жаль через недостатню увагу керівників країни, які не забезпечили його потрібними умовами для тренувань, а також деяку розхлябаність самого Віталія, особливо прихильність до куріння сигар та вживання дорогої горілки, не дозволили розкрити до кінця весь цей потенціал. Зараз Віталій Щербо мешкає з сім'єю у США, де відкрив свою гімнастичну школу.

У змаганнях жінок по два золота вибороли українки **Тетяна Гуцу** – абсолютну першість та командну, та **Тетяна Лисенко** – крім команди, ще змагання на колоді. Якусь конкуренцію їм намагалася скласти лише румунка **Лавінія Мілошовіч**, що виграла також два золота у окремих вправах – вільні вправи та опорний стрибок. Підтвердила силу радянської художньої гімнастики українка **Олександра Тимошенко**, яка після бронзи Сеула здобула золото.

Сенсаційно завершилися у легкій атлетиці змагання зі стрибків з жердиною. Неодноразовий рекордсмен світу українець Сергій Бубка через травму не зміг подолати навіть початкову висоту. А чемпіоном став росіянин **Максим Тарасов**. Змагання зі стрибків у висоту виграв рекордсмен світу кубинець **Хав'єр Сотомайор**, який пропускав попередні Ігри через безглуздий бойкот своєї країни. У змаганнях на королівській

дистанції 100 метрів, всі очікували легкої перемоги американців. Проте перемогу святкував володар срібної нагороди Сеула, англієць **Лінфорд Крісті**. Тріумфатор тих змагань **Карл Льюїс**, в третій раз був першим у стрибках в довжину, та виграв золото у командній естафеті 4x100 метрів. Слід відзначити і ще одного американця – **Кевіна Янга**, який виграв змагання на 400 метрів з бар'єрами з новим світовим рекордом, ставши першим, хто пробіг цю дистанцію скоріше ніж за 47 секунд. Після срібла 1988 року, своє перше золото у метанні спису виграв славнозвісний чех **Ян Железний**. У жінок в стрибках у довжину відзначилася німкеня **Хайхе Дрехслер**, якій тільки два сантиметри програла українка Інесса Кравець. Четверте своє золото, з яких три здобуто у естафеті 4x100 метрів, і тільки 1984 року перемога була ще й на дистанції 100 метрів, здобула американка **Евелін Ешфорд**, всього – 5 (4,1,0). Трохи гірше ніж на попередніх Іграх виступила українка **Ольга Бризгіна**, яка на дистанції 400 метрів на цей раз стала другою, поступившись на самому фініші французькій **Марі-Жоже Перек**. Зате у естафеті 4x400 метрів, вона завдяки своєму досвіду допомогла команді знову стати олімпійським чемпіоном, всього – 4 (3,1,0). У забігу на 10000 метрів перемогла ефіопка **Дерарту Тулу**, яка стала першою чорношкірою африканкою, чемпіонкою Ігор. Срібною призеркою тут стала біла південноафриканка Елана Мейер. Після фінішу спортсменки обнявшись пробігли коло пошани, демонструючи примирення між чорною Африкою та білими мешканцями ПАР. На третіх Іграх відзначилася у змаганні з семиборства, срібло Лос-Анджелеса та золото Сеула, американка **Джеккі Джойнер-Керсі**. Вона вдруге поспіль стала олімпійською чемпіонкою у цій дисципліні. У своєму другому виді, стрибках у довжину, цього разу спортсменка стала бронзовою призеркою. Виступила Джеккі і на своїх четвертих Іграх. Та на цей раз вона змогла завоювати тільки бронзу у стрибках в довжину, всього – 6 (3,1,2).

Чудово виступили на цих Іграх російські плавці. Так **Євген Садовий** виграв три золоті нагороди на дистанціях 200, 400 та естафеті 4x200 метрів вільним стилем. Підтримав свого співвітчизника і **Олександр Попов**, який виграв два золота на королівських дистанціях 50 та 100 метрів вільним стилем, та здобув дві срібні нагороди у естафетах. Такий сенсаційний успіх російських спортсменів не дозволив суттєво поповнити свою колекцію одній з легенд плавання американцю **Матті Біонді**, який на своїх третіх Іграх

виборов лише два золоті у естафетах 4x100 метрів вільним та комбінованим стилем, всього – 11 (8,2,1). Завершив своє виступи на третіх Іграх, поповнивши колекцію золотих нагород у естафетах, і ще один американець **Том Джегер**, всього – 7 (5,1,1). У жінок відзначилась угорка **Крістіна Егерсегі**, яка завоювала три золоті нагороди на дистанціях 100 та 200 метрів на спині та 400 метрів комплексним плаванням. Золото 800 метрів вільним стилем та срібло на вдвічі більш короткій дистанції здобула героїня попередніх Ігор американка **Жанетт Еванс**. всього – 5 (4,1,0).

У веслуванні на байдарках черговим золотом з 1980 року відзначилася німкеня **Біргіт Фішер**. Болгарин **Микола Бухалов** виграв два золоті на каное одинці на дистанціях 500 та 1000 метрів. Чергові свої золоті нагороди у академічному веслуванні отримали румунка **Елізабет Ліпе** та англієць **Стівен Редгрейв**.

Чемпіонами футбольного турніру, що став фактично першим молодіжним чемпіонатом світу, як прийнято називати турніри де грають гравці віком до 23 років, виграла команда господарів – збірна Іспанії, яка у фіналі переграла поляків. За майже рівної гри перемогу іспанцям приніс влучний удар на 90-тій хвилині кращого бомбардира іспанців – Кіко Нарваеса.

Та справжньою подією Ігор стає приїзд на змагання збірної Сполучених Штатів Америки, майже цілком зібраної з видатних майстрів кращої ліги світу – НБА. Отримавши назву від журналістів – «дрім тім», або команда мрії, ця збірна складена з таких гравців як – Майкл Джордан, Меджик Джонсон, Ларрі Бьорд, Чарльз Барклі, Джон Стоктон, Скотті Піппен, Клайд Дрекслер, Девід Рлбінсон, Карл Меллоун, Патрік Юінг, Кріс Муллін, переконливо виграла чемпіонське звання, перегравши всіх своїх суперників. Зате збірна об'єднаної команди взяла реванш у американців у змаганнях з жіночого баскетболу, здобувши перше місце. У гандболі відстояли свої чемпіонські звання сеульської Олімпіади збірна Південної Кореї у жінок та збірна СНД у чоловіків. Зате повністю змінилися тріумфатори волейбольного та ватерпольного турніру. У волейболі кращими стали збірна Бразилії у чоловіків, та збірна Куби у жінок, які у фінальному матчі здолали переможців попередніх Ігор команду СНД. А у змаганнях з водного поло досить несподівано тріумфували італійці. Змагання з хокею на траві виграли збірна Німеччини у чоловіків, та збірна Іспанії у жінок.

У командному заліку першою фінішувала збірна СНД– 112 (45,38,29) нагород, другими були олімпійці США – 108 (37,34,37), третіми Німеччини – 82 (33,21,28) нагороди.

2.2. Ігри XXVI Олімпіади Атланта (США) 1996 рік (19 липня – 4 серпня)

Виступало 10320 спортсмена з 197 країн, розіграли 271 комплектів нагород у 26 видах спорту.

Оскільки Ігри проводилися у рік століття першої Олімпіади сучасності, майже ніхто не сумнівався, що і цього разу як і сто років тому, право проведення спортивного фестивалю нададуть грецькій столиці. Проте тогочасне керівництво МОК, і перш за все його президент, віддали пріоритет Атланті, незважаючи на те, що це американське місто вважалося аутсайдером перегонів. Адже воно знаходиться у штаті Джорджія, яке підтримувало конфедератів Півдня під час Громадянської війни, що погано впливало на його імідж. Саме про ті події ще наприкінці 1930-их років уславлена американська письменниця Маргарет Мітчел написала свій роман «Завіяні вітром», який зробив місто Атланта відомим на весь світ. А головною причиною такого вибору були більш високі прибутки, що запропонували американські організатори.

І цілому Ігри пройшли на високому рівні. Якщо в Барселоні говорили, що вона не гумова і вводили квоти на учасників та види змагань, то про Атланту говорили, що вона здатна прийняти і не таку кількість людей одночасно. Гігантоманія цих Ігор стала її характерною ознакою. Вражали розміри житлового, промислового та спортивного будівництва регіону, суми вкладених коштів. Хоча було і немало нарікань. Особливою критикою були відмічені проблеми з організацією руху на дорогах та некомпетентність волонтерів. Та найбільш суттєвим став випадок 27 липня, коли хвора людина протестуючи проти абортів заклала бомбу в нічному клубі. В результаті вибуху одна людина загинула, ще одна померла від серцевого нападу, а більш як сто чоловік отримали незначні ушкодження.

Тим не менш саме ця Олімпіада стала першою, на якій збірна команда України вперше виступила на літніх Іграх повністю самостійною командою. На сесії МОК було прийнято рішення про визнання НОК одинадцяти колишніх республік СРСР, серед яких звісно була і наша збірна.

Яскраво пройшла і церемонія відкриття, де головними темами були історія Атланти, американського Півдня, а також століття олімпійського руху. Право запалювання олімпійського вогню надали найбільш визначному боксеру ХХ століття Мохамеду Алі. Щиро вітали і 97-літнього Леона Штукера, чемпіона ще Олімпіади 1924 року. Цікаво, що на цих Іграх талісманом вперше було обрано не якась жива істота, а вигадана лялька «Іззі», яка на жаль не стала дуже популярною у любителів сувенірів. Вперше були проведені змагання з софтболю (різновидність бейсболу), пляжному волейболу та жіночому футболу.

Перше золото для незалежної України на літніх Олімпіадах виборов борець класичного стилю **В'ячеслав Олійник**. У цьому ж таки стилі боротьби видатного успіху досяг і відомий росіянин **Олександр Карелін**, який виграв ці змагання втретє поспіль. Такого ж успіху досяг у важкій атлетиці турок **Наїм Сулейманов**, який став єдиним важкоатлетом – триразовим олімпійським чемпіоном. Підтримав славу радянської важкої атлетики росіянин **Андрій Черемикін**, ставши чемпіоном Ігор у найбільш важкій ваговій категорії. Непогано виступили на цих Іграх і боксери колишнього СРСР. Так чемпіонами стали росіянин **Олег Саїтов**, казах **Василь Жиров**, та у найбільш важкій вазі українець **Володимир Кличко**, котрий був заявлений для участі у змаганнях в останній момент, замінивши свого брата Віталія. Слід відзначити і кубинця **Фелікса Савона**, який став чемпіоном Ігор вдруге поспіль.

Героями гімнастичного помосту також стали вихідці з колишнього СРСР. Так у чоловіків відзначився росіянин **Олексій Немов**, який крім срібла у абсолютній першості, виграв дві золоті, одна з яких за перемогу у складі команди, а друга в опорному стрибку, та три бронзові нагороди на окремих снарядах. А у жінок абсолютною чемпіонкою змагань стала українка **Лілія Подкопаєва**, яка крім тої перемоги відзначилась ще золотою, за вільні вправи, та срібною нагородою у індивідуальній програмі. Слід відзначити і першу в історії перемогу у командній першості жіночої збірної США, та мужній вчинок одного з лідерів тої команди Келлі Страг, яка у фінальних змаганнях виступала з важкою травмою. Цей подвиг ще довго обговорювався у пресі. У змаганнях з художньої гімнастики вкотре підтвердила славу вітчизняної школи українка **Катерина Серебрянська**, яка виграла індивідуальну першість.

Феноменального успіху у змаганнях легкоатлетів досяг американець **Майкл Джонсон**, який вперше в історії виграв дві дистанції 200 та 400 метрів. Причому першу він закінчив зі світовим рекордом, а другу з олімпійським. А свою першу золоту олімпійську нагороду він виборов ще у 1992 році у складі естафети 4x400 метрів. Газети всього світу тоді писали, що чорношкірий американський легкоатлет став першою людиною, яка розвинула швидкість майже у 40 км на годину, адже другу частину своїх рекордних 200 метрів він пробіг за 9,2 секунди. А особливістю цього спортсмена, через його непропорційне складення – тулуб відхилений назад, бігові шаги відносно малі, був його неповторний, схожий на біг качки, стиль бігу. Та не одному Джонсонові судилося стати героєм Ігор. Такого ж самого успіху у жінок добилася і представниця Франції **Марі-Жозе Перек**. Перемігши на дистанції 400 метрів і у Барселоні, французенка стала першою хто виграв цю дистанцію два рази поспіль. Не відставала від них і росіянка **Світлана Мастеркова**, яка виборола два золоті на дистанціях 800 та 1500 метрів. Вдруге поспіль стометрівку у жінок виграла американка **Гейл Діверс**, яка крім того стала ще першою у естафеті 4x100 метрів. Слід відзначити і відому Мерлін Отті з Ямайки. Вигравши свою першу олімпійську нагороду ще 1980 року у Москві, вона взагалі виборола дев'ять медалей у спринтерських видах бігу, при цьому жодного разу не ставши золотою медалісткою. Не поталанило їй і цього разу та під час наступних Ігор у Сіднеї. Єдине золото для України на цих Іграх у потрібному стрибку виборола **Інеса Кравець**. Відзначилась на Іграх і представниця Швеції, для цієї країни золото на дистанції 100 метрів з бар'єрами виборола колишня громадянка СРСР **Людмила Нарожилєнко-Енквіст**. Спринтер з Канади **Донован Бейлі** частково реабілітував свою країну після скандалу 1988 року з Беном Джонсоном. Він не тільки переміг на дистанції 100 метрів з новим світовим рекордом – 9,84 секунди, а й допоміг команді виграти естафету 4x100 метрів випередивши американців. Цікаво що у фіналі стометрівки стартували не вісім а дев'ять чоловік, адже двоє останніх у попередніх забігах показали однаковий час. Завершив свої на цих Іграх свої виступи легендарний американець **Карл Льюїс**, який у 35 років знову був першим у змаганнях зі стрибків у довжину. Він став першим в історії хто виграв цю дисципліну чотири рази поспіль, всього – 10 (9,1,0). Перші свої золоті нагороди на Олімпіадах здобули у ходьбі на

50 км здобув поляк **Роберт Корженевський**, та з бігу на 10000 метрів Ефіоп **Хайле Гебреселассі**. Чех **Ян Железний** у метанні списа відзначився на других Іграх поспіль.

Знову чудово виступили російські плавці. Так **Олександр Попов**, який вже три роки жив та тренувався в Австралії, вдруге поспіль робить дубль на спринтерських дистанціях 50 та 100 метрів вільним стилем, виборовши ще й два срібла у естафетах. Та невдовзі після Ігор він у сутичці зі злочинцями дістав ножового поранення. І хоч і вижив та повернувся на свій рівень, стати на третій Олімпіаді чемпіоном він не зміг, виборовши у Сідней срібло на своїй коронній дистанції 100 метрів, всього – 9 (4,5,0). Багато хто вважає, що стати чемпіоном йому завадило небажання вжити новинку – гідрокостюм, в якому виступали майже всі плавці. Виступив Попов і на Олімпіаді в Афінах. Та непевно його час тоді вже пройшов, адже у Греції на своїх улюблених дистанціях, 50 та 100 метрів, він не зміг вийти навіть до фіналу.

Підтримав свого товариша **Денис Панкратов**, який здобув перемоги на дистанціях 100 та 200 метрів батерфляєм та срібло у естафеті. Стиль його плавання відзначався великою кількістю часу, яку він проводив після старту під водою, що принесло йому прозвище «Руська субмарина». Так під час виграшу 100 метрівки він проплив під водою близько 40 метрів. Все це спонукало Міжнародну федерацію плавання на обмеження відстані, яке плавці можуть пропливти під час нирку.

Також два золота на дистанціях 200 та 400 метрів вільним стилем виграв представник Нової Зеландії **Деньон Лоадер**. Це призвело до того, що американські чоловіки змушені були вигравати лише запливи у естафетах. Так **Гері Холл** став дворазовим олімпійським чемпіоном – 4x100 вільним стилем та комплексом, а **Джон Девіс** – триразовим, ті ж дистанції що і Холл, та 4x200 метрів вільним стилем. Вдруге поспіль стаєрську дистанцію 1500 метрів виграв австралієць **Кірен Перкінс**. У жінок найбільшу кількість нагород, чотири, зібрала американка **Емі ван Дайкен** – 50 метрів вільним стилем, 100 метрів батерфляєм, та дві естафети 4x100 метрів вільним стилем та комбінованим. Три золота – 400 метрів вільним стилем, 200 та 400 метрів комплексом, та бронзу виграла для своєї країни представниця Ірландії **Мішель Сміт**, які стали єдиними для цієї держави. Через два роки вона була спіймана на вживанні заборонених препаратів. Та оскільки не вдалося довести, що і під час Олімпіади Сміт

вживала допінг, медалі їй залишили. До двох золотих та срібної нагород Барселони, додала ще три золота американка **Дженіфер Томпсон**. Як і чотири роки тому всі нагороди вона здобула у естафеті. П'яте своє золото на дистанції 200 метрів на спині, де вона перемогла на третій Олімпіаді поспіль, та бронзу виборола угорка **Крістіна Егерсегі**, всього – 7 (5,1,1).

На цю Олімпіаду вперши були допущені професійні велосипедисти. Завдяки цьому індивідуальну гонку виграв один з найбільш видатних представників цього виду спорту, п'ятиразовий чемпіон найбільш престижної гонки світу «Тур де Франс» – іспанець **Мігель Індурайн**. Інший відомий професіонал американець **Андре Агассі** став переможцем тенісного турніру. Слід відзначити і китаянку **Ден Япін**, яка у змаганнях з настільного тенісу вдруге поспіль зробила дубль у індивідуальних та парних змаганнях, всього – 4 (4,0,0). Визначне досягнення здобув американський волейболіст **Карч Кірай**, який після перемог у складі волейбольної команди на Іграх 1984 та 1988 років, став і чемпіоном Олімпіади з пляжного волейболу, що є своєрідним рекордом. Два золота в індивідуальній та командній шаблі здобув росіянин **Станіслав Поздняков**.

Цікавим виявився футбольний турнір, на якому вперши в історії цього виду спорту перемогла африканська збірна – Нігерії, яка у вирішальних матчах здолала дві найбільш титуловані команди з Південної Америки – спочатку Бразилію, а потім у фіналі Аргентину. У жіночих змаганнях перемогу святкувала збірна господарів – США.

Тріумфували американці, як у чоловіків, де була створена «команда мрії-2», так і у жінок, в баскетбольному турнірі. У фіналі чоловічого волейбольного турніру перемогла збірна Нідерландів, яка здолала майже непереможних тоді італійців. У жінок першими були представниці Куби. Визначив цей турнір нових чемпіонів і у змаганнях гандболістів – Хорватія у чоловіків, та Данія у жінок, а також у водному поло – де тріумфували іспанці. Чоловіча збірна Нідерландів стала першою і у змаганнях з хокею на траві, а у жінок першою стали представниці Австралії.

У командному заліку першою фінішувала збірна США– 101 (44,32,25) нагород, другими були олімпійці Росії – 63 (26,21,16), третіми Німеччини – 65 (20,18,27) нагороди. Збірна України посіла дев'яте місце – 23 (9,2,12).

2.3 Ігри XXVII Олімпіади Сідней (Австралія) 2000 рік (15 вересня – 1 жовтня)

Виступало 10651 спортсмена з 199 країн, розіграли 300 комплектів нагород у 28 видах спорту.

За всю історію Олімпійські ігри вдруге проводилися у Південній півкулі, на зеленому континенті. Цього разу, остання Олімпіада тисячоліття, пройшла в найбільш старому та найбільш великому місті цієї країни. Збираючись на змагання, усі спеціалісти, тренери, керівники делегацій, звертались у архіви, знаходили матеріали майже піввікової давнини, цікавилися умовами проведення змагань та кліматом. Особливу увагу було прикуто до акліматизації з якою на Іграх у Мельбурні через нестачу часу виникало багато проблем. Не слід було нехтувати і фармакологічними препаратами, адже в цю пору року в Австралії через шквальні вітри особливо небезпечні різноманітні хвороби, а особливо застуди. Зважаючи на все це переважна кількість спортсменів прибула на Ігри на два-три тижні раніше від початку змагань.

Яскраво і вражаюче на новому 110 тисячному стадіоні «Австралія» пройшла церемонія відкриття, яка за масштабністю нічим не поступалася, а в деяких компонентах навіть перевершувала американську. Головними мотивами вистави стали етапи історії Австралії, яке включало в себе елементи водної феєрії, що символізує тісний зв'язок австралійського народу з морем, а також історію заселення континенту представниками майже 160 національностей.

Традиційний парад відбувся з 198 делегацій при 199 країнах учасників Олімпіади. Справа в тому, що вперши Північна та Південна Кореї пройшли на параді єдиною делегацією під прапором з зображенням контурів Корейського півострову. А єдиним членом МОК який відмовився від участі в Іграх став Афганістан. Спортсменам цієї країни заборонив приймати участь у змаганнях правлячий рух Талібан.

Сталася під час Олімпіади і сумна подія, померла дружина президента МОК Хуана Антоніо Самаранча, який через це відлучався з Ігор на чотири дні. В знак трауру через цю подію був приспущений олімпійський прапор.

Вкотре розширилась програма Олімпійських ігор, де вперши були проведені змагання з триатлону, тхеквондо, жіночих важкої атлетики та

водного поло, а також стрибків на батуті і стрибків з жердиною, де першою олімпійською чемпіонкою стала американка **Стейсі Драгіла**. Цікаво, що олімпійський вогонь запалювала австралійська легкоатлетка **Кеті Фрімен**, котра невдовзі виграла забіг на 400 метрів, та стала першим спортсменом в історії, який виграв змагання на тій же Олімпіаді, на котрій він запалював вогонь. Справжньою героїнею Ігор стала американка **Меріон Джонс**, яка завоювала три золоті нагороди в бігу на 100 та 200 метрів і естафеті 4x400 метрів, а також дві бронзи у стрибках в довжину та естафеті 4x100 метрів. Це стало вперше в історії коли на одній Олімпіаді жінка-легкоатлетка виборола п'ять нагород. Проте вже у 2007 році розразився пов'язаний з нею допінговий скандал. Після того, як було доведено, що Джонс свідомо вживала заборонені препарати, її позбавили всіх олімпійських нагород, а сама вона через брехливі свідчення з цього приводу, деякий час навіть провела у в'язниці. Цікаво, що друга призерка цих Ігор на стометровій дистанції гречанка Катерина Тану, яка теж у 2004 році була звинувачена у прийнятті допінгу та дискваліфікована, пізніше відмовилась обміняти своє срібло 2000 року на золото. Вдруге після 1992 року виграла забіг на 10000 метрів **Дерарту Тулу** з Ефіопії. Також після Ігор у Барселоні відзначилась і уславлена німкеня **Хайке Дрекслер**, яка стала єдиною спортсменкою кому вдалося виграти два олімпійських золотих медалей у стрибках в довжину, до яких до того ж ще й додалося срібло сеульської Олімпіади. Дистанцію 400 метрів з бар'єрами виграла багаторазова чемпіонка світу та Європи **Ірина Привалова** з Росії. У чоловіків дві золоті нагороди здобув американець **Морис Грін** – 100 метрів, який повернув Сполученим Штатам перемогу в цій дисципліні через дванадцять років, та естафета 4x100 метрів. Мав би бути дворазовим чемпіоном і **Майкл Джонсон**, адже він переміг на дистанції 400 метрів та у естафеті 4x400 метрів. Втім через вживання допінгу одним з членів естафетної команди, американці були дискваліфіковані, всього – 4 (4,0,0). Та особливо вболівальники чекали на їхню суперечку на дистанції 200 метрів. Проте у кваліфікаційному забігу обидва як по команді впали та не потрапили до фіналу, а чемпіоном став грек **Константінос Кентеріс**. Слід відзначити і двох представників Східної Європи. Так поляк **Роберт Корженевський** до золота Атланти додав два золотих медалей Сіднею у ходьбі на 20 та 50 кілометрів. Його подвійний успіх став справжньою сенсацією, адже скороходи рідко коли спеціалізуються відразу на двох цих виснажливих дистанціях. І ще нікому в історії не вдалося їх виграти на

одній Олімпіаді. За ці перемоги поляк отримав прізвисько «Роберт Витривалий». Не меншого успіху досяг і чех **Ян Железний**, який на третіх Іграх поспіль став чемпіоном у метанні спису. Вигравши ще й срібло у 1988 році він і досі вважається кращим у метанні спису в історії легкої атлетики. Друге золото поспіль на дистанції 10000 метрів здобув **Хайме Гебреселассі** з Ефіопії. Цікаво проходили змагання у стрибках у висоту, де лише три сантиметри переваги дозволили росіянину **Сергію Ключіну** обійти кубинського рекордсмена світу Хав'єра Сотомайора. Слід виділити і рекордсмена світу у потрійному стрибку британця **Джонатана Едвардса**, який зміг після срібла 1996 року цього разу стати чемпіоном Ігор. Цей легкоатлет своїм перемогам зобов'язаний не видатним фізичним даним, а чудовій техніці виконання стрибків.

У змаганнях з плавання цього разу відзначились представники «країни тюльпанів». Так голландка **Інге де Брюїн** виборола три золоті – 50 та 100 метрів вільним стилем і 100 метрів батерфляєм та срібну нагороду у естафеті. Майже не відстала від неї і українка **Яна Клочкова**, що стала дворазовою олімпійською чемпіонкою – 200 та 400 метрів комплексним плавання та срібною призеркою на 800 метрів вільним стилем. Вкотре відзначилась, цього разу трьома золотими нагородами, у змаганнях в естафеті американка **Дженіфер Томпсон**. Унікальним є досягнення цієї видатної плавчихи, яка з 1992 року виборола всі свої золоті нагороди виключно в естафетному плаванні. Виступала вона ще і у 2004 році, де здобула два срібла, всього – 12 (8,3,1). Суттєво на цих Іграх допомогла їй співвітчизниця **Емі ван Дайкен**, яка до своїх чотирьох золотих нагород додала дві в естафеті 4x100 метрів вільним та комбінованим стилем, всього – 6 (6,0,0).

У чоловіків одним з героїв став голландець **Пітер ван Хугенбанд**, що виборов дві золоті – 100 та 200 метрів вільним стилем, та дві бронзові нагороди. Проте хоч він і випередив в спринтерських запливах улюбленця місцевої публіки австралійця **Іана Торпа**, той перевершив його показник, ставши триразовим чемпіоном Ігор – 400 метрів та дві естафети 4x100 та 4x200 метрів вільним стилем, та вигравши ще два срібла – 200 метрів, 4x100 метрів комплексом. На цих Іграх МОК вперше дозволив використовувати гідравлічні костюми, в який виступала переважна більшість плавців. Через зменшення сили тертя, такий костюм давав деяку перевагу. А для Торпа, який одним з перших почав використовувати такі костюми, фірма «Адідас» виготовила його з спеціального матеріалу під

назвою «швидка шкіра», що був створений у США для американських морських десантників. До речі саме Торп став самим молодим в історії чемпіоном світу з плавання, вперши вигравши подібний турнір, коли йому виповнилося тільки п'ятнадцять років. Пощастило Торпу і у 2001 році. Причому вже не у спортивному, а у життєвому сенсі. Осінню того року він відпочивав у США, і 11 вересня збирався відвідати Всесвітній торговий центр, щоб полюбуватися Нью-Йорком зверху. Та своєчасно згадав, що забув у готелі фотоапарат. Довелося повернутися за ним, а відома атака терористів розпочалася вже через 20 хвилин. За всім цим жахом Торп, який чудом уникнув загибелі, дивився по телевізору.

Три золота здобув і американець **Ленні Крайзельбург** на дистанціях 100 та 200 метрів на спині і у комплексній естафеті 4x100 метрів. Переміг він у естафеті і 2004 року, всього – 4 (4,0,0). Італієць **Доменіко Фіораванті** став першим на 100 та 200 метрів брасом. Відзначимо і Еріка Мусамбані з Екваторіальної Гвінеї, який проплив 100 метрів вільним стилем з найбільш довгим часом, проте виграв свій заплив так як всі останні учасники були дискваліфіковані за фальстарт. Плавати він навчився лише за дев'ять місяців до Ігор, і все ж таки вибув з подальших змагань, адже не вклався у кваліфікаційний час.

Майстри синхронного плавання з Росії **Ольга Бруснікіна** та **Марія Кісельова** стали дворазовими чемпіонами у змаганнях двійок та груп. На своїх третій Олімпійських іграх виборола четверте золото у стрибках у воду китаянка **Фу Мінся**, всього – 5 (4,1,0). У цьому виді спорту відзначився і росіянин **Дмитро Саутін**, який став володарем золотої, срібної та двох бронзових нагород. Виступаючи з 1992 по 2008 рік його здобуток, всього – 8 (2,2,4). П'яте золото на п'ятих своїх Іграх здобув у академічному веслуванні видатний британець **Стівен Редгрейв**, всього – 6 (5,0,1).

Героєм на гімнастичному помості слід визнати росіянина **Олексія Немова**, який крім перемоги у абсолютній першості виграв ще одне золото, на перекладені, срібло та три бронзові нагороди. Виступав Олексій і у Афінах. Та травми і необ'єктивне суддівство, не дозволило йому вибороти хоча б якусь медаль, всього – 12 (4,2,6). Особливо в Афінах запам'яталася реакція зала на його низьку оцінку після виступу на перекладені, після чого тільки прохання самого Олексія припинити скандування його прізвища, через 10 хвилин вгамувало глядачів. Скандалом завершилися змагання жінок. Переможницю в абсолютній

першості румунку Андреа Радукан на наступний день було дискваліфіковано через вживання допінгу, а її медаль отримала інша румунка **Сімона Амонар**, яка стала дворазовою чемпіонкою Ігор – абсолютна та командна першість. Виграла вона і у Атланті, всього – 7 (3,1,3). Слід відзначити і росіянку **Світлану Хоркіну**, яка вдруге поспіль виграла змагання на брусах, та здобула дві срібні нагороди. Вигравши срібло та бронзу у 2004 році в Афінах, всього – 7 (2,4,1). Фаворитка змагань з художньої гімнастики росіянка Аліна Кабаева через грубу помилку у вправі з обручем зайняла тільки третє місце, що дозволило стати олімпійською чемпіонкою іншій представниці Росії **Юлії Барсуковій**.

У велосипедному спорті відзначилася голландка **Леонтіні ван Морсел**, яка виграла три золоті нагороди, причому дві з них у шосейній гонці, розділці та груповій, а одну на треку – гонка переслідування. На треку вона здобула ще й срібло. Через чотири роки в Афінах голландка також виступила у двох видах змагань – золото у шосейній розділці та бронза на треку, всього – 6 (4,1,1). У чоловіків золото в розділці на шосе виграв росіянин **В'ячеслав Якімов**, а групові гонку виграв ще один переможець «Тур де Франс» німець **Ян Ульріх**.

На четвертих своїх Іграх виступив російський борець класичного стилю у найбільш важкій ваговій категорії Олександр Карелін. Проте всі сподівання на четверту поспіль перемогу не виправдались. Олександр в додатковому двобої поступився у фіналі, перший програш за тринадцять років, американцю **Рулону Гарднеру**, та став тільки срібним призером, всього – 4 (3,1,0). Вкрай невдало виступили важкоатлети колишнього СРСР, які не завоювали жодної золотої нагороди. Єдиним хто хоч трохи підтримав честь радянської важкої атлетики став колишній представник Грузії, а на той час спортсмен Греції **Каха Кахіяшвілі**, який втретє поспіль став олімпійським чемпіоном. А у найбільш престижній найважчій ваговій категорії, яку традиційно вигравали радянські спортсмени, переміг іранець **Хоссейн Резазаде**. Значно краще виступили боксери, де насамперед слід відзначити росіян **Олега Саїтова**, що став чемпіоном вдруге поспіль, а також виборов бронзу у 2004 році, та **Олександра Лебзяка**. До речі Саїтов повторив рекордне досягнення Бориса Лагутіна для радянський, російських, боксерів на Олімпійських іграх. Незважаючи, на те, що майже всі фахівці вже списали його з рахунків, видатний кубинець **Фелікс Савон** став втретє чемпіоном Олімпійських ігор. Причому, він є взагалі найбільш

титулований боксером в історії аматорського боксу, адже на відміну від угорця Паппа та свого співвітчизника Стівенсона, які теж ставали по три рази олімпійськими чемпіонами, Савон більше разів вигравав чемпіонати світу – п'ять. А у змаганнях важковаговиків цього разу не було рівних британцю **Одлі Харрісону**.

Вічний рекорд встановив у стрільбі на круглому стенді українець **Микола Мільчев**, вибивши 150 очок з 150 можливих. Четверте золото у командній шаблі виграв росіянин **Станіслав Поздняков**. Став він бронзовим і у Афінах, всього – 5 (4,0,1). Відзначився росіянин і у змаганнях тенісистів, де у одиночному розряді тріумфував **Євген Кафельніков**.

Футбольний турнір вдруге поспіль виграла африканська збірна, цього разу Камерун, який у фіналі по пенальті здолав команду Іспанії. У жінок свою першу перемогу вибороли представниці Норвегії, які переграли у додатковий час попередніх чемпіонів, команду США.

Знову не було рівних американцям у баскетбольному турнірі. І хоч цього разу їх збірна не була такою потужною як вісім та чотири роки тому, це не дуже допомогло їхнім суперникам. Підтримали своїх чоловіків і американські жінки. В гандбольних змаганнях другу перемогу поспіль здобула жіноча збірна Данії, а у чоловіків повернулася до переможних традицій команда Росії, у якої слід особливо відмітити її воротаря та капітана Андрія Лаврова. Виступивши ще на Іграх 2004 року, він став єдиним гандболістом, учасником п'яти Олімпіад, на яких здобув три золоті та одну бронзову нагороду. І у волейбольних змаганнях жінки, на цей раз збірна Куби, зберегли свої чемпіонські повноваження. У фіналі чоловічого турніру збірна Югославії переграла команду Росії. Зберегли свої чемпіонські звання у хокеї на траві збірна Нідерландів – у чоловіків, та збірна Австралії у жінок. І нарешті у змаганнях з водного поло тріумфували збірна Угорщини у чоловіків, та збірна Австралії у жінок.

У командному заліку першою фінішувала збірна США– 92 (36,24,32) нагород, другими були олімпійці Росії – 89 (32,28,29), третіми Китаю – 58 (28,16,14) нагороди. Збірна України посіла двадцять перше місце – 23 (3,10,10).

2.4. Ігри XXVIII Олімпіади Афіни (Греція) 2004 рік (13 серпня –29 серпня)

Виступало 10625 спортсмена з 201 країни, розіграли 301 комплектів нагород у 28 видах спорту.

Греки мали надію на те, що їхня країна отримає право на проведення Олімпіади ще у 1996 році. Саме тоді відзначалося сторіччя олімпійських Ігор сучасності. Проте Міжнародний олімпійський комітет, стурбований пошуком коштів, віддав пальму першості американській Атланти, яка забезпечила потрібну суму коштів. Та згодом під тиском громадськості думка МОК змінилася, і перші Ігри нового тисячоліття було вирішено провести саме у столиці Еллади.

Незважаючи на те, що Грецію з цього приводу охопила невимовна радість, керівництво країни розуміло, що Афіни не готові до прийняття такої кількості гостей. Проте завдяки енергійному оргкомітету та уряду Греції за шість років столиця майбутніх Ігор суттєво змінилася. Були збудовані нові сучасні спортивні споруди, басейни, майданчики, готелі. Був заново реконструйований олімпійський стадіон, який був збудований у 1982 році спеціально для чемпіонату світу з легкої атлетики, та носив ім'я героя першої Олімпіади сучасності – марафонця Спірідона Луїса. Особлива увага була приділена безпеці Ігор. Опасаючись терактів вулиці столиці додатково патрулювали тисячі поліцейських.

Зрозуміло, що всі ці заходи коштували грошей. За деякими даними на проведення Олімпіади було витрачено близько восьми мільярдів євро, що стало непід'ємною ношею для грецької економіки. Більше того такі величезні об'єкти після Ігор стали непотрібні такій невеликій країні, як Греція, адже на них майже нема кому займатися, а їх утримання також суттєво б'є по кишені держави.

Тим не менш самі Ігри пройшли на досить високому рівні. Яскравою була і церемонія відкриття, під час однієї з частин якої пройшла театралізована вистава на полі, що представляло собою велике водяне озеро, а друга у повітрі на висоті майже сорока метрів, де за допомогою тросів пропливали зображення античних героїв. Змагання зі стрільби з луку були проведені на тому ж самому стадіоні, де проводились Олімпійські ігри 1896 року, а деякі види легкої атлетики пройшли на античному стадіоні в Олімпії.

Відміtilись Ігри і черговими допінговими скандалами. Ще до офіційної церемонії відкриття її першими жертвами стали два елітних грецьких спортсмена – Константінос Кентеріс, чемпіон попередніх Ігор в бігу на 200 метрів, а також чемпіон світу та Європи на цій дистанції та Катерина Тану, срібна призерка Олімпіади 2000 року та чемпіонату світу на дистанції 100 метрів. Вони самовільно покинули олімпійське селище, що було зафіксовано інспекторами допінг-контролю, котрі прибули за ними для взяття проб. І хоч пізніше спортсмени пояснювали свою відсутність потраплянням у ДТП, розслідування довело, що воно було інспіроване. Вся ця пригода змусила атлетів, не чекаючи висновків дисциплінарної комісії, самотужки відмовитись від участі у змаганнях. «Відзначилась» і росіянка Ірина Коржаненко, що стала переможницею у штовханні ядра. Однак за результатами допінг-проби було встановлено, що вона приймала заборонений препарат. Звісно її перше місце було анульоване, а сама вона було дискваліфікована по життєво, оскільки це було вже друге її порушення. Втім олімпійське золото Коржаненко і досі не повернула до МОК.

Героєм Ігор став, виступаючий на своїй другій Олімпіаді, молодий американський плавець **Майкл Фелпс**, який виборов шість золотих – 100 та 200 метрів батерфляєм, 200 та 400 метрів комплексним плаванням та дві естафети 4x200 комплексним і 4x100 вільним стилем, а також дві бронзові нагороди. Кращий плавець попередніх Ігор австралієць **Іан Торп** до своїх трьох золотих нагород додав ще дві на дистанціях 200 та 400 метрів вільним стилем, а також срібло і бронзу, всього – 8 (5,2,1). Другу Олімпіаду поспіль першим на стометрівці вільним стилем стає голландець **Пітер ван Хугенбанд**. Здобув він також і дві срібні нагороди, одну з яких на дистанції 200 метрів вільним стилем, на якій Пітер був першим у 2000 році. Виступав голландець і у 2008 році, та кращий результат був тільки п'ятим, всього – 7 (3,2,2). Відзначився на других поспіль Іграх і американець **Гері Холл**. Програвши росіянину Попову спринт 50 метрів вільним стилем у Атланті, він потім двічі поспіль виграє цю дистанцію, всього – 9 (5,3,1). Ще один американець **Арон Пірсол**, став володарем трьох золотих нагород – 100 і 200 метрів на спині, та естафета 4x100 метрів комплексним плаванням. Повторив досягнення Сальникова та Перкінса вигравши дистанцію 1500 метрів вдруге поспіль ще один австралієць **Грант Хекетт**. У змаганнях жінок майже повторила своє досягнення попередніх Ігор

українка **Яна Клочкова**, яка вдруге поспіль перемогла на дистанціях 200 та 400 метрів комплексним плаванням, та стала найуспішнішою українкою на Олімпіаді за часів незалежності, всього – 5 (4,1,0). На тих же дистанціях, що і чотири роки тому виборола медалі і голанка **Інге де Брюїн**. Щоправда цього разу якість їх була трохи нижчою, золото на дистанції 50 метрів вільним стилем, срібло та дві бронзи, всього – 8 (4,2,2). Відзначилася і австралійка **Петрія Томас**, що виборола три золота – 100 метрів батерфляєм, та дві естафети 4x100 метрів вільним і комплексом, а також срібло. Це була вже її третя Олімпіада, та золоті нагороди вона змогла здобути тільки в Афінах. А найбільшу колекцію нагород серед жінок здобула невтомна американка **Наталі Коглін**, яка стала володаркою п'яти медалей різного ґатунку, серед яких було і два золота – 100 метрів на спині та 4x200 метрів вільним стилем.

Завершили змагання на цих Іграх видатні гребці. Так своє п'яте золото в академічному веслуванні виборола румунка **Елісабета Ліпе**. Це вже була її шоста Олімпіада, і на всіх вона виграла медалі, причому тільки у 1988 році Ліпе не спромоглася стати чемпіонкою, всього – 8 (5,2,1). Ще більш титулованою виявилася в греблі на байдарках німкеня **Біргит Фішер**. Вигравши перше своє золото ще 1980 року у Москві, вона потім на своїй коронній дистанції 500 метрів ставала першою, у змаганнях одиночок, двійок або четвірок, ще на п'яти Олімпіадах в яких приймала участь, виключення склали тільки Ігри 1984 року, де збірна команда НДР через бойкот не приймала участі, всього – 12 (8,4,0). Цікава пригода сталася зі срібним призером в академічному веслуванні голландцем Саймоном Дідеріком, який забув свою нагороду у таксі. Проте після повідомлення про цей випадок, в той же вечір медаль була йому повернута. У змаганнях з синхронного плавання подвійного успіху у групі та дуеті добились росіянки **Анастасія Давидова** та **Анастасія Ермакова**. В фіналі групового турніру стався неприємний випадок, коли під час виступу росіянок двічі виключалась музика. Та це не завадило їм продовжити свою програму, і зрештою стати переможницями.

Непогано виступили у жінок легкоатлетки колишнього СРСР. Так слід відзначити білоруску **Юлію Нестеренко**, яка вперше з 1980 року не дозволила тріумфувати на дистанції 100 метрів американкам. А у всі трьох стрибкових дисциплінах тріумфували росіянки. **Олена Слісаренко** з новим

олімпійським рекордом виграла змагання зі стрибків у висоту. Подією Ігор стала дуель у змаганнях зі стрибків з жердиною між росіянками Оленою Ісимбаєвою на Світланою Феофановою. З початку року вони декілька разів відбирали одна в одній світовий рекорд. До останнього боролися спортсменки і цього разу, а для тріумфу **Олені Ісимбаєвій** знову прийшлося встановити рекорд світу. Цікаво, що обидві спортсменки прийшли у легку атлетику зі спортивної гімнастики. І нарешті у стрибках в довжину весь п'єдестал пошани зайняли росіянки, а перемогу здобула **Тетяна Лебедева**. Серед інших слід відзначити британку **Келлі Холм**, яка виграла змагання на дистанціях 800 та 1500 метрів.

У чоловіків в спринті на 100 метрів відразу четверо спортсменів вибігли з 9,9 секунд, а переміг американець **Джастін Гетлін** лише на одну соту випередив другого призера. Слід відзначити іще одного американця **Джеремі Уорінера**, який, що цікаво, на відміну від багатьох своїх співвітчизників у цьому виді спорту був білою раси. Та це не завадило йому стати дворазовим чемпіоном з бігу на 400 метрів та естафеті 4x400 метрів. Дистанцію 110 метрів з бар'єрами виграв **Лю Сянь**, який став першим китайцем, що переміг у змаганнях легкоатлетів на Олімпійських іграх. Відзначилися і африканські спортсмени. Так вигравши змагання на дистанціях 1500 та 5000 метрів марокканець **Хішам Ель-Герруж** повторив досягнення 1924 року самого Пааво Нурмі. А Ефіоп **Кененіса Бекеле** виграв своє перше золото на 10000 метрів. На своїх третій Іграх у ходьбі на 50 кілометрів виграв свої четверте золото видатний поляк **Роберт Корженевський**, якого з перемогою вітав сам президент Польщі Олександр Квасневський. За ці здобутки Корженевського було визнано кращим скороходом за всю історію легкої атлетики, всього – 4 (4,0,0). Останнє золото Олімпіади дісталось італійському марафонцю **Стефано Бальдіні**, хоч він на протязі майже всієї дистанції програвав бразильцю Вандерлею да Ліме. Південно-американцю стати чемпіоном завадив неприємний випадок на 39 кілометрі дистанції, коли на нього накинувся та викинув за межі траси один з вболівальників, що страждав психічною хворобою. За таку несправедливість МОК нагородив бразильця почесною медаллю імені Кубертена. Не пасли задніх і легкоатлети колишнього СРСР. Так росіянин **Юрій Борзаковський** своїм фірмовим спуртом вирвав золото на дистанції 800 метрів. А у штовханні ядра за сумою спроб переміг українець **Юрій Білоног**.

У змаганнях з вільної боротьби золотом відзначилися українці **Ірина Мерлені** та **Ельбрус Тедеєв**. У важкоатлетів в найбільш престижній важкій вазі знову не змогли вибороти золото представники колишнього СРСР, а перемогу вдруге здобув іранець **Хоссейн Резазаде**. Слід також відзначити ще двох важковаговиків. Так турок **Халіл Мутлу** здобув золото на третій Олімпіаді поспіль. Ще більшого успіху досяг господар змагань грек **Піррос Дімас**. Перемігши до цього на трьох Олімпійських іграх поспіль, він на превеликий жаль місцевих вболівальників на рідному помості зміг вибороти тільки бронзову нагороду. Втім це не завадило йому стати найбільш титулованим важковаговиком на олімпійських змаганнях. Відзначився на Іграх і японський дзюдоїст **Тадахіро Номура**, який також втретє поспіль став переможцем Олімпійських ігор. До речі він є єдиним триразовим олімпійським чемпіоном у цьому виді спорту. У змаганнях з боксу впевнену перемогу, в найбільш важкій вазі, повторивши досягнення Кличко 1996 року, здобув росіянин **Олександр Поветкін**. Золото він отримав без бою, оскільки його суперник по фіналу єгиптянин Мохамед Алі дістав травму руки і не зміг вийти на бій. Цікаво чим би завершився бій з суперником з таким прізвищем.

Абсолютним чемпіоном з гімнастики у чоловіків став американець **Полл Хемм**. Та його перемога виявилася з присмаком гіркоти. Адже під час виконання ним опорного стрибка він допустив грубу помилку, що залишилась без уваги суддів. Через це двоє південно-корейців опинилися відповідно на другому та третьому місцях. Незважаючи на протести корейців, все чого вони досягли, це дискваліфікація трьох суддів, проте золото залишилось у американця. У змаганнях на брусах золотом відзначився українець **Валерій Гончаров**. У жінок в абсолютній першості також тріумфувала представниця Сполучених Штатів Америки – **Карлі Паттерсон**. Запеклою боротьбою між двома росіянками Іриною Чащиною та **Аліною Кабаєвою** відзначились і змагання з художньої гімнастики, де трохи вдалішою виявилася остання.

Анекдотичний випадок в кінному спорті стався з німцем **Людгером Беєрбаумом**. Перемігши у індивідуальній першості з подолання перешкод ще у 1992 році, він потім ставав тричі поспіль чемпіоном у команді. Виграв він командну першість і у Афінах, та трохи згодом у крові його коня знайшли заборонені препарати, і спортсмен був дискваліфікований,

всього – 4 (4,0,0). Вперши подвійну перемогу, одиночний та парний розряд, у тенісі отримав чілієць **Ніклас Массу**.

Після великої перерви, більш як сімдесят років, перемогу у футбольному турнірі святкували представники Південної Америки – збірна Аргентини, яка переграла у вирішальних матчах команди Італії та Парагваю. Збірна цієї країни не просто вперши стала олімпійським чемпіоном, а й стала єдиним чемпіоном, що виграв всі матчі турніру, не пропустивши у свої ворота жодного м'яча. У жінок після 1996 року, повернула собі першість команда США.

Та ще більшого успіху представники «срібної країни» досягли у змаганнях з чоловічого баскетболу, де вони у півфіналі сенсаційно перемогли фаворита, команду США, та у фіналі невимушено розібралися з італійцями. Лідером тої збірної був одна з зірок НБА – Мануель Жинобілі. Честь американського баскетболу підтримали жінки, які теж у півфіналі здолали свого головного конкурента, команду Росії. Не спромоглися спортсмени Росії стати першими і у волейболі, де жіноча збірна програла у фіналі китаянкам, а чоловіча зайняла третє місце. Тріюмфували же представники Бразилії. У змаганнях гандболістів вдруге після Ігор у Атланті перемогу здобула збірна Хорватії, а у жінок втретє поспіль чемпіонами стала команда Данії. На жаль самі їй у півфіналі поступилася збірна України, яка спромоглася зайняти третє місце. Цей успіх і досі є єдиною нагородою незалежної країни у ігрових видах спорту. У змаганнях з водного поло вкотре в своїй історії тріюмфувала чоловіча збірна Угорщини. А у жінок кращими були італійки. І нарешті у змаганнях з хокею на траві першими стали чоловіча збірна Австралії, та жіноча – Німеччини.

У командному заліку першою фінішувала збірна США– 102 (36,39,27) нагород, другими були олімпійці Китаю – 63 (32,17,14), третіми Росії – 92 (27,27,38) нагороди. Збірна України посіла дванадцяте місце – 23 (9,5,9).

2.5. Ігри XXIX Олімпіади Пекін (Китай) 2008 рік (8 серпня – 24 серпня)

Виступало 11099 спортсмена з 204 країн, розіграли 302 комплектів нагород у 28 видах спорту.

Перемога Пекіна дозволила провести треті Ігри в історії Олімпіад на азійському континенті, що за словами китайських керівників свідчило про

визнання міжнародним співтовариством громадської стабільності, соціального прогресу та економічного процвітання Китаю. І китайці гідно підготувалися до змагань. Спеціально до Олімпіади у Пекіні було зведено 37 спортивних об'єктів, шість з яких знаходилося за межами столиці. Всі ці споруди були готові прийняти учасників змагань вже 28 червня 2008 року, коли у Пекіні відбулося святкування з нагоди завершення будівництва національного стадіону «Пташине гніздо» – яке стало головною спортивною ареною Ігор. Суттєво були покращені і транспортні мережі – розширена система метрополітену, збудований новий термінал в аеропорті, що дозволило йому стати одним з найбільших у світі, збільшена кількість громадського транспорту, реконструйований залізничний вокзал.

Гості Олімпіади, спортсмени та журналісти пересувались по Пекіну на 5000 автомобілях, від концерну «Фольксваген», з низьким рівнем споживання палива та викидом в атмосферу. Більше того, з 20 липня по 20 вересня, у Пекіні були введені обмеження на використання особистого транспорту: по парним дням був дозволений виїзд тільки машин номер яких закінчувався на парну цифру, а по непарним – навпаки. Це дозволило приблизно наполовину скоротити кількість автомобілів на вулиці.

Цікаво проходила і естафета олімпійського вогню, яка була найдовшою за всю історію, та проходила по всім континентам, за виключенням Антарктиди, а на останньому етапі по китайським містам «Великого шовкового шляху», що мало символізувати давні зв'язки Китаю з іншим світом. Реалізували організатори, за допомогою спеціального підйомника, і плани підняття олімпійського вогню на найбільшу вершину планети – Еверест.

Ще під час запалювання олімпійського вогню в Олімпії, а потім і під час естафети, в Лондоні, Парижі та Сан-Франциско, церемонія неодноразово супроводжувалась акціями протесту прихильників незалежності Тибету, які були не згодні з наданням Китаю право проведення Олімпійських ігор, та намагалися потушити факел.

Та все це, а також війна, яка в день відкриття несподівано розпочалася між Росією та Грузією, не завадило провести Ігри на високому рівні. Церемонія відкриття пройшла 8 числа 8 місяця 2008 року в 8 годин вечора місцевого часу. Справа в тому, що цифра вісім вважається у Китаї такою, що приносить щастя. Головним мотивом церемонії була

театралізована вистава, що була присвячена розвитку китайської цивілізації від давніх часів до наших днів. Незвично пройшов і парад країн-учасниць змагань. Всі вони йшли, крім Греції та господарів, в порядку кількості рис в першому з китайських ієрогліфів. Так збірна Австралії, яка звичайно їде одною з перших, на цих Іграх йшла в самому кінці, адже перший ієрогліф у її китайській назві складає шістнадцять рис.

Незвичним був і талісман Ігор, котрим стали «Діти вдачі», які згідно китайській філософії відповідно зображують рибу, велику панду, олімпійський вогонь, тибетську антилопу та ластівку. І якщо по порядку промовити перші склади кожного з них, то вийде фраза, яка у перекладі з китайської означає «Пекін вітає вас».

Також ці Ігри стали першими, транслявання яких проходило у форматі телебачення високої точності, і зібрало більш, як чотири мільярди глядачів. Відзначилась Олімпіада і поки, що самою дорогою золотою медаллю, вартість якої по цінам того року була 216 доларів США. На самій Олімпіаді вперше були проведені показові змагання з ушу, на яких отримали право виступити окремою командою спортсмени Макао, які у основній програмі приймали участь у складі збірної Китаю.

Ну а саме цікаве, це те, як організатори потурбувалися про гостей Ігор. На час проведення Олімпіади всі ресторани міста виключили з свого меню традиційні блюда з собак.

Героєм номер один цих Ігор став американський плавець **Майкл Фелпс**, який досяг феноменального успіху, виступивши на тих же дистанціях, що і чотири роки тому, та вигравши вісім золотих нагород у всіх змаганнях на яких стартував – 200 метрів вільним стилем, батерфляєм та комплексним плаванням, 100 метрів батерфляєм, 400 метрів комплексом, а також три естафети 4x100 метрів вільним стилем та комплексним, та 4x200 вільним стилем, встановивши при цьому сім світових та один олімпійський рекорди. Цим досягненням він перекрив рекорд одних Ігор встановлений у 1972 році його співвітчизником Марком Спітцем, та за три Олімпіади став володарем найбільшої кількості золотих медалей в історії Ігор. Непогано виступили ще два американця **Арон Пірсол** майже повторив своє досягнення 2004 року – два золота на дистанціях 100 метрів на спині та комбінованій естафеті 4x100 метрів, а на третій дистанції де він тріумфував у Афінах – 200 метрів на спині, цього разу був другим, всього –

7 (5,2,0). Поступився він на цій дистанції своєму співвітчизнику **Райяну Лохте**, який до золота Афін, додав ще два, друге з яких в естафеті 4x200 метрів вільним стилем, та дві бронзи. Повністю повторив своє афінське досягнення і японець **Косуке Кітадзима**, який знову виборов два золота на дистанціях 100 та 200 метрів брасом, а також став третім в естафеті. У Лондоні він виборов у естафеті і перше своє олімпійське срібло, всього – 6 (4,1,2). Вперше в історії на цих Іграх були проведені і змагання на марафонській дистанції 10 кілометрів на відкритій воді, а перемогу святкували у чоловіків голландець **Мартен ван дер Вейден**, який лише на дві секунди обійшов другого призера, та у жінок росіянка **Лариса Ільченко**, яка перемогла з таким же відривом. Цікаво, що у запливі чоловіків, через грубощі у воді, був дискваліфікований головний фаворит змагань росіянин Володимир Дятчін, який до цього двічі ставав чемпіоном світу на цій дистанції. Виступила на Іграх і представниці ПАР Наталі дю Туа, яка незважаючи на відсутність однієї ноги, змогла кваліфікуватись на марафонську дистанцію 10 кілометрів, та зайняти там шістнадцяте місце. Крім росіянки у жіночому плаванні слід відзначити австралійку **Стефані Райс**, яка стала триразовою чемпіонкою Ігор – 200 та 400 метрів комплексним плавання та естафета 4x200 метрів вільним стилем. Та німкеню **Брітту Штефан**, яка виграла дві спринтерські дистанції 50 та 100 метрів вільним стилем. До своїх п'яти нагород 2004 року, додала ще шість американка **Наталі Коглін**. Щоправда знову золотих медалей серед них було обмаль, цього разу одна на дистанції, як і чотири роки тому 100 метрів на спині. Одну бронзу у естафеті вона виборола і у Лондоні, всього – 11 (3,4,5). Завершила на цієї Олімпіаді свої виступи також інша видатна американка **Дара Торес**, яка виступала з 1984 року, та стала найбільш віковою учасницею та призеркою Олімпіад серед плавців. За цей проміжок часу вона виборола чотири олімпійських золота, всі в естафетах, а на Іграх у Пекіні відзначилася трьома срібними нагородами, всього – 12 (4,4,4).

У змаганнях з академічного веслування на другій своїй Олімпіаді золотом відзначився у одиночному класі норвежець **Олаф Туфте**. Але найбільш титулованим став не він, а румунка **Джорджета Дамьян**, яка виступала вже на третіх своїх Іграх. На двох попередніх олімпіадах вона стала чотирьохразовою олімпійською чемпіонкою в змаганнях двійок та

вісімок, а на Іграх в Пекіні виборола у цих дисциплінах ще одне золото та бронзу, всього – 6 (5,0,1). У гребному слаломі на каное-двійках втретє поспіль золотом на Олімпіадах відзначились брати-близнюки з Словаччини **Павол** та **Петер Гохшорнер**. З особливою радістю вітали китайці переможців у стрибках у воду, адже більшість нагород у цьому виді спорту одержали саме представники цієї країни. А особливо слід відзначити їх лідерів **Го Цзінзін**, яка після двох срібних нагород 2000 року, та двох золотих 2004 року, знову стала дворазовою чемпіонкою у стрибках з трьох метрового трампліну в одиночному та парному виді, всього – 6 (4,2,0). Перемоги у парі обидва рази вона здобувала зі своєю подругою **У Мінся**, яка у одиночному виді ставала ще срібною та бронзовою призеркою. Повторили своє досягнення Афін у синхронному плаванні росіянки **Анастасія Ермакова**, всього 4 (4,0,0), та **Анастасія Давидова**, які як і чотири роки тому стали дворазовими чемпіонками Ігор у змаганнях дуетів та груп. Остання крім того виступила ще й у Лондоні, де також виграла змагання у групі, всього – 5 (5,0,0).

Цікаво розгорталися події у змаганнях тенісистів де на перемогу претендували одні з найбільш титулованих спортсменів у цьому виді спорту швейцарець **Роджер Федерер** та іспанець **Рафаель Надаль**. Вдача посміхнулася останньому, який став чемпіоном у одиночному розряді. Проте і швейцарець не залишився у накладі, так як переміг у парному розряді. У жінок вдруге після Сіднею виграла змагання у парі американські сестри **Серена** та **Венус Уільямс**. Остання стала тоді перемогла і у одиночному розряді, а тому носить титул триразової олімпійської чемпіонки. Змагання з настільного тенісу завершилися впевненою перемогою китайських майстрів малої ракетки. По два золота у одиночному та командному виді вибороли **Ма Лін** у чоловіків та на других Іграх поспіль **Чжан Інін** у жінок, всього – 4 (4,0,0).

У змаганнях з кінного спорту слід відзначити двох спортсменок, які виступали на Олімпійських іграх ще у 1992 року, німкеню **Ізабель Верт**, що здобула на цих Іграх своє п'яте золото, всього – 8 (5,3,0), та голанку **Анкі ван Грюнсен**, яка здобула тут третє золото. Остання виступала і на Іграх в Лондоні, де стала третьою у складі команди, всього – 8 (3,5,1). Велосипедні трекові гонки стали вотчиною британців. Так **Бредлі Уїггінс** на третій своїй Олімпіаді виграв дві золоті нагороди в командній та індивідуальній гонці

переслідування. Та ще більшого успіху досяг у командному та індивідуальному спринті інший представник «Туманного Альбіона» **Кріс Хой**, який до золота Афін, додав ще три на цих Іграх.

Якщо у трекових гонках тріумфували британці, то у змаганнях з фехтування кращими були італійці. Так втретє поспіль виграла особисті змагання на рапірах **Валентина Веццалі**. Перше своє олімпійське золото вона здобула ще у 1996 році у складі команди. Ненабагато відстала від неї її подруга по команді **Джованна Трілліні**, яка ставала чемпіонкою у індивідуальній рапірі ще у 1992 році, а потім здобувала перемоги у складі команди, всього – 7 (4,1,2).

В змаганнях з класичної боротьби у найбільш важкій ваговій категорії не зміг повторити свій успіх на попередніх Іграх росіянин Хасан Бароев програвши у фіналі кубинцю **Міхайну Лопесу**. Не змогли росіяни святкувати перемогу у найбільш важкій вазі і у боротьбі вільного стилю, де після срібла 2000 року першим другим раз поспіль став узбек **Артур Таймазов**. Та було свято і на російські вулиці. В змаганнях з вільної боротьби у вазі до 74 кілограмів втретє з 1996 року тріумфував **Бувайсар Сайтієв**. Він став лише третім борцем в історії Олімпіад, кому підкорилась вершина у три перемоги. Більше того, Сайтієв міг стати і рекордсменом у своєму виді спорту, та 2000 року не зовсім залікована травма завадила його просуванню по турнірних сходинках, через що він вибув у другому колі. В змаганнях боксерів вдруге поспіль переміг росіянин **Олексій Тищенко**. А приз найбільш технічного боксера турніру отримав українець **Василь Ломаченко**, який переміг у категорії до 57 кілограмів. На жаль не підтримав свого співвітчизника наш важковаговик В'ячеслав Глазков, який у рівній боротьбі програв у півфіналі майбутньому чемпіону італійцю **Роберто Каммарелле**, що чотири роки тому завоював бронзову нагороду. Другою в найбільш важкій ваговій категорії у важкоатлетів стала українка Ольга Коробка, яка програла свою дуель срібній призерці попередніх Ігор, неодноразовій чемпіонці та рекордсменці світу південнокорейській спортсменці **Чан Мі Ран**, що і на цій Олімпіаді тричі покращувала світовий рекорд. Та найбільш образливий програш стався у чоловічій в найбільш важкій ваговій категорії, де росіянин Євген Чігішев лише один кілограм програв німцю **Маттіасу Штайнеру**.

Як і у змаганнях важкоатлетів велику перевагу мали китайські спортсмени і на гімнастичному помості. Так у чоловіків, після срібла Афіні в особистій першості, зміг стати чемпіоном **Вей Янг**, який був першим і у складі команди на другим у змаганнях на кільцях. Три золота – командне, вільні вправи та перекладена, здобув інший представник «Піднебесної» **Цзоу Кай**. **А Сяо Цін** та **Чень Ібін** крім командного перемоги вибороли по одній золотій нагороді в індивідуальних видах, на коню та кільцях відповідно. У жінок перевага китайських спортсменів не була такою відчутною. Тільки одна їх представниця **Хе Кесін** крім командного золота здобула ще одну перемогу в окремому виді, в змаганнях на брусах. Втім вона, та ще дві її подруги були запідозрені в підробці документів з ціллю видати себе на два роки старшими – шістнадцять замість чотирнадцяти. Справа в тому, що ще у 1997 року МОК ввів правило яке забороняло виступати на Олімпіаді спортсменам, що не досягли повноліття. І тільки з великими труднощами та завдяки додатковій інформації, яку надала китайська сторона – вивчення сімейних альбомів, шкільних зошитів, журналів, дитячих речей спортсменок, скандал було зам'ято. А абсолютною чемпіонкою стала американка російського походження, дочка чемпіона Ігор 1988 року Валерія Люкіна – **Анастасія Люкіна**, яка також виборола три срібні та одну бронзову нагороду. У змаганнях з художньої гімнастики вкотре підтвердилась слава радянської школи цього виду спорту. Так весь п'єдестал пошани зайняли представниці колишнього СРСР – Росії, Білорусії, України. На жаль тільки третьою вдруге поспіль стала українка Ганна Безсонова, а перемога дісталася представниці Росії – **Євгенії Канаєвої**.

Головним героєм легкоатлетичних змагань став спортсмен з Ямайки **Усейн Болт**. Спочатку він виграв забіг на 100 метрів, встановивши новий світовий рекорд – 9,69 секунд, причому фахівці підраховали, що цей час міг бути ще меншим, приблизно 9,50. Адже на останніх метрах дистанції, побачивши, що нема нікого поруч, він суттєво знизив швидкість. Через декілька днів Болт виграв дистанцію 200 метрів з результатом 19,30 секунди, покращивши здавалось би вічний рекорд Джонсона на 0,02, що тримався дванадцять років. І нарешті він став чемпіоном у складі команди в естафеті 4x100 метрів, і цього разу покращивши світовий рекорд. Незважаючи на те, що американці дещо здали свої позиції, тим не менш і в складі їх команди були атлети, які відмітилися на цих змаганнях. Так чемпіонами у складі

естафетної команди на дистанції 4x400 метрів стали **Лашон Меррітт** та **Анжело Тейлор**, які крім того вибороли ще по одній золотій нагороді з бігу на 400 метрів та 400 метрів з бар'єрами відповідно. Ще одним учасником цієї естафетної команди був **Джеремі Уорінер**, який до двох золотих нагород попередніх Ігор, додав золото естафети та срібло на 400 метрів. Золотом відзначився, після срібла Афіні, і американський десятиборець **Брайян Клей**. А росіянин **Андрій Моїсєєв**, став лише другим, після шведа Ларса Холла у 1952 та 1956 роках, в історії Олімпіад п'ятиборцем, котрий виграв індивідуальне золото два рази. Також покращив своє досягнення і ефіоп **Кененіса Бекеле**. Після золота та срібла 2004 року, він здобув дві перемоги на дистанціях 5000 та 10000 метрів. Такого ж успіху на цих Іграх у жінок добилася його співвітчизниця **Тірунеш Дібаба**. А найкращою легкоатлеткою Олімпіади стала росіянка **Олена Ісимбаєва**, яку прозвали «Бубка у юбці». Вона вдруге поспіль виграла змагання зі стрибків з жердиною, та вже в ранзі чемпіонки встановила новий світовий рекорд – 5,05 метри. Чудово, як здавалося, у семиборстві виступили українські спортсменки, де **Наталка Добринська** зайняла перше місце, а Людмила Блонська – друге. Та невдовзі прийшло повідомлення, що Блонська не пройшла допінг-тест, та була дискваліфікована.

Футбольний турнір вдруге поспіль виграла чоловіча збірна Аргентини. І хоч цього разу її перемога не була такою вражаючою, як чотири роки тому, вони зуміли у фіналі, вигравши з рахунком 1-0, взяти реванш за 1996 рік у команди Нігерії. А їхній лідер Ліонель Мессі на цьому турнірі вперше показав, що є не тільки кращим гравцем сучасного футболу, а й претендує на те, щоб вважатися одним з кращих гравців за всю історію цього виду спорту. У жінок вдруге поспіль, та третій раз взагалі, перемогу святкувала збірна США.

Тріумфували американці, як жінки так і чоловіки, і у змаганнях баскетбольного турніру. Причому чоловіча збірна, яка привезла на Ігри чергову «команду мрії» – Карлос Бузер, Джейсон Кідд, Леброн Джеймс, Дуейн Уейд, Кобі Брайант, Кармело Ентоні та інші, взяли у фіналі переконливий реванш у команди Іспанії, яка у 2006 році стала чемпіоном світу. В змаганнях з волейболу чоловіча збірна США зуміла переграти у фіналі чемпіонів попередніх Ігор, команду Бразилії. Зате з точністю до навпаки завершився фінал жіночого турніру, де вже збірна Бразилії

переграла команду США. У змаганнях з жіночого гандболу переможниця трьох останніх Олімпіад збірну Данії, змінили на троні інші представники Скандинавії – команда Норвегії. А у чоловіків вперше такого успіху в своїй історії добилася збірна Франції. Чоловіча збірна Угорщини в дев'ятий раз в своїй історії, та третій раз поспіль, стала чемпіоном Ігор з водного поло. А треті за ліком змагання жінок у цьому виді спорту, знову принесли нового чемпіона, яким стала команда Нідерландів. Цікаво, що як жінки так і чоловіки у фіналі перегравали збірну Сполучених Штатів Америки. У турнірі з хокею на траві перемогу святкувала збірна Німеччини у чоловіків, та збірна Нідерландів – у жінок.

Ця Олімпіада запам'ятеється перш за все тим, що вперше в історії Ігор командну першість виграла азійська збірна – збірна Китаю, яка за останні три Олімпіади поступово піднімалася вгору, третя, друга, і нарешті перемога, що зробила цю країну одним з лідерів світового олімпійського руху.

У командному заліку першою фінішувала збірна Китаю – 100 (51,21,28) нагород, другими були олімпійці США – 110 (36,38,36), третіми Росії – 73 (23,21,29) нагороди. Збірна України посіла одинадцяте місце – 27 (7,5,15).

2.6. Ігри XXX Олімпіади Лондон (Велика Британія) 2012 рік (27 липня –12 серпня)

Виступало 10 957 спортсменів з 204 країн, розіграли 302 комплектів нагород у 26 видах спорту.

Ювілейні, тридцяті Олімпійські ігри пройшли у столиці Великої Британії – Лондоні, який тільки у четвертому раунді зміг переграти свого головного конкурента – Париж. Таким чином, саме місто на Темзі, а не французька столиця, стало першим у якому Олімпійські ігри відбулися в третій раз. Великою мірою цьому посприяв тодішній прем'єр-міністр Тоні Блер, який був єдиним головою уряду, хто представив заявку своєї країни на сесії МОК у Сінгапурі.

Втім вже на наступний день після оголошення переможця – 7 липня 2005 року, у британській столиці відбулося декілька терористичних актів. В результаті чотирьох вибухів у Лондонському метрополітені загинуло 52 людини та близько 700 отримали поранення. Особливий резонанс справі придало те, що ісламськими терористами-смертниками виявилися

громадяни Об'єднаного Королівства. Більш того, троє з чотирьох народились та вирости у Великій Британії, навчались у британських школах. За свідченнями оглядачів на такий вчинок їх спонукала дія уряду на Близькому Сході та участь британської армії у іракській кампанії. Цей терористичний акт, який приніс найбільшу кількість жертв у Лондоні з часів Другої світової війни, майже на добу паралізував систему громадянського транспорту та унеможливив роботу мобільного зв'язку. Через два тижня, 21 липня, відбулася нова спроба терактів. На щастя цього разу бомби не вибухнули.

Звісно такі події спонукали британський уряд на безпрецедентні міри безпеки. Для цього було задіяні близько 40 тисяч чоловік, включаючи 14 тисяч поліцейських та 17 тисяч військовослужбовців. Крім того у цілях безпеки була використана військова техніка, включаючи сучасний зенітно-ракетний комплекс «Рапіра», а взагалі бюджет безпеки цих Ігор склав близько 585 мільйонів фунтів стерлінгів.

Та незважаючи на проблеми з загрозою тероризму Олімпіада 2012 року пройшла на дуже високому рівні. Так для змагань на Іграх використовувалися як спеціально збудовані, так і вже існуючі споруди, а також тимчасові об'єкти, деякі з яких були розміщені у таких відомих місцях, як Гайд-парк та Площа параду кінної гвардії. Втім головні спортивні споруди розташувалися в межах Великого Лондону, та були поділені на три зони: олімпійська (олімпійський стадіон, водний центр, велотрек, баскетбольна арена, олімпійське селище та інші); річної зони, на сході міста протягом річки Темзи (бокс, фехтування, настільний теніс, важка атлетика, боротьба, гімнастика, кінний спорт, стрільба та інші); та центральна зона, у центрі та на заході міста (футбол, теніс, вело шосе, волейбол та інші). Крім того у п'яти містах Великої Британії пройшли деякі матчі попереднього етапу футбольного турніру. Найбільш відомий з яких – славнозвісний «Олд Траффорд» у Манчестері. Всі ці об'єкти були збудовані за останнім словом техніки. Так сталевий дах водного центру важить 3200 тон, а його три басейни, де проводилися змагання з плавання та стрибків у воду, утримує близько 10 мільйонів води.

Та найбільше враження справив, спеціально збудований для Ігор, новий сучасний багатофункціональний олімпійський стадіон у Стретфордї, на сході Лондону. Проект розрахований на 80 000 місць, що відразу зробило його третім по розмірам у країні. Але відразу по завершенні

змагань, на ньому пройшли церемонії відкриття, закриття та змагання з легкої атлетики, його планують зменшити до 25 000 місць та зробити домом для атлетів, що має поєднувати комунікативну та освітню функцію.

До речі не тільки олімпійський стадіон після Ігор повинен зменшити кількість глядачів, що можуть за змаганнями. У цілях економії така ж доля спіткає майже всі спортивні об'єкти.

Цікавими виявилися і талісмани Ігор. Ними стали дві краплі сталі з Болтона на ім'я Венлок і Мандевіль. Ці назви вони отримали на честь міста Мач-Венлок, де пройшли перші у Британії змагання схожі на Олімпійські, та Сток-Мандевіль, де зародилися Параолімпійські ігри. В обох талісманів по одному оку, на якому намальовані логопати Ігор, на Венлоці – Олімпіади, на Мандевілі – Параолімпіади.

Ще однією особливістю цих змагань стали олімпійські нагороди, яку виявилися найбільш великими в історії Ігор. Змінилася і програма змагань. Через два дні після обрання Лондона місцем проведення наступної Олімпіади, МОК прийняв рішення виключити з програми бейсбол та софтбол. Замість них пропонувалося додати гольф, карате, регбі-7, роликовий спорт та сквош. Однак не один з цих видів спорту не отримав необхідної кількості голосів. Втім деякі зміни все-таки відбулися. На цій Олімпіаді вперше пройшли змагання з жіночого боксу, які виявляли сильнішого у трьох вагових категоріях (до 51, 60 та 75 кг).

Яскраво пройшла і церемонія відкриття XXX Олімпіади. Вистава, що мала назву «Дивні острови» була присвячена NHS – організації, що забезпечує медичними послугами громадян Великої Британії, незалежно від їх фінансових можливостей, а також епізодам з британської літератури. По завершенні церемонії виступив один з найбільш видатних британських музикантів Пол Маккарті.

Самі ж Ігри, вже в другий раз після Монреалю 1976 року, відкрила королева Великої Британії Єлизавета II. Серед гостей було чимало президентів своїх країн та інших видатних осіб. Втім не обійшлося і без скандалів. Так демонстративно відмовився від запрошення президент Аргентини. Адже саме в цей рік відмічалось тридцятиліття військового конфлікту через Фолькленські (Мальвінські) острови. Іншого президента, Білорусії, через санкції Євросоюзу, не допустили на Олімпіаду вже самі організатори. На що Олександр Лукашенко зробив заяву що: «Олімпіади

завжди супроводжувалися брудним політиканством, а зразком згоди є Міжнародний фестиваль «Слов'янський базар», який напередодні пройшов у Білорусії.

Були скандали і іншого толку. Так грецьку легкоатлетку Параскеві Папахрісту, не допустили до змагань через її расистські висловлення. Її жарт про те, що у Греції так багато мігрантів з Африки, що комахи з Західного Нілу можуть їсти домашню страву, коштував спортсменці олімпійської путівки.

На самій же Олімпіаді у легкоатлетичній програмі знову, як і чотири роки тому, зіркою номер один став спринтер з Ямайки **Усейн Болт**. Як і чотири роки тому він переміг на дистанції 100 та 200 метрів, а також у складі команди у естафеті 4x100 метрів, та став шестиразовим олімпійським чемпіоном, всього – 6 (6,0,0). Після останньої своєї перемоги Болт в ультимативній формі почав вимагати від представників ЗМІ називати його «живою легендою», інакше він не буде давати інтерв'ю. А також у прямому ефірі був показаний спір Болта з одним з суддів, який відібрав в нього естафетну паличку та бажав залишити в себе у якості сувеніра. Втім пізніше Болт все ж таки отримав її в подарунок.

Взагалі перевага спортсменів Ямайки у спринтерському бігу на цій Олімпіаді була майже незаперечною. Так інший спринтер з цієї країни **Йохан Блейк** обидва рази на 100 та 200 метрів вигравав срібну нагороду, та став чемпіоном у естафеті, а Уоррен Уейр був третім на двохсот метрівці.

Був привід для гордості і у господарів змагань. Так британець сомалійського походження **Мухамед Фарах** тріумфував на дистанціях 5000 та 10000 метрів. Серед інших слід відзначити перемоги у ходьбі на 50 кілометрів, з олімпійським рекордом, росіянина **Сергій Кірдяпкін**, та на другій Олімпіаді поспіль у штовханні ядра полька **Томаша Маєвського**.

У жінок, навпаки, у спринтерських видах бігу відчутною була перевага спортсменок з США. Так героїнею Ігор стала **Елісон Фелікс**, яка перемогла на дистанції 200 метрів та естафетах 4x100 і 4x400 метрів. Відзначалася вона і на Олімпіадах 2004 та 2008 років, всього – 6 (4,2,0). Її співвітчизниця **Саня-Річард Росс** здобула дві золоті нагороди – 400 метрів та естафета 4x400 метрів. Це також була її третя Олімпіада, і на двох попередніх вона також тріумфувала у цій естафеті, всього – 5 (4,0,1). І тільки у спринті на 100 метрів, вдруге поспіль, перемогу святкувала

представниця Ямайки **Шеллі-Ен Фрейзер-Прайс**, яка стала також другою у бігу на 200 метрів та естафеті 4x100 метрів. Як і спортсменка з Ямайки на других Олімпійських іграх поспіль вибороли золото новозеландка **Валері Адамс**, у штовханні ядра, та чешка **Барбора Шпотакова**, у метанні спису. А найбільш титулованою, з тих що виступали у Лондоні, стала ефіопка **Тірунеш Дібаба**, яка після бронзи Афін на дистанції 5000 метрів, та двох золотих Пекіну – 5000 та 10000 метрів, виборола у Лондоні золото на 10000 метрів та бронзу на 5000 метрів. На жаль після двох золотих нагород на попередніх Олімпіадах, росіянка Олена Ісимбаєва цього разу задовольнялась тільки бронзовою медаллю.

Як і чотири роки тому, суперником Болта за право називатися кращим спортсменом Олімпіади став американець **Майкл Фелпс**, який цього разу виборов чотири золоті – 100 метрів батерфляєм, 200 метрів комплексним плаванням та дві естафети 4x200 вільним стилем і 4x100 у комплексі. Крім того він здобув і два срібла, одне з яких у естафеті 4x100 вільним стилем. А інше у плаванні на 200 метрів батерфляєм. Такі успіхи дозволили йому не тільки збільшити свою перевагу за всю історію Ігор по кількості завойованих золотих нагород, а й стати рекордсменом за кількістю виграних медалей взагалі, всього – 22 (18,2,2).

Гідну конкуренцію цього разу Фелпсу створив співвітчизник **Райян Лохте**, який після успіхів Афін та Пекіну і цього разу виборов п'ять олімпійських нагород, два срібла, бронзу та ставши чемпіоном на дистанціях 400 метрів комплексом та у естафету 4x200 метрів вільним стилем, всього – 11 (5,3,3).

Втім дивно, що маючи таку чудову команду, крім Фелпса та Лохте у ній брали участь **Єдріан Натан** – переможець на дистанції 100 метрів вільним стилем, та багаторазовий олімпійський чемпіон у естафетах **Джейсон Лезак**, всього – 8 (4,2,2), американці поступилися французом на одній з своїх коронних дистанцій 4x100 метрів вільним стилем, лідер яких **Янік Аньель**, що переміг також на дистанції 200 метрів вільним стилем, на останньому етапі на одну секунду випередив Райяна Лохте. Слід відзначити і китайського плавця **Сунь Яна**, який здобув два золота на дистанціях 400 та 1500 метрів вільним стилем, а також по одній срібній та бронзовій нагороді.

У жінок зіркою номер один стала американська школярка **Міссі Франклін**, яка виборола чотири золоті нагороди – 100 та 200 метрів на

спині, а також дві естафети 4x200 метрів вільним стилем та комбінованим, та одне срібло, всього – 5 (4,1,0). До трьох золотих Афін та Пекіну, додала золото у естафеті австралійка **Лізбет Трікетт**, всього – 7 (4,1,2). Слід також відзначити голландку **Раномі Кромовідьйо**, що тріумфувала на спринтерських дистанціях 50 та 100 метрів вільним стилем, китайнку **Е Шивень**, яка виграла дві дистанції комплексним плавання на 200 та 400 метрів та американку **Ребеку Соні**, яка крім перемоги у комбінованій естафеті, виборола золото на дистанції 200 метрів брасом.

На третій своїй Олімпіаді виграла золото у стрибках з трампліну, на 3-х метровому в одиночному виді та у парі, китайнка **У Мінся**, всього – 6 (4,1,1). У змаганнях синхроністів знову подвійну перемогу святкували представниці Росія, а **Наталя Іщенко** та **Світлана Ромашіна**, стали чемпіонками як у групі, так і у парі.

На жаль на гімнастичному помості знову не змогли достойно виступити представники колишнього Радянського Союзу. Чемпіоном у чоловіків в абсолютній першості став японець **Кохей Утсмура**, а у командній, третій раз за останні чотири Олімпіади, стали представники Китаю. Їх лідер **Цзоу Кай** крім командної першості, виграв також вільні змагання та одну бронзову нагороду, всього – 6 (5,0,1). Скандалом завершилось визначення срібного призера. Збірна Японії, яка займала це місце перед останнім видом, виступила вкрай погано, і пропустила уперед команди Великої Британії та України. Та подавши протест, японці у прямому сенсі, відсудили собі друге місце. Через що збірна України залишилась тільки на четвертій сходинці.

У жінок командну першість здобули американки, а їх лідери **Олександра Райсман**, перемогла ще у вільних вправах, та **Габріель Дуглас** стали дворазовими олімпійськими чемпіонками. Остання крім командної першості, виборола і абсолютну, та стала першою чорношкірою спортсменкою, що добилась такого успіху. Як і в синхронному плаванні подвійного успіху досягли росіянки і у художній гімнастиці. А **Євгенія Канаєва** вдруге поспіль стала чемпіонкою в індивідуальному багатоборстві.

Чудово виступили на домашній Олімпіаді британські представники велоспорту. У дисциплінах цього виду вони вибороли 13 нагород, з яких 8 стали вищого ґатунку. Особливо слід відмітити **Кріса Хоя**, який на четвертій своїй Олімпіаді виборов два золоті, у командному спринті та кедрині, всього – 7 (6,1,0) та **Бредлі Уїгґінс**, який після трекових перемог

Афін та Пекіну, в Лондоні виграв індивідуальну шосейну гонку з роздільним стартом, всього – 7 (4,1,2).

Додала медалей до своєї колекції олімпійських нагород і чудова італійська фехтувальниця **Валентина Веццалі**, яка у змаганнях на рапірах виграла командне золото, та стала володаркою бронзової нагороди у індивідуальній першості, всього – 9 (6,1,2). Слід відзначити і українку **Яну Шемякіну**, яка у змаганнях шпажистів в фіналі у додатковий час здолала свого суперника з Німеччини.

Ще одна радість для господарів змагань сталася на тенісних майданчиках, де на відомих кортах Уїмблдону переміг місцевий улюбленець **Єнді Маррей**. Особливо заслуговує на повагу те, що у фіналі він здолав одного з кращих тенісистів за всю історію цього виду спорту швейцарця Роджера Федерера. У жінок відзначились американські сестри **Венус** та **Серена Вільямс**, які вже втретє виграли олімпійський парний турнір. Остання, крім того, перемогла і у особистій першості, тому обидві стали чотириразовими олімпійськими чемпіонками, всього – 4 (4,0,0).

Героєм у змаганнях борців став узбецький борець вільного стилю **Артур Таймазов**, який у найбільш важкій ваговій категорії, спочатку став срібним призером Сіднею, на наступних трьох Олімпіадах здобував золото, і таким чином став одним з найбільш титулованих борців в історії, всього – 4 (3,1,0). Цікаво, що на цих же Іграх свої треті золоті нагороди у вільній боротьбі отримали японки **Саорі Єсіді**, всього – 3 (3,0,0) та **Кіофі Іте**, всього – 3 (3,0,0). У змаганнях з класичної боротьби відзначився кубинець **Міхайн Лопес**, який теж у найбільш важкій ваговій категорії переміг вдруге після Пекіну. У змаганнях боксерів найбільшу пам'ять вболівальникам залишили українці **Василь Ломаченко**, який у чудовому стилі переміг на других Іграх поспіль, та **Олександр Усик**, який після перемоги станцював гопак. Втім для господарів був і ще один герой. У найбільш важкій ваговій категорії британець **Єнтоні Джошуа** переміг чемпіона попередніх Ігор італійця Роберто Каммарелле. Хоча його перемога і не виглядає досить справедливою. Адже у фіналі обидва суперника набрали однакову кількість очок, і перемогу британцю присудили тільки за додатковим рішенням суддів. І ще одного українця слід відмітити у змаганнях з важкої атлетики, де вперше за багато років наш представник, **Олексій Торохтій**, здобув золото.

Знову, як і на двох останніх Олімпіадах чемпіонами футбольного турніру стала збірна з Латинської Америки. Однак збірна Аргентини

тріумфатор двох останніх турнірів на цей раз взагалі не потрапила до фінального турніру. А золото, на відомому стадіоні «Вемблі», розіграли команди Бразилії та Мексики. Останні і стали тріумфаторами, незважаючи на те, що бразильці вважалися незаперечними фаворитами. Приймала участь у турнірі, вперши з 1960 року, і збірна господарів, яка складалася з гравців Англії та Уельсу. Втім вона змогла дійти тільки до четверть фіналу, де по пенальті прогала команді Південної Кореї. У фіналі жіночого турніру збірна США переграла команду Японії, та в четвертий раз стала переможцем олімпійського турніру.

Вкотре підтвердили свою славу баскетбольної нації спортсмени Сполучених Штатів Америки. Чоловіча збірна, лідерами якої були Кобі Брайант та Леброн Джеймс, знову, як і чотири роки тому, у фіналі не залишила шансів команді Іспанії. А жіноча збірна у фіналі переграла команду Франції. Цікаво, що вперши з 1988 року, до трійки призерів у чоловічому турнірі потрапила збірна Росії, яка зайняла третє місце. Напружено розвивались події і у волейбольному турнірі. Тут вперши за багато років тріумфувала чоловіча збірна Росії. Програвши перші два сету команді Бразилії, росіяни, основу яких склали гравці казанського клубу, змогли зібратися і повернути чашу терезів на свою користь, а бразильці, як і у Пекіні задовольнялись срібними нагородами. Зате, знову тріумфувала жіноча волейбольна збірна Бразилії, причому знову у фіналі були обіграні американки. Не змінилися чемпіони і у змаганнях з гандболу та хокею на траві. Як і чотири роки тому у гандбольному турнірі перемогу здобули чоловіча збірна Франції, та жіноча збірна Норвегії. А у хокеї на траві знову тріумфували чоловіча збірна Німеччини та жіноча Нідерландів. Зате у змаганнях з водного поло все відбулося навпаки, і чемпіонами стали інші збірні. У чоловіків перемогу святкувала команда Хорватії, а у жінок, фіналісти попередніх Ігор – збірна США.

У командному заліку, повернувши собі звання переможців, першою фінішувала збірна США – 104 (46,29,29) нагород, другими були олімпійці Китаю – 88 (38,27,23), третіми Великої Британії – 65 (29,17,19) нагороди. Збірна Росії цього разу зайняла лише четверте місце, вперши не потрапивши до призової трійки – 82 (24,26,32). А команда України посіла чотирнадцяте місце – 20 (6,5,9).

Наступні Ігри XXXI Олімпіади відбудуться з 5 по 21 серпня 2016 року у бразильському Ріо-де-Жанейро.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику четвертого етапу сучасних Олімпійських ігор;
- де і коли відбувалися Ігри в цей період, охарактеризуйте їх;
- охарактеризуйте комерціалізацію та професіоналізм олімпійського руху в цей період;
- дайте коротку характеристику виступів збірної України на Олімпійських іграх самостійною командою.

Питання для самоконтролю

1. В якому році Барселона вперше реально претендувала на проведення Олімпійських ігор?
2. Які змінилися представництва країн перед початком Ігор 1992 р.?
3. Під яким прапором виступали спортсмени колишнього СРСР на Олімпійських іграх в Барселоні?
4. Що не вдалося провести організаторам під час церемонії відкриття Ігор 1992 року?
5. На честь якого зі спортсменів вперше на Олімпійських іграх лунав український гімн?
6. Хто став героєм XXV Олімпійських ігор?
7. Якого успіху на Олімпіаді 1992 року досягли українські гімнастки?
8. Якою подією завершилися змагання у Барселоні на дистанції 10000 метрів у жінок?
9. Спортсмени якої країни відзначилися на Іграх 1992 р. у плаванні?
10. Яке нововведення було застосоване у Барселоні під час футбольного турніру?
11. Якою подією під час Олімпіади 1992 року стали змагання баскетболістів?
12. На яких літніх Іграх збірна України вперше виступила самостійною командою?
13. Через яку головну причину Олімпіаду 1996 року довірили проводити американській Атланті?
14. Хто з українців на Олімпійських іграх виборов першу золоту нагороду для незалежної держави?
15. Якого успіху досяг на Іграх в Атланті російський борець Олександр Карелін?
16. Хто став єдиним триразовим олімпійським чемпіоном у змаганнях з важкої атлетики?

17. Замість кого виступив на Іграх в Атланті Володимир Кличко?
18. Чим відзначились на Іграх 1996 року гімнастки України?
19. Якого феноменального успіху в Атланті досягли легкоатлети Майкл Джонсон та Марі-Жозе Перек?
20. На скількох Олімпіадах поспіль вигравав золото у стрибках в довжину американець Карл Льюїс?
21. Хто з російських плавців в Атланті підтримав вдалий виступ Олександра Попова?
22. Хто з професійних велогонщиків переміг на Іграх в Атланті?
23. Якого унікального успіху в Атланті досяг американський волейболіст Карч Кірай?
24. Чим на Іграх у Атланті був примітний футбольний турнір?
25. На що в першу чергу звертали увагу спеціалісти під час підготовки до Олімпіади у Сіднеї?
26. Хто став першим спортсменом, що виборов золоту олімпійську нагороду на тих Іграх, на яких він запалював олімпійський вогонь?
27. Яким успіхом, та скандалом відзначилась американська легкоатлетка Меріон Джонс?
28. Чим на Олімпійських іграх відзначилась німкеня Хайке Дрекслер?
29. Чим відзначились на Олімпіадах поляк Роберт Корженевський та чех Ян Железний?
30. Чим відзначилась на Іграх у Сіднеї Яна Клочкова?
31. Якої небезпеки unikнув австралійський плавець Іан Торп?
32. На якій Олімпіаді поспіль здобув золото британський веслувальник Стівен Редгрейв?
33. Яка була реакція глядачів у Афінах на несправедливе, на їхню думку суддівство, героя Сіднея росіянина Олексія Немова?
34. Яке досягнення, для радянських боксерів, Бориса Лагутіна повторив на Іграх 2000 року Олег Саїтов?
35. Який боксер став у Сіднеї триразовим олімпійським чемпіоном?
36. Який вічний рекорд встановив на Іграх 2000 року у стрільбі на круглому стенді українець Микола Мільчев?
37. Через що Ігри в Афінах були настільки невігідними з фінансової точки зору?
38. Змагання з яких видів спорту проходили на античному стадіоні Олімпії під час Ігор 2004 року?

39. Якими допінговими скандалами розпочалися Ігри у Афінах?
40. Хто став героєм Олімпіади 2004 року?
41. Хто з українців став найбільш успішним на Олімпійських іграх за часів незалежності?
42. В якому році виборола своє перше олімпійське золото на байдарці чемпіонка Афін німкеня Біргит Фішер.
43. Чим відзначились у Афінах змагання жінок у стрибках з жердиною?
44. Через яку причину не зміг виграти марафонську дистанцію Афін бразилець Вандерлей да Ліма?
45. Хто став першим за часів незалежності уродженцем сумської області – олімпійським чемпіоном?
46. Хто з бувших радянських боксерів вдруге став олімпійським чемпіоном у найбільш важкій ваговій категорії?
47. Через яку причину був дискваліфікований переможець у кінному спорті німець Людгер Беербаум?
48. Яка несподіванка сталася під час баскетбольного турніру Афін?
49. Через що естафета олімпійського вогню до Пекіна супроводжувалась акціями протесту?
50. Чому Ігри в Китаї розпочалися саме восьмого серпня?
51. Який спортсмен став героєм Ігор у Пекіні виборов найбільшу кількість золотих нагород за одну Олімпіаду?
52. Який борець на Іграх у Пекіні став третім триразовим олімпійським чемпіоном?
53. Хто отримав приз найбільш технічного боксеру турніру Пекіна?
54. Через яке правило на Іграх в Пекіні трохи не дискваліфікували китайських гімнасток?
55. Американка якого походження стала абсолютною олімпійською чемпіонкою Ігор в Пекіні?
56. Хто під час Олімпіади 2008 року став головною зіркою легкоатлетичних змагань?
57. Яке прозвище отримала Олена Ісимбаева?
58. Через яку причину до золотої нагороди у семиборстві Наталки Добринської не змогла додати срібло Людмила Блонська?
59. Яка збірна вперши здобула перемогу в командній першості у Пекіні?
60. Яке місто переграє у вирішальному раунді Лондон за право втретє провести Олімпійські ігри?

61. Яка подія сталася на наступний день після оголошення міста переможця?
62. Які міри безпеки приймалися під час Олімпіади 2012 року?
63. Яким чином були розташовані спортивні споруди у Лондоні?
64. Що собою символізували талісмани Ігор 2012 року?
65. Вкотре відкривала Олімпіаду королева Великої Британії Єлизавета II?
66. Через які причини не були присутніми на церемонії відкриття Олімпіади 2012 року президенти Аргентини та Білорусії?
67. Чому не допустили до участі у змаганнях гречанку Параскеві Папахрісту?
68. Хто під час Ігор у Лондоні став зіркою номер один легкоатлетичних змагань?
69. Яку медаль на Олімпіаді 2012 року виборола росіянка Олена Ісимбаева?
70. До якої позначки підняв рекорд завойованих на Олімпіадах медалей Майкл Фелпс?
71. Який здобуток на Іграх у Лондоні отримала американка Міссі Франклін?
72. Через яку причину українські гімнасти не змогли отримати на Олімпіаді в Лондоні бронзові нагороди?
73. Яка спортсменка стала першою чорношкірою абсолютною чемпіонкою Ігор зі спортивної гімнастики?
74. Як виступили на Іграх 2012 року представники британського велоспорту?
75. Хто переміг у чоловіків на Олімпіаді в Лондоні на відомих кортах Уїмблдону?
76. Якого успіху досягнув на Іграх 2012 року узбецький борець Артур Таймазов?
77. Чим на Олімпіаді 2012 року запам'яталися змагання боксерів?
78. Яка збірна у 2012 році вперше стала переможцем олімпійського футбольного турніру?
79. Яких успіхів досягли на цій Олімпіаді російські чоловічі баскетбольна та волейбольна команди?
80. Де мають відбутися наступні літні Олімпійські ігри?

ТЕМА 8

ЗИМОВІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

1. Історія виникнення зимових Олімпійських ігор

Зимові Олімпійські ігри не мають такої багатой історії, як Ігри Олімпіад, але на сьогодні вони також користуються величезною популярністю. Ідея проведення зимових Олімпійських ігор неодноразово обговорювалась у МОК ще на початку ХХ століття. Однак втіленню цієї ідеї в життя протидіяли представники Скандинавських країн, які вважали достатнім для популяризації зимових видів спорту проведення Північних ігор, що регулярно відбувались з 1901 року. Ігнорувати думку скандинавів було неможливо, оскільки на початку ХХ століття спортсмени цих країн були найсильнішими в світі практично з усіх зимових видів спорту.

Ще одним аргументом було те, що зимові Олімпійські ігри не мали давніх традицій, і до них неможливо було застосовувати термін «олімпійські». Серед причин, що гальмували період початку зимових Олімпійських ігор була й слабка матеріальна база багатьох країн.

Вперше змагання з фігурного катання на ковзанах були включені в програму Олімпіади у 1908 році у Лондоні, де спортсмени змагалися у чотирьох видах програми. Проте суперництво було слабке, тому що, у кожному виді було усього від 3 до 9 учасників. Другий раз у програмі Олімпіад зимові види спорту з'явилися у 1920 році рід час ігор у Антверпені, коли разом зі змаганнями фігуристів, три види та до шістнадцяти учасників у кожному, був проведений досить представницький турнір по хокею з шайбою. Перемогу у змаганні, де було представлено сім збірних, святкували канадці.

В решті решт був знайдений варіант сумісництва Північних ігор з іграми Олімпіад. На сесії МОК у 1922 році було прийнято рішення про проведення «міжнародного спортивного тижня з приводу 8-ї Олімпіади». Змагання відбулися з 25 січня по 4 лютого 1924 року у французькому Шамоні. За кількістю учасників та популярністю вони перевершили всі зимові змагання, проведені у світі раніше. Це дало можливість МОК у 1925 році прийняти рішення про регулярне проведення зимових Олімпійських ігор, а змагання 1924 року були класифіковані як перші зимові Олімпійські ігри.

Для зимових Олімпійських ігор характерні ті ж досягнення та проблеми, що й для ігор Олімпіад, хоча в значно скромніших масштабах, що зумовлено меншою кількістю учасників, відсутністю помітного інтересу до зимових Ігор з боку країн Африки, Азії та Латинської Америки. Все це знімає багато складностей та проблем, які постійно супроводжують літні Олімпійські ігри.

У 1991 році на сесії МОК, з ціллю придання зимовим Олімпіадам більш високого та самостійного статусу, було прийнято рішення про розведення по строках зимових та літніх Олімпійських ігор. Починаючи з 1994 року вони поперемінно проводяться по черзі кожні 2 роки.

2. Етапи проведення зимових Олімпійських ігор

У проведенні зимових Олімпійських ігор можливо виділити декілька етапів.

1. 1924 – 1936 роки – програма Ігор відзначається стабільністю, включаючи змагання з бобслею, лижного спорту (гонки, стрибки з трампліну та двоборство), швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання, хокей з шайбою. Та вже у 1936 році виникло перше протиріччя між Північними країнами з одного боку та Німеччиною, Австрією, Швейцарією та Францією з другого, з питання про включення до зимових Олімпіад гірськолижних дисциплін. Справа в тому, що Північні країни забезпечували собі перевагу у командній першості за рахунок лижних дисциплін, і противилися включенню нових гірськолижних програм, у яких якраз були сильні представники альпійських країн. В кінці кінців МОК прийняв компромісне рішення, у програму Ігор 1936 року були включені як гірськолижне двоборство, так і лижна естафета.

2. 1948 – 1956 – з 1948 року програма Ігор вже суттєво збільшується. Відразу з'являються п'ять нових дисциплін, чотири з яких гірськолижні. У цей період значно розширилась в Іграх і участь жінок, які змагалися вже у шести дисциплінах.

3. 1960 – 1988 – програма Ігор збільшується ще більш суттєво. На зимових Олімпіадах з'являється біатлон, а також чотири жіночих дисципліни у ковзанярському спорті, де до цього змагалися лише чоловіки. 1964 року на Іграх вперше були проведені змагання з санного спорту.

4. 1992 – 2010 – інтенсивна комерціалізація, та перш за все зв'язок з телебаченням, сприяло появі не тільки збільшенню кількості видів, наприклад змагання з жіночого хокею, а й появі нових видів спорту, серед яких особливо слід виділити – керлінг, фрістайл, шорт-трек.

Якщо говорити про спортивну сторону питання, то слід виділити два великих етапи.

1. 1924 – 1952 – коли у зимових Олімпійських іграх перемагали в основному представники Північної Європи – Норвегія, Швеція, Фінляндія, конкуренція яким складала країни Північної Америки – США, Канади, а також в окремих видах змагань, представники центральної Європи – Німеччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Італія.

2. 1956 – 2010 – з появою на Іграх СРСР та інших соціалістичних країн, перш за все атлетів НДР з 1968 року, представники саме цих держав задавали тон на зимових Олімпіадах. В подальшому, на початку 1990-х років з розпадом Радянського Союзу та об'єднанням Німеччини, боротьба серед збірних значно загострюється.

Однією з тенденцій розвитку зимових Олімпійських ігор у цей період є різке збільшення кількості країн – учасниць, перш за все за рахунок Південних країн – Гватемала, Болівія, Чилі, Ліван, Марокко та інші. Однак збільшення кількості країн на зимових Олімпіадах значно випереджає кількість країн, що реально включаються у боротьбу за нагороди.

Принциповою відмінністю для розвитку окремих видів спорту є: природні умови країн, народні та спортивні традиції, наявність матеріально – технічної бази. Дійсно за всю історію зимових Олімпіад у окремих видах спорту тон задавали:

Норвегія, Швеція, Фінляндія – у лижних перегонах;

Німеччина (НДР), Австрія, СРСР (Росія) – у біатлоні;

Австрія, Швейцарія, Франція, США, Італія – у гірськолижних дисциплінах;

Нідерланди, США, Норвегія – у ковзанярському спорту;

Німеччина (НДР), Австрія, Швейцарія, США – у санному спорті та бобслеї;

СРСР (Росія), США, Канада, Велика Британія – у фігурному катанні;

Канада, СРСР (Росія), Чехословаччина (Чехія) – у хокею з шайбою.

І хоч останнім часом в силу різноманітних причин, цілеспрямованої підготовки талановитих спортсменів та розвиток штучної матеріальної бази, монополія окремих країн у досягненнях в тих чи інших видах спорту, порушується все частіше, загальна тенденція зберігається.

Тим не менш про популярність зимових Олімпійських ігор свідчить суттєва зміна їх програми, порівняно з 1924 роком. За цей час кількість країн, що приймають участь у іграх зросла з 16 до 82, кількість видів спорту з 7 до 15, кількість розіграних нагород з 14 до 86, а кількість спортсменів, які приймали участь у зимових Олімпіадах з 293 до 2574.

3. Хронологія зимових Олімпійських ігор (1924–2010 р. р.)

3.1. I зимові Олімпійські ігри Шамоні (Франція) 1924 рік (25 січня – 4 лютого)

Виступало 293 спортсмена з 16 країн, розіграли 14 комплектів нагород у 9 видах спорту.

Вибір Шамоні для проведення «міжнародного спортивного тижня» був зумовлений перш за все тим, що він вважався історичною столицею гірськолижного спорту. І побувати тут мали бажання, не тільки із-за Монблана – найбільшої вершини Західної Європи 4807 метрів, а й через унікальну можливість, що дає ця долина.

Після довгих роздумів та без кінчених коливань на ці Ігри прибули всі кращі спортсмени з північних країн – Норвегії, Фінляндії, Швеції, які у той час були законодавцями мод у зимових видах спорту. А також атлети з Австрії, Бельгії, Великої Британії, Угорщини, Італії, Канади, Латвії, Польщі, США, Чехословаччини, Франції, Швейцарії, та Югославії. Серед майже 300 атлетів, що прийняли участь у змаганнях було і 13 жінок. У програму Ігор увійшли: бобслей, лижний спорт (перегони, стрибки з трампліну, двоборство), швидкісний біг на ковзанах, фігурне катання, хокей з шайбою.

Перша золота нагорода в історії зимових Олімпіад дісталася американцю **Чарльзу Джутроу**, що переміг на дистанції 500 метрів у швидкісному бігу на ковзанах. Всі інші нагороди у цьому виді спорту дісталися представникам Фінляндії та Норвегії.

Героєм змагань став фінський ковзаняр **Клас Тунберг**, який здобув золоті нагороди на дистанціях 1500, 5000 метрів та у багатоборстві, яке складалося з суми всіх дисциплін, та проводилося на цих Іграх в перший та в останній раз. Це золото він здобув завдяки не тільки перемогах на двох дистанціях, а також виборовши срібло та бронзу на двох інших.

Особливістю цього спортсмена було те, що він мав бути першим з представників зимових видів спорту почав підтримувати форму і влітку, замінивши льодяну доріжку біговою.

У лижному спорті тріумфували представники Норвегії, а кращий з них **Турлейф Хауге**, здобув три золоті – 18, 50 кілометрів та двоборство. Це був справжній фанатик лиж. Для тренувань він робив великі переходи, багато працював над технікою біга, відзначався мужністю та стійкістю духа. Саме він був капітаном збірної Норвегії, яка тріумфувала на Іграх з великим відривом. Виборов він і одну бронзову нагороду у стрибках з трампліну. Та з останньою нагородою сталася незвичайна пригода. Справа в тому, що через помилку суддів, які зарахували Хауге більше очок, чим він заробив, бронза повинна була належати іншому спортсмену – Андерсу Хаугену з США. Справедливість була встановлена тільки у 1974 році, коли Хауге вже давно не було в живих, а медаль 86-ти літньому американцю повернула його донька.

Змагання у фігурному катанні вирізнялися гострою суперечкою, де найбільш вдалими виявилися спортсмени з Австрії, які перемогли у двох видах. А **Херма Планк – Сабо** виграла змагання у жінок. Канадці отримали впевнену перемогу у хокейному турнірі.

У командному заліку першою фінішувала збірна Норвегії – 18 (4,7,7) нагород, другими були олімпійці Фінляндії – 9 (4,3,2), третіми Австрії – 3 (2,1,0) нагороди.

3.2. II зимові Олімпійські ігри Санкт-Моріц (Швейцарія) 1928 рік (11 лютого – 19 лютого)

Виступало 491 спортсмена з 25 країн, розіграли 13 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Другі зимові Олімпійські ігри відбулися у швейцарському курортному містечку. На відміну від попередніх Ігор, цього разу вибір проводився на конкурсній основі. Спочатку на проведення Олімпіади також претендували і голландці, та згодом вони відмовилися бо були не впевнені у відповідних кліматичних умовах.

Серед дебютантів Ігор опинилися представники Німеччини, Нідерландів, Румунії, Литви, Естонії а також посланці з інших континентів – Японії, Аргентини, Мексики.

У змаганнях лижників сильнішою, як і чотири роки тому, була збірна Норвегії, котра перемогла у трьох з чотирьох золотих нагород. А їх лідер **Юхан Греттумсбротен** виборов дві золоті медалі у гонці на 18 кілометрів на лижному двоборстві. На думку спеціалістів тільки значна відлига допомогла лижникам зі Швеції перемогти у гонці на 50 кілометрів.

Клас Тунберг з Фінляндії знову був кращим у ковзанярському бігу на дистанціях 500 та 1500 метрів. Міг він прийняти участь і у Олімпіаді 1932 року, та через незгоду з організаторами, що вирішили замінити традиційний старт, загальним стартом, Тунберг, як і багато інших спортсменів, відмовились від участі у Іграх, всього – 7 (5,1,1).

Незважаючи на те, що спортсмени Швейцарії мали можливість добре вивчити домашню трасу, на якій проводилися змагання зі скелетону, їм не вдалося завоювати хоча б одну медаль. Сильнішими у змаганнях на швидкісних санях виявилися атлети США. Вони ж були першими і у змаганнях бобслеїстів.

Змагання бобслеїстів достойні особливої уваги, адже у складі чоловіків переможців опинилася жінка. Студентка **Ніон Токкер** відправлялася у Швейцарію вчитися, а зовсім не приймати участь у Олімпіаді. Та після кількох тренувань вирішила займатися цим видом спорту, і як результат, стала Олімпійською чемпіонкою.

Змагання фігуристів-чоловіків завершилися перемогою шведа **Гілліса Графстрьома**. Цей видатний спортсмен втретє поспіль, після 1920 та 1924 років, став олімпійським чемпіоном, причому кожного разу керівники шведського спорту в останню мить вмовляли його прийняти участь у змаганнях. Адже Графстрьом був художником від фігурного катання, і виходив на лід в основному заради естетичного задоволення. А примушувати себе до виснажливої боротьби, навіть заради медалей вищого ґатунку, було не в його стилі. Крім того, більшу частину свого життя він проводив поза межами Швеції, адже йому подобалося жити в інших країнах. Міг швед і в четверте стати олімпійським чемпіоном, приїхавши у ранзі фаворита і на Олімпіаду 1932 року. Та штовхнувшись під час тренувань з американським фоторепортером, який дуже хотів зняти його зблизька, він пошкодив коліно, та у підсумку зайняв тільки друге місце, всього – 4 (3,1,0).

У жінок своє перше золото виборола норвежка **Соня Хені**, яка за рік до цього стала чемпіонкою світу, а перший раз вона з'явилась на Іграх, та зайняла останнє місце ще у 1924 році, коли її виповнилося тільки дванадцять.

Хокейний турнір, не пропустивши жодної шайби, виграла команда Канади. Щоправда на Олімпіаді була відсутня збірна США. Та після повернення чемпіонів на батьківщину, американці запропонували провести зустріч з досить сильною командою Бостонського університету, який і здобув перемогу з рахунком 1-0. Це був перший програш канадців на міжнародній арені.

У командному заліку перемогу святкувала збірна Норвегії – 15 (5,5,5), другими стали американці – 6 (2,2,2), третіми Швеція – 5 (2,2,1).

3.3. III зимові Олімпійські ігри Лейк – Плесід (США) 1932 рік (4 лютого – 15 лютого)

Виступало 307 спортсменів з 17 країн, розіграли 14 комплектів нагород у 7 видах спорту.

Вперши зимові Олімпійські ігри перетнули океан, і були проведені за межами Європи. В подальшому аналізуючи ці Ігри історики дійшли висновку, що їх організація трохи не вбила саму ідею проведення Білих олімпіад. Адже довіряти проведення Ігор Америці, коли сама країна ще не відійшла після великої депресії, було дуже авантюрою ідеєю.

Так кількість учасників ледве перевершила кількість спортсменів на перших Іграх, що у свою чергу відбилося не могло не відобразитися як на кількості змагань, де з програми Ігор був виключений скелетон, так і на кількісному складі суперників у кожному з турнірів. Так, наприклад у хокейному турнірі виступало лише чотири збірні.

Майже половина – 150, всіх учасників Олімпіади представляло США та Канаду. Проте з країн, де зимові види спорту популярні на Ігри через кризу та велику відстань, приїхали малочисельні делегації.

У бобслеї, перемогли представники США: **Біллі Фіске** – відстояв своє чемпіонське звання 1928 року, а **Едді Іган** став єдиним за всю історію Олімпіад, який перемагав як на зимових так і на літніх іграх – чемпіонське звання 1920 року у змаганнях боксерів.

Через нові правила проведення ковзанярських змагань по американським правилам зі спільного старту, всі золоті нагороди у цих змаганнях отримали представники США.

У лижних перегонах, незважаючи на теплу погоду, не було рівним представникам скандинавських країн. Норвегія та Швеція вибороли по два золоті, Фінляндія – три. Третю золоту нагороду, після 1928 року, у лижному двоборстві здобув норвежець **Юхан Греттумсбротен**.

У фігурному катанні на своїх других Іграх перемогла норвежка **Соня Хені**. Змагання хокеїстів в котрий раз виграла збірна Канади.

У командному заліку перемогла збірна США – 12 (6,4,2), другими стали спортсмени Норвегії – 10 (3,4,3), третіми Швеції – 3 (1,2,0).

3.4. IV зимові Олімпійські ігри Гарміш-Партенкірхен (Німеччина) 1936 рік (6 лютого – 16 лютого)

Виступало 756 спортсменів з 28 країн, розіграли 17 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Ця зимова Олімпіада виявилася однією з самих скандальних за всю історію. Ігри проходили у країні у атмосфері фашизму, що стало свідченням деякої капітуляції МОК. Адже у Німеччині згідно прийнятим «Нюрнберзьким законам» євреї оголошувались людьми більш низької раси.

Слід зауважити, що у цей рік у Німеччині проходили і літні Олімпійські ігри. Відбулося це тому, що Франція відмовилась приймати у себе Білі ігри. Знаходячись у трудному становищі МОК згодився на пропозицію Гітлера і довірив його країні провести другу Олімпіаду за один рік.

Тим не менш ці Ігри відіграли помітну роль у розвитку зимових видів спорту. Вперше з'явилися у програмі Ігор змагання з гірськолижних дисциплін. Завдяки чому також суттєво розширилась присутність у змаганнях і жінок.

Другі золоті нагороди на цих Іграх здобули: у стрибках з трампліну норвежець **Біргер Рууд**. Це спортсмен відомий тим, що разом зі своїм батьком та двома братами, теж відомими стрибунами, вперше розробили особливий стиль стрибків з трампліну, що дозволяв суттєво збільшити його дальність: відштовхуючись від трампліну вони махали руками, а потім нахиливши корпус уперед, майже лягали на лижі, зменшуючи силу спротиву вітру. Можливо Рууд став би і триразовим чемпіоном Олімпіад, та у 1939 році розпочалася Друга світова війна. Норвегія була окупована німецькими військами, а самого спортсмена, за

відмову приймати участь у показових спортивних виступах, було заарештовано і він декілька років провів у концтаборі. Та навіть це його не зламало. У 1948 році він приїздить на свої треті Ігри, де на цей раз займає друге місце.

У фігурному катанні друге золото поспіль виграв австрієць **Карл Шефер**. А норвезька фігуристка **Соня Хені** стала чемпіонкою втретє поспіль, всього – 3 (3,0,0). Ця спортсменка і досі володіє рекордом у жіночому фігурному катанні, адже вона єдина хто виступаючи на чотирьох Олімпіадах є триразовою олімпійською чемпіонкою. А мистецтву катання вона вчилася у тому числі і дивлячись за виступами відомих балерин того часу. Цікаво, що крім чудових виступів на льодяній арені, шість підряд виграних чемпіонатів світу, вона ще й стала відомою кіноактрисою. До речі це трохи не завадило їй виступити на цій Олімпіаді, адже знімаючись у кіно, вона демонструвала і свою техніку катання на льоду, отримуючи за це гроші. І тільки погроза всієї збірної Норвегії знятися зі змагань, у разі її дискваліфікації, примусила МОК відступити. Після Ігор 1936 року Соня Хені подалася до Америки у Голлівуд, де ще знялася в одинадцяти картинах, в тому числі і у відомій «Серенаді сонячної долини» з джазовим ансамблем Глена Міллера. Згодом вона організувала і перший у світі балет на льоду, з яким гастролювала по всьому світові.

Ще одним героєм Ігор став норвезький ковзаняр **Івар Баллангуд**, який зумів перемогти на трьох дистанціях – 500, 5000 і 10000 метрів, та стати другим на 1500 метрів. Здобувши ще золото у 1928 році та срібло у 1932 році, він став на той час одним з найбільш титулованих спортсменів, що виступали на зимових Олімпійських іграх, усього – 6 (4,2,0).

У гірськолижному двоборстві перемогли представники Німеччини, а у лижних перегонах золоті нагороди поділили спортсмени Швеції та Фінляндії.

Найбільшою несподіванкою на цих іграх стала перемога хокеїстів Великої Британії, які щоправда були здебільшого у минулому канадцами, у фінальному матчі над засновниками цього виду спорту.

Командну першість виграла збірна Норвегії – 15 (7,5,3), друге місце за спортсменами Німеччини – 6 (3,3,0), третє Швеції – 7 (2,2,3).

3.5. V зимові Олімпійські ігри Санкт–Моріц (Швейцарія) 1948 рік (30 січня – 8 лютого)

Виступало 713 спортсменів з 28 країн, розіграли 22 комплектів нагород у 9 видах спорту.

Друга світова війна не дозволила провести ігри у 1940 та 1944 році. Тому наступного разу атлети зібралися на зимові змагання у рамках Олімпіади тільки через три роки після закінчення найбільш кровавої війни в історії людства. Ця Олімпіада відбувалася невдовзі після закінчення боїв, тому знайти у місці де б змогли проводитися ігри було непростим ділом.

Спочатку її було запропоновано провести Великій Британії, у якій того ж року відбувалися літні Ігри та не відбувалися сухопутні бойові дії. Проте вони відмовилися. А з двох інших кандидатів, перемога була віддана Санкт–Моріцу, у якого на відміну від шведського Фалуна, була наявність гірськолижна траса. Вперше на цих Іграх були встановлені точні швейцарські часи та хронометри, що дозволило з точністю фіксувати результати переможців та призерів.

У лижних перегонах перемогу здобули спортсмени Швеції, серед яких відзначився **Мартін Лундстрьом**, що виборов два золоті у естафеті та у гонці на 18 кілометрів.

У змаганнях зі стрибків з трампліну та у ковзанярському спорті не було рівних норвезьким атлетам. А чемпіон ігор 1932 та 1936 років у стрибках з трампліну норвежець **Біргер Рууд** завоював срібло.

Героєм ігор став французький гірськолижник **Анрі Орейє**, що отримав два золоті у швидкісному спуску та двоборстві, а також бронзу у слаломі.

У змаганнях фігуристів відзначився американець **Річард Баттон**, який вперше в історії виконав стрибок у три оберти.

Трохи не відбулася сенсація у змаганнях хокеїстів. Тільки за рахунок кращої різниці шайб, фінал закінчився з рахунком 0-0, канадці випередили збірну Чехословаччини.

Збірна Норвегії, котра сильно постраждала під час Другої світової війни, не змогла виставити на ці Ігри потужну збірну та змушена була поділити перше місце у командному заліку.

Командну першість виграли збірні Швеції – 10 (4,3,3) та Норвегії – 10 (4,3,3), третіми стали олімпійці Швейцарії – 9 (3,4,2).

3.6. VI зимові Олімпійські ігри Осло (Норвегія) 1952 рік (14 лютого – 25 лютого)

Виступало 732 спортсменів з 30 країн, розіграли 22 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Вперши зимові Олімпійські ігри відбувалися на у курортному містечку, а у столиці європейської країни. Більш того цією країною була Норвегія – держава, де більшість зимових видів спорту є практично національними, що приваблювало велику кількість глядачів.

До Олімпіади готувалася вся країна. До початку змагань був збудований новий зимовий стадіон, трамплін та нова сучасна траса для бобслею. Маршрут факельної естафети почався ще за полярним колом та пройшов майже всю країну, а запалив його у чаші стадіону Егіл Хансен, онук легендарного полярного дослідника Фрїтьофа Хансена. Вперше були проведені лижні перегони для жінок, а гірськолижники вперше провели змагання у трьох видах.

У лижних перегонах велику перевагу мали представники Норвегії та Фінляндії, що вибороли по три золоті нагороди. Фін **Вейко Хакулінен** переміг у двох видах – 50 км та естафеті 4x10 км.

Італієць **Дзено Коло** був першим у швидкісному спуску, а норвежець **Стейн Єріксен** у гігантському слаломі. У жінок дві золоті нагороди, у слаломі та гігантському слаломі зуміла перемогти гірськолижниця з США **Андреа Мід-Лоренс**, яка виграла дисципліну незважаючи на падіння.

Героєм Ігор став норвезький ковзаняр **Ялмар Андерсен**, який здобув три золоті нагороди – 5000, 10000 та 1500 метрів. Сенсаційно обидва золота у бобслеїстів, у обох змаганнях приймав участь **Андреас Естлер**, завоювали спортсмени ФРН, які вперше приймали участь у зимових Олімпіадах самостійною командою.

Чергову перемогу здобули хокеїсти Канади. У фігурному катанні виступив самий молодий учасник в історії зимових Олімпіад француз **Ален Жилетті**, котрому на той час було 12 років та 5 місяців. А переможцем, як і чотири роки тому став американець **Річард Баттон**.

На цих Іграх, в якості показових виступів, в перший і поки останній раз був розіграний турнір з хокею з м'ячем – бенді. У змаганнях приймали участь команди Норвегії, Фінляндії та Швеції, а перемогу святкували останні.

Спортсмени нашої країни ще не були присутніми на іграх, проте президент Олімпійського комітету СРСР Костянтин Андріанов прибув у Осло для участі у черговій сесії МОК, що дало змогу передікати скору участь Радянських спортсменів у зимових Олімпійських іграх.

У командному заліку перемогла збірна Норвегії – 16 (7,3,6), другими стали спортсмени США – 11 (4,6,1), третіми Фінляндії – 9 (3,4,2).

3.7. VII зимові Олімпійські ігри Кортіна – д'Ампеццо (Італія) 1956 рік (26 січня – 5 лютого)

Виступало 924 спортсменів з 33 країн, розіграли 24 комплектів нагород у 8 видах спорту.

Кортіна – д'Ампеццо вже у 1920 – 1930 роках був відомим центром зимового спорту. У цей час тут проводилися чемпіонати світу з лижного та гірськолижного спорту. Тим не менш до початку Олімпійських ігор був збудований сучасний стадіон з чотирьохярусними трибунами, новий 80-ти метровий трамплін, один з кращих у світі, підготовлена високо гірська швидкісна доріжка, яка дозволяла ковзаняркам розвивати недоступну раніше швидкість.

Була змінена і програма Ігор. Замість гонки на 18 км, провели змагання на 15 та 30 км, а також жіночу естафету 3x5 км. Італійська лижниця Джуліана Мануццо стала першою, що принесла присягу під час відкриття зимових Ігор. У складі об'єднаної німецької команди на Іграх дебютували представники НДР.

Вперши на зимові Ігри прибули спортсмени СРСР, що відразу змінило відношення сил у загальнокомандній боротьбі. Перше золото у копилку нашої команди принесла у лижних перегонах на 10 км **Любов Козирева**. У чоловіків, як і у 1952 році, перемогли норвежець **Хальгер Брендан** – на 15 км друге золото, та фін **Вейко Хакулінен** – на 30 км третє золото. Та найбільшу колекцію нагород зібрав швед **Сікстен Ернберг**, який крім перемоги на дистанції 50 км, здобув два срібла – 15 та 30 км, а також бронзу в естафеті.

К гірськолижному спорті не було рівних австрійцю **Антоні Зайлеру**, який переміг у всіх трьох дисциплінах – швидкісному спуску, слаломі та слаломі-гіганті. У бобслеї, двійка, перемогли італійці. А один з них **Джакомо Понті** у 47 років став найстаршим чемпіоном зимових Ігор.

Сенсацією у змаганнях ковзанярів став виступ **Євген Грішин**. Цей видатний спортсмен трохи не загинув у роки Другої світової війни, коли хлопчиком у рідній Тулі катаючись на ковзанах, потрапив під наліт німецької авіації, і йому ледь не ампутували ногу. Ще він довго ніяк не міг вибрати між ковзанами та велоспортом, де теж мав досить непогані результати. А на цій Олімпіаді, де ковзанярі змагалися на великій льодині з біговими доріжками, він виборов дві золоті нагороди, причому обидві вперши в історії зі світовими рекордами, на дистанціях 500 та 1500 метрів. А друге золото йому прийшлося поділити зі своїм товаришем по команді **Юрієм Михайловим**, який показав однаковий з ним час.

У стрибках з трампліна, використавши новий спосіб стрибка, переміг фін **Анті Хювярінен**. А у змаганнях фігуристів відзначилася американка **Тенлі Олбрайт**, що перемогла з травмою коліна. Більше того, у дитинстві вона перенесла важку хворобу – поліомієліт, яка трохи не зробила її інвалідом.

Перша ж поява на Олімпійських іграх Радянських хокеїстів принесла їм золоті нагороди. Більше того, вони виграли всі сім матчів. Лідерами збірної були: Микола Пучков, Іван Тригубов, Микола Сологубов, Олексій Гуришев, Віктор Шувалов, Валентин Кузін, Євген Бабіч та Всеволод Бобров. Останній, крім того, був визнаний кращим гравцем турніру, та успішно грав як у футбол, так і у хокей. Він два рази був капітаном збірних Радянського Союзу, що виступали на Олімпійських іграх: у 1952 році – футбольної, та у 1956 році – хокейної. А майже непереможні до цього канадці посіли тільки третє місце.

У командній першості відразу перемогла збірна СРСР – 16 (7,3,6), другими стали олімпійці Австрії – 11 (4,3,4), третіми Фінляндії – 7 (3,3,1).

3.8. VIII зимові Олімпійські ігри Скво – Веллі (США) 1960 рік (18 лютого – 28 лютого)

Виступало 665 спортсменів з 31 країни, розіграли 29 комплектів нагород у 8 видах спорту.

В другий раз господарями зимових Олімпійських ігор стали Сполучені Штати Америки. Скво – Веллі невеликий гірськолижний курорт, що знаходиться між штатами Невада та Каліфорнія. Вперши в історії Ігри були проведені на високогір'ї – 1889 метрів на рівнем моря, а спортсменів розмістили в олімпійському селищі. Церемонію відкриття готував сам Уолт Дісней.

Незважаючи на те, що у цілому організатори непогано підготувалися до Олімпіади не обійшлося без накладок. Так не були проведені змагання з бобслею, тому що на будову траси не вистачило грошей.

Вперши на цих Іграх були поведені змагання з жіночого ковзанярського спорту та біатлону, у якому першим чемпіоном став швед **Клас Лестандер**.

Цікаво пройшла лижна естафета у чоловіків. Фін Вейко Хакулінен стартував пізніше норвежця на 20 секунд, та зумів обійти його та випередити, менше ніж на секунду. Результат був неявним, тому організатори попросили телевізійників показати запис заїзду. Так виникла ідея відео повторів, без яких у подальшому не обходилися не одні змагання. А чудовий фінський гонщик **Вейко Хакулінен** поповнив на цих іграх свою колекцію усіма видами нагород, усього – 6 (4,1,1).

Чудово виступили радянські ковзанярі. Знову дві золоті нагороди на тих же дистанціях здобув **Євген Грішин** – 500 та 1500 метрів, і знову другу медаль йому довелося ділити, на цей раз з норвежцем **Раулом Осом**. Ну а після закриття Олімпіади були проведені змагання скороходів світу на побиття рекордів. І Євген Грішин пробіг дистанцію 500 метрів з новим світовим рекордом – 39,6 секунди. Виступав він і у 1964 році, де виборов срібло на своїх улюблених 500 метрах, а також на Іграх в Греноблі 1968 році, де став четвертим на тій же дистанції. Та цьому було пояснення, адже за рік до Ігор він переніс складну операцію на нозі, всього – 5 (4,1,0).

Дві перемоги здобула і **Лідія Скоблікова** – 1500 та 3000 метрів. У фігурному катанні переміг американець **Девід Дженкінс**, який підтримав свого брата **Алана Дженкінса**, що завоював золото у 1956 році.

Хокейний турнір, залишив позаду збірні Канади та СРСР, несподівано виграли американці.

У командному заліку перемогу отримала збірна СРСР – 21 (7,5,9), другою була об'єднана команда Німеччини – 8 (4,3,1), третю США – 10 (3,4,3).

3.9. IX зимові Олімпійські ігри Інсбрук (Австрія) 1964 рік (29 січня – 9 лютого)

Виступало 1111 спортсменів з 37 країни, розіграли 34 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Олімпійські ігри, що відбувалися у провінції Тіроль, набули величезного розмаху. Вперши на зимові ігри приїхало більше як тисяча атлетів, та більше мільйона глядачів. А завдяки телебаченню за ходом змагань спостерігало біля мільярда вболівальників. На високому рівні була й технічна сторона питання. Не пощастило тільки з погодою. Вперши за 60 років у Австрії була сама тепла зима. Тому спеціальним службам та солдатам австрійської армії довелося перемістити 15 кубометрів снігу на спортивні траси Олімпіади.

Вперши були проведені змагання з санного спорту, де два золота здобули у складі об'єднаної команди спортсмени НДР. А першим чемпіоном ігор став німець **Томас Кьоллер**.

Шведський лижник **Сікстен Ернберг** до золотих нагород 1956 року та 1960 року – золото на 30 км та срібло на 15 км, додав ще дві перемоги – 50 км та естафету і бронзу на 15 км, усього – 9 (4,3,2). Особливістю цього спортсмена було те, що він, через тренування до самопожертвування, вирізнявся великою витривалістю. Адже, за його власними словами, він не любив дні, що проходили без тренувань. Лісоруб за професією, Ернберг завжди займався наодинці на лоні природи, а збори шведської команди вважав, за відпочинок.

Також два золота на дистанціях 15 та 30 км, виборів фін **Йеро Мянтюранта**. У жінок всі три золоті нагороди завоювала представниця Радянського союзу **Клавдія Боярських**.

Героєм Ігор стала ковзанярка з СРСР **Лідія Скобликова**, яка перемогла у всіх чотирьох, причому в трьох з них зі рекордами, видах програми, усього – 6 (6,0,0).

У гірськолижному спорті перемогли французькі сестри: **Кристина Гуатшель** – перша у слаломі та друга у гігантському слаломі, та **Маріель Гуатшель** – навпаки.

Перше золото у фігурному катанні для радянської збірної принесла пара **Людмила Белоусова** та **Олег Протопопов**. Ці видатні спортсмени та подружня пара, майже ідеально підходили один одному, а у фігурне

катання прийшли різними дорогами. Олег був родом з Ленінграду та пережив страшну блокаду, коли на його очах від голоду вмирали люди, а після війни мріяючи займатися класичною музикою він хотів стати піаністом. Та через відсутність слуху подався до секції фігурного катання. Людмила ж народилася в Ульяновську, та згодом її сім'я переїздить до Москви, де вона і прийшла у цей вид спорту після того, як подивилась чудовий фільм «Серенада сонячної долини», з відомою фігуристкою Сонею Хені у головній ролі. До своїх виступів вони трохи не першими почали використовувати класичну музику.

Впевнено повернули собі звання найсильніших радянські хокеїсти, що призвели сильне враження, не програвши жодного разу, та закинувши у ворота суперників 73 шайби. Це була мабуть найсильніша збірна СРСР з хокею за всі часи. Вона дала світові таких визначних хокеїстів, як – Віктор Коноваленко, Олександр Рагулін, Віктор Кузькин, Віталій Давидов, Костянтин Локтев, Веніамін Александров, Анатолій Фірсов, Олександр Альметов, Євген Майоров, Борис Майоров, В'ячеслав Старшинов, Віктор Якушев та інші.

У командній першості перемогла збірна СРСР – 25 (11,8,6), другою була збірна Австрії – 12 (4,5,3), третьою Норвегії – 15 (3,6,6).

3.10. X зимові Олімпійські ігри Гренобль (Франція) 1968 рік (6 лютого – 18 лютого)

Виступало 1158 спортсменів з 37 країни, розіграли 35 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Ювілейні десяти зимові Ігри відбулися у Франції, як знак поваги до країни, що багато зробила для відродження Олімпійського руху сучасності. Ця Олімпіада увійшла в історію, як перша на якій проводився тести на допінг, а також гендерні тести для жінок. Ці Ігри вперши транслювалися у цвітному світі, а також вперши мали неофіційний талісман – гірськолижник Шус.

На цих Іграх вперши окремими командами виступили збірні НДР та ФРН. А радянська команда виступила найбільш невдало, вперши з дебюту на зимових Іграх не перемігши у командній першості.

Тим не менше у стрибках з трампліну сенсаційно переміг радянський спортсмен **Володимир Белоусов**. У лижних перегонах по дві золоті нагороди вибороли норвежці **Оле Еллефсетер** та **Харальд Греннінген**, з

яких по одній у естафеті. А італієць **Франко Нонес**, який виграв гонку на 30 км, став першим зимовим чемпіоном з південної країни. У жінок два золота та срібло у естафеті здобула швецька лижниця **Тойні Густавссон**.

Вперши на зимових Іграх була проведена естафета біатлоністів, де перемогу святкувала збірна СРСР, а її лідер **Олександр Тіхонов**, виграв також срібло у гонці на 20 км.

Не обійшлося без скандалу у жіночих змаганнях саночників. Спортсменки НДР, які завоювали перше місце, були дискваліфіковані, коли виявилось, що вони користувались забороненим прийомом – підігрівали полоззя своїх саней. Перемогу присудили італійці **Єрике Лехнер**.

Зовсім по іншому поступив італієць **Єугеніо Монті**. Після двох срібних нагород 1956 та бронзи 1964 років, він отримав дві перемоги. Та не у цьому його головна заслуга. Під час Ігор у Інсбруку він віддав частину свого бобу англійському супернику. Монті не став чемпіоном, зате став першим лауреатом «Фейр Плей» – чесною гри. Саме тоді і зародився девіз – «Це більше, ніж золото».

Героєм Ігор став французький гірськолижник **Жан-Клод Кіллі**, перемігши у всіх трьох дисциплінах – слаломі, гігантському слаломі та швидкісному спуску. Це був перший подібний успіх в історії зимових Олімпіад. Спеціалісти підраховали, що на окремих ділянках траси він проносився зі швидкістю 129 км на годину. Втім одна з його медалей все ж таки була сумнівною. Адже під час спуску в слаломі австрійцю Карлу Шранцю завадив один з робітників, які утрамбовували трасу. І після протесту йому дозволили ще одну спробу, в якій він став першим. Та втім через годину, ця спроба була скасована, а золото віддали господарю. Цікаво, що у дитинстві Кіллі займався разом з сестрами Кристиною та Маріель Гуатшель, героїнями попередніх Ігор. А **Маріель Гуатшель** відзначилась і на цій Олімпіаді, на цей раз виборовши золото у слаломі. Відомим француз залишився і після завершення своїх виступів. А головною його справою стало заснування ним у 1975 році відомої марки гірськолижного одягу «Кіллі».

Другу Олімпіаду поспіль виграла радянські фігуристи **Людмила Белоусова** та **Олег Протопопов**. Після того, як їм не дали змоги виступити на своїй четвертій Олімпіаді у Саппоро, та зважаючи на інші утиски, вони прийняли рішення під час гастролей у Швейцарії не повертатися додому, а

попрохали політичного притулку, що призвело до спроби стерти пам'ять про них у Радянському союзі. І тільки з крахом комунізму, вони змогли побувати на Батьківщині. У жінок з великим відривом перемогла американка **Пеггі Флемінг**. Свою третю перемогу отримали хокеїсти СРСР, котрі виступали майже тим же складом, що і чотири роки тому.

У командній першості перемогла збірна Норвегії – 14 (6,6,2), другими стали спортсмени СРСР – 13 (5,5,3), третіми Австрії – 11 (3,4,4).

3.11. XI зимові Олімпійські ігри Саппоро (Японія) 1972 рік (3 лютого – 13 лютого)

Виступало 1012 спортсменів з 35 країни, розіграли 35 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Вперши зимові Олімпійські ігри відбулися на азійському континенті за межами Європи та Північної Америки. Саппоро повинен був проводити Ігри ще у 1940 році, та Друга світова війна, яка згодом розпочалася, завадила цьому проекту.

Незадовго перед початком Ігор на острові Хоккайдо вибухнув скандал, пов'язаний з професійним статусом деяких спортсменів – олімпійців. Президент МОК американець Брендедж, який був ярим прихильником того щоб у Олімпіадах виступали лише аматори, вимагав відсторонити від участі у змаганнях близько 40 гірськолижників, які буцім то мали рекламні контракти. Більшість з них таки виступила на Іграх, дискваліфікували тільки кращого гірськолижника тих часів австрійця Карла Шранца, що дозволив використовувати своє фото у рекламі кофе, та отримавши за це за плітками 50000 доларів.

Не зіграла на Олімпіаді і канадська хокейна збірна, що бойкотувала всі міжнародні змагання з 1969 року у знак протесту проти того, що команда СРСР та інші збірні Східної Європи були зібрані з професійних гравців.

Героєм Ігор став голландський ковзаняр **Ард Схенк**, який переміг на дистанціях 1500, 5000 та 10000 метрів і став після цього на Батьківщині національним героєм.

Лаври героя Ігор йому довелось ділити з радянською лижницею **Галиною Кулаковою**, що також стала триразовою олімпійською чемпіонкою – 5 та 10 км і естафети. Ця лижниця, яка перші шаги робила у рідній Удмуртії, могла стати олімпійською чемпіонкою, ще чотири роки

тому, коли на дистанції п'ять кілометрів тільки через своє падіння за 500 метрів до фінішу, поступилася першим місцем шведці Тойні Густавссон, виборовши срібну медаль.

Взагалі лижники СРСР успішно виступили на цих Олімпійських іграх. Прапороносець нашої збірної **В'ячеслав Веденін**, який став другим у гонці на 50 кілометрів у 1968 році, цього разу здобув два золота на дистанціях 30 км та у естафеті і одну бронзу. Особлива його заслуга у естафетній перемозі, коли він, виступаючи на останньому етапі, відіграв у лідируючого норвежця цілу хвилину. На жаль знову не підкорилася Веденіну, його улюблена дистанція 50 кілометрів, де він виборов тільки бронзу, всього – 4 (2,1,1). Тим не менш, Веденін став першим радянським лижником, що переміг на Олімпійських іграх у індивідуальних перегонах. Та й у естафетах було не небагато краще, де для збірної СРСР тільки дебютна гонка 1956 року, виявилася золотою.

Норвежець **Магнар Сольберг** став першим біатлоністом котрий зумів відстояти свій чемпіонський титул. Юна швейцарка **Марі Надіг** сенсаційно перемогла к двох видах гірськолижної програми. Також перші золоті нагороди у зимових видах спорту для своїх країн завоювали: іспанець **Фернандес Очоа** у слаломі, поляк **Войцех Фортун** у стрибках з 90 метрового трампліну, та на радість господарям змагань, японець **Юкіо Касайя** у стрибках з 70 метрового трампліну. Три золота у саночників здобули спортсмени НДР, **Ульріх Велінг** став переможцем у двоборстві.

У змаганнях з фігурного катання першу свою нагороду виборола велика **Ірина Родніна**, яка виступала у парі з **Олексієм Улановим**.

Підопічні Анатолія Тарасова та Аркадія Чернишова впевнено перемогли у хокейному турнірі, давши світу нову плеяду визначних гравців – Владислав Третьяк, Геннадій Циганков, Володимир Лутченко, Олександр Рагулін, Віталій Давидов, Віктор Кузькін, Валерій Васильєв, Валерій Харламов, Володимир Вікулов, Олександр Мальцев, Анатолій Фірсов – який став триразовим олімпійським чемпіоном, Юрій Блінов, Олександр Якушев, Володимир Петров, Борис Михайлов, Євген Зімін, Володимир Шадрін.

Командну першість виграла збірна СРСР – 16 (8,5,3), другими стали спортсмени НДР – 14 (4,3,7), третіми Швейцарії – 10 (4,3,3).

3.12. XII зимові Олімпійські ігри Інсбрук (Австрія) 1976 рік (4 лютого – 15 лютого)

Виступало 1064 спортсменів з 37 країни, розіграли 37 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Спочатку організацію наступних Олімпійських ігор було доручено американському Денверу, що знаходиться у штаті Колорадо. Однак через потрійне збільшення розходів, категоричну незгоду з цим місцевих мешканців, та активні протести захисників оточуючого середовища, призвели до того, що власті відмовилися від проведення найбільших зимових змагань за чотири роки. А серед декількох інших кандидатур МОК обрав австрійський Інсбрук, який нещодавно вже проводив зимову Олімпіаду і чудово з нею впорався. Подальші події показали, що і цього разу господарі зробили все, що від них залежало, щоб Ігри пройшли на височайшому рівні. У честь цього на церемонії відкриття було запалено не один, а два олімпійських вогню.

Ці Ігри стали самими успішними для команди СРСР, які виграли загальнокомандну першість з найбільшим відривом за всю історію.

Вперше у програму зимових Олімпійських ігор були включені змагання зі спортивних танців на льоду, де перемогу здобули радянські спортсмени **Людмила Белоусова та Олександр Горшков**. Саме завдяки цій парі, її новаторству та натхненному катанню, наприклад саме вони почали вперше використовувати під час виступів народну музику різних країн світу, дозволило цьому видові фігурного катання стали олімпійським видом спорту. Свою другу золоту нагороду у фігурному катанні завоювала **Ірина Родніна**, на цей раз з новим партнером – **Олександром Зайцевим**.

Непогано виступили радянські ковзанярі, серед яких особливо слід визначити **Тетяну Аверіну**, яка виборола дві золоті – 1000 метрів з олімпійським рекордом, 3000 метрів, та дві бронзові нагороди, а також **Евгена Кулікова**, перемігшого на дистанції 500 метрів. Цікаво, що американка **Шейла Янг**, завоювавши на цих Іграх три нагороди різного ґатунку – золото, срібло та бронзу, того ж року стала чемпіонкою світу з велоспорту.

Успішними Ігри вийшли і для радянських лижників. **Раїса Сметаніна** виборола два золоті – 10 км та естафета, а **Галина Кулакова** – золото у естафеті та бронзу. У чоловіків гонку на 30 км несподівано виграв **Сергій Савельєв**. Взагалі ще стала перша дистанція за історію Олімпійських

ігор, коли у призери не потрапив жоден представник скандинавських країн – Швеції, Норвегії або Фінляндії. У лижному двоборстві повторив свій успіх чотирьохрічної давнини спортсмен з НДР **Ульріх Велінг**.

По дві золоті нагороди завоювали бобслеїсти з НДР **Майнхард Немер** та **Бернхард Гермесхаузен**, у змаганнях двійок та четвірок, а також біатлоніст з СРСР **Микола Круглов** – 20 км та естафета. До речі його партнери по естафеті **Олександр Тіхонов** та **Олександр Бяков** виграли цю дистанцію вже у третій та другий раз відповідно.

Спортсменка з ФРН **Розі Міттермайер** до двох нагород – швидкісний спуск та слалом, додала ще срібло у гігантському слаломі. У чоловіків у швидкісному спуску з великою перевагою переміг австрієць **Франц Кламмер**.

У хокейному турнірі, де не було цього разу не тільки канадців, а також шведів, за перемогу боролися збірні СРСР та ЧССР. У заключному поєдинку, незважаючи на те, що чехи повели 2-0, збірна СРСР зуміли зібратися та виграти матч а з ним і турнір. Це був вже четвертий поспіль успіх радянських хокеїстів на Олімпіаді. А сам матч вважається одним з найбільш цікавих, зіграних на Іграх. До героїв попередньої Олімпіади додалися – Сергій Бабінов, Володимир Шадрін, Віктор Шалімов та Сергій Капустін.

Командну першість виграла збірна СРСР – 27 (13,6,8), другими стали спортсмени НДР – 19 (7,5,7), третіми США – 10 (3,3,4).

3.13. XIII зимові Олімпійські ігри Лейк – Плесід (США) 1980 рік (13 лютого – 24 лютого)

Виступало 1077 спортсменів з 37 країни, розіграли 37 комплектів нагород у 10 видах спорту.

В другий раз зимові Олімпійські ігри пройшли у американському курорті, що знаходиться неподалік від Канади. По суті у нього не було конкурентів. Висував свою кандидатуру ще й Ванкувер, та незадовго до голосування вони зняли свою кандидатуру. Ігри були організовані не кращим чином. Уряд США не виділив достатньо коштів, і як слід деякі об'єкти виявились не збудованими до початку змагань, виникли труднощі з транспортом та комунікаціями. А спортсменів розмістили у новому приміщенні тюрми. Зате для того, щоб на проведення змагань не впливали погодні умови, вперши використовували штучний сніг.

Справжнім героєм Ігор став американець **Ерік Хайден**, що переміг у всіх п'яти дисциплінах ковзанярського спорту – 500, 1000, 1500, 5000 та 10000 метрів, всього – 5 (5,0,0). Цей результат і досі є неперевершеним на зимових Олімпіадах. Після свого феноменального успіху він залишив ковзанярський спорт, та став професійним велогонщиком. І навіть у 1985 році став чемпіоном США, та приймав участь у всесвітньо відомій гонці «Тур де Франс». З радянських ковзанярів відзначилася **Наталля Петрусьова**, що здобула золото на 1000 метрів та бронзу.

У лижних перегонах відзначився **Микола Зімятов** з СРСР, який виборов три золота на дистанціях 30 та 50 км і естафету. Причому гонку на 30 кілометрів він виграв незважаючи на те, що перед самим стартом пішов густий сніг, що було не до вподоби радянським лижникам, які люблять тверду лижню. Гонка на 15 км запам'яталась фінішем на якому швед **Томас Вассберг** лише на одну соту секунди обійшов фіна Юху Міето. У жінок третє золото після ігор 1976 року, на дистанції 5 км виграла **Раїса Сметаніна**. Завершила свої виступи на четвертій Олімпіаді, сріблом у естафеті **Галина Кулакова**, всього – 8 (4,2,2).

У лижному двоборстві на третій Олімпіаді поспіль переміг атлет з НДР **Ульріх Велінг**. Четверту перемогу поспіль здобули радянські біатлоністи, у всіх цих командах виступав один з найбільш титулованих біатлоністів в історії цього виду спорту **Олександр Тіхонов**, всього – 5 (4,1,0). Тим не менш, стаючи неодноразово чемпіоном світу, на Олімпійських іграх він вигравав золото тільки у складі естафети, де щоправда кожного разу був лідером команди. Особливо запам'ятався його виступ на Іграх 1972 року, коли під час гонки в нього зламалася одна лижа, і він майже пів дистанції біг трохи не на одній нозі. І тим не менш зумів залишитись у лідируючій групі, що дало можливість нашій збірній здобути чергову перемогу. **Анатолій Альб'єв** переміг також на дистанції 20 км.

Першу радянську нагороду у санному спорті, і відразу золоту, здобула **Віра Зозуля**. А шведський бобслеїст **Карл-Ерік Ерікссон** став першим, хто виступив на шостих Олімпійських іграх. По два золота у слаломі та циганському слаломі вибороли швед **Інгемар Стенмарк** та представниця Ліхтенштейну **Ханні Венцель**. Остання стала представницею самої маленької країни, яка завоювала олімпійське золото.

Спортсмени НДР не обмежились успішним виступом у видах спорту, у яких вони вже стали визнаними лідерами. На цих Іграх німці зуміли завоювати золото у жіночій лижній гонці на 10 км – **Барбара Петцольд**, у фігурному катанні серед жінок – **Анетт Пьотч**, у жіночому ковзанярському спорті на 500 метрів – **Карін Єнке**.

У фігурному катанні трьохкратною чемпіонкою стала **Ірина Родніна**, всього – 3 (3,0,0), а її партнер **Олександр Зайцев** переміг на другій Олімпіаді. Ця пара перемагала на всіх змагання в яких приймала участь, починаючи з 1972 року, а стати вдруге поспіль олімпійськими чемпіонами їм не завадило навіть народження сина, який з'явився на світ за рік до Ігор. Почин товаришів у танцях на льоду підтримали **Наталля Лінічук** та **Генадій Карпоносів**.

Справжня сенсація відбулася у хокейному турнірі, де майже непереможна до цього збірна СРСР, поступилася першим місцем команді Сполучених Штатів Америки. яка була зібрана зі студентів американських коледжів.

У командному заліку перемогла збірна СРСР – 22 (10,6,6), другими стали олімпійці НДР – 23 (9,7,7), третіми США – 12 (6,4,2).

3.14. XIV зимові Олімпійські ігри Сараєво (Югославія) 1984 рік (8 лютого – 23 лютого)

Виступало 1272 спортсменів з 49 країни, розіграли 39 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Зимові Ігри у Сараєво – столиці сучасної Боснії та Герцеговини, стали єдиними, що відбулися у соціалістичній країні. Приймаюча сторона поразила всіх своєю гостинністю. Для того щоб забезпечити комфорт спортсменам, офіційним лицям та вболівальникам, працювало більш як 10000 волонтерів. Перед початком Ігор були побоювання, що під час змагань не буде достатньої кількості снігу. Та після церемонії відкриття у олімпійській столиці пройшла така хурделиця, що наприклад, старт змагань з гірськолижного спорту відкладався на протязі чотирьох днів.

Виникли питання і відносно аматорського статусу деяких спортсменів. Так від участі у Олімпійських іграх були відсторонені два гірськолижника, звинувачених в отриманні грошей за участь у ряді змагань, та п'ять хокеїстів, що були задіяні у матчах професійної ліги – НХЛ. Важливо, що у якості демонстративного виду вперше були проведені лижні перегони для людей з обмеженими можливостями.

Під час проведення ігор помер керівник СРСР Юрій Андропов. Тому деякі змагання через траур не транслювалися по радянському телебаченню. Збірна СРСР виступила на цих іграх менш вдало, ніж на попередніх, програвши командну першість атлетам НДР.

Сенсацію створив у ковзанярському спорті **Ігор Малков**, ставши першим представником Радянського союзу, що переміг на дистанції 10000 метрів. Дві золоті нагороди виборов канадець **Гастан Буше**. У жіночих змаганнях бал правили представниці НДР, які виграли всі чотири дисципліни. А їх лідер **Карін Єнке**, стала переможцем на дистанціях – 500 та 3000 метрів.

Героями Ігор стали фінська лижниця **Марі-Ліса Хамалаяйнен**, яка перемогла з великим відривом у трьох видах програми – 5, 10 та 20 км та завоювала бронзу у естафеті. А також шведський лижник **Гунде Сван**, що переміг на дистанції 15 км та у естафеті. Крім того швед виборов срібло на 50 км і бронзу на 30 км. Особливо відомий він тим, що першим застосував на цій Олімпіаді – ковзанярський хід, який давав йому суттєву перевагу над суперниками. Радянський лижник **Микола Зімятов** на своїх других Іграх переміг у гонці на 30 км, усього – 5 (4,1,0). Перемогу він здобув незважаючи на те, що перед цим майже три роки не те, що не перемагав на престижних змаганнях, а навіть не входив до складу збірної СРСР. І тільки завдяки неймовірному зусиллю волі, Зімятов зміг повернутися на переможну стежу.

У змаганнях біатлоністів весь комплект нагород, золото на 10 км, здобув норвежець **Єйрік Квалфосс**. А збірна СРСР у п'ятий раз перемогла у естафеті. Бобслеїсти з НДР **Вольфганг Хоппе** та **Дитмар Шауєрхаммер** здобули дві перемоги у змаганнях двійок та четвірок. У стрибках з 90 метрового трампліну перемогу здобув фін **Матті Нюканен**, а німець з НДР **Йенс Вайсфлог** став другим. На 70 метровому трампліні вони помінялися містами.

Реноме радянського фігурного катання підтримала пара **Олена Валова** та **Олег Васильов**. Та це було єдине золото представників СРСР на цих Іграх. У спортивних танцях перемогли британці **Джейн Торвілл** та **Кристофер Дін**. У жінок своє перше золото отримала спортсменка з НДР **Катарина Вітт**, у чоловіків американець **Скотт Хамільтон**.

Хокейна збірна СРСР зуміла реабілітуватися за попередню невдачу. Перегравши у вирішальному матчі свого принципіального суперника

збірну Чехословаччини з рахунком 2-0. Склад тої збірної – Владислав Третьак – що четвертий раз, три з яких золоті а одна срібна, став володарем олімпійської нагороди, Володимир Мишкін, В'ячеслав Фетісов, Олексій Касатонов, Василь Первухін, Зінетула Білялетдінов, Сергій Стариков, Ігор Стельнов, Сергій Макаров, Ігор Ларіонов, Володимир Крутов, Микола Дроздецький, Андрій Хомутов, Михайло Васильєв, Олександр Кожевников, Віктор Тюменев, Сергій Шепелев, Олександр Скворцов, Володимир Ковін, Олександр Герасимов. Цікаво, що майже цим же складом і під керівництвом Віктора Тіхонова, радянська команда за три роки до цього, у 1981, у чудовому стилі виграла Кубок Канади, перегравши у фіналі збірну господарів, складену з кращих гравців НХЛ, 8-1.

У командному заліку перемогла збірна НДР – 24 (9,9,6), другими стали спортсмени СРСР – 25 (6,10,9), третіми США – 8 (4,4,0).

3.15. XV зимові Олімпійські ігри Калгарі (Канада) 1988 рік (13 лютого – 28 лютого)

Виступало 1423 спортсменів з 57 країни, розіграли 46 комплектів нагород у 10 видах спорту.

Після невдалих спроб попередніх років Канада нарешті отримала право провести у себе зимові Ігри. Оргкомітет при підтримці місцевих мешканців зробив усе можливе для того, щоб Олімпіада пройшла на високому рівні. Були реконструйовані та збудовані стадіони, лижні, гірськолижні траси та бобслейні траси, відкрито новий Міжнародний центр телерадіомовлення. Проте погода внесла свої корективи. Справа у тому, що у цю пору року у цій місцевості майже завжди зберігається плюсова температура з сильним вітром. І цей рік не став виключенням. Тому змагання з деяких видів спорту, стрибки з трампліну, бобслей, гірськолижний спорт, постійно переносились. А у лижному двоборстві стрибкова та гоночна частина, вперше в історії, були проведені в один день.

Програма Ігор була суттєво розширилася. До неї додали командні змагання у стрибках з трампліну та лижному двоборстві, супер гігант та комбінацію у гірських лижах.

Змагання ковзанярів вперше пройшли на закритому катку, завдяки чому було зафіксовано сім світових та три олімпійських рекорди. Головною зіркою тут виступив швед **Томас Густавссон**, що переміг на дистанціях

5000 та 10000 метрів. Єдине золото для радянської команди приніс **Микола Гуляев**, який виграв дистанцію 1000 метрів. У жіночих змаганнях відзначилася представниця Нідерландів **Івонна ван Генніп**, яка здобула три золоті нагороди – 1500, 3000 та 5000 метрів. Своє перше олімпійське золото на дистанції 500 метрів здобула американка **Бонні Блейр. Карін Єнке** з НДР, навпаки завершила свою кар'єру двома срібними та однією бронзовою нагородою, усього – 8 (3,4,1). Інша спортсменка з НДР **Криста Ротенбургер**, яка виграла змагання на 1000 метрів та срібло на 500 метрів, увійшла в історію як єдина представниця, що стала в один рік медалісткою на зимових та літніх Олімпіадах. Через півроку у Сеулі вона виборола срібло у велоспорті.

У гірськолижному спорті по два золота у слаломі та циганському слаломі здобули італієць **Альберто Томба** та швейцарка **Френі Шнайдер**. У швидкісному спуску не було рівних великому швейцарцю **Пірміну Цурбрігену**. Три золоті нагороди у стрибках з трампліну виборов фін **Матті Нюканен**, усього – 5 (4,1,0). Вперше чемпіонами Ігор стали радянські бобслеїсти **Яніс Кіпрус** та **Володимир Козлов**. До речі перший пофарбував свій боб у кольори латвійського прапору, у знак протесту проти захоплення його батьківщини Радянським союзом. А подією змагань став виступ бобслеїстів з Ямайки, які щоправда зайняли тільки останнє місце.

Франц-Петер Рьоч з НДР став першим кому вдалося перемогти у змаганнях біатлоністів на дистанціях 10 та 20 км. Ну а естафетну гонку шостий раз поспіль виграла збірна СРСР, де перші скрипки грали **Валерій Медведцев** та **Сергій Чепіков**. Два золота у лижних перегонах завоював герой попередніх ігор швед **Гунде Сван** – 50 км та естафета, усього – 6 (4,1,1). Радянські лижники **Михайло Дев'ятов** та **Олексій Прокуроров** перемогли на дистанціях 15 та 30 км відповідно. У жінок відзначилася ще одна представниця СРСР **Тамара Тіхонова**, яка виграла дистанцію 20 км, а також у складі команди перемогла у естафеті.

Екатерина Гордеева та **Сергій Гриньков** у спортивних парах, а також **Наталля Бестим'янова** та **Андрій Букін** у танцях, підтримали славу вітчизняного фігурного катання. У одиночників першими були **Катаріна Вітт** з НДР – друге поспіль золото, та **Брайян Бойтано** з США.

Змагання хокеїстів у котрий раз виграла радянська команда, де наряду з чемпіонами попередніх ігор відзначилися – Олексій Гусаров, Ігор

Кравчук, Ілля Бякіч, Валерій Каменський, В'ячеслав Биков, Олександр Могільний, Анатолій Семьонов, Сергій Светлов та Сергій Яшин.

У командному заліку перемогла збірна СРСР – 29 (11,9,9), другими стали спортсмени НДР – 25 (9,10,6), третіми Швейцарії – 15 (5,5,5).

3.16. XVI зимові Олімпійські ігри Альбервіль (Франція) 1992 рік (8 лютого – 23 лютого)

Виступало 1801 спортсменів з 64 країни, розіграли 57 комплектів нагород у 12 видах спорту.

В третій раз зимові Ігри пройшли у Франції, і в третій раз у альпійському курорті. Щоправда назвати це місто олімпійською столицею буде не зовсім правильно – там було розіграна тільки приблизно третина нагород. Інші об'єкти були розкидані по найближчим містечкам та селам. Одним з керівників оргкомітету став легендарний гірськолижник Жан-Клод Кілі, герой попередньої зимової Олімпіади у Франції. А олімпійський вогонь запалював легендарний французький футболіст, теперішній президент УЕФА, Мішель Платіні.

На цих олімпійських Іграх приймала участь вже не СРСР, який перестав існувати, а об'єднана команда Співдружності Незалежних Країн – СНД, що виступала під олімпійським прапором, та на честь перемог її атлетів виконували олімпійський гімн. Перед Іграми виникло багато проблем з формуванням команди, її фінансуванням та забезпеченням. Тим не менш, делегація відправилася на Олімпіаду і виступила там досить непогано. Німеччина, вперши після об'єднання, виступила єдиною командою.

Програма Ігор продовжувала розширятися. Вперши проводилися змагання з жіночого біатлону, фрістайлу, шорт-треку. У лижних перегонах з'явилась нова дисципліна – дуатлон, або гонка переслідування за системою Гундарсена.

У лижних перегонах все золото зібрали представники Норвегії, які виграли естафету та чотири індивідуальні гонки, де по дві золоті нагороди здобули їх лідери: **Вегард Ульванг** – 10 та 30 км та **Бьорн Делі** – переслідування та 50 км. У жінок відзначилася **Любов Егорова**, яка у дитинстві мріяла стати балериною, а на цих Іграх перемогла у гонці переслідування на 10 км, у гонці на 15 км та естафеті, а також два рази була другою. Її подруга по команді **Олена Вяльбе** крім перемоги у естафеті,

здобула чотири бронзові нагороди. Завершила свої виступи у майже сорок років, на Олімпійських іграх перемогою у естафеті, легендарна **Раїса Сметаніна**, усього – 10 (4,5,1). Вперше у історії Олімпійських ігор спортсмени колишнього СРСР програли чоловічу естафетну гонку у біатлоні ставши тільки другими. А перемогу святкувала збірна Німеччини. У жіночому біатлоні, на дистанції 7,5 км, перше золото виграла представниця СНД **Анфіса Резцова**.

Наймолодшим переможцем ігор став у стрибка з трампліну фін **Тоні Ніемінен**, якому виповнилося лише 16 років. У змаганнях гірськолижників у циганському слаломі переміг відомий італієць **Альберто Томба**, який став першим у історії гірських лиж, що переміг на двох Олімпіадах підряд у одному і тому ж види. У жінок відзначилася австрійка **Петра Кромбергера**, що завоювала два золота у слаломі та комбінації.

У змаганнях ковзанярів по дві золоті нагороди вибороли американка **Боні Блейр** – 500 і 1000 метрів, та німкеня **Гунде Німан** – 3000 і 5000 метрів. Кореєць Кім Кі Хун став дворазовим чемпіоном з шорт-треку. У санному спорті першу свою перемогу отримав німець **Георг Хакль**.

Представники СНГ **Ірина Мішкутьюнок** та **Артур Дмитрієв** а також **Марина Климова** та **Сергій Пономаренко** здобули золото у змаганнях спортивних пар та танцях на льоду відповідно. Їх почин підтримав одесит **Віктор Петренко**. І тільки у змаганнях жінок перемогла американка **Крісті Ямагучі**.

Незважаючи на масовий від'їзд кращих хокеїстів за кордон збірна СНД змогла у восьмий раз стати чемпіоном Олімпійських ігор, перегравши у фіналі канадців. Серед нових зірок збірної слід відзначити – Михайло Шталенков, Даріус Каспарайтіс, Дмитро Міронов, Дмитро Юшкевич, Олексій Житнік, Володимир Малахов, Сергій Зубов, Андрій Коваленко, Євген Давидов, Олексій Ковальов, Олексій Жамнов, В'ячеслав Биков, Андрій Хомутов.

У командному заліку перемогла збірна Німеччини – 26 (10,10,6), другими стали спортсмени СНД – 23 (9,6,8), третіми Норвегії – 20 (9,6,5).

3.17. XVII зимові Олімпійські ігри Лілехаммер (Норвегія) 1994 рік (12 лютого – 27 лютого)

Виступало 1737 спортсменів з 67 країни, розіграли 61 комплектів нагород у 12 видах спорту.

У 1991 році на сесії МОК, з ціллю придання зимовим Олімпіадам більш високого та самостійного статусу, було прийнято рішення про розведення по строках зимових та літніх Олімпійських ігор. Так Олімпіада у Лілехаммері була проведена усього через два роки після попередніх Ігор, та стала першою після переходу на новий олімпійський цикл. Взагалі ця Олімпіада була визнана фахівцями кращою у історії Ігор і по організації, і по духу, і по настрою. Так, достатньо сказати, що на честь поваги олімпійського руху, олімпійський вогонь запалював кронпринц Норвегії.

Ця Олімпіада стала першою для незалежної України, а також для багатьох інших нових держав, що представляли колишній Радянський союз – Росії, Белорусі, Armenії, Молдавії, Грузії, Казахстану та інших. У числі «справжніх» дебютантів опинилася така країна як Ізраїль.

Перед початком Ігор, для того щоб представники не самих снігових країн не приїздили непідготовленими до справжньої боротьби, вперше були введені кваліфікаційні нормативи. Це призвело до того, що різко поменшало на Іграх представників Африки.

Героєм Ігор став норвезький ковзаняр **Юхан-Олаф Косс**, який здобув три золоті нагороди на дистанціях – 1500, 5000 та 10000 метрів, встановивши на кожній світовий рекорд. Два роки назад він також виборов дві медалі, одна з котрих була золотою, всього – 5 (4,1,0). Крім того Косс відзначився і як порядна людина. Частину своїх преміальних він пожертвував мешканцям Сараєво, що постраждали під час бойових дій. У жінок на своїй третій Олімпіаді відзначилася американка **Бонні Блейр**, яка виборола два золота на дистанціях 500 – третій раз поспіль, та 1000 метрів, всього – 6 (5,0,1).

У лижних перегонах герой попередньої Олімпіади **Бьорн Делі** був задоволений двома золотими, 10 км та гонка переслідування та двома срібними нагородами. Його співвітчизник **Вегард Ульванг** завершив свої виступи на Іграх срібною нагородою у естафеті, всього – 6 (3,2,1). До речі ця естафета завершилась вкрай сенсаційним результатом. На її фініші збірна Італії, яку представляли **Мауріціо де Зольт, Марко Альборелло,**

Джорджіо Ванцетта та **Сільвіо Фаунер**, на фініші на чотири десятих секунди випередила збірну господарів. Непогано виступив і бувший радянський лижник, що тепер представляв Казахстан – **Володимир Смірнов**, що переміг на марафонській дистанції 50 км. У жінок на другій Олімпіаді поспіль три золота виграла росіянка **Любов Егорова** – 5 км класичним стилем, переслідування 10 км та естафета. На жаль у 1997 році вона була дискваліфікована за вживання допінгу, через, що пропустила Олімпіаду в Нагано. Та все ж таки вона повернулася у великий спорт і навіть прийняла участь в Іграх 2002 року. Втім успіхів в неї вже не було, всього – 9 (6,3,0). Ще однієї з героїнь Ігор стала італійка **Мануела ді Чента**, яка здобула п'ять нагород, серед яких два золота – 15 і 30 км. Виграв ще дві бронзи у естафетах 1992 та 1998 роках, всього – 7 (2,2,3). На своїх шостих Олімпійських іграх виступила фінка **Марі-Ліса Хамалайнен**, всього – 5 (3,0,2).

Француженка **Міріам Бедар** виграла дві індивідуальні гонки у біатлоністів – 15 та 7,5 км. На останній дистанції бронзову нагороду здобула українка **Валентина Цербе**. Дворазовим чемпіоном Ігор у змаганнях гірськолижників у гіганті та супер гіганті став німець **Маркус Весмайер**. А швейцарка **Френі Шнайдер** збрала весь комплект нагород, золото у слаломі, всього – 5 (3,1,1).

У бобслеї **Густав Ведер** та **Донат Аклін** з Швейцарії стали першими за всю історію Олімпіад кому вдалося захистити свій титул найсильніших у двійках. Та найбільшу увагу привернув екіпаж з Боснії, де була у розпалі громадянська війна. Справа у тому, що у склад команди входили два боснійця, серб та хорват. У змаганнях шорт-треку відзначилася китаянка **Кім Юн Мін**, яка виграла золоту нагороду у тринадцять років.

Два золота, на 90 метровому трампліні та командні змагання, після успіху 1984 року виграв німець **Йенс Вайсфлог**, всього – 4 (3,1,0). А італієць **Альберто Томба** на третій Олімпіаді добув срібло, всього – 5 (3,2,0).

Велика увага була прикута до змагань фігуристів. Справа в тому, що з цієї Олімпіади дозволялося брати участь у змаганнях професіоналам, що дало змогу повернутися на Ігри багатьом попереднім чемпіонам. Проте тільки російській парі **Екатерині Гордеевой** та **Сергію Гринькову** вдалося відстояти свої золоті нагороди. У змаганнях спортивних танців та чоловіків також перемогли представники Росії **Оксана Грищук** та **Євген Платов**, і

Олексій Урманов. У змаганнях жінок перше, і поки останнє золото на зимових іграх для України принесла **Оксана Баюл.**

Драматично склалися змагання для російських хокеїстів. Вони не тільки не змогли здобути перемогу, а й взагалі вперши у історії не потрапили до числа призерів. Перемогу тут вперши святкувала збірна Швеції.

У командному заліку перемогла збірна Росії – 23 (11,8,4), другими була команда Норвегії – 26 (10,11,5), третіми Німеччини – 24 (9,7,8). Збірна України зайняла тринадцяте місце – 2 (1,0,1).

3.18. XVIII зимові Олімпійські ігри Нагано (Японія) 1998 рік (7 лютого – 22 лютого)

Виступало 2176 спортсменів з 72 країни, розіграли 68 комплектів нагород у 14 видах спорту.

Учасникам цих Олімпійських ігор вона запам'яталися перш за все непередбачуваністю та не завжди підходящою для такого випадку погодою – від затяжних дощів і гроз до сніжних хуртовин і густого туману. А одного разу трапився, хоч і невеликий, та все ж таки землетрус. Капризи погоди не одного разу змушували організаторів скасовувати та переносити змагання, впливали на результат.

Програма змагань знову була збільшена порівняно з попередніми Іграми. Через багато років на Олімпійські ігри знову повернулися змагання з керлінгу. Крім того олімпійський статус отримав сноуборд. Та найбільш зміни цього разу стосувалися хокею. На цих Іграх вперши проводили змагання з жіночого хокею, а також вперши на Олімпіаді дозволили виступати професіоналам – НХЛ.

Героєм на своїх третіх Іграх став норвежець лижник **Бьорн Делі**, що здобув чотири нагороди: три золоті – 10 і 50 км та естафета, а також срібло у гонці переслідування, всього – 12 (8,4,0). А першу гонку Олімпіади – 30 км, що проходила під великого снігопаду, виграв фін **Міка Мюллюла**. Це було перше фінське золото у лижних перегонах за 34 роки. У змаганнях жінок всі п'ять золотих нагород дісталися представницям Росії. Три медалі вищого ґатунку виграла **Лариса Лазутіна** – 5 км, гонка переслідування та естафета а також дві бронзи, всього – 6 (5,1,1). Її подруга по команді **Ольга Данілова** стала дворазовою чемпіонкою – 15 км та естафета. Разом з ними по третій своїй золотій нагороді у естафеті здобули **Олена Вяльбе**, після

1992 та 1994 років, а також **Ніна Гаврилюк**, після 1988 та 1994 років. І нарешті марафонську дистанцію 30 км, виграла молода **Юлія Чепалова**.

У змаганнях біатлоністів своє перше золото на Іграх, у спринті на 10 км, що тривав два дні через хутовину, виграв норвежець **Уве-Ейнар Бьорндален**, який став також другим у складі естафети А першість втретє поспіль виграла збірна Німеччини. У змагання жінок єдину нагороду на цих Іграх для України на дистанції 15 км виборола **Олена Петрова**, що завоювала срібну медаль. А росіянка **Галина Куклева** виграла дистанцію 7,5 км, випередивши свою суперницю на 0,7 секунди.

Змагання у гірськолижному спорті постраждали від погоди більше за всіх. У чоловіків австрієць **Херман Майер**, який став дворазовим чемпіоном Ігор – гігантський слалом та супер гігант. Після автомобільної аварії та тяжкої травми він повернувся у спорт і у 2006 році завоював ще дві нагороди – срібло та бронзу. У жінок вигравши змагання у слаломі гіганті італійка **Дебора Компаньоні** стала першою у історії гірських лиж, власницею трьох золотих нагород на трьох Олімпіадах поспіль, 1992 рік – супер гігант, 1994 – слалом гігант, всього – 4 (3,1,0). Німкеня **Катя Зайцингер** перемігши у швидкісному спуску та комбінації, також стала триразовою олімпійською чемпіонкою, 1994 рік – швидкісний спуск, всього – 5 (3,0,2).

У олімпійському турнірі ковзанярів, завдяки введенню так званих рухових лез було встановлено п'ять світових рекордів. Особливо відзначилися, завоювавши по два золота у чоловіків представник Нідерландів **Джанні Рімме** – 5000 та 10000 метрів, та у жінок **Мерієнн Тіммер** – 1000 та 1500 метрів. Завершила свої виступи на третіх Іграх німкеня **Гунде Німан** – золото на 3000 метрів та два срібла, всього – 8 (3,4,1).

На третіх своїх Іграх поспіль переміг німецький саночник **Георг Хакль**. Також два золота у стрибках з трампліну, 90 метрів та у командних змаганнях, виборов господар змагань японець **Казуеши Фунарі**. Скандалом завершилися змагання зі сноуборду. Канадець **Росс Ребальяті**, який став чемпіоном, був дискваліфікований через вживання марихуани. Та подавши апеляцію у Міжнародний спортивний арбітраж він доказав, що не вживав її останнім часом та зберіг свою нагороду.

Знову успішно виступили російські фігуристи, які завоювали три золота. Першим у змаганнях чоловіків переміг **Ілля Кулік**. Його почин підтримали **Оксана Казакова** та **Артур Дмитрієв** у змаганнях спортивних

пар, що стало вже десятою перемогою поспіль російських (радянських) пар на Олімпіадах. Трете золото у змаганнях танцювальних парах вибороли чемпіони попередніх Ігор **Оксана Грищук** та **Євген Платов**. Тільки по закінченні змагань Грищук зізналася, що виступала зі зломленою рукою. І тільки з змаганнях жінок перемогла американка **Тара Ліпінскі**.

Для участі у змаганнях олімпійського хокейного турніру всіх кращих гравців найсильніша ліга світу – НХЛ погодилась зробити паузу у своїх змаганнях. Фаворитами вважалися збірні Канади, де роль провідної скрипки грав великий Уейн Гретцкі, та США, які незадовго до Олімпіади виграли змагання на кубок світу. Та не вони стали чемпіонами. Збірна Чехії у якої було не так багато зірок – Доменік Гашек, Петр Свобода, Мілан Хейдук, Володимир Ружичка, Яромір Ягр, зуміла переграти по черзі американців та канадців, а у фіналі і збірну Росії, незважаючи на присутність таких гравців як Павло Буре та Сергій Федорів, з рахунком 1-0. На перших Іграх у жінок перемогу святкувала команда США.

У командному заліку перемогла збірна Німеччина – 29 (12,9,8), другими були спортсмени Норвегії – 25 (10,10,5), третіми Росії – 18 (9,6,3). Збірна України зайняла вісімнадцяте місце – 1 (0,1,0).

3.19. XIX зимові Олімпійські ігри Солт-Лейк-Сіті (США) 2002 рік (8 лютого – 24 лютого)

Виступало 2399 спортсменів з 77 країни, розіграли 78 комплектів нагороду 15 видах спорту.

Після оголошення переможця на проведення наступних зимових Олімпійських ігор у пресі з'явилися повідомлення о підкупі деяких членів МОК, щоб забезпечити перемогу американського кандидата. У результаті були поставлені під сумніви справедливості отримання прав на проведення і деяких попередніх Олімпіад, та стали більш жорсткими правила для майбутніх заявок. А десять членів МОК, та голови заявочного комітету були змушені залишити свої посади.

Великий вплив на організацію та проведення перших Ігор XXI століття оказали події 11 вересня 2001 року. Під час самих Ігор були прийняті підвищені міри безпеки, якою займалася поліція, армія, національна гвардія а також агенти ФБР.

І знову програму Ігор було розширено. До олімпійської сім'ї повернувся скелетон, жінки почали змагатися у бобслеї, добавлені нові гонки у біатлоні. До речі на ці Олімпійські ігри вперши були виготовлені різні нагороди для різних видів спорту. Іншою особливістю цих Ігор є те, що золоті медалі завоювали представники рекордної кількості країн – 18. Взагалі ці Ігри увійшли у історію як найбільш скандальні.

Так російські лижниці Лариса Лазутіна та Ольга Данилава виборовши срібні нагороди у гонках на 15 і 10 км, а перша ще й золото у гонці на 30 км, були звинувачені у прийманні допінгу і позбавлені нагород. Більше того російську жіночу лижну команду навіть не допустили до змагань у естафеті. Тому єдиною росіяною, хто став офіційно переможцем на цих Іграх була **Юлія Чепалова** у спринті на 1,5 км. Серед інших відзначилася італійка **Стефанія Бельмондо**, що перемогла на дистанції 15 км та здобула одне срібло, та одну бронзу, всього – 10 (2,3,5). Щось подібне відбулося і у змаганнях чоловіків. Німець Йохан Мюлеґг, який виступав під іспанським прапором, виграв три золоті нагороди – 30 і 50 км та гонка переслідування. Однак і у нього в організмі знайшли заборонені препарати, та відібрали нагороди. Завдяки чому чемпіоном у гонці на 50 км став росіянин **Михайло Іванов**. А норвежець **Томас Альсґорд** виграв дві золоті нагороди у гонці переслідування та естафеті, всього – 6 (5,1,0).

Героєм же Ігор став норвежець **Уве-Ейнар Бьорндален**, який виборов чотири золоті нагороди – 10 і 20 км, гонка переслідування та естафета. Чудова лижна підготовка, дозволила йому на цій Олімпіаді стартувати і у лижних гонках. Він виступив у гонці на 30 км з масового старту, де зайняв шосте місце. У жінок відзначилися німкені **Андреа Хенкель** та **Каті Вільхельм**, що здобули по дві золоті нагороди – 15 і 7,5 км відповідно та естафета. Першу у історії Олімпіад гонку переслідування виграла росіянка **Ольга Пилева**. У лижному двоборстві все золото у себе зібрав фін **Сампа Лаюнен** – 7,5 і 15 км та естафета. На своїй п'ятій Олімпіаді виборов срібну медаль німецький саночник **Георг Хакль**, всього – 5 (3,2,0). Цей баварець найбільш титулований спортсмен в історії санного спорту, та єдиний триразовий олімпійський чемпіон мав прозвисько «баварська сарделька», через те, що під час швидкого спуску в білому комбінезоні нагадував саме це відоме німецьке блюдо. Особливо він відзначився під час Олімпіади 1998 року в Нагано, коли вперши в історії виграв всі чотири заїзди.

Сенсацією завершилися змагання у стрибках з трампліну, де два золота на 90 та 120 метрових трамплінах здобув молодий швейцарець **Сімон Амман**, який до цього не раз не перемагав навіть на етапах кубка світу. Головною героїнею змагань з гірських лиж стала хорватка **Яніца Костеліч**, яка незадовго до Ігор перенесла операцію на коліні. Незважаючи на це вона здобула на Олімпіаді три золота – комбінація, слалом та гігантський слалом, а також срібло у супер гіганті. Хорватка стала першою кому вдалося виграти чотири медалі у гірських лижах на одних Іграх. У чоловіків дві перемоги, у комбінації та супер гіганті, отримав норвежець **Кьетіл-Андре Омонд**.

У ковзанярських змаганнях, що проходили у критому приміщенні та на висоті 1425 метрів над рівнем моря, як і чотири роки тому був прикрашений вісьмома світовими рекордами. Два з них встановив представник Нідерландів **Йохем Ютдехааге** на 5000 та 10000 метрів. Іншою рекордсменкою стала німкеня **Клаудія Пехштайн**, що перемогла на 5000, третій раз поспіль, та 3000 метрів. У змаганнях з шорт-треку два золота, на 500 та 1000 метрах, здобула китаянка **Янь Янь**, що стало першим успіхом її країни на зимових іграх. А австралійцю **Стівну Бредбері** стати першим чемпіоном зимових Ігор південної півкулі допоміг випадок. У фінал на 1000 метрів він потрапив завдяки дискваліфікаціям суперників, а у фіналі йшов останнім, однак завдяки що суперники зіткнулися і впали, він став переможцем.

Та найбільшим скандалом завершилися змагання фігуристів у спортивних парах. До перемігших росіян **Олені Бережної** та **Антону Сухарулідзе**, через бурхливі протести господарів та нібито підкупу суддів, додали канадців **Джемі Сале** та **Давіда Пелетье**, яким також вручили золоті нагороди. У змаганнях танцювальних пар першими стали французи **Марина Анісіна** та **Грендаль Пейзера**, а у жінок американка **Сара Хьюз**. І тільки **Олексій Ягудін** підтримав честь російського фігурного катання.

У змаганнях хокеїстів після довгої перерви перемогли канадці. Лідерами цієї збірної були: Мартін Бродор, Ел Маккініс, Кріс Пронгер, Скот Нідермаер, Пол Карія, Джо Сакік, Маріо Лемье, Ерік Ліндрос, Стів Айзерман, Брендан Шенахан. А Джером Ігінла став першим темношкірим переможцем зимових Ігор. У фіналі вони здолали збірну США. Росія цього разу стала тільки третьою. А сенсацією турніру став виступ збірної Белоруссії, що посіла четверте місце. У жінок канадці також святкували перемогу.

У командному заліку перемогла збірна Норвегії – 25 (13,5,7), другими стали спортсмени Німеччини – 36 (12,16,8), третіми США – 34 (10,13,11), команда Росії зайняла тільки п'яте місце – 13 (5,4,4), Україна цього разу залишилась без нагород.

3.20. XX зимові Олімпійські ігри Турін (Італія) 2006 рік (10 лютого – 26 лютого)

Виступало 2508 спортсменів з 80 країни, розіграли 84 комплектів нагород у 15 видах спорту.

Турін, столиця італійської провінції П'ємонт, на той час став самим великим містом де відбувалися зимові Олімпійські ігри. До змагань було збудовано 65 нових площадок, стадіонів, створена транспортна інфраструктура – до Олімпіади з нуля був збудований та відкритий метрополітен, спортивні селища для атлетів та журналістів. І цього разу програма Ігор збільшилась, за рахунок командного спринту у лижних перегонах, масового старту у біатлоні, кроса у сноуборді та гонки переслідування у ковзанярському спорті.

Церемонія відкриття відбулася на стадіоні «Стадіо комунаре» на якому грали свої матчі футбольні клуби Туріну – «Ювентус» та «Торіно». Право запалювати олімпійський вогонь надали дворазовій чемпіонці Стефанії Бельмондо.

Герой попередньої Олімпіади норвезький біатлоніст **Уве-Ейнар Бьорндален** обмежився тільки трьома медалями, двома срібними – 20 км та гонка переслідування а також бронзою на 15 км. А відзначилися на цих Іграх німецькі біатлоністи. Після перерви на одну Олімпіаду вони повернули собі золото у естафет. Склад тої команди – **Ріко Гросс**, став чотирьохкратним переможцем естафет, всього – 8 (4,3,1), **Свен Фішер**, всього – 8 (4,2,2), **Міхаель Реш** та **Міхаель Грайс**, котрий тріумфував ще й гонках на 15 та 20 км. Завершив свої виступи сріблом у естафеті на Іграх і росіянин **Сергій Чепиков**, всього – 6 (2,3,1). У жінок дві золоті нагороди, 15 км та естафета, здобула росіянка **Світлана Ішмуратова**. Німкеня **Урсула Дізль** на своїх п'ятих іграх виборола бронзу, що стала її дев'ятою медаллю, всього – 9 (2,4,3). У спринті 7,5 км першу бронзову нагороду на цих Іграх для України завоювала **Лілія Ефремова**.

Перше в історії Олімпіад золото у командному спринті дісталось шведам – **Бьорн Лінд**, він також виграв індивідуальний спринт на 1,4 км, та **Тобіас Фредрікссон** у чоловіків, та **Анна Дальберг** та **Ліна Андерссон** у жінок. Події у жіночому фіналі продемонстрували, що олімпійський дух ще живий. Під час перегонів у канадки Сари Реннер зламалася лижна палка, і її на виручку прийшов норвезький тренер, який запропонував скористуватися інвентарем своєї збірної. І хоч палка була на 12 см довшою ніж потрібно, збірна Канади відстояла свою другу позицію. А збірна Норвегії на п'єдестал пошани не потрапила. Гонку на 15 км другі Ігри підряд виграв естонець **Андрус Веєрпалу**. По дві золоті нагороди здобули у чоловіків італієць **Джорджіо де Чента** – 50 км та естафета, та у жінок естонка **Кристина Шмигун** – гонка переслідування та 10 км. П'яте золото у естафеті на останніх шести виграла жіноча збірна Росії, у складі якої поповнила свою колекцію нагород **Юлія Чепалова** – 5 (3,1,1).

У лижному двоборстві відзначився австрієць **Фелікс Готвальд**, який завоював два золота у спринті та командній гонці і одне срібло. Канадський скелетоніст **Дафф Гібсон** у 39 років став найстарішим чемпіоном зимових Олімпійських ігор у індивідуальному виді спорту. Два золота у змаганнях двійок та четвірок завоювали німецькі бобслеїсти **Андре Ланге** та **Кевін Куске**.

Справжньою героїнею Ігор стала ковзанярка **Світлана Журова**, що перемогла на дистанції 500 метрів, та принесла збірній Росії золото у цьому виді спорту після довгої перерви. Німкеня **Клаудія Пехштайн** на своїх п'ятих Іграх завоювала золото у командній гонці та срібло на своїй коронній дистанції 500 метрів, всього – 9 (5,2,2). Представниця Нідерландів **Мерієнн Тіммер** додала до двох золотих нагород 1998 року, перемогу на дистанції 1000 метрів. П'ять нагород з шести дисциплін, золото на 1500 метрів та по дві срібні та бронзові нагороди, виборола канадка **Сінді Класен**, яку президент МОК назвав кращою спортсменкою Ігор. У чоловіків американець **Шані Девіс**, вигравши дистанцію 1000 метрів став першим чорношкірим переможцем зимових Ігор у індивідуальному виді.

По дві золоті нагороди у гірських лижах виграла австрійці – **Мікаела Дорфмайстер**, швидкісний спуск та супер гігант у жінок, і **Бенжамін Райх**, слалом та гігантський слалом у чоловіків. Свої четверті золоті нагороди на Олімпіадах здобули хорватка **Яніца Костеліч** – комбінація, всього – 5 (4,1,0), та норвежець **Кьетіл-Андре Омонд** – супер гігант, всього – 8 (4,2,2).

Повернули свої позиції у фігурному катанні російські фігуристи. **Тетяна Тотьмянина** та **Максим Маринін** перемогли у змаганнях спортивних пар. **Тетяна Навка** та **Роман Костомаров** здобули золото у танцях. До речі у цих змаганнях другу бронзову нагороду для України вибороли **Олена Грушина** та **Руслан Гончаров**. Ну а **Євген Плющенко** став першим у чоловіків. Та знову не вдалося виграти змагання жінок, де першою була японка **Сідзука Аракава**.

У хокейному турнірі збірна Росії перегравши у чверть фіналі свого самого принципового суперника канадців, поступилася у півфіналі збірній Фінляндії, та залишилась взагалі без медалей, програвши і у матчі за 3 місце чехам. У фіналі турніру відбулося скандинавське протистояння, де перемогла збірна Швеції – **Хенрік Лунквіст**, **Ніклас Лідстрьом**, **Ніклас Кронвал**, **Петер Форсберг**, **Томас Холмстрьом**, **Фредерік Модін**, **Мікаель Самуельссон**, **Даніель Седін**, **Хенрік Седін**, **Матс Сундін**, **Хенрік Зеттенберг**. У жінок другу перемогу поспіль отримали канадки.

У командному заліку перемогу збірна Німеччини – 29 (11,12,6), друге місце зайняла команда США – 25 (9,9,7), третє Австрія – 23 (9,7,7). Збірна Росії зайняла четверте місце – 22 (8,6,8), Україна була двадцять п'ятою – 2 (0,0,2).

3.21. XXI зимові Олімпійські ігри Ванкувер (Канада) 2010 рік (12 лютого – 28 лютого)

Виступало 2574 спортсменів з 82 країни, розіграли 86 комплектів нагород у 15 видах спорту.

Це друге канадське місто, яке прийняло зимову Олімпіаду. Більше того воно стало найбільшим за кількістю мешканців та найтеплішим з усіх попередників. Канадці добре підготувалися до проведення Ігор, були збудовані нові сучасні ковзанярські, лижні та гірськолижні стадіони та траси. Вперше у історії вирішальні матчі хокейного турніру відбувалися на майданчику професійного клубу НХЛ – «Ванкувер Кенакс». Для безперервної трансляції Ігор була створена складна ІТ-інфраструктура, що об'єднувала 15 спортивних об'єктів, три центри обробки даних та тестову лабораторію.

12 лютого стався трагічний випадок з грузинським саночником Нодаром Кумаріташвілі, який під час тренувального заїзду на крутому повороті не впорався з управлінням та на швидкості 144 км/годину вилетів з траси та вдарився о металеву опору. Травма виявилася смертельною. На

церемонії відкриття Олімпійських ігор збірна Грузії вийшла на парад з траурними пов'язками, а після виконання гімну Ігор була оголошена хвилина мовчання.

На церемонії запалення олімпійського вогню, у якому повинен був брати участь відомий хокеїст Уейн Гретцкі та ще четверо спортсменів, не спрацювала автоматика, котра повинна була підняти з під полу один з елементів чаші вогню. Тому сама церемонія була дещо затягнута.

У змаганнях біатлоністів срібло у перегонах на 20 км, та золото у естафеті виборов видатний норвежець **Уве-Ейнар Бьорндален**, що дозволило йому зайняти друге місце за кількістю нагород за всю історію зимових Олімпіад, всього – 11 (6,4,1). Інший представник Норвегії **Єміль-Хегле Свендсен**, став кращим у змаганнях чоловіків. Крім перемоги у естафеті здобув золото на дистанції 20 км та одну срібну нагороду. У жінок відзначилася німкеня **Магдалена Нойнер**, що перемогла у гонках переслідування та масового старту, а також була другою у спринті. Командну жіночу естафету доволі несподівано виграла збірна Росії.

Дві золоті нагороди на цих Олімпійських іграх у лижних перегонах здобув швед **Маркус Хельнер** – гонка переслідування та естафета. Та справжнім героєм цих змагань визнано норвежця **Петтера Нортуга**, котрий до двох золотих медалей – 50 км та командний спринт, додав срібло у естафеті та бронзу у індивідуальному спринті. У жінок кращою також визнано представницю Норвегії **Маріт Бьорген**, яка виграла п'ять олімпійських нагород, три золоті – гонка переслідування, індивідуальний спринт та естафета, а також по одній срібній – 30 км, та бронзовій – 10 км нагороді. Ледь не сталася трагедія під час змагань у жіночому індивідуальному спринті. На розминці перед кваліфікацією словенська лижниця Петра Майдіч вилетіла з траси та вдарилась у дерево. Незважаючи на біль, вона виборола третє місце. Як виявилось пізніше, у неї були зламані чотири ребра та пошкоджені легені, і на церемонію нагородження вона вийшла у супроводі лікарів.

Повторив своє досягнення 2002 року у стрибках з трампліну, два золота на 90 та 120 метрових трамплінах, швейцарець **Сімон Амман**, всього – 4 (4,0,0). У змаганнях з лижного двоборства австрієць **Фелікс Готтвальд** виступаючи на своїх п'ятих Іграх виборов золото у командній естафеті, всього – 7 (3,1,3). Німецькі бобслеїсти **Кевін Куске**, всього –

5 (4,1,0), та **Андре Ланге** – 5 (4,1,0), вибороли золоті нагороди у змаганнях двійок, та срібні у змаганнях четвірок. У змаганнях з шорт-треку відзначилась китайська спортсменка **Ван Мен**, яка після всього комплекту нагород 2006 року, виграла три золоті нагороди, всього – 6 (4,1,1).

У змаганнях з гірських лиж, які декілька разів переносились через теплу погоду, не один чемпіон попередніх ігор не зміг знову стати Олімпійським чемпіоном. А єдина хто виграв дві золоті нагороди стала німкеня **Марія Риш** – комбінація та слалом.

Також єдиною, хто виграв дві золоті нагороди у змаганнях ковзанярів тала представниця Чехії **Мартина Саблікова** – 3000 та 5000 метрів. Змагання на дистанції 500 метрів були відкладені через поломку машини що заливає лід.

Змагання з фігурного катання виявилися вкрай невдалими для спортсменів з Європи, котрі не змогли виграти жодної медалі вищого ґатунку. Зате відзначилися представники Азії. У змаганнях спортивних пар перемогли китайці **Шень Сюе** та **Чжао Хунбо**. А у жінок відзначилася кореянка **Кім Ен А**. Інші дві дисципліни виграла представники Північної Америки. У танцях на льоду перемогли канадці **Тесса Вертью** та **Скотт Моір**, а у чоловіків американець **Єван Лайсачек**.

У змаганнях хокеїстів фаворитами вважалися маючи у своєму складі таких гравців, як Александр Овечкін, Євген Малкін та Павло Дацюк, росіяни. Проте у четверть фіналі вони поступилися збірній господарів з рахунком 3-7. Здолавши свого головного суперника канадці, лідерами якої біли – Роберто Люнго, Кріс Пронгер, Скотт Нідермайер, Джонатан Тейвс, Джо Торнтон, Ерік Стаал, Патріс Бержерон, Денні Хітлі, Рік Неш, Сінді Кросбі, впевнено вийшли у фінал де переграли збірну США 3-2. У змаганнях жінок перемогу святкувала також збірна Канади.

У командному заліку перемогла збірна Канади – 26 (14,7,5), другими стали спортсмени Німеччини – 30 (10,13,7), третє збірна США – 37 (9,15,13). Збірна Росії зайняла тільки одинадцяте місце – 15 (3,5,7), Україна цього разу залишилась без нагород.

Наступні XXII зимові Олімпійські ігри відбудуться з 7 по 23 лютого у російському місті Сочі.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику історії виникнення зимових Олімпіад;
- охарактеризуйте етапи проведення зимових Олімпійських ігор;
- опишіть досягнення найбільш видатних чемпіонів на зимових Олімпіадах;
- розкрийте суть виступів на зимових Іграх радянських та українських спортсменів.

Питання для самоконтролю

1. Чому на початку ХХ століття Скандинавські країни протидіяли проведенню зимових Олімпіад?
2. Коли вперше змагання з зимових видів спорту були проведені на літніх Олімпіадах?
3. Де і коли пройшли змагання «міжнародного спортивного тижня з приводу 8-ї Олімпіади»?
4. Чому вони стали вважатися першими зимовими Іграми?
5. Через яку причину було прийнято рішення про розведення по строкам зимових та літніх Олімпіад?
6. Яке протиріччя виникло у 1936 році між північними та альпійськими країнами?
7. Які країни і в яких дисциплінах задавали тон за історію проведення зимових змагань?
8. Чому саме французький Шамоні був обраний для проведення перших зимових Олімпійських ігор?
9. Які країни приймали участь у Іграх 1924 року?
10. У яких видах спорту пройшли змагання під час Ігор в Шамоні?
11. Хто став першим зимовим олімпійським чемпіоном?
12. Які спортсмени стали героями першої зимової Олімпіади?
13. Які з представників інших, крім Європи та Північної Америки, континентів вперше дебютували на Олімпіаді 1928 року?
14. Через яку причину фінський ковзаняр Клас Тунберг відмовився від участі в Іграх 1932 року?
15. Як під час Ігор 1928 року у складі збірної США з бобслею опинилася жінка?

16. Які досягнення здобув на зимових Олімпіадах шведський фігурист Гіллс Графстрьом?
17. Де за межами Європи вперши відбулися зимові Ігри?
18. Через яку причину ця Олімпіада пройшла на низькому рівні?
19. Який спортсмен ставав олімпійським чемпіоном, як на зимових, так і на літніх Іграх?
20. Чому у 1936 році Німеччина проводила дві Олімпіади?
21. Чим відомий норвежець Біргер Рууд?
22. Які звитяги має норвезька фігуристка Соня Хені?
23. Яка несподіванка під час Ігор 1936 року сталася у хокейному турнірі?
24. Які країни до Другої світової війни здебільшого ставали переможцями у командній першості на зимових Олімпіадах?
25. Яке технічне нововведення було введено під час Ігор 1948 року?
26. Який елемент фігурного катання під час Олімпіади 1948 року вперши виконав американець Річард Баттон?
27. Яка зимова Олімпіада вперши відбулася у столиці європейської країни?
28. Хто запалював олімпійський вогонь під час Олімпіади 1952 року?
29. Який спортсмен, що виступав на Іграх в Осло, був самим молодшим учасником зимових Олімпіад за всю історію?
30. Змагання з якого виду, як показове, єдиний раз було проведене у 1952 році?
31. Хто вперши в історії промовив олімпійську присягу під час відкриття зимових Ігор?
32. На якій зимовій Олімпіаді вперши виступили спортсмени СРСР?
33. Хто з спортсменів СРСР став першим зимовим олімпійським чемпіоном?
34. Хто на Іграх 1956 року став найбільш старим зимовим олімпійським чемпіоном в історії?
35. Чим відзначився на Іграх Євген Грішин?
36. Капітаном яких двох збірних, що виступали на літніх та зимових Іграх, був Всеволод Бобров?
37. Яке загальнокомандне місце зайняла збірна СРСР під час свого дебюту у 1956 році?

38. Чим відрізнялися від попередніх Ігри 1960 року?
39. Хто став першим олімпійським чемпіоном з біатлону?
40. Через яку подію на Іграх вперше була запроваджена ідея відео повторів?
41. На зимові Ігри якого року вперше прибуло більш як тисяча спортсменів та мільйон глядачів?
42. Чим під час тренувань вирізнявся шведський лижник Сікстен Ернберг?
43. Скільки золотих нагород здобула на Олімпіаді 1964 року Лідія Скоблікова?
44. Які брати та сестри здобували перемоги на зимових Олімпіадах?
45. Хто з Радянських фігуристів здобув перше олімпійське золото?
46. Яке досягнення підкорилося хокейній радянській збірній у 1964 році?
47. Де і чому відбулися ювілейні десяти зимові Олімпійські ігри?
48. В чому була особливість Ігор 1968 року?
49. Який представник південної країни став першим зимовим чемпіоном?
50. Через яку причину в Греноблі у санному спорті були дискваліфіковані спортсменки НДР?
51. Хто став першим володарем Фейр Плей?
52. Чим на домашній Олімпіаді відзначився гірськолижник Жан-Клод Кіллі?
53. Де пройшли перші азійські зимові Олімпійські ігри?
54. Який скандал відбувся перед початком цих Ігор?
55. Хто з радянських лижників став першим переможцем Олімпійських ігор у індивідуальній гонці?
56. Через яку причину австрійський Інсбрук вдруге в своїй історії прийняв зимову Олімпіаду?
57. Хто став першим олімпійським чемпіоном з танців на льоду?
58. Яка дистанція стала першою у призерів якої не потрапив жоден представник скандинавських країн?
59. Яку поспіль перемогу святкували у 1976 році радянські хокеїсти?
60. Коли під час зимових Олімпіад вперше використали штучний сніг?

61. Якого неперевершеного результату на Іграх 1980 року добився американець Ерік Хайден?
62. Чим у 1980 році завершилась гонка у чоловіків на 15 км?
63. Скільки разів перемагав у естафетній гонці біатлоністів Олександр Тіхонов?
64. Представник якої найбільш маленької країни ставав олімпійським чемпіоном?
65. Скільки золотих олімпійських нагород на виборола Ірина Родніна?
66. Якою сенсацією завершилися змагання хокеїстів у 1980 році?
67. В якій соціалістичній країні відбулися єдині зимові Олімпійські ігри?
68. Змагання з якого виду спорту вперше були проведені для людей з обмеженими можливостями?
69. Чим вирізнялися під час Олімпіади у Сараєво змагання лижників?
70. Скільки і якого ґатунку має олімпійських нагород видатний хокейний воротар Владислав Третьяк?
71. Через яку причину деякі змагання під час Олімпіади 1988 року постійно переносились?
72. Чому у змаганнях ковзанярів на Іграх у Калгарі було поставлено стільки світових та олімпійських рекордів?
73. Чим відома спортсменка з НДР Криста Ротенбургер?
74. Якими подіями у 1988 році вирізнялися змагання бобслеїстів?
75. Під якою назвою виступала збірна СРСР на Олімпіаді у 1992 році?
76. Які норвезькі лижники відзначилися на Іграх 1992 року?
77. На скількох зимових Олімпіадах виступила лижниця Раїса Сметаніна?
78. Чим на Іграх 1992 року відзначився італієць Альберто Томба?
79. Хто з українців став чемпіоном Ігор у Альбервілі?
80. Вкотре збірна СРСР (СНД) з хокею стала олімпійським чемпіоном?
81. Чому наступна зимова Олімпіада пройшла вже через два роки?
82. Для яких країн ця Олімпіада стала першою?
83. Чим, крім перемог, відзначився один з героїв Ігор норвежець Юхан-Олаф Косс?
84. Як завершилась лижна естафета у чоловіків під час Ігор у Ліллекхаммері?

85. Чому пропустила Олімпіаду в Нагано лижниця Любов Егорова?
86. Які нові правила з 1994 року були введені у змаганнях фігуристів?
87. Хто з українців виборов єдину золоту нагороду на зимових Іграх за часів незалежності?
88. Чим у 1994 році завершилися змагання хокеїстів?
89. Які суттєві зміни у програмі зимових Олімпійських ігор сталися у дев'яностих роках ХХ століття?
90. Коли вперши у програму Ігор додали змагання з жіночого хокею?
91. Скільки на Олімпійських іграх медалей вищого ґатунку виборов норвежець Бьорн Делі?
92. Як виступили у 1998 року російські лижниці?
93. Хто виборов єдину нагороду для України на Іграх у Нагано?
94. В чому спортивний та життєвий подвиг австрійця Хермана Майера?
95. Яка спортсменка у гірськолижному спорті вперши стала переможницею на трьох Олімпіадах поспіль?
96. Яке нововведення у ковзанярському спорті дозволило значно покращити результати?
97. Який скандал у 1998 році стався у змаганнях зі сноуборбу?
98. З якою травмою перемогла у Нагано Оксана Грищук?
99. Яка хокейна збірна стала першим Олімпійським чемпіоном у змаганнях професіоналів?
100. Які події сталися після оголошення переможця на проведення перших зимових Олімпійських ігор ХХІ століття?
101. Яким скандалом завершилися у 2002 році змагання лижників?
102. Хто став героєм перших Ігор нового тисячоліття?
103. Яке прозвисько мав найбільш титулований саночник в історії Олімпіад Георг Хакль?
104. Якій спортсменці вдалося першою виграти чотири медалі у гірських лижах на одних Іграх?
105. Що дозволило австралійцю Стівну Бредбері стати першим представником південної півкулі – олімпійським чемпіоном?
106. Чому у змаганнях фігуристів росіяни та канадці розділили першу сходинку п'єдесталу пошани у змаганнях спортивних пар?

107. Хто став першим темношкірим зимовим олімпійським чемпіоном?
108. Який вчинок, достойний відзнаки, вчинив на Іграх у Турині норвезький тренер з лижних перегонів?
109. Хто на Олімпіаді 2006 року став найбільш старим олімпійським чемпіоном у індивідуальному виді спорту?
110. Чим відзначилася на Іграх у Турині росіянка Світлана Журова?
111. Яку спортсменку президент МОК назвав кращою у 2006 році?
112. Хто з українців вигравав медалі на Іграх у Турині?
113. Яке місто, що приймало зимову Олімпіаду, стало найбільшим за кількістю мешканців та найтеплішим з усіх попередників?
114. Який трагічний випадок стався під час Ігор у Ванкувері?
115. Який доробок на зимових Олімпіадах має норвежець Уве-Ейнар Бьорндален?
116. Після яких травм виборола третє місце на Олімпіаді 2010 року словенка Петра Майдіч?
117. Представники яких континентів тріумфували на Олімпіаді 2010 року у змаганнях з фігурного катання?
118. Як виступили на Іграх у Ванкувері фаворити змагань – хокеїсти збірної Росії?
119. Хто став найбільш титулованим спортсменом у змаганнях з шорт-треку?
120. Де пройдуть наступні зимові Олімпійські ігри?

ТЕМА 9

МІЖНАРОДНА ОЛІМПІЙСЬКА СИСТЕМА

1. Загальна структура Міжнародної олімпійської системи

Принципи олімпійського спорту, його структуру та основи діяльності були розроблені ще наприкінці XIX століття П'єром де Кубертеном та його однодумцями і у головних рисах збереглась до наших часів, що свідчить про їх обґрунтованість та життєздатність. І це цілком природно, оскільки в основу олімпійського спорту Кубертен заклав принесені ним з Давньої Греції ідеологію та устремління, які базуються на таких фундаментальних принципах олімпізму, як культурні, етичні, гуманістичні цінності та використання спорту як засобу гармонійного розвитку людини.

В той же час зміни, що відбувалися у світі, потребували постійного вдосконалення Міжнародної олімпійської системи, приведення її вимог до вимог сучасного світу та спорту вищих досягнень.

Таким чином на теперішній час в Олімпійській хартії – головному документу олімпійського руху, що була прийнята у 1894 році на Міжнародному атлетичному конгресі, викладено основні принципи олімпізму, правила та офіційні роз'яснення МОК та правові основи олімпійського спорту. Вона керує організацією та функціонуванням олімпійського руху, встановлює умови проведення та святкування Олімпійських ігор.

За останньою редакцією (2007 року), в Олімпійській хартії існує **шість** основних **принципів олімпізму**:

1. Олімпізм представляє політичну, гуманістичну та філософсько-педагогічну концепцію життя, що об'єднує в єдине ціле тіло, волю та розум, та таким, що об'єднує спорт, культуру і освіту, а також прагне до такого способу життя, який спонукає до занять фізичними вправами;

2. Метою олімпізму є становлення спорту на службу гармонійного розвитку людини, та сприяє створенню мирного суспільства, яке піклується о збереженні людської гідності;

3. Олімпійський рух бере початок у сучасному олімпізмі та під керівництвом МОК об'єднує організації та спортсменів, що керуються

Олімпійською хартією. Критерієм приналежності до олімпійського руху є визнання Міжнародного олімпійського комітету. А вершиною його діяльності є об'єднання спортсменів на головному спортивному святі – Олімпійських іграх;

4. Ціль олімпійського руху – сприяти будівництву мирного та кращого світу, засобами виховання молоді та заняттям спортом всіх бажаючих, без будь – якої дискримінації, а організація та керівництво спортом повинні контролюватися незалежними спортивними організаціями;

5. Будь-яка форма дискримінації у відношенні до країни чи окремої людини – расового, релігійного чи політичного характеру або по половому признаку – несумісна з приналежністю до олімпійського руху;

6. Приналежність до олімпійського руху потребує обов'язкового виконання положень Олімпійської хартії та визнання МОК.

Крім передмови та розділу присвяченого основним принципам олімпізму Олімпійська хартія включає в себе **п'ять глав**:

1. Олімпійський рух – викладені склад та загальна організація олімпійського руху, задачі, функції та роль МОК, визначена причетність спортивних організацій до олімпійського руху, їх визнання МОК, структура Олімпійського конгресу, показані цілі та задача програми «Олімпійська солідарність», визначено поняття «Олімпійські ігри», роз'яснені права на Олімпійські ігри та олімпійську власність, уточнені головні олімпійські терміни. Особливо підкреслюється, що Олімпійські ігри – це змагання не країн, а спортсменів в індивідуальних та командних видах спорту. А самі спортсмени на Ігри відбираються відповідними Національними олімпійськими комітетами, заявки на яких були затверджені МОК;

2. Міжнародний олімпійський комітет – дається роз'яснення його юридичного статусу, членстві, включно питання комплектування МОК та обов'язках його членів, викладені міри та санкції, які можуть бути застосовані сесією МОК, виконкомом МОК або Дисциплінарним комітетом МОК у разі порушення Олімпійської хартії, Всесвітнього антидопінгового кодексу, або іншого нормативного акта у відношенні будь-якого зі членів МОК, організаційній структурі: сесія, конгрес, виконком, президент – їхніх процедурних питаннях та обов'язках. Вказано, що офіційними мовами МОК є англійська та французька, та відмічено, що на сесіях МОК повинен

бути забезпечений синхронний переклад на англійську, французьку, німецьку, іспанську, російську та арабську мови;

3. Міжнародні спортивні федерації – опис ролі МСФ у олімпійському русі, їх місії та умови визнання МОК;

4. Національні олімпійські комітети – матеріали о місії та ролі НОК, їх складі, назви, права, обов'язки та атрибутику;

5. Олімпійські ігри – включає питання пов'язані з проведенням та участю в Олімпійських іграх, їх організація та адміністрування, програма, «Протокол», «Арбітраж». Особливо відмічається строки і порядок проведення Ігор, вибори міста-організатора, задачі оргкомітету та порядок його діяльності, функції Координаційної комісії МОК по Олімпійським іграм а також взаємодія між МОК, оргкомітетами Ігор, міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами, питання, що пов'язані з організацією Олімпійського селища.

Взагалі до Міжнародна олімпійська система включає в себе Міжнародний олімпійський комітет (МОК), Міжнародні спортивні федерації (МСФ), Національні олімпійські комітети (НОК), регіональні олімпійські комітети (РОК), організаційні комітети з проведення Олімпійських ігор (ОКОІ), національні асоціації, клуби та особи, що до них належать, та особливо спортсмени, а також судді, рефері, тренери та інші офіційні особи і технічні спеціалісти. До Олімпійської системи можуть належати й інші організації, якщо вони сприяють Олімпійському рухові та визнаються МОК, а також різні не урядові організації, що пов'язані зі спортом та діючі на міжнародному рівні.

Протягом свого розвитку міжнародна Олімпійська система набула досить складної багаторівневої структури, що включає в себе велику кількість організацій, які виконують визначені функції в системі олімпійського спорту. Виділяють два основних напрями з чітко розподіленими функціями: перший пов'язаний з діяльністю національних олімпійських комітетів або організацій, які виконують їх роль на всіх рівнях олімпійського спорту; другий базується на діяльності міжнародних спортивних федерацій які займаються розвитком різноманітних видів спорту.

Олімпійський спорт

1 напрям – МОК – НОК – Асоціація НОК (АНОК); Асоціація НОК Африки (АНОКА); Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА);

Олімпійська рада Азії (ОРА); НОК Океанії (ОНОК); Асоціація європейських НОК (АЕНОК).

2 напрям – МСФ – Регіональні федерації з міжнародних видів спорту – Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій (АГФІС); Асоціація міжнародних федерацій при МОК (АРІСФ); Асоціація міжнародних Олімпійських федерацій з літніх видів спорту (АСОІФ); Асоціація міжнародних олімпійських асоціацій з зимових видів спорту (АІВФ).

Однак це лише загальна схема, що характеризує структуру міжнародної олімпійської системи. В практиці олімпійського спорту ситуація набагато складніша. Олімпійська система з її структурою є частиною міжнародної системи, та пов'язана з нею через спільні інтереси. Сфери діяльності її перетинаються з діяльністю різноманітних міжнародних організацій – ООН, ЮНЕСКО та інших. Взаємодія з ними дає змогу міжнародній олімпійській системі оперативно реагувати на ту політичну ситуацію, що склалася. А також укріплювати організаційну, матеріально – технічну та фінансову сторону олімпійського спорту.

Втім вся історія сучасного олімпійського спорту показує, що успішність діяльності Міжнародної олімпійської системи у великій мірі залежить від її автономності – самостійності у прийнятті рішень, незалежності від політичних, економічних та інших впливів.

Тим не менш сучасний олімпійський спорт знаходиться у складному положенні. З одного боку він намагається бути самостійним і всіма способами намагається відстояти цю позицію, а з іншого розвиток олімпійського спорту його успіхи у той чи іншій країні залежать від можливостей та діяльності держави, а також різноманітних комерційних структур.

Та все ж таки Міжнародна олімпійська система постійно розвиваючись, сприяє більш широкому розповсюдженню олімпійського спорту у світі, впливає на появу нових видів спорту та спортивних дисциплін, а також створенню нових спортивних організацій. Велику роль при цьому мають і особливості розвитку спорту у різних регіонах світу, що проявляється, в першу чергу, в особливих характерних рисах розповсюджених окремих видів у цих регіонах.

2. Міжнародний Олімпійський Комітет та основи його діяльності

Міжнародний олімпійський комітет – найвищий керівний орган Олімпійського руху у світі, володіє всіма правами на Олімпійські ігри. Створений 23 червня 1894 року у Парижі під час першого всесвітнього конгресу. Це постійно діюча неурядова організація, створена не для набуття прибутку, у формі асоціації, зі статусом юридичної особи та наступністю влади.

З 1915 року штаб – квартира МОК розміщується у швейцарській Лозанні, на вулиці Плас дю Пале – Палацової площі.

Цікава історія цього поселення. Коли у 1894 році створився МОК, було прийняте правило, згідно якому його резиденція повинна була на протязі чотирьох років знаходитися у місті проведення наступних Ігор. Так і було до 1916 року. Право проведення Олімпійських ігор того року було надано Німеччині. А у Швейцарії, поблизу Лозанни де він мав великий маєток, жив давній соратник Кубертена – Годфруа де Блоне, член МОК з 1899 року, та ініціатор створення Швейцарського олімпійського комітету. Коли розпочалася Перша світова війна, він запропонував допомогу у розміщенні архіву МОК. І коли Кубертен, як патріот пішов на фронт, Блоне тимчасово виконував роль президента. Так штаб – квартира опинилась у Лозанні. У 1916 році Кубертен створює тут Олімпійський інститут, а у 1918 році він і сам переїздить у Лозанну на постійне місце проживання.

Однак ніхто з подальших президентів не жив постійно у Лозанні, аж поки президентом МОК не став у 1980 році Хуан Антоніо Самаранч. Оселившись у цьому місті, він значно розширив сферу діяльності МОК, та отримав від міської влади дозвіл на будівництво споруди, яка повинна була стати новою штаб – квартирою МОК. Ця будівля була готова до експлуатації у 1986 році.

Тоді ж змінилися і відносини між муніципалітетом Лозанни та МОК. Федеральна рада Швейцарії визнала МОК юридичною особою на території своєї країни, а потім надала йому статус міжнародної організації. У лютому 1983 року була підписана угода, що визначає їхні взаємини.

Відповідно до Олімпійської хартії МОК має наступні цілі та задачі:

– стимулювати координацію, організацію й розвиток спорту та спортивних організацій;

- співпраця з компетентними громадськими та приватними організаціями з метою поставити спорт на службу людству;
- забезпечення регулярного проведення Олімпійських ігор;
- боротьба з будь-якими формами дискримінації в Олімпійському русі;
- підтримка дотримання спортивної етики;
- сприяння духу чесної гри та викорінення насильства;
- боротьба з допінгом у спорті;
- забезпечення безпеки та здоров'я спортсменів;
- протистояння політичним та комерційним зловживанням у спорті;
- підтримка міжнародної Олімпійської академії (МОА);
- підтримка інших організацій, діяльність яких присвячена олімпійській освіті.

Згідно своєму уставу МОК сам обирає своїх нових членів з числа осіб, що досягли 18-ти річного віку, та які на його думку є більш достойні цієї посади, як шанувальники спорту. Всі вони є фізичними особами, а їх загальна кількість не повинна перевершувати 115 чоловік. Крім того вони повинні мати відповідну кваліфікацію, бути громадянами своєї країни, у якій існує визнаний НОК, та володіти однією з офіційних мов – французькою чи англійською.

Окремим правилом закріплено, що більшість членів МОК повинні складати ті, членство яких не пов'язано з будь-якою офіційною функцією або посадою (їх загальна кількість не повинна перевершувати 70 чоловік, причому повинно бути не більш, як один представник від країни), діючих спортсменів (не більше 15 чоловік), президентів міжнародних спортивних федерацій, або осіб, що займають керівні посади у МСФ (не більше 15 чоловік), президентів національних олімпійських комітетів (не більше 15 чоловік).

Пропонувати кандидатури для виборів у члени МОК мають право діючі члени МОК, міжнародні спортивні федерації чи асоціації МСФ, національні олімпійські комітети, всесвітні чи континентальні асоціації НОК та інші організації, визнані МОК. Обрати новим членом МОК має право тільки сесія, голосування на якій проводиться таємно, а рішення приймається більшістю голосів. Під час церемонії, присвяченій прийому в МОК її нових членів, кожний з них підтверджує свою згоду виконувати обов'язки члена, та складає клятву.

Члени МОК є його представниками у своїх країнах, а не делегатами цих країн. Особливо підкреслюється, що члени МОК не можуть приймати від урядів, організацій або інших сторін будь-яких доручень або посад, які зв'язували або заважали би їм у свободі дій чи незалежності при голосуванні. Кожний член МОК обирається на восьмилітній строк, та може бути переобраний на один або декілька додаткових строків.

Як правило у перший період діяльності МОК у його склад обиралось по одному члену від країни, однак в подальшому від тих країн де проводились Олімпійські ігри мали змогу обиратися по дві людини. По досягненню 75-ти літнього віку член МОК зобов'язаний піти у відставку.

Такий принцип поповнення МОК свого складу, закладений ще ініціатором відродження олімпійського руху П'єром де Кубертенем, і існуючий дотепер, повинен захистити МОК від утиску з боку державного апарату, та забезпечити його незалежність.

Цікаво, що прикладами для організаційної структури МОК зокрема були: католицька церква, Орден мальтійських лицарів, Французька академія. Схожу структуру має і Міжнародний комітет Червоного Хреста.

У перші 50 років діяльності МОК велику увагу при обранні нових членів звертав на аристократичне походження. Така присутність аристократів повинна була забезпечувати Комітету високу соціальну позицію. Однак у міру досягнення і зміцнення свого авторитету МОК почав відходити від політики просування аристократів, змінюючи їх на представників інших станів.

Обов'язки членів МОК:

- забезпечення представництва МОК у своїй країні;
- участь у роботі комісії МОК;
- допомога розвитку Олімпійського руху у своїй країні;
- контроль за реалізацією програми МОК на місцях;
- не менше одного разу на рік інформувати президента МОК о ході розвитку олімпійського руху та його потребах у своїй країні;
- той же час інформувати президента про події, що можуть заважати дотриманню Олімпійської хартії або іншим чином відбитися на Олімпійському русі;
- виконання завдання президента, включаючи, при необхідності, представництво МОК в іншій країні.

Члени МОК, що йдуть у відставку мінімум після 10 років роботи, стають почесними членами. Вони продовжують діяльність як представники МОК, та зберігають свій статус без змін, а єдине, що вони втрачають – це право голосу.

Основними органами МОК є сесія, виконком, президент та конгрес.

Сесія – загальні збори, проводиться не рідше рази на рік. Позачергова сесія може скликатися за ініціативою президента або за письмовою вимогою не менш, як третини членів МОК. Сесія є верховним органом, її рішення кінцеві.

Вона має наступні повноваження: приймати та вносити поправки до Олімпійської хартії; за пропозицією виконкому обирати та затверджувати членів та почесних членів МОК; обирає президента, віце-президента та всіх членів виконкому МОК; приймає рішення про вибір місця проведення наступних Олімпійських ігор; обирає місто де буде проводитися наступна сесія МОК; кожного року затверджувати бюджет, витрати МОК та звіти комісій; призначати аудитора МОК; приймати рішення про визнання або позбавляти визнання національних олімпійських комітетів, їх асоціацій, міжнародних спортивних федерацій та інших організацій; приймати рішення про зміни у програмі Олімпійських ігор та інших питаннях пов'язаних з Олімпійською хартією.

Необхідний кворум на сесії МОК складає половина усіх членів плюс один, кожний з присутніх має один голос, а рішення приймаються простою більшістю. Однак для змін у головні положення олімпізму та Олімпійської хартії обов'язкова присутність не менше двох третин членів МОК.

Між сесіями рішення приймає виконком. До його складу входить 15 членів: президент, 4 віце-президента та 10 інших членів. Всі вони обираються на сесії таємним голосуванням. Строк мандатів кожного з членів виконкому, крім президента, складає чотири роки. Крім того кожний з них може обиратися на два строки підряд, після чого знову може бути обраним через два роки.

До функцій виконкому входять: спостереження за дотриманням Олімпійської хартії; відповідальність за адміністративну МОК; складає фінансові звіти МОК; надає сесії МОК звіти відносно змін в Олімпійській хартії; встановлює та курирує процедуру допуску та обрання кандидатур для організації Олімпійських ігор; складає повістку дня для сесії МОК; за

пропозицією президента призначає або звільняє генерального директора МОК; слідує за збереженням протоколів, звітів та архівів МОК; приймає та видає кодекси, акти, директиви, підручники, інструкції; організує, не менш одного разу у два роки, зібрання з міжнародними спортивними федераціями та національними олімпійськими комітетами; розробляє та присуджує почесні знаки МОК; а також має інші права та обов'язки котрі за Олімпійською хартією не передані сесії МОК та президенту.

Президент обирається з членів МОК таємним голосуванням на 8-ми річний період та може повторно обиратися ще на наступні 4-річчя. Він головує на всіх заходах МОК та може, у випадку якщо сесія або виконком не можуть це зробити, діяти і приймати рішення від імені МОК, яке повинно бути терміново передане на затвердження відповідного органу. Якщо президент не може виконувати свої обов'язки, його замінює старший віце-президент, який обирається на чотири роки.

Також президент, коли вважає за необхідне, створює комісії або робочі групи для вивчення специфіки того чи іншого питання. Крім того також існують постійні та створені на деякий час комісії та робочі групи, котрі вивчають дорученні їм питання та виносять їх на розгляд виконкому з наступним затвердженням сесією МОК. Комісії призначаються Президентом МОК. Деякі з них існують багато років, інші формуються для рішення якогось тимчасового питання. Інколи вони з'єднуються одна з іншою або роз'єднуються на дві-три, деякі припиняють своє існування, а деякі з'являються знову і таке інше.

Серед головних слід визначити: комісія з культури та олімпійській освіти; комісія спортсменів; комісія з етики; комісія з номінації, тобто висування кандидатів; комісія «Жінки та спорт»; фінансова комісія; робоча група з нагородження; юридична комісія; координаційні комісії з наступних Олімпіад; комісія з маркетингу; комісія з преси; комісія з олімпійської програми; комісія з радіо та телебачення; комісія з олімпійської солідарності; комісія «Спорт та право»; комісія «Спорт та оточуюче середовище»; комісія «Спорт для всіх»; комісія з олімпійської філателії, нумізматиці та предметам колекціонування; комісія з міжнародних зв'язків; комісія з телевізійних та інтернетівських прав; медична комісія.

У 1984 році, з 1994 року він є незалежним, для вирішення спорів у сфері спорту, МОК був створений Арбітражний суд. Звертатися до

Арбітражного суду можуть спортсмени, спортивні федерації, клуби, спонсори, телекомпанії та інші. Рішення Арбітражного суду, головний офіс якого знаходиться у Лозанні, еквівалентні рішення звичайного суду, а його перевага, в тому, що він складається з експертів зі спортивних законів, а процедура прийняття рішення є простою, швидкою та недорогою.

Олімпійські конгреси проводяться раз на 8 років за рішенням МОК та його президента. Для обговорення на конгрес виносяться найактуальніші проблеми Олімпійського руху, що визначають перспективи його розвитку. Діяльність конгресів, у яких приймають участь представники трьох головних партнерів по олімпійському руху – МОК, НОК та МСФ, носить консультативний характер.

За всю історію сучасного олімпійського руху було проведено 13 конгресів: I – 1894 рік у Парижі; II – 1897 рік у Гаврі; III – 1905 рік у Брюсселі; IV – 1906 рік у Парижі; V – 1913 рік у Лозанні; VI – 1914 рік у Парижі; VII – 1921 рік у Лозанні; VIII – 1925 рік у Празі; IX – 1930 рік у Берліні; X – 1973 рік у Варні; XI – 1981 рік у Баден-Бадені; XII – 1994 рік у Парижі; XIII – 2009 рік у Копенгагені.

3. Міжнародні спортивні федерації

Згідно Олімпійської хартії, в цілях сприяння олімпійському руху, МОК визнає в якості міжнародних спортивних федерацій – МСФ, міжнародні неурядові організації, які керують одним або кількома видами спорту на всесвітньому рівні та включають до свого складу організації, що керують цими видами на національному рівні. Що стосується МСФ, то їх устами, порядки та діяльність повинні визнавати Олімпійську хартію й відповідати її вимогам. Виходячи з чого, кожна МСФ зберігає свою самостійність та автономію у керуванні своїм видом спорту.

Слід зауважити, що деякі міжнародні федерації з олімпійських видів спорту офіційно сформувались раніше МОК. Наприкінці XIX століття у зв'язку з пробудження масового інтересу до спорту почали проводитися міжнародні змагання з різних видів спорту серед спортсменів європейських країн та США. Найбільшу популярність здобули змагання з велосипедного спорту, легкої атлетиці, гімнастиці, конькобіжному спорту, боксу, тенісу.

Однак вже під час перших міжнародних зустрічей, організатори змагань, спортсмени та тренери дійшли висновку в тому, що відсутність єдиних правил та норм, які регламентують проведення змагань, гальмує розвиток інтернаціональних спортивних зв'язків. Це стало поштовхом до формування міжнародних об'єднань по різних видах спорту. Першим таким об'єднанням стала у 1881 році стала Міжнародна федерація гімнастики. У 1892 році був створений Міжнародний союз ковзанярів та Міжнародна федерація теслярських товариств.

Так вже наприкінці XIX століття деякі міжнародні спортивні об'єднання провели роботу по упорядкуванню системи міжнародних змагань, та співставленню результатів показаних на них. Слід зазначити, що ще в останній чверті XIX століття проходила велика кількість неофіційних змагань, господарі яких намагались придати їм статус чемпіонатів світу та Європи. Деякі, як турнір з тенісу, що проводиться з 1877 року в англійському Уїмблдоні, стали традиційними, але більшість з них проходили з конфліктами, спорами, без чітких, узгоджених правил. Часто господарі творили свавілля, як у суддівстві, так і в організації, що не сприяло зростанню авторитету спорту.

Поступово був зроблений вивід, що спортивну цінність можуть мати тільки ті світові змагання, правила і умови проведення яких, заздалегідь узгоджуються на міжнародних форумах. Таким чином проведення чемпіонатів світу та Європи в окремих видах спорту почало переходити у ведення створених міжнародних спортивних федерацій. І вже у 1891 році в Гамбурзі був проведений перший офіційний чемпіонат Європи з фігурного катання на ковзанах. У Відні в 1892 році пройшов чемпіонат Європи зі швидкісного бігу на ковзанах, а через рік, у 1893 році в Амстердамі, чемпіонат світу з цього виду спорту та інші. Поступово такі змагання стали нормою у світовому спортивному житті.

Створення Міжнародного олімпійського комітету та проведення перших Олімпійських ігор стимулювало організацію Міжнародних спортивних федерацій. З 1900 по 1913 рік було створено декілька міжнародних спортивних федерацій: Міжнародний союз велосипедистів у 1900 році; Міжнародна федерація футбольних асоціацій у 1904 році; Міжнародна федерація автомобільного спорту у 1904 році; міжнародний союз стрілецького спорту у 1907 році; Міжнародний союз парусного спорту у

1907 році; Міжнародна федерація хокею на льоду у 1908 році; Міжнародна любительська федерація плавання у 1908 році; Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація у 1912 році; Міжнародна федерація фехтування.

При проведенні декількох перших Олімпійських ігор сучасності, Міжнародні спортивні федерації ще не приймали участі в формуванні програми змагань, правил та суддівства. Вся відповідальність за вирішення цих питань лягала на спортивні організації країн – організаторів Ігор. Однак після того, як у 1908 році під час Олімпіади у Лондоні виникли розбіжності між представниками США та Великої Британії, багато членів МОК виказали думку, що національні спортивні органи повинні бути позбавлені права на формування програми Олімпійських ігор.

У 1914 році в Парижі відбулася зустріч членів МОК з представниками міжнародних спортивних федерацій. Саме на ній МОК передав право МСФ контролю за відповідними видами спорту, що входять у програму Олімпійських ігор. МСФ уніфікував правила окремих видів спорту, що зробило можливим розвиток міжнародного спортивного обміну.

В наш час налічується біля сотні Міжнародних спортивних федерацій, більшість з яких є олімпійськими.

Сьогодні Олімпійська хартія визначає роль МСФ в олімпійському русі:

- розробляти та забезпечувати, у відповідності з духом олімпізму, виконання правил змагань свого виду спорту;
- забезпечувати розвиток свого виду спорту у світі;
- сприяти реалізації цілей, закладених у Олімпійській хартії;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор, особливо, що стосується технічних аспектів місць проведення змагань з відповідних видів спорту;
- встановлювати свої критерії допуску до змагань на Олімпійські ігри та представляти їх на затвердження МОК;
- брати на себе відповідальність за технічний контроль та керівництво своїми видами спорту на Олімпійських іграх;
- технічно забезпечувати спортсменів.

Крім того, як складова частина міжнародної Олімпійської системи МСФ можуть вносити пропозиції МОК по вдосконаленню Олімпійської хартії та Олімпійського руху; приймати участь в підготовці Олімпійських конгресів та діяльності різних комісій МОК.

Найбільш значимою організацією світового масштабу, яка об'єднує різні міжнародні федерації (як з олімпійських, так і не олімпійських видів спорту) є створена у 1967 році генеральна Асоціація інтернаціональних федерацій. У 1976 році вона була перетворена в Генеральну асоціацію міжнародних спортивних федерацій – АГФІС, зі штаб-квартирою у Лозанні.

Це найбільша з міжнародних спортивних організацій, до складу якої входить 101 міжнародна організація. Президентом якої є голландець Хайн Вербрюгген. Крім АГФІС існує ще три об'єднання МСФ. Це – Асоціація міжнародних федерацій визнаних МОК (АІСФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій з літніх видів спорту (АСОІФ); Асоціація міжнародних олімпійських федерацій з зимових видів спорту (АІВФ). Існує думка, що ці об'єднання були спеціально створені за бажанням МОК, щоб ослабити вплив АГФІС.

Тим не менш АГФІС розповсюджує технічну документацію та надає консультативну допомогу, збирає інформаційні бюлетні, устави та регламенти федерацій, що входять до її складу, координують термін проведення великих міжнародних змагань, календар яких регулярно публікується. Завдяки АГФІС міжнародні федерації мають можливість виступати єдиним фронтом, зберігаючи свою автономію по відношенню до МОК та урядовим об'єднанням, розвиває співпрацю з іншими міжнародними організаціями.

Вищим керівним органом АГФІС є Генеральна Асамблея, яка раз на рік збирається у травні. Її політику здійснює Рада, яка обирається кожні чотири роки. Вона складається з президента, трьох віце-президентів та трьох делегованих представників, один з яких представляє Асоціацію з літніх олімпійських федерацій, другий – Асоціацію зимових олімпійських федерацій, третій – Асоціацію визнаних МОК міжнародних федерацій та інших спортивних організацій.

4. Національні олімпійські комітети

Національний олімпійський комітет – НОК, як керівний орган олімпійського руху в країні, разом з МОК та МСФ, є однією з найважливіших структур у системі олімпійського спорту. Без визнання НОК країни Міжнародним олімпійським комітетом спортсмени даної країни не можуть брати участь у Олімпійських іграх. Першими НОК, які були визнані

МОК ще наприкінці XIX століття, при підготовці до Олімпійських ігор у Афінах, стали у 1894 році НОК – Греції та Франції. Через рік, у 1895 році були визнані НОК Угорщини, Австрії та Австралії. У 1896 році – НОК Чилі.

З тих часів кількість створених НОК постійно зростає. І на сьогоднішній день МОК визнано 205 Національних олімпійських комітетів, що є більше ніж кількість членів Організації об'єднаних націй. Це пов'язано з тим, що МОК визнає не тільки незалежні держави, а й деякі території з іншим статусом, що не є формально незалежними. Так ще до Першої світової війни на території Австро-Угорщини, що була єдиною країною, діяли окремо НОК Австрії, Угорщини та Богемії (Чехії).

У кількості збільшення національних олімпійських комітетів виділяють чотири етапи: перший – кінець XIX початок XX століття, коли були визнані більшість національних комітетів країн Європи та Південної Америки; другий – двадцяті-тридцяті роки XX століття, коли МОК були визнані велика кількість країн Латинської Америки; третій – шістдесяті-сімдесяті роки XX століття, коли визнання отримала переважна більшість країн Азії та Африки; четвертий – початок дев'яностих років XX, коли з розпадом Радянського Союзу та Югославії, членство у МОК отримала велика кількість нових країн.

Згідно Олімпійській хартії – головною метою НОК є розвиток та захист Олімпійського руху в своїх країнах. Крім того роллю НОК є:

- пропаганда на національному рівні, у рамках спортивної діяльності, головних принципів олімпізму, та розповсюдження його в навчальних програмах з фізичної культури та спорту у школах та вузах, а також слідкувати за інститутами, котрі присвячують себе олімпійському вихованню, тобто слідкують за створенням та діяльністю національних олімпійських академій, олімпійських музеїв та культурних програм, пов'язаних з олімпійським рухом;
- слідкувати за дотриманням Олімпійської хартії в своїх країнах;
- сприяти розвитку спорту вищих досягнень та масового спорту;
- сприяти підготовці спортивних кадрів, організовуючи навчальні курси;
- боротися з проявом будь-яких форм дискримінацій на насильства у спорті;
- приймати та використовувати Всесвітній антидопінговий кодекс.

Національні олімпійські комітети мають виключні права представляти свої країни на Олімпійських іграх, більше того зобов'язані приймати участь в Олімпійських іграх, посилаючи туди своїх спортсменів, а також континентальних, регіональних та інших іграх і змаганнях, що проводяться під егідою МОК. Мають повноваження обирати місто, яке може подати заявку на організацію Олімпійських ігор у своїх країнах. НОК повинен зберігати автономію та протистояти політичному, економічному та релігійному тиску, яке могло б зашкоджувати виконанню з їх сторони Олімпійської хартії. Крім того, НОК мають право формулювати пропозиції, що будуть адресовані МОК, щодо Олімпійської хартії та олімпійського руху взагалі, у тому числі організацію та проведення Олімпійських ігор. Сприяти у підготовці Олімпійських конгресів, співпрацювати з неурядовими та урядовими організаціями у справі олімпійського руху.

НОК не може бути причасним до діяльності, що суперечить Олімпійській хартії. А також якщо його діяльність, або діяльність національних федерацій та інших органів, які є членами НОК, та правові норми країни суперечать олімпійським принципам. В разі порушення МОК має змогу прийняти до НОК санкції, про припинення його членства, або ж взагалі, виключення.

НОК має і інші права та задачі. Серед головних прав:

- ідентифікувати та називати себе національними олімпійськими комітетами;
- відправляти спортсменів та інших офіційних осіб своєї країни на Олімпійські ігри;
- використовувати допомогу «Олімпійської солідарності»;
- користуватися деякою олімпійською власністю – під контролем МОК;
- приймати участь в діяльності під патронатом МОК, включаючи регіональні Ігри;
- входити в асоціації НОК, визнанні МОК;
- формувати пропозиції, адресовані МОК – у відношенні Олімпійської хартії та олімпійського руху, включаючи організацію Олімпійських ігор;
- висловлювати свою думку з приводу кандидатур на організацію Олімпійських ігор;

- приймати участь, за пропозицією МОК, у діяльності комісії МОК;
- співпрацювати у підготовці олімпійських конгресів;
- користуватися іншими правами, які НОК надає Олімпійська хартія та МОК.

У задачі НОК входить:

- складати, організувати та керувати своїми делегаціями на Олімпійських іграх та інших змаганнях під егідою МОК, приймати рішення з заявками на спортсменів;
- забезпечують екіпіровку, транспортування та розміщення членів делегацій, укладають страхові контракти, та несе відповідальність за поведінку членів своєї делегації;
- наділені виключним правом та повноваженнями з визначення одягу, уніформи та екіпіровки, крім спеціальної, на всіх членів їхньої делегації на Олімпійських іграх та на всіх пов'язаних з ними змаганнях і церемоніях.

Назва НОК повинна чітко відповідати його територіальним кордонам, традиціям країни та бути затвердженою МОК. Разом з тим незважаючи на несхожість один на одного, всі НОК повинні спиратися на єдині принципи олімпійського руху, що забезпечує їм значну незалежність.

НОК не повинен визнавати більш як одну національну федерацію з кожного виду спорту, і саме ця федерація повинна входити до МСФ, визнану МОК. Такі національні спортивні федерації або обрані ними представники повинні складати голосуючу більшість НОК та його виконавчого органу. До складу НОК повинні входити не менш п'яти національних спортивних федерацій, які куруються міжнародними спортивними федераціями з видів спорту, що входять до програми Олімпійських ігор.

Головою НОК є президент, що обирається з числа своїх членів строком на чотири роки, та може обиратися повторно. До складу НОК обов'язково входять всі члени МОК цієї країни, як що вони є, представники не менш всіх національних федерацій з олімпійських видів спорту, діючі або колишні спортсмени – учасники Олімпійських ігор. Крім того особливо наголошено, що урядові та інші громадські органи не мають права призначати членів НОК. Однак НОК, на свій розсуд, може прийняти рішення по призначення у якості членів представників влади.

Національний олімпійський комітет проводить генеральну асамблею своїх членів, згідно уставу НОК, не рідше одного разу на рік. В повістку дня

генеральної асамблеї НОК повинні включатися щорічні звіти о виконаній роботі та звіти про фінансовий стан, а також, у разі потреби вибори посадових осіб та членів виконавчого органу НОК. Посадові особи та члени виконавчого органу обираються у відповідності до уставу національного олімпійського комітету, на строк який не перевершує чотири роки, та можуть обиратися повторно. Крім того члени НОК за свою діяльність не повинні отримувати ніякого виду компенсації або грошових винагород. Гроші вони можуть отримувати тільки за проїзд, розміщення та інші виправдані витрати, що пов'язані з їхньою службовою діяльністю.

З метою координації діяльності розвитку олімпійського спорту НОК об'єднує різні асоціації, сформовані на всесвітньому чи континентальному рівнях. Організацією всесвітнього рівня, визнаною МОК, є Асоціація національних олімпійських комітетів – АНОК, офіційно утворена у 1979 році, після чого зв'язки між МОК та НОК активізувалися, а саме, національні олімпійські комітети стали більш активно впливати на розвиток олімпійського руху.

Головними напрямками роботи АНОК є: забезпечення тісного співробітництва між МОК та НОК; розповсюдження передового досвіду роботи та обмін інформацією; розробка та внесення в МОК проєктів та пропозицій, направлених на вдосконалення олімпійського руху; посилення ролі НОК у спортивному русі країн; широка технічна допомога НОК у організаційних питаннях, підготовці кадрів, будівництві спортивних споруд та інше.

МОК визнає також континентальні об'єднання НОК, призначені розвивати олімпійський спорт на континентальному та регіональному рівнях. Основними організаціями подібного рівня є: Асоціація НОК Африки (АНОКА); Панамериканська спортивна організація (ОДЕПА); Олімпійська рада Азії (ОРА); НОК Океанії (ОНОК); Асоціація європейських НОК (АЄНОК).

Головною задачею цих організацій, уставу котрих відповідають Олімпійській хартії та затверджені МОК є розвиток олімпійського спорту на різних континентах та регіонах світу. Найбільшими спортивними заходами, що проводяться цими організаціями є регіональні та континентальні ігри, ідея яких належить барону П'єру де Кубертену, та витікає з історії ігор Давньої Греції, де наряду з Олімпійськими іграми існувала велика кількість ігор, присвячених багатьом грецьким богам – Істмійські, Піфійські, Немійські та інші ігри.

5. Параолімпійські, континентальні та регіональні комітети та спортивні ігри

В наш час у світі проводиться біля двохсот міжнародних спортивних змагань, більшість з яких знаходяться під патронатом МОК. Вони проводяться з частотою від одного до чотирьох років. Це перш за все, Всесвітні ігри – спортивні змагання з видів спорту, які не включені в програму Олімпійських ігор; континентальні ігри – Панамериканські, Азійські, Африканські, в яких приймають участь спортсмени одного материка; регіональні ігри з участю команд якогось географічного регіону – Балканські, Середземноморські, Центральноамериканські, Тихоокеанські, Панарабські, Ігри країн малої Європи та інші. Крім того, існують комплексні міжнародні спортивні змагання – такі, як Ігри Співдружності Британської імперії, етнічні, релігійні, жіночі, для людей з малим зростом та інші.

Умовно всі ці змагання можливо поділити на п'ять груп: параолімпійські ігри; континентальні ігри; регіональні ігри; ігри молоді; ігри об'єднані по національним, релігійним, професіональним та іншим ознакам.

Параолімпійські ігри

Розвиток спорту інвалідів має більш ніж столітню історію. Ще в XVIII та XIX столітті встановлено, що рухова активність є одним з основних факторів реабілітації інвалідів.

Перші спроби прилучення інвалідів до спорту були розпочаті наприкінці XIX століття, коли в 1888 році у Берліні сформувався перший спортивний клуб для глухих. Вперше «Олімпійські ігри для глухих» були проведені в Парижі 10-17 серпня 1924 року. У них брали участь спортсмени – представники офіційних національних федерацій: Бельгії, Великої Британії, Нідерландів, Польщі, Франції та Чехословаччини, а також з Італії, Румунії та Угорщини у яких таких федерацій не було. Програма Ігор включала змагання з легкої атлетики, велоспорту, футболу, стрільби та плавання.

Під час цих Ігор 16 серпня був утворений Міжнародний спортивний комітет глухих (МСКГ). У нього увійшли федерації, що поєднують спортсменів з порушення слуху. На їх першому конгресі, що відбувся у Брюсселі 31 жовтня 1926 року, прийнятий статут цієї організації. Так починаючи з 1924 року МСКГ кожні чотири роки проводить літні Всесвітні ігри глухих. До початку Другої світової війни в нього вступають: Німеччина,

Швейцарія, Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Австрія, США, Японія та Болгарія. У 1949 році до них приєднуються Іспанія та Югославія, і починають проводитися Міжнародні зимові Ігри для глухих.

Програма змагань для спортсменів з порушення слуху і правила їх проведення ідентичні звичайним. Особливість полягає в тому, що дії арбітрів повинні бути обов'язково такими, які доступні зору. Для цього, наприклад, у стартових сигналах використовуються вогні. Позитивним фактором, що спрощує організацію змагань, є використання спортсменами міжнародної дактилологічної системи, що дозволяє їм без перекладачів вільно спілкуватися один з одним.

У відповідності з дозволом МОК з 2001 року Всесвітні Ігри глухих офіційно мають назву Дефолімпійськими іграми. Основою допуску спортсменів до участі у цих змаганнях є втрата слуху більш, як на 55 децибел. Для організаторів змагань має значення факт, а не міра втрати слуху.

Інваліди з ушкодженням опорного та рухового апарату стали активно залучатися до занять спортом тільки після Другої світової війни. В 1944 році у центрі реабілітації хворих зі спинномозковими травмами в Сток-Мандевилі, який розташований неподалік від Лондона, була розроблена спортивна програма як обов'язкова частина комплексного лікування тяжко пораненим під час Другої світової війни. Її творець, німецький професор Людвіг Гуттман. Який у 1939 році переїздить у Велику Британію спасаючись від нацистів. Згодом він став директором центру та президентом Британської міжнародної організації лікування інвалідів з ушкодженням опорного та рухового апарату.

Переборюючи споконвічні стереотипи стосовно людей з фізичними недоліками, Людвіг Гуттман стверджував: «Важливо не те, що загублено. важливо те, що залишилось». Відповідно до цієї концепції він ввів спорт у процес реабілітації військовослужбовців з травмами спинного мозку. Група інвалідів, що уперши за всю історію спорту взяла в руки спортивне спорядження, складалася з 16 паралізованих чоловіків та жінок, та були військовослужбовцями, що постраждали під час бойових дій. Ця подія сталася 28 липня 1948 року в госпіталі Сток-Мандевіля, де були проведені перші змагання зі стрільби з луку для спортсменів на колясках. Дата початку цих змагань символічно збіглася з часом відкриття Олімпійських ігор у Лондоні.

У наступні роки збільшилася не тільки чисельність учасників, але й кількість видів спорту. Ідея проведення змагань інвалідів була підтримана міжнародною громадою. Ігри стали щорічним міжнародним спортивним святом з 1952 року, коли на Ігри прибули спортсмени – інваліди з Нідерландів, ФРН, Швеції, Норвегії, та почали регулярно приймати у них участь. Відсутність необхідного керуючого органу, який би координував і визначав напрямки розвитку змагань інвалідів, привело до створення Міжнародної федерації Сток–Мандевільських ігор, що встановила тісні взаємини з Міжнародним олімпійським комітетом.

У 1956 року Людвіг Гуттман розробляє Хартію спортсменів, формує основи, на яких далі буде розвиватися спорт людей з фізичними недоліками. Він писав: «Ціль Сток–Мандевільських ігор об'єднати паралізованих чоловіків та жінок з усіх частин світу в міжнародному параолімпійському русі, і нехай спорт вдихне надію, підбадьорює тисячі паралізованих». Символічно, що під час проведення Ігор у Мельбурні у 1956 році Сток–Мандевільські ігри були нагороджені почесним кубком Фернлі, що вручається організації яка досягла значних успіхів у популяризації олімпійського руху.

Поступово світ переконується в тому, що спорт не є прерогативою здорових людей. Інваліди навіть з такими серйозними травмами, як ушкодження хребта при бажанні можуть брати участь у змаганнях.

Завдяки зусиллям Гуттмана, у 1959 році розроблено та надруковано у «Книзі Сток–Мандевільських ігор для паралізованих» регламент проведення змагань по багатьох видах спорту. Він на практиці довів, що спорт для людей з фізичними недоліками створює передумови для успішної життєдіяльності, відновлює психічну рівновагу, дозволяє повернутися до повноцінного життя, незважаючи на фізичні негаразди.

У 1960 році у Римі, через тиждень після завершення XVII Олімпійських ігор, були проведені міжнародні змагання інвалідів. У них брали участь 400 спортсменів з 23 країн. Під час цих змагань вперше у світовій історії фізично здорових атлетів на спортивних олімпійських аренах змінили люди з фізичними вадами. Церемонія відкриття Ігор пройшла 18 вересня на стадіоні «Акваацетоса», де були присутні п'ять тисяч глядачів. Побачивши на площі біля собору Святого Петра у Ватикані інвалідів на колясках, Папа Римський Іоанн XXIII вигукнув: «Доктор

Гутман, Ви – Кубертен паралізованих». Програма Ігор включала вісім видів спорту серед яких були: легка атлетика, плавання, фехтування, баскетбол, стрільба з луку, настільний теніс, дартс та снукер. Нагороди розігрувались у 57 дисциплінах.

Фактично це були перші Параолімпійські ігри. Однак поняття «параолімпійський спорт» ввійшло у спортивну практику тільки у 1964 році, коли на іграх у Японії вперши використовувалась параолімпійська атрибутика – символ, гімн, прапор. У цьому терміні використовується латинський префікс «para» – що приєднався. Таким чином, термін «параолімпійські» означає, що Ігри інвалідів приєднуються до Олімпійських, організуються та проводяться разом з ними. Втім з 1968 по 1984 рік Параолімпійські ігри з різних причин проходили не в містах проведення Ігор Олімпіади.

Тим не менш, з кожними наступними Іграми збільшувалося число учасників, розширювалася географія країн, росла кількість видів спорту. Ігри відтоді проводять регулярно – кожні чотири роки, а термін їхнього проведення збігається з проходженням Олімпійських ігор. Якщо в перших Іграх приймали участь тільки спортсмени – інваліди з травмами та захворюваннями спинного мозку, то на наступних Іграх почали виступати спортсмени з іншими вадами здоров'я. З 1976 року у Іграх почали брати участь інваліди з порушенням зору та з ампутованими кінцівками. З 1996 року – спортсмени з порушенням розумових здібностей. У тому ж таки 1976 році вперши було здійснена трансляція змагань спортсменів – інвалідів.

У 1988 році на Міжнародних іграх у столиці Південної Кореї Сеулі, де вперши виступали представники усіх чотирьох груп інвалідності, спортсмени – інваліди вперши одержали право доступу до спортивних олімпійських споруд. Саме з цього часу Ігри одержали статус «параолімпійських», і саме з цих Ігор у русі почали брати участь спортсмени СРСР. Графічним символом світового параолімпійського руху стала червона, синя та зелена півсфери, що символізують розум, тіло та непокірливий дух.

З 1976 року почали проводитися й зимові Ігри для інвалідів, а з 1992 року вони проводяться на тих же майданчиках, що і Ігри здорових спортсменів. У 1982 році з'явився орган, що сприяв поширенню Параолімпійських ігор – Міжнародний Координаційний Комітет Всесвітньої

Організації спорту інвалідів. У 1989 році відбулися перші міжнародні змагання людей з пересадженим серцем, а через рік, у 1990 році у венесуельському Каракасі, спортсмени з чужим серцем здолали марафонську дистанцію.

Одною з головних подій у розвитку спорту інвалідів стала перша Генеральна асамблея міжнародних спортивних організацій, яка була заснована 21 вересня 1989 року у німецькому Дюссельдорфі, та Міжнародний параолімпійський комітет (МПК). Його головні задачі – організація та проведення Параолімпійських та інших Всесвітніх ігор для інвалідів, співпраця з МОК, сприяння розвитку спорту інвалідів без дискримінації.

На сьогоднішній день параолімпійський спорт займає досить важливе місце у житті суспільства. В Іграх приймають участь більш як 4 000 спортсменів, що представляють понад 129 країн світу. Змагання відбуваються у двадцяти літніх видах – важка та легка атлетика; стрільба з луку; плавання; дзюдо; велоспорт; теніс; фехтування; футбол 5X5 та 7X7; баскетбол; виїздка; стрільба; волейбол; регбі; танці на колясках; голбол; настільний теніс; гребля та парусний спорт – на яких розігрують більш як 470 комплектів нагород; та п'яти зимових – лижні перегони; біатлон; гірські лижі; керлінг та хокей – де у свою чергу виборюють понад 60 комплектів. Все це дає змогу людям з вадами здоров'я відчувати себе повноцінними членами суспільства та вести здоровий спосіб життя.

Крім Параолімпійських ігор проводяться і Спеціальні Олімпійські ігри для розумово відсталих людей. «Спешиал Олімпікс» – громадська організація, у якій відсутні гонорари та не продаються квитки на змагання, а її фінансування здійснюється за рахунок добровільних внесків і пожертвувань. У змаганнях, що вперше були проведені в 1968 році у США, виявляються лише індивідуальні можливості спортсменів, регламентуються тільки особисті досягнення, а нагороди окремих країн не підраховуються. Ці Ігри відкриті для спортсменів практично будь-якого віку, від 8 до 80 років, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Змагання з програми рухової активності проводяться на всіх рівнях, зокрема Спеціальні Олімпійські ігри для дітей та дорослих, страждаючих розумовою відсталістю – олігофренів. Кожен учасник має шанс для перемоги, оскільки змагання проходять у групах спортсменів із практично однаковими можливостями.

Континентальні ігри

Панамериканські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Америки.

Ідею проведення цих ігор висунув президент МОК Анрі де Байє-Латур, після успішного проведення у 1926 році в Мексиці Ігор Центральної Америки. Але тільки у 1937 році представники дев'яти країн – зустрілися у Далласі, щоб обмінятися думками, однак єдиного рішення не прийняли. І лише у 1940 році за ініціативи НОК Аргентини у Буенос-Айресі був скликаний конгрес країн Західної півкулі, на якому були присутні представники шістнадцяти країн, та був створений Панамериканський спортивний комітет, який прийняв рішення о проведенні починаючи з 1942 року Панамериканських ігор. Та Друга світова війна, яка розпочалася незабаром, відсунула цю ідею.

Перші Панамериканські ігри відбулися в 1951 році у аргентинському Буенос-Айресі. Вони зібрали біля двох з половиною тисяч атлетів з двадцяти однієї країн Західної півкулі. У подальшому їх популярність лише збільшувалась. Якщо спочатку програма ігор складала не менш як 15 видів спорту, то в останні роки вона вже налічувала більш як 35 видів спорту, а кількість спортсменів більше п'яти тисяч. Панамериканські ігри проводяться один раз на чотири роки, у рік, що передує проведенню Олімпіад.

У 1990 році були проведені перші зимові Панамериканські ігри, у яких прийняли участь спортсмени десяти країн. Втім наступні зимові змагання, які планувалося провести у 1993 році у Чилі, не відбулися через відсутність снігу. І у подальшому зимові Панамериканські ігри не проводилися.

Програму Панамериканських ігор складають як традиційні види спорту – боротьба, бокс, волейбол, легка атлетика, плавання, футбол та інші, так і досить екзотичні – софбол, сквош, пелота та інші.

Якщо на перших порах значну перевагу мали атлети Сполучених Штатів Америки, то в останні роки ця перевага зійшла майже зникла. Ще у середині 1970-х років на перші ролі у Панамериканських іграх вийшли спортсмени Куби, які виборювали у найкращі свої часи до 50% нагород. В останні роки досить високі результати показують представники Канади, Бразилії, Аргентини, Мексики та Венесуели.

Африканські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Африки.

Вперше проведення Африканських ігор запропонував П'єр де Кубертен ще у 1912 році. Він виказав думку, що такі ігри можливо провести у 1925 році в Алжирі. Втім через не готовність країни тоді вони не відбулися. Через чотири роки, у 1929, єгипетська Александрія була вже повністю готова до проведення таких змагань. Але британська влада, яка побоювалася, що такі ігри спонукають африканців до здобуття незалежності, не дозволила втілити цю ідею у життя.

Так проведення Африканських ігор стало можливим лише у середині 1960-х років, коли майже закінчилась колоніальна епоха, та більшість країн континенту отримали незалежність. У 1964 році відбулася конференція, на якій представники 32 країн створили постійно діючий комітет Африканських ігор, який вирішив проводити такі Ігри кожні чотири роки, а перші змагання повинні були відбутися в 1965 році у столиці Конго – Браззавілі. Вже на цих змаганнях приймало участь близько 2500 атлетів з 25 країн.

Втім, на цих Іграх, так і в подальшому, африканські країни стикалися з великими організаційними та фінансовими труднощами. Саме через такі проблеми змагання декілька разів переносились, а наступні Ігри відбулися тільки у 1973 році. Крім того існує багато гострих проблем серед яких – відтік талановитих спортсменів у розвинені країни, вживання допінгу, прояв апартеїду у спорті ПАР. Тим не менш, слід відмітити, що поступово популярність Ігор збільшується. Серед найбільш успішних країн – Єгипет, Нігерія, Алжир, Кенія, Туніс.

Азіатські ігри – комплексні змагання, що проводяться під патронатом МОК для країн Азії, крім Ізраїлю.

Основою цих Ігор стали чемпіонати Далекого Сходу, змагання між Японією, Китаєм та Філіппінами, що проводилися з 1913 по 1934 роки.

Під час першої післявоєнної Олімпіади у Лондоні в 1948 році представники азійських країн, що приймали участь в Іграх, домовились о створенні спортивної асоціації країн Азії, котра і була створена у 1949 році в Делі. Представники 8 країн прийняли рішення о проведенні перших континентальних Ігор в 1951 році у столиці Індії. У них взяли участь близько 500 спортсменів з 11 країн регіону.

В подальшому Азійські ігри набули досить широкої популярності, та проводяться кожні чотири роки, за два роки до проведення Олімпіад. Якщо на початку програма Ігор містила змагання лише з шести видів спорту, то в останні роки кількість змагань значно розширилась, та містить вже понад 35 видів. Багато в чому це пов'язано з тим, що цей регіон вважається найбільш прогресуючим у світі. Велика кількість населення та швидко зростаюча економіка дозволяє країнам цього регіону вже майже на рівних конкурувати з передовими країнами світу, в тому числі і у спорті. З 1986 року проводяться й зимові Азійські ігри, які щоправда по кількості країн та спортсменів, що приймають в них участь, набагато поступаються літнім.

Серед особливостей цих Ігор, слід відзначити просування таких видів спорту, що є традиційними для азійських країн – ушу, каббаді, сепактакрав та інші. Якщо на перших Азійських Іграх домінували представники Японії, то в подальшому значно зросла майстерність таких країн, як Південна Корея, та особливо останнім часом – Китаю. Спортсмени цієї країни знаходяться вже не тільки на передових позиціях у своєму регіоні, а й змогли вибороти перше командне місце на Олімпійських іграх, що проходили у них вдома у 2008 році. З 1994 року, з розпадом Радянського Союзу, до Ігор приєдналися і наші колишні співвітчизники – Казахстан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменія та Киргизія, що ще збільшило конкуренція на цих змаганнях.

Регіональні ігри

Велику популярність мають і регіональні ігри, серед яких найбільш відомими є:

1. Середземноморські ігри – змагання, в яких приймають участь спортсмени європейських, африканських та азійських країн, що прилягають до басейну Середземного моря. Засновником цих Ігор, був член МОК для Єгипту Мохамед Тахер Паша. Перші змагання відбулися у 1951 році в Александрії, та зібрали близько 750 спортсменів з 10 країн. В подальшому популярність Ігор суттєво збільшилась. Вони проводяться кожні чотири роки за рік до наступної Олімпіади. Серед лідерів є команди Італії, Франції, Туреччини, Іспанії, Греції.

2. Панарабські ігри – були засновані, як засіб культурної єдності між арабськими народами. Ці Ігри суттєво відрізняються від інших, тим, що не

проходять під патронатом МОК. Перші змагання відбулися в 1953 році у Єгипті, як центру визвольної боротьби проти колоніалізму на арабських землях. В них прийняли участь 650 спортсменів з 8 країн. В подальшому, незважаючи на те, що програма та кількість країн суттєво збільшилась, Панарабські ігри не набули всесвітньої популярності. Багато в чому це залежить від того, що на цих змаганнях відсутня кваліфікаційна система нормативів, що дозволяє приймати участь великої кількості спортсменів з низьким рівнем підготовки. Тим не менш, незважаючи на мусульманські традиції, у Іграх приймають участь і жінки.

3. Ігри співдружності – змагання, які засновані на прагненні країн, що входили до тої чи іншої колоніальної системи, зберегти культурні, мовні та інші, в тому числі і спортивні зв'язки між собою.

До найбільш значущих відносяться: Ігри Нідерландської співдружності, проводилися з 1966 року, для Нідерландів, Кюрасао, Аруба та Суринаму (до 1975 року, коли країна стала незалежною); Ігри франкомовних країн, проводяться з 1989 року, коли перші змагання відбулися у Марокко.

Та найбільш відомі це Ігри Співдружності націй, які з 1930 по 1950 роки проходили як Ігри Британської імперії. Вперше ідею спортивних та культурних зібрань для англійськомовних країн висловив у 1891 році Джон Купер. У 1911 році спортивні змагання стали частиною Фестивалю Британської імперії у Лондоні, де приймали участь спортсмени Англії, Канади, Південної Африки та Австралії. І тільки в 1930 році у канадському Гамільтоні відбулися перші такі Ігри. В них прийняли участь 400 спортсменів з 11 країн. Змінюючи декілька разів свою назву, з 1978 року – Ігри Співдружності, змагання проводяться кожні чотири роки.

Незважаючи на те, що добровільний союз об'єднує більш як 1,7 мільярда жителів планети, в Іграх не беруть участі спортсмени країн, які займають лідируюче положення в олімпійському спорті, що надає перевагу маленьким країнам. В наш час Ігри користуються величезною популярністю. На даний час в них беруть участь близько п'яти тисяч спортсменів з 50 країн. Цікаво, що програму Ігор визначає країна – організатор, яка обирає не менше десяти видів

спорту, а окремими командами виступають не тільки Англія, Ірландія, Шотландія, Уельс, а й маленькі країни – такі як острови Мен, Джерсі, Гернсі та інші.

Всесвітні ігри – комплексні змагання для спортсменів, які виступають у тих видах спорту, що не входять у програму Олімпійських ігор. Ідея проведення таких змагань виникла у 1980 році, коли 12 міжнародних спортивних федерацій вирішили сформувати керівний орган – Міжнародну асоціацію Всесвітніх ігор. Змагання проводяться кожні чотири роки, у наступний рік після проведення Олімпійських ігор. Спортсмени представляють не країну, яка їх делегувала, а ті чи інші міжнародні спортивні федерації.

Серед інших регіональних Ігор слід виділити:

- Ігри Центральної Америки та Карибського басейну – Мексики, Куби, Панами, Гватемали, Ямайки, Панами та інших. Ці Ігри є одними з найбільш старих, та проводяться з 1926 року;

- Балканські, проводяться починаючи з 1938 року серед країн Балканського регіону – Туреччини, Болгарії, Румунії, Греція, республіки колишньої Югославії та інших;

- Ігри Південно-Східної Азії, проводяться з 1959 року, для країн регіону – Таїланду, В'єтнаму, Лаосу, Малайзії, Сінгапуру та інших;

- Боліварські ігри, проводяться з 1938 року для ряду країн Латинської Америки – Болівії, Перу, Венесуели, Еквадору, Колумбії;

- Тихоокеанські, проводяться з 1963 року серед країн Південної частини Тихого океану – Нової Каледонії, Фіджі, Тонги, Папуа Нової Гвінеї, Самоа та інших;

- Ігри малих країн Європи, проводяться з 1985 року серед країн з населенням менше одного мільйону чоловік – Монако, Андорра, Ліхтенштейн, Сан-Марино, Мальта, Кіпру та інших.

Ігри молоді

До таких Ігор можна віднести змагання для дітей, підлітків, юнаків та молоді, що проводяться у різних регіонах планети.

Юнацькі ігри – вперше пройшли в 2010 році у Сінгапурі. Ідею проведення цих Ігор, ще у 1991 році висунув теперішній президент МОК Жак Рогге. Змагання, віковий ценз в яких з 14 до 18 років, проводяться

кожні чотири роки – літні у рік проведення зимових Олімпіад, зимові – у рік проведення літніх Олімпіад.

Студентські ігри (Універсіади) – комплексні всесвітні змагання студентів, як на літніх, так і на зимових Іграх.

Фундамент цих Ігор був закладений ще у 1923 році Жаном Петітжаном. З 1923 по 1939 роки змагання мали назву Міжнародних університетських ігор. Після закінчення Другої світової війни Франція у 1947 році відновила Всесвітні студентські змагання. Однак протистояння між країнами Східного та Західного блоків, привело до того, що кожний з них проводив свої особисті змагання.

Тим не менш, завдяки розвитку олімпійського руху, в 1957 році студентські блоки об'єдналися, а Ігри, що відбулися в 1959 році у італійському Туріні, отримали назву Універсіади. Ці Ігри зібрали 1400 учасників з 45 країн світу, та викликали великий ефект. Після чого багато країн висловили своє бажання стати членами міжнародної федерації студентського спорту. Особливо слід відзначити діяльність італійця Прімо Небіоло, що керував студентським рухом з 1961 по 1999 роки, та багато зробившого для його розвитку в світі.

З 1960 року проводяться і зимові Універсіади. З тих пір змагання, як на літніх, так і на зимових Іграх відбувається кожні два роки. В Універсіадах мають право приймати участь всі студенти з 17 до 28 років, які не переривали заняття у вищих учбових закладах на період не більше одного року. Популярність Універсіад постійно зростає, про що свідчить і участь в них таких визначних атлетів, як Валерій Брумелль, Сара Сімеоні, Хав'єр Сотомайор, Іван Педросо, Яна Клочкова та інші.

Ігри, що об'єднані по національним, релігійним, професійним та іншим ознакам.

З олімпійським спортом тісно пов'язані і різні змагання, що проводяться по національним, релігійним, професійним та іншим ознакам.

Ігри на національним ознакам:

Ігри корінних мешканців Північної Америки – проводяться з метою залучення до спорту ат культури корінних мешканців США та Канади. Вперше змагання відбулося у 1990 році.

Релігійні ігри:

Макабські (Єврейські) ігри – вперши пройшли у 1932 році. Після Другої світової війни проводяться в Ізраїлі раз на чотири роки, через рік після проведення Олімпійських ігор.

Католицькі ігри – проводяться з 1948 року. В них приймають участь, ті, що вчаться у католицьких школах, віком з 14 до 17 років.

Мусульманські ігри – були організовані для жінок-мусульманок, починаючи з 1993 року, для того, щоб спортсменки ісламських країн, де діють суворі релігійні канони, могли приймати участь у міжнародних змаганнях не порушуючи ісламських законів.

Професійні ігри:

Серед великої кількості вирізняють: Всесвітні ігри медиків; Всесвітні ігри журналістів; Всесвітні ігри поліцейських та пожежників; Всесвітні ігри працівників залізної дороги; Всесвітні ігри військовослужбовців та інші.

Серед інших ігор особливо слід виділити: Ігри комерційної направленості. Насамперед це Ігри Доброї Волі, що проходили з 1986 року, коли перші змагання відбулися у Москві, до 2001 року, та Ігри для людей з малим зростом – Всесвітні ігри карликів, вперши відбулися в 1993 році у США в Чікаго.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику сучасній міжнародній олімпійській системі;
- охарактеризуйте діяльність Міжнародного олімпійського комітету;
- опишіть роботу міжнародних спортивних федерацій;
- розкрийте суть роботи національних олімпійських комітетів;
- дайте характеристику регіональним та континентальним іграм;
- охарактеризуйте діяльність параолімпійського руху у світі.

Питання для самоконтролю

1. Ким і коли була розроблена структура та принципи сучасного олімпійського спорту?
2. Який головний документ регламентує проведення Олімпійських ігор та роботу МОК?
3. Коли була прийнята остання редакція Олімпійської хартії?
4. Які основні принципи олімпізму в ній викладені?
5. Які основні розділи Олімпійської хартії?
6. В чому принцип сучасного олімпійського руху?
7. Що включає в себе Міжнародна олімпійська система?
8. За якими напрямками вона працює?
9. Від чого залежить успішність Міжнародної олімпійської системи?
10. З якими труднощами вона стикається?
11. Як Міжнародна олімпійська система сприяє розповсюдженню олімпійського спорту у світі?
12. Коли і ким був створений Міжнародний олімпійський комітет?
13. Які країни брали участь у його заснуванні?
14. Де знаходиться його штаб-квартира?
15. Які цілі і задачі вирішує МОК?
16. Як обираються члени МОК?
17. Які обов'язки членів МОК?
18. На які установи орієнтувалась МОК при обранні своїх нових членів?
19. Хто має право стати почесним членом МОК?
20. Як співпрацюють МОК, НОК та МСФ по проведенню Олімпійських ігор?
21. Які керівні органи МОК?
22. Які функції виконує сесія МОК?

23. Хто входить до складу виконкому МОК?
24. На який строк обирається президент МОК?
25. Які комісії та робочі групи працюють в МОК?
26. Які функції виконує Арбітражний суд?
27. Яка кількість конгресів пройшла на сьогоднішній день?
28. Що представляє собою МСФ?
29. Що спонукало створенню міжнародних спортивних федерацій з окремих видів спорту?
30. У якому році і з якого виду спорту була створена перша міжнародна спортивна федерація?
31. Чому правила проведення чемпіонатів світу та Європи з окремих видів спорту почало заздалегідь узгоджуватися?
32. Як створення МОК стимулювало розвиток МСФ?
33. Що привело до думки, що національні спортивні органи повинні бути позбавлені права на формування програми Ігор?
34. Де і коли МОК передав право МСФ контроль за відповідними видами спорту?
35. Яка роль МСФ в сучасному олімпійському русі?
36. Коли була створена Генеральна асоціація міжнародних спортивних федерацій?
37. Як функції виконує АГФІС?
38. З кого складаються керівні органи Генеральної Асамблеї?
39. Дайте визначення, що таке НОК країни?
40. Коли були створені перші НОК?
41. Чому кількість членів МОК більша за кількість членів ООН?
42. Скільки великих етапів виділяють у збільшенні кількості НОК?
43. Що є головною метою НОК?
44. В чому є роль НОК у сучасному олімпійському русі?
45. Які права та задачі стоять перед НОК?
46. Як співпрацює НОК з федераціями з видів спорту?
47. Хто входить до складу НОК?
48. Як НОК співпрацює з владою?
49. Хто залучається до роботи генеральної асамблеї НОК?
50. З якою метою був створений та які головні напрями роботи АНОК?
51. Які ще континентальні об'єднання НОК визнає МОК?

52. На скільки груп умовно можливо поділити міжнародні змагання, що проводяться під патронатом МОК?
53. Коли вперши відбулися Панамериканські ігри?
54. Хто запропонував ідею проведення Африканських ігор?
55. Які змагання стали основою Азійських ігор?
56. Хто став засновником Середземноморських ігор?
57. Чим від інших відрізняються Панарабські ігри?
58. В чому головна роль Ігор співдружності?
59. Які з цих Ігор найбільш відомі?
60. Що собою представляють Всесвітні ігри?
61. Які ще Ігри, серед регіональних, слід виділити?
62. Хто висунув ідею юнацьких ігор?
63. Коли вперши відбулися змагання з Універсіади?
64. Хто з відомих спортсменів приймав участь в Універсіадах?
65. Коли відбулися перші спроби прилучення до спорту інвалідів?
66. Коли пройшли перші «Олімпійські ігри для глухих»?
67. В якому році змагання для глухих отримали назву Дефолімпійських?
68. Ким і коли до спорту стали залучатися люди з ушкодження опорно-рухового апарату?
69. Коли була розроблена Хартія людей з фізичними недоліками?
70. В якому році вперши після проведення Олімпіади пройшли змагання інвалідів?
71. Як змінювалася програма Параолімпійських ігор?
72. Коли вперши пара олімпійці отримали допуск до спортивних об'єктів?
73. Коли вперши у практику увійшло поняття параолімпійський спорт?
74. Коли почали проводитися зимові Ігри для інвалідів?
75. В чому головна задача Міжнародного параолімпійського комітету?
76. Який статус має параолімпійський спорт на сьогодні?
77. Коли вперши були проведені Спеціальні Олімпійські ігри?
78. Які релігійні Ігри найбільш поширені у світі?
79. Перечисліть головні професійні ігри у світі?
80. Які ігри, серед інших, слід виділити?

ТЕМА 10

КЕРІВНІ ОРГАНИ ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ

1. Президенти МОК: життя та діяльність

Розвиток сучасного олімпійського спорту багато в чому визначався поглядами і практичною діяльністю президентів Міжнародного олімпійського комітету.

Існують численні докази того, що планомірний розвиток олімпійського руху, його стабільність та авторитет обумовлений тим, що президентами МОК були видатні авторитетні діячі, що вирізнялися високими цивільними та професійними якостями, відповідальними за долю олімпійського спорту.

Деметріус Вікелас (Греція, 1894–1896 роки)

Народився 15 лютого 1835 року у місті Ермуполіс. За запрошенням друга Кубертена, брав участь у 1894 році в роботі першого Міжнародного спортивного конгресу у Парижі. При обговоренні рішення про організацію сучасних Олімпійських ігор він висунув та відстояв пропозицію про проведення перших Ігор у 1896 році в Афінах. Згідно Олімпійської хартії, затвердженої на цьому конгресі, президент МОК повинен представляти країну, яка проводить Олімпіаду. Тому на цьому ж конгресі Вікелас у віці 59 років був обраний першим президентом МОК. Вніс значний внесок до організації проведення перших Ігор сучасності, подолавши чимало труднощів економічного та політичного характеру. Після закінчення Ігор склав з себе повноваження та присвятив себе літературній діяльності. Помер 20 липня 1908 року в Афінах. На його честь назвали стадіон у його рідному місті.

П'єр де Кубертен (Франція, 1896–1925 роки)

Народився 1 січня 1863 року у Парижі в аристократичній сім'ї та отримав різнобічну освіту в різних коледжах Англії та Америки. Відомий своїми працями в області літератури, історії, педагогіки, соціології. Та найбільшу популярність йому принесла ідея відродження Олімпійських ігор.

Приділяючи багато уваги роздумам про ідею проведення міжнародних змагань з метою популяризації спорту він звернув увагу на великий інтерес до античних Ігор, викликаний перш за все археологічними відкриттями в Олімпії. Зважаючи на це Кубертен розробив проект відродження Олімпійських ігор та виступив у Сорбоні з ідеєю відродження олімпізму.

У 1894 році організував історичний конгрес, на якому було прийнято рішення про відродження Олімпійських ігор, утворений МОК, в якому він очолив посаду секретаря, та прийнята Олімпійська хартія.

Після успішного проведення перших Ігор сучасності у 1896 році у Афінах, греки наполягали, щоб і у подальшому Олімпіади проходили у них в країні. Однак МОК категорично виступив проти цієї ідеї, тому вже наступні Ігри відбулися в Парижі, а Кубертен став другим президентом МОК. Треті Олімпійські ігри повинні були відбутися у Сполучених Штатах Америки, а президентом стати американський професор Уильям Слоєн. Однак він відмовився, та вніс пропозицію, щоб і у подальшому президентом залишався Кубертен, який має найбільші заслуги перед олімпійським спортом, як його засновник.

Кубертен не тільки зіграв велику роль у відродженні олімпійського руху, а й приймав дієву участь в підготовці та проведенню Олімпійських ігор у 1896–1924 роках. В подальшому олімпійський рух зіткнувся з великими труднощами: Ігри 1900–1904 років пройшли майже непомітними на тлі одночасного з ними проведення всесвітньої виставки. Становище змінилось у 1906 році після проведення в Афінах проміжних Ігор. І велике щастя олімпійського руху, що у цей складний період становлення на його чолі стояла така людина, як Кубертен.

Свої погляди на олімпійський спорт, його ідеали та функції найбільш повно він відобразив у написаній ним у 1912 році творі – «Оді спорту».

Під час першої світової війни, як справжній патріот, він відправився на фронт у складі французької армії та здав свої повноваження члену комітету з нейтральної Швейцарії Годфруа де Блоне.

Після Ігор 1924 року, які мали великий успіх, Кубертен залишив посаду президента МОК, та переїхав жити до Швейцарії, де і помер 2 вересня 1937 року. Похований Кубертен у Лозанні, а його серце, за заповітом передано землі в Олімпії. На його честь була створена медаль П'єра де Кубертена, що вручається МОК за проявлене благородство та вірність духу фейр-плей, яка вважається більш коштовною, ніж золота олімпійська нагорода.

Годфруа де Блоне (Швейцарія, 1916–1919 роки)

Народився 25 липня 1869 року. У складі МОК з 1899 року. Засновник швейцарського НОК у 1912 році та його президент до 1915 року. Коли Кубертен під час Першої світової війни приєднався до французької армії, як представник нейтральної країни, тимчасово виконував роль президента МОК, та після повернення Кубертена здав назад йому ці повноваження. Помер 14 лютого 1937 року.

Анрі де Байе-Латур (Бельгія, 1925–1942 роки)

Народився 1 березня 1876 року у Брюсселі. Закінчив Левенський університет, активно займався спортом. На початку ХХ століття був дипломатичним представником Бельгії у Нідерландах. У 1903 році обраний членом МОК. За його ініціативи у 1905 році у Брюсселі відбувся олімпійський конгрес, та через рік, у 1906 році, заснований НОК Бельгії. Після Першої світової війни виступив з пропозицією організувати у 1920 році Олімпійські ігри в Антверпені, та активно приймав участь у їх підготовці та проведенні.

Після того, як у 1925 році Кубертен пішов у відставку, та за активної його підтримки, був обраний третім президентом МОК, та виконував ці обов'язки до кінця свого життя.

Методи його правління відрізнялися від методів демократа Кубертена. Створив олігархічну систему управління, посилив вплив виконавчого комітету. Жодне серйозне рішення не приймалось без схвалення виконкому, при цьому він гарантував прозорість рішень. Система управління МОК, створена ним, діє до цього часу. Проте окремі історики закидають йому проведення Олімпійських ігор 1936 року в Берліні. МОК не підтримав бойкот, але висунув вимоги дотримуватися правил Олімпійської хартії та рівних умов для підготовки учасників. Прикладав багато зусиль для розмежування понять «аматорство» та «професіоналізм», та наполягав на тому, що останні не мають права виступати на Олімпійських іграх. Так за часів його президенства з програми ігор були виключили такі види спорту, як теніс, бейсбол, регбі.

Активно підтримував зимові Олімпійські ігри та участь в Олімпійських іграх жінок. Приклав багато зусиль до створення оптимальних олімпійських програм. Нагороди стали єдиним цілим для усіх видів спорту. Він ненавидів більшовизм, стверджував, що поки він президент, радянський прапор не з'явиться на олімпійському стадіоні. Помер 6 січня 1942 року.

Йоханнес Зігфрід Едстрем (Швеція, 1942–1952 роки)

Народився 21 вересня 1870 року у Гетеборзі. За фахом інженер-енергетик. У студентські роки був рекордсменом Швеції зі спринтерського бігу. На початку ХХ століття був одним з керівників шведського спортивного руху, та у 1910 році був залучений для організації Ігор у Стокгольмі. Під час цих Ігор став ініціатором заснування Міжнародної любительської легкоатлетичної федерації – ІААФ, та став її першим президентом до 1946 року.

З 1920 році став членом МОК, а з 1931 року – віце – президент цієї організації. Після смерті у 1942 році Байє–Латура, виконував обов'язки його обов'язки. А у вересні 1946 року на сесії був обраний четвертим президентом МОК.

Уся діяльність Едстрема на цій посаді була пройнята прагненням до зміцнення олімпійського руху, використання його як чинника розвитку взаєморозуміння та співпраці між народами.

Незважаючи на взаємну недовіру, яка виникла невдовзі після Другої світової війни між представниками капіталістичних та соціалістичних країн, Едстрем зумів переконати останніх у необхідності приймати участь в олімпійському русі. Так саме за часів його правління вперше на Олімпійських іграх з'явилася команда СРСР. Цей факт багатьма істориками вважається головною його заслугою. Помер 18 березня 1964 року у Стокгольмі.

Ейвері Брендедж (США, 1952–1972 роки)

Народився 29 вересня 1887 року у Детройті. За фахом інженер-будівельник, власник великої будівельної фірми. Приймав участь в Олімпійських ігор 1912 року, де виборов п'яте місце у п'ятиборстві, та був багаторазовим чемпіоном США у цьому виді. У 1928 – 1934 роки – президент аматорського спортивного союзу США, а у 1928 – 1952 роки – президент НОК США. З 1936 року став членом, а з 1946 року – першим віце-президентом МОК.

Завдяки підтримці Едстрьома, який мріяв зробити його своїм наступником, Брендедж у гострій суперечці з Ексетером якого підтримував Радянський Союз, став п'ятим президентом МОК.

Керуючи Міжнародним олімпійським комітетом двадцять років, він багато зробив для зміцнення авторитету та розвитку олімпійського спорту, але в той же час прославився своїми ідеалістичними й консервативними

поглядами. Він фанатично боровся за збереження статусу аматорства, незважаючи на наявність суперечностей в цьому питанні, слідував правилам і законам МОК, ідеалам Кубертена, незважаючи на те, що вони вже не відповідали новим правилам, які склалися в олімпійському спорті.

Наполегливо боровся проти проникнення націоналізму в олімпійський спорт. Зокрема, він активно виступав за відміну підйому національних прапорів і виконання гімнів під час церемонії нагородження переможців, пропонуючи замінити національні гімни – олімпійським. Та ця його ідея не знайшла підтримки у більшості членів МОК. Виступав проти офіційної системи підрахунку очок, вважаючи, що Олімпійські ігри це змагання між окремими спортсменами, а не націями.

Прискіпливо займався пошуком порушень аматорського статусу та покаранням винних. Особливо не подобалась йому участь спортсменів у рекламі, та проведення спортивними організаціями учбово–тренувальних зборів. Стикаючись, на протязі всього свого президенства, з політичним протистоянням Брендедж активно боровся проти втручання політики у спорт.

Незважаючи, на великі заслуги Брендеджа у розвитку олімпійського спорту, слід зауважити, що ідеалістичні позиції президента, стримували розвиток олімпійського спорту та його зв'язок з іншими сторонами життя. Помер 8 травня 1975 року.

Майкл Моріс Кілланін (Ірландія, 1972–1980 роки)

Народився 30 червня 1914 року у Лондоні. Католик – ліберал, займався боксом, веслуванням, був відмінним наїзником. Здобув освіту у Паризькому та Кембріджському університетах. Виконуючи у другій половині 1930-х років обов'язки кореспондента різноманітних Британських газет, з 1938 року він стає офіцером Британських збройних сил, та згодом приймає участь у Другій світовій війні. За бойові заслуги нагороджений орденом Британської імперії.

У 1950 році очолив НОК Ірландії. З 1952 року став членом, з 1968 року – віце-президентом, а згодом і шостим президентом МОК.

Велику роль зіграв у налагодженні відносин між МОК, МСФ та НОК. Доволі обережно відносився до проблеми професіоналізму, та в той же час був прихильником реалістичної політики МОК, яка дозволяла б не порушувати олімпійських принципів та одночасно приймати до уваги зміни, що відбувалися у світі.

Під час його правління МОК переживав важкий період – фінансовий провал Олімпіади 1976 року, частковий бойкот Олімпіад 1976 – 1984 років. Олімпіади у Лейк-Плесіді та Лос-Анджелесі були затверджені на безальтернативній основі, що має протиріччя зі статутом МОК. Проте Килланін зіграв велику роль у проведенні Олімпійських ігор у Москві. Помер 25 квітня 1999 року у Дубліні.

Хуан Антоніо Самаранч (Іспанія, 1980–2001 роки)

Народився 7 липня 1920 року у Барселоні в заможній родині. На початку 1950-х років стає радником з спорту у рідному місті. Згодом неодноразово очолював іспанську делегацію на різноманітних змаганнях в тому числі і Олімпійських іграх. Президент НОК Іспанії з 1966 року, одночасно, завдяки протекції Бендеджа, стає членом МОК. Наприкінці правління диктатора Франко займав пост президента парламенту провінції Каталонія. Єдиним правильним рішенням, для вирішення проблем у країні, вважав «реставрацію монархії». Багато хто називав його «людиною короля».

У 1974-1978 роки – віце-президент МОК, з 1977 по 1980 роки – Посол Іспанії у СРСР та Монголії. 1980 року на сесії у Москві у першому турі був обраний сьомим президентом МОК.

На самому початку своєї діяльності Самаранч прийняв ряд радикальних дій з укріплення позицій МОК, підвищенню стабільності та авторитету олімпійського руху, поширення його зв'язків з іншими організаціями, які відповідають за розвиток спорту.

Так, 10 лютого 1982 року Самаранч звернувся до ООН о визнанні ролі та незалежності МОК, а також можливості проводити Олімпійські ігри у будь – якій частині світу без політичного втручання зі сторони.

У зв'язку зі збільшенням числа конфліктів між спортивними діячами та представниками країн, президент МОК поставив питання о створенні в союзі з Міжнародними спортивними федераціями та Національними олімпійськими комітетами – Міжнародного спортивного суду. Нормалізував відношення зі засобами масової інформації, котрі до цього були досить складними.

Великі дипломатичні здібності самого президента згодом зробило олімпійський рух значно більш стабільним, монолітним, авторитетним. Це дозволило після значного періоду застою зі значним успіхом провести Ігри 1988 року у Сеулі. І у подальшому думки про бойкот Ігор вже нікому не спадала на думку.

Згодом це призвело до того, що завдяки йому Олімпійський рух став фінансово незалежним. Він організував спонсорство та договірні телевізійні трансляції, які вносили великі кошти до бюджету МОК. За його президентства неухильно зростала кількість країн та атлетів, які брали участь в Олімпійських іграх, а також підвищувався професійний рівень спортсменів.

Маючи добре ставлення до Радянського Союзу, Самаранч зумів у короткий термін домовитися з представниками дванадцяти країн бывшего Союзу, про виступ єдиною командою на іграх у Барселоні 1992 року.

Правління Самаранча було фінансовим порятунком після кризи 1970-х років. До нього усі витрати на проведення Олімпійських ігор несла приймаюча країна – НОК. Багато хто закидав йому зайву комерціалізацію та допуск до ігор спортсменів-професіоналів. Проте він увійшов в історію як людина, яка відродила загасаючий олімпійський рух. При ньому почали використовувати звернення до президента МОК «Ваша величносте». У 1991 році отримав від короля Іспанії титул маркіза (дона). Нагороджений великою кількістю орденів та медалей. Помер Самаранч 21 квітня 2010 р.

Жак Рогге (Бельгія, з 2001)

Народився 2 травня 1942 року в Генті. За фахом ортопедичний хірург. Будучи заядлим яхтсменом, брав участь у Олімпійських іграх 1968, 1972 та 1976 років. А також грав у регбі за збірну Бельгії. З 1989 року знаходився на посаді президента НОК Бельгії, а з 1991 року член МОК. У 1998 році був обраний у Виконавчий комітет. 16 липня 2001 року став восьмим президентом МОК, та переобраний на цю посаду у 2009 році.

Під його керівництвом МОК намагається створити якомога більше можливостей для країн, що розвиваються брати участь у русі номінації міст на конкурс за право проведення Олімпійських ігор. Рогге переконаний, що результати по цьому питанню будуть досягнуті найближчим часом, завдяки державній політиці та політиці самого МОК зі зменшення бюджету ігор.

Під час Олімпіади 2002 року він першим з президентів МОК розташувався у олімпійському селищі, замість п'ятизіркового готелю, як інші президенти.

На думку критиків зменшив вплив Росії, та збільшив США і європейського союзу, що свідчить про його заангажованість.

Нагороджений орденами та медалями, в тому числі Українськими Орденом князя Ярослава Мудрого III ступеню у 2006 році, та орденом «За заслуги» I ступеня у 2010 році.

2. Діяльність НОК Російської імперії та СРСР

Ще під час роботи першого міжнародного конгресу в Парижі 1894 року одним з найбільш діяльних його членів був представник Російської імперії, наш земляк, Олексій Дмитрович Бутовський. Ставши першим членом МОК від Росії, та проробивши в його складі шість років, він зосередився на проблемах фізичного виховання на батьківщині. А замість себе запропонував дві кандидатури – графа Георгія Рібоп'єра та князя Сергія Белосельського– Білозерського. У 1900 році обидва стали наступними членами МОК. Згодом у 1908 році останнього на цьому посту змінив князь Семен Трубецький.

Найбільш дієвим, після Бутовського, учасником МОК від Росії був Георгій Рібоп'єр. Володар кінних заводів, президент Санкт–Петербурзького атлетичного товариства та імператорського Московського суспільства кінних перегонів, він багато зробив для розвитку спорту на теренах країни. Будучи прихильником важкої атлетики та боротьби він за власні кошти відправив на Олімпійські ігри у Лондон чотирьох борців, які завоювали там перші срібні нагороди для країни. Приймав активну участь в підготовці російських спортсменів до Стокгольмської Олімпіади. Був членом Оргкомітету Першої Руської Олімпіади у Києві 1913, та Другої у Ризі 1914 років. За проханням Російського олімпійського комітету у 1913 році Рібоп'єра змінив у МОК Георгій Дюперрон.

Ще одним членом МОК від Росії був Лев Урсов, котрий після революції жив за кордом, та по суті не мав представницьких функцій, але числився у списках МОК до 1933 року.

Перші спроби створити Російський олімпійський комітет були зроблені ще у 1894 році. Однак атмосфера байдужості, як зі сторони уряду, так і зі сторони великої частини населення, не дозволила це зробити. Тому Російський олімпійський комітет був створений тільки 16 березня 1911 року. У його статуті говорилось, що головною ціллю є об'єднання всіх російських спортивних та гімнастичних товариств для підготовки спортсменів до участі в Олімпійських іграх. Офіційним покровителем РОК став великий князь Микола Миколайович, а першим президентом українець – В'ячеслав Срезневський, який був чинником у спортивному відомстві генерала Володимира Воєйкова, канцелярії Головного наглядача за фізичним розвитком населення Російської імперії.

Та офіційно приймаючи участь у двох Олімпіадах, 1908 року у Лондоні та 1912 року у Стокгольмі, в подальшому спортсмени нашої країни на довгі сорок років були позбавлені можливості змагатися з кращими атлетами світу. З Жовтневої революції 1917 року до закінчення Другої світової війни, СРСР підтримував міжнародні контакти тільки з робітничими спортивними союзами інших країн, неодноразово приймаючи участь у міжнародних Спартакіадах. Офіційна версія відсутності радянських спортсменів на Олімпійських іграх була наступною – «СРСР вийшов з буржуазного Міжнародного олімпійського комітету, та вступив у Червоний спортивний інтернаціонал».

Проте спорт немає кордонів і вже у 1950 році Радянський союз був повноправним членом 22 міжнародних спортивних об'єднань. 23 квітня 1951 року була відправлена телеграма президенту МОК з повідомленням о створенні НОК СРСР, першим президентом якого став Костянтин Андріанов. І вже у травні того ж року на сесії у Відні НОК СРСР увійшов до складу МОК, а у жовтні прийнято рішення про допуск спортсменів Радянського союзу до участі в Олімпійських іграх 1952 року у Гельсінкі.

Незважаючи на те, що СРСР був відсутнім на Олімпіадах досить довго, спортсмени Радянського союзу майже одразу зайняли провідне місце у світовому спорті, вигравши за часів свого існування левову частку змагань у командній першості.

У 1975 році Андріанова на посту президента НОК СРСР змінив Сергій Павлов, за часів президенства якого відбули Ігри у Москві. У 1983 році він поступився посадою Марату Грамову, котрий у свою чергу в 1990 році передав повноваження Віталію Смірнову. Останній після розвалу Радянського союзу був обраний і першим президентом НОК Росії.

Незважаючи на складні економічні умову спортсмени Росії підтримали переможні традиції Радянського спорту. І хоч командна першість на Олімпійських іграх їм і не підкорювалася вони майже постійно займали місце у призовій трійці. І як визнання заслуг російського спорту, країні було доручено провести зимову Олімпіаду 2014 року у Сочі. Останніми, на сьогоднішній день, президентами НОК Росії ставали у 2001 році Леонід Тягачов, а з 2010 року Олександр Жуков.

3. Президенти Національного Олімпійського комітету України

Виступаючи до Другої світової війни за збірні інших держав, справжня історія олімпійського руху в Україні також розпочалась 1952 року, коли її спортсмени у складі команди СРСР взяли участь у Олімпіаді. Українські атлети склали майже 25% кожної Олімпійської команди СРСР. Під час Ігор XXII Олімпіади 1980 року деякі матчі футбольного турніру з успіхом проводились у Києві.

Атлети нашої країни завжди демонстрували високу майстерність у різноманітних видах олімпійської програми. Їх воля, наполегливість були запорукою досягнення високих результатів. Варто згадати імена українських олімпійських чемпіонів різних років – Лариса Латиніна, Борис Шахлін, Леонід Жаботинський, Валерій Борзов, Олексій Баркалов, Олексій Михайличенко, Володимир Голубничий, Сергій Бубка та багато інших.

Після здобуття Україною незалежності видатні спортивні успіхи на олімпійській арені вагомо сприяли підвищенню міжнародного авторитету країни.

22 грудня 1990 року Перша Генеральна асамблея прийняла рішення про створення Національного Олімпійського комітету України. Це мало надзвичайно важливе значення для українського спорту у подальшому самостійному виході його на міжнародну арену та вступі у світову олімпійську сім'ю. Першим президентом НОК України було обрано Валерія Пилиповича Борзова, який виконував цю роль вісім років.

Незважаючи на це на Олімпійських іграх 1992 року, як у Альбервілі, так і у Барселоні, українські спортсмени виступали не окремою командою, а у складі Об'єднаної команди співдружності незалежних держав.

2 березня 1992 року виконком МОК визнав Національний олімпійський комітет України, і йому було надано статус тимчасового члена. 24 вересня 1993 року на 101 сесії МОК було прийняте знаменне для нашої країни та її спорту рішення про повне визнання НОК України, що діяв відповідно до Олімпійської хартії, Конституції, чинного законодавства та свого статуту.

З прийняттям цього рішення Україна стала повноправним членом олімпійського співтовариства. Що надало змогу вже взимку 1994 року,

під час ігор у Ліллекхамері, вперше виступити самостійною командою. А у 1996 році вперше українці виступили самостійною командою і на літніх іграх у Атланті.

У 1998 році другим президентом обрали Івана Микифоровича Федоренка. У грудні 2002 року абсолютною більшістю голосів третім президентом НОК був обраний Прем'єр – міністр України Віктор Федорович Янукович.

Після подій «помаранчевої революції» 2004 року він втратив всі свої пости, у тому числі і посаду президента НОК. І з 2005 року цю посаду обійняв Сергій Назарович Бубка, який нещодавно був обраний на другий строк.

Основні завдання НОК України – організація підготовки та участі спортсменів в Олімпійських іграх, розширення міжнародного співробітництва, популяризація масового спорту і здорового образу життя, фізичне і духовне збагачення людей. З цією метою НОК України співпрацює з державними, громадськими та іншими організаціями.

На засадах незалежності та доброї волі Національний олімпійський комітет України об'єднує 40 федерацій з олімпійських видів спорту. НОК також має 24 відділення у всіх областях та по одному в Автономній республіці Крим, містах – Києві та Севастополі. Головою Сумського відділення у липні 2011 року була обрана Олена Юріївна Петрова.

НОК України має угоди з відомими у світі компаніями, які підтримують олімпійський рух – «Спонсори НОК України». У 1995 році він почав випускати свій офіційний журнал під назвою «Олімпійська арена», який виходить щомісяця, а з 1997 року видає раз на два тижні бюлетень «Олімпійські новини від НОК України». Також Національний Олімпійський Комітет України має широкі зв'язки з НОК сусідніх країн та їхніми олімпійськими організаціями.

Представники НОК України є членами різних міжнародних організацій та об'єднань. Тісні зв'язки має з українськими спортивними осередками за кордоном. Комітети друзів НОК України були створені і працюють зараз у США, Канаді, Австралії.

4. Вибір міста-організатора Олімпійських ігор

Вибір міста-організатора Олімпійських ігор є виключно прерогативою МОК. Ці вибори повинні відбуватися, за виключенням надзвичайних обставин, повинні відбуватися за сім років до початку змагань. Висувати свою кандидатуру на проведення Олімпійських ігор може лише місто, а не країна. Заявка повинна бути схвалена НОК даної країни, який несе відповідальність за усі зобов'язання, та підтримана урядом. Крім того місто-кандидат зобов'язаний надати МОК підтвердження урядом письмових гарантій, дотримання «Умов для міст-кандидатів», гарантувати проведення Ігор, згідно Олімпійської хартії та вимогам МСФ по кожному з видів спорту, включених до програми Олімпійських ігор. Необхідні також фінансові гарантії, котрі можуть бути представленими містом, регіональними або національними органами.

У випадку, якщо в одній країні є декілька міст-кандидатів на організації одних і тих же Олімпійських ігор, національний олімпійський континент повинен прийняти рішення на користь тільки одного з них.

Всі міста, що подали заявки на проведення Олімпійських ігор, повинні пройти процедуру затвердження виконкомом МОК, який встановлює дату цієї процедури, та визначає які міста будуть визнані у якості міст-кандидатів. Після чого вони отримують право представляти свої кандидатури на сесії Міжнародного олімпійського комітету.

На різних етапах розвитку Олімпійського руху намагання отримати права на проведення Олімпійських ігор різнилося. На початку ХХ століття кількість претендентів була незначною, але з поширенням популярності Ігор кількість міст-кандидатів збільшувалась. Наприклад, на проведення Ігор 1936 року претендувало аж одинадцять міст, з яких три представляли Німеччину. Ще більша активність була відмічена у 1956 та 1960 роках, коли на проведення Ігор претендувало шістнадцять міст.

Проте збільшення кількості видів та учасників Олімпійських ігор, необхідність зведення складних спортивних споруд, олімпійських селищ і рішення багатьох інших питань на більш високому матеріально-технічному рівні, призвели до суттєвого зниження активності по даному питанню. У кінці 1970-х – початку 1980-х років МОК відчував великі труднощі з

обранням міст для проведення Олімпійських ігор. Так після самостійного зняття своєї кандидатури іранським Тегераном, американський Лос-Анджелес залишився єдиним кандидатом на проведення Ігор 1984 року. Більше того, і він не гарантував їх проведення.

Лише інтенсивна комерціалізація з середини 1980-х років, та пов'язані з проведенням Олімпійських ігор переваги для міст-організаторів та країн різко збільшила конкуренцію серед кандидатів. У наш час кількість міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор стабілізувалась, і складає приблизно шість-вісім міст.

Неможливо також не помітити, що з кожним роком все більший вплив на вибір міста має комерційна складова. Це пов'язано, як з тим, що МОК схильний мати фінансову вигоду із всіх своїх рішень, так і з тим, що проведення сучасних Олімпіад обумовлює й великі фінансові затрати, які повинні нести організатори. Тим більше, що конкуренція спонукає, з кожним роком, до асе більших вимог до господарів змагань, а тому і до все більших фінансових затрат.

Для обрання міста президент МОК призначає дві інспекційні оціночні комісії – перша з літніх Олімпіад: 3 члени від МСФ, 3 від НОК, 4 від МОК, 1 зі спортивної комісії; друга – з зимових: по 2 члени від МСФ та НОК, 3 від МОК та 1 зі спортивної комісії. Голова обирається один з членів МОК.

Комісія вивчає кандидатури, інспектує місця проведення та не пізніше, як за місяць до сесії МОК, на якій обирають переможця, надає письмовий звіт про усі міста-кандидати, на основі яких виконком остаточно затверджує кінцевий список міст-кандидатів.

Змагання з усіх видів спорту, а також процедура відкриття та закриття Ігор, повинні проводитися у місті-організаторі Олімпіади. Однак з дозволу виконкому МОК проведення окремих видів змагань можливо в інших містах цієї країни. Так наприклад, під час проведення Ігор у Москві 1980 року, регата проходила у Таліні, а деякі матчі футбольного турніру у Ленінграді, Києві та Мінську.

Місто обирається на сесії Міжнародного олімпійського комітету з декількох кандидатів таємним голосуванням членами МОК, за виключенням представників країн-кандидатів та президента МОК. Для отримання права на проведення Ігор місто-кандидат повинно зібрати більшість голосів членів МОК, половина плюс один голос. Якщо у першому

турі жоден кандидат не набирає потрібної кількості голосів, то місто, за яке проголосувало найменша кількість членів виключається з числа претендентів та проводиться новий тур.

Для недопущення зловживань та порушень, що можуть підірвати авторитет олімпійського спорту, МОК розробив деякі принципи при відборі міст–кандидатів:

- авіа білети при відвідуванні кандидатів повинні бути надані МОК з наступним поверненням коштів за рахунок міст–кандидатів;
- ліміт 200 доларів США на будь-який подарунок, причому головним чином це повинен бути якийсь сувенір;
- жодних прийомів, сніданків, обідів, ланчів за виключенням традиційного харчування під час візитів та не більше як три доби;
- ніяких ресторанів та клубів для проведення засідань, котрі обмежуються однією кімнатою або номером;
- напередодні голосування жодних виставок, демонстрацій чи заходів;
- документи, на яких міститься технічні пропозиції, крім карт, повинні бути надруковані на папері форматом А 4;
- делегації міст, що приймають участь у конференціях МОК, МСФ та НОК не мають перевищувати шість чоловік.

Серйозні або повторні порушення цих інструкцій караються дискваліфікацією.

Після обрання міста-господаря, МОК укладає письмову угоду – контракт з містом-організатором Олімпійських ігор та національним олімпійським комітетом цієї країни, Останній у свою чергу створює Організаційний комітет Ігор – ОКОІ, який з часу свого скликання зв'язується безпосередньо з МОК, від якого отримує інструкції. ОКОІ повинен мати статус юридичної особи, а вся його діяльність повинна виконуватись згідно Олімпійській хартії та згодою між МОК, НОК та містом-організатором. В разі порушення цих правил МОК може позбавити місто права проведення Олімпіади.

До складу ОКОІ, крім офіційних осіб, обов'язково повинні входити член або члени МОК країни, президент та генеральний секретар НОК, та не менше як один представник від міста–організатора.

Згідно Олімпійській хартії ОКОІ зобов'язаний надати змогу проживати у олімпійському селищі не пізніше як за два тижні до церемонії

відкриття Ігор, та ще у продовж трьох днів після їх закриття. Він несе всі витрати з харчування та розміщення учасників, офіційних осіб та іншого персоналу команд НОК у олімпійському селищі, а також витрати на місцевий транспорт та доставку спортсменів до місця змагань.

ОКОІ веде свою діяльність самостійно, згідно затвердженого бюджету, однак права на продаж телевізійних трансляцій Олімпійських ігор – належать МОК. Крім того всі права на рекламу, використання талісманів або емблеми, повинні відповідати Олімпійській хартії та інструкціям, що надав виконком МОК. Також виконком МОК затверджує програму церемонії відкриття та закриття Ігор, запропоновану Організаційним комітетом.

Таким чином, Оргкомітет Ігор має досить широкі повноваження, та більшість з них знаходяться під контролем МОК.

Успішне проведення Олімпійських ігор також великій мірі залежить від ефективності роботи МСФ, та її скоординованої дії з МОК та ОКОІ. Кожна МСФ відповідає за технічний контроль та керівництво своїми видами спорту. Місце змагань, тренування, обладнання, інвентар повинні відповідати її правилам. МСФ відповідає за порядок проведення всіх змагань у своєму виді спорту, призначає судів, хронометристів, інспекторів, апеляційне журі, які виконують свою роботу згідно вказівкам МСФ, та координують свою діяльність ОКОІ. Розміщуються вони за межами олімпійського селища, та є повністю незалежними від НОК.

Тільки МСФ мають право та обов'язки встановлювати технічні правила зі своїх видів спорту, фіксувати кінцеві результати та розподіл місць в олімпійських змаганнях. МСФ також направляє своїх представників для контролю за будівництвом спортивних споруд зі своїх видів спорту у цілях виконання правил федерації, а також перевірки умов розміщення, харчування та транспортування спортсменів і судів.

МСФ разом з Організаційним комітетом надає виконкому МОК на затвердження розклад по дням змагань по своїм видам спорту, траси змагань по видам спорту, що відбуваються поза олімпійських об'єктів (парусний спорт, марафон), уніформу для судів та інші технічні питання.

МСФ вносить виконкому МОК для схвалення пропозиції з програми Олімпійських ігор зі свого виду спорту, кількість учасників змагань, системі відбору, проходження допінг-контролю та іншим питанням визначаючим порядок проведення змагань в окремих видах спорту.

Крім того, МОК, НОК, МСФ та ОКОІ, вирішують велику кількість питань пов'язаних з участю та проведенням Олімпійських ігор: допуску атлетів, громадянства учасників змагань, подачі заявок, медичного контролю, освітленні Ігор засобами масової інформації та багато чого іншого. Всі ці питання вирішуються у суровому порядку, розробленому МОК, та викладеному у Олімпійській хартії.

Під програмою Олімпійських ігор розуміються комплекс видів спорту та видів змагань затверджуються МОК для кожної Олімпіади одночасно з обранням міста. Програма Олімпійських ігор – один з найбільш важливих компонентів олімпійського спорту, від якого багато в чому залежить популярність Олімпійських ігор, їх привабливість для міжнародних спортивних федерацій, національних олімпійських комітетів, представників засобів масової інформації та структур бізнесу. Саме програма Ігор визначає стратегію розвитку олімпійського спорту в багатьох країнах.

Для участі у програмі Олімпійських ігор виду спорту його повинно бути визнано його олімпійським. А згідно Олімпійській хартії олімпійськими вважаються ті види спорту, котрими керує визнанні МОК Міжнародні спортивні федерації.

Перша спроба вирішення питань пов'язаних з олімпійською програмою в цілому, була здійснена у 1907 році на сесії МОК у Гаазі. У 1909 році вперше було рекомендовано організаторам майбутніх Ігор враховувати, що Олімпійські ігри є міжнародними змаганнями, і тому не можуть складатися тільки з тих змагань, які привабливі для країни-господаря.

Втім вже у 1912 році вперше сесія МОК приймає рішення, що вид спорту може бути включеним у програму Олімпійських ігор, при умові, що ним займаються не менше ніж у шести країнах. Такий підхід існував більш, як пів століття. Втім, через постійне збільшення учасників Олімпійських ігор, МОК все більше посилював критерії для включення видів спорту у програму Ігор.

З 1979 року вводиться новий критерій, включення видів спорту у програму Олімпіад, як географічне розповсюдження по континентах. В останні роки ХХ століття та перші роки ХХІ століття діяли наступні правила: вид спорту мав бути поширений у 75 країнах і на 4 континентах для

чоловік, і в 40 країнах і на 3 континентах для жінок – на літніх Олімпіадах; у 25 країнах і на 3 континентах для чоловіків та жінок для зимових Ігор.

Втім в останні роки МОК залишив за собою виключне право на включення тих чи інших видів спорту до програми Олімпіад, а також критеріїв та умов їх визнання. Таке право є виключно прерогативою виконкому МОК. Рішення про включення виду спорту в програму наступних Ігор повинно бути прийнято не пізніше, чим під час сесій МОК про вибір міста-організатора цієї Олімпіади. А рішення дисципліни або виду змагань не пізніше ніж за три роки до відкриття цих Олімпійських ігор.

Слід відзначити, що програма Ігор весь час збільшувалась. Якщо на першій Олімпіаді 1896 року відбулися змагання з 9 видів, а на зимових Іграх 1924 року – з 7, то зараз кількість видів спорту на літніх Олімпіадах складає майже тридцять видів, а на зимових Іграх – п'ятнадцять видів. Хоча їх могло б бути і набагато більше, адже МОК останнім часом, через дуже роздуту програму, ввела багато обмежень.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику роботі президентів Міжнародного олімпійського комітету;
- опишіть процедуру вибору міста на проведення Олімпійських ігор;
- охарактеризуйте діяльність Національних олімпійських комітетів Російської імперії та СРСР;
- розкрийте суть роботи Національного олімпійського комітету України.

Питання для самоконтролю

1. Роллю яких людей багато в чому визначався розвиток олімпійського руху в світі?
2. Чому першим президентом МОК став грек Деметріус Вікелас?
3. Яка головна заслуга в житті барона Кубертена?
4. Чому саме Кубертен зберіг свою посаду президента МОК після Ігор 1900 року у Парижі?
5. Яка медаль була створена на честь Кубертена?
6. Через яку причину швейцарець Годфруа де Блоне став тимчасовим президентом МОК?
7. Чим методи керівництва третього президента МОК бельгійця Анрі де Байе-Латур відрізнялися від керівництва Кубертена?
8. Провину в чому окремі історики закидають бельгійцю?
9. Представників якої країни Байе-Латур більш за все не бажав бачити на олімпійських іграх?
10. В чому виражається головна заслуга перед олімпійським рухом четвертого президента МОК шведа Йоханнеса Зігфрида Едстрема?
11. За чиєї підтримки американець Єйвері Брендедж став п'ятим президентом МОК?
12. Якими своїми поглядами вирізнявся Єйвері Брендедж?
13. Які проблеми під час правління шостого президента МОК ірландця Майкла Моріса Кілланіна пережив олімпійський рух?
14. На сесії в якому місті сьомим президентом МОК був обраний іспанець Хуан Антоніо Самаранч?
15. Через яку діяльність Хуана Антоніо Самаранча багато істориків вважають не менш видатним президентом МОК ніж Кубертена?

16. Яку головну роль своєї діяльності вбачає восьмий президент МОК бельгієць Жак Рогге?
17. Хто був представником Російської імперії на першому конгресі у Парижі?
18. Хто, після Бутовського, був найбільш дієвим членом МОК від Росії?
19. Коли був створений Російський олімпійський комітет?
20. Хто став його першим президентом?
21. Через які причини спортсмени Радянського Союзу майже сорок років не приймали участь в олімпійському русі?
22. Коли був створений НОК СРСР?
23. Хто став його першим президентом?
24. Коли НОК СРСР офіційно увійшов до складу МОК?
25. На яких Іграх вперше прийняли участь спортсмени СРСР?
26. Хто ще був президентами НОК Радянського Союзу та Росії?
27. Коли розпочалася справжня історія олімпійського руху в Україні?
28. Скільки відсотків складали українці на Олімпійських іграх у складі команди СРСР?
29. Коли був створений Національний олімпійський комітет України?
30. Хто став його першим президентом?
31. Коли остаточно МОК визнав НОК України?
32. На яких зимових та літніх Олімпійських іграх Україна вперше виступила самостійною командою?
33. Хто ставав другим та третім президентом НОК України?
34. Хто зараз очолює НОК України?
35. Які основні завдання та на яких засадах працює НОК України?
36. Яка організація має виключне право на визначення міста-організатора Олімпійських ігор?
37. Хто має право висувати свою кандидатуру на проведення Олімпіади?
38. Я поступає НОК країни, якщо він має декілька кандидатів?
39. Яку процедуру повинні пройти міста-кандидати на проведення Олімпійських ігор?
40. Як в історії змінювалося кількість міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор?

41. Які фактори на це впливали?
42. Які комісії для визначення претендентів на проведення Ігор призначає президент МОК?
43. Де і як проводиться визначення міста-організатора Олімпійських ігор?
44. Які правила розробив МОК для запобігання зловживань та порушень під час вибору господаря Олімпійських ігор?
45. Яку угоду підписує МОК з містом-організатором Ігор та НОК цієї країни?
46. Які обов'язки та функції виконує ОКОІ?
47. Як ОКОІ та НОК координують свої дії з МОК та МСФ?
48. За що під час підготовки до Ігор відповідає МСФ?
49. Що мається на увазі під програмою Олімпійських ігор?
50. Як вона змінювалась в історії?

ТЕМА 11

СУЧАСНИЙ ОЛІМПІЗМ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ОЛІМПІЙСЬКОМУ РУСІ

1. Аматорство та професіоналізм у олімпійському спорті

Проблема аматорства в спорті виникла задовго до відродження Олімпійських ігор, і є одною з найбільш складних та суперечливих на всіх етапах розвитку олімпійського спорту сучасності.

Так поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті у першій половині XIX століття та означало того, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва, ремесел або спорту виключно для розваг чи задоволення. Тому, хто мав перевагу у силі або майстерності, що обумовлені професією, не допускався до любительських змагань. Так, наприклад, вважалося несправедливим участь у змаганнях представників робітничого класу, які у силу специфіки своєї роботи, вже вважалися професіоналами. За думкою істориків спорту, вперше поняття «аматор» та «професіонал» на практиці були задіяні під час змагань з греблі в Оксфорді у 1823 році. В складі однієї з команд був Стефан Девіс – за професією човняр, якому заборонили приймати участь у змаганнях.

В той же час грошові винагородження, отримані спортсменами, за участь у змаганнях до уваги не бралися. В Англії статус спортсмена-аматора визначався не по факту отримання ним грошей, а по його соціальному становищу. Всі аматори, що як правило були люди шляхетні, називали себе «джентльменами», а різниця між аматорами та професіоналами носила головним чином класових характер.

Слід зазначити, що ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Давньої Греції, визначних спортсменів якої забезпечували міста, в яких вони мешкали. Спортсмени звільнювались від податків, отримували безкоштовне харчування, коштовні подарунки та грошові нагороди, які дозволяли їм безбідно жити впродовж довгих років.

У середині XIX століття поняття «аматор» змінюється. В хартії любительського спорту Англії 1886 року сказано: «Аматор – це джентльмен, котрий ніколи не приймав участі у відкритому змаганні а ні за грошову

винагороду, а ні за призи разом з професіоналами та ніколи за усе життя не працював вчителем, інструктором фізичного виховання або робітником». Оскільки Англія того часу була провідною країною у спорті, Кубертен висувачи ідею відродження Олімпійських ігор, не міг не рахуватися з вимогами англійських спортивних діячів про визнання аматорства в якості основного принципу зародження руху, в якому він вбачав не лише класовий характер, а й засіб захисту моральної чистоти спорту.

На першому конгресі 1894 року, на якому прийнято рішення про створення МОК та проведенні Олімпійських ігор, у бюлетені МОК №1, внаслідок довгої дискусії, було прийнято постанову, що складалася з сімох пунктів, головний з яких практично повністю повторював тезу англійської хартії. Однак з самого початку проблема аматорства стала предметом запеклих суперечок. У різних країнах в це поняття вкладався настільки різний зміст, що суперечки з цього приводу почалися з самої першої Олімпіади. Коли в Афінах американські спортсмени почали вигравати один забіг за іншим, дехто з глядачів, розуміючи, що така перевага скоріш за все результат тренування, почали вигукувати – «професіонали».

Тому перша спроба ревізії аматорства виникла вже у 1901 році. Однак різні думки членів МОК не призвели до якогось результату. У 1909 році член МОК Теодор Кук з Великобританії запропонував, щоб кожна Міжнародна спортивна федерація сама визначала статус спортсмена-аматора. Вже тоді було зрозуміло, що концепція аматорства багатьма стала трактуватися, як правило допуску до Олімпійських ігор. Через це у 1911 році на розгляд сесії МОК членом цієї організації від Великої Британії Робертом де Курсі Лаффаном було внесено нове визначення: «Будь-яка людина може змагатися на Олімпійських іграх як аматор, якщо вона ніколи не приймала участь у змаганнях на грошовий приз, гроші або парі; не нагороджувалась грошима за участь у змаганнях; не отримувала ніякої премії за потрачений у змаганнях час; не продавала та не закладала свій приз, виграний у змаганнях». Заборонялося також брати участь у змаганнях професійним тренерам та інструкторам. Цей текст правил був прийнятий та існував до 1920 року.

Проте на перших порах принцип допуску спортсменів на Олімпійські ігри – принцип аматорства – в документах МОК не відзначався чіткістю. Він постійно уточнювався і у загальних рисах утвердився лише у 1914 році. І

тільки у 1921 році спортивним федераціям було дано право самим визначати статус спортсмена-аматора.

У 1925 році прийняли рішення про дозвіл компенсації заробітної платні за час участі у змаганнях, обмежений двома тижнями на рік. Так вперше з'явився термін компенсації «за потрачений час». Та це рішення не всі сприйняли схвально. Так саме через різні думки з цього приводу з програми Ігор в 1925 році був виключений теніс. У 1930 році черговий конгрес заборонив цю виплату. З тих пір це питання було одним з тих, суперечки з якого ще довго не вщухали.

Статус спортсмена-аматора особливо захищав Єйвері Брендедж. Під його керівництвом була створена комісія, яка на сесії МОК у 1947 році визначила спортсмена-аматора як людину, що пов'язана зі спортом, але така, що ніколи не отримувала з нього матеріальних вигід будь-якого роду.

У середині 1960-х роках виникли нові суперечки стосовно виплати стипендій американським спортсменам, а також надавання матеріальної допомоги спортсменам скандинавських та деяких соціалістичних країн. Зіткнулися дві точки зору: одна з яких зводила принцип аматорства в абсолют, а інша виходила з реальностей розвитку олімпійського спорту, а саме чому у вік товарно-грошових відносин, повинна існувати сфера діяльності, яка штучно від цього звільнена.

Не полегшувало рішення питання аматорства ще й необ'єктивне ставлення до професійного спорту як сфери діяльності, що не мала духовних, моральних та етичних принципів. Спроби відокремити аматорський спорт від професійного по цим категоріям не витримували об'єктивного аналізу.

На сесії МОК 1964 року СРСР запропонував вважати спортсменами-аматорами тих, хто приймає участь у спортивних змаганнях для свого фізичного і духовного розвитку та вдосконалення, таким шляхом приносячи соціальну користь суспільству, без матеріальної вигоди для себе. Це визначення пропонувало притримуватися старого визначення цього поняття, але на практиці вирішувати це питання зовсім по новому. А саме вважати «аматорами» всіх спортсменів, які не приймають участі у програмах, що відносяться до професійного спорту. Втім тоді сесія цю нову трактовку не прийняла, а повернулася до неї через десять років.

Того ж часу виникла нова проблема – втручання комерції у спорт, намагання великих фірм використати послуги чемпіонів та інших учасників

Ігор. Так вперше було пов'язані ці дві проблеми. Професіоналізм та грошові махінації виявились напряму пов'язані з комерціалізацією спорту. Все більш голосно лунали голоси з вимогою переглянути Олімпійську хартію. Стало зрозуміло, що збереження принципу аматорства у старому вигляді не тільки не дозволяє проникати в олімпійський спорт професіоналізму, а й направляє його у русло махінації.

У 1971 році МОК прийняв нове трактування правил, яке відрізнялося тим, що спортсмену дозволялось приймати допомогу НОК, від 30 до 60 днів за рік, за період знаходження на зборах та участі у змаганнях, включаючи й Олімпійські ігри – харчування, проїзд, тренер, спортивний інвентар, медичне обслуговування, а також у разі невимушених трат у рамках ліміту МСФ та НОК. Сюди же входило й страхування від нещасного випадку та хвороби, пов'язаних зі спортом, дозволялась також виплата стипендії.

Тим не менш, незважаючи на досить суттєві поступки, саме початок 1970-х років характеризувався потужною критикою статусу спортсмена-аматора. Висловлювалися думки про їх виділення в особливу категорію та створення для них спеціальних стипендій, що забезпечували їм стабільне фінансове становище. Напрацьовувалась нова концепція аматорства. Спортсмен, який тренується по 1600 годин за рік, не може одночасно працювати за іншим фахом. Олімпійський спорт перетворився у сферу діяльності, що потребує надзвичайних фізичних та моральних витрат та фінансової компенсації. Особливо добре це розуміли спортсмени СРСР, НДР, Угорщини та інших країн соціалістичного табору, які досягли високих результатів завдяки багаторічній системі підготовки, де проблеми аматорства були значно пом'якшені.

Зважаючи на ці вимоги на сесії МОК 1974 року були внесені зміни у «Положення про аматорство» та «Положення про допуск». Їх суть була в тому, що МОК дозволив спортсменам отримувати заробітну плату за період підготовки до змагань та участі в них, а також допомогу для оплати харчування і розміщення, транспортних розходів, спортивного інвентарю та форми, страхування, лікування, фізіотерапії та оплати тренерів. Нова концепція аматорства фактично урівнювала у правах представників різних класів та систем, ліквідувала обман, пов'язаний з нелегальним отриманням грошей.

Однак виключення з Олімпійської хартії поняття аматор, активізувало ідею проведення «відкритих» Олімпійських ігор, в котрих би приймали участь всі спортсмени, включаючи професіоналів.

На конгресі 1981 року у Баден-Бадені при підтримці президента МОК Самаранча було прийнято рішення про надання міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів до Олімпійських ігор, що дало новий поштовх до прийняття рішень про участь у Олімпійських іграх професіоналів.

У 1982 році міжнародна федерація легкої атлетики прийняла положення про створення фондів для спортсменів при національних федераціях. Таким чином легкоатлети мали змогу отримувати будь-яку винагороду, зокрема, за рекламу та участь у змаганнях. Тоді ж ФІФА прийняла рішення кваліфікувати гравців за віком та рівнем майстерності замість прийнятих раніше аматор та професіонал. Це дало змогу на Іграх 1984 року вперше мати у складах футбольних команд професіоналів. За таким же принципом діяли і деякі інші федерації.

У лютому 1985 року виконком МОК оголосив про допуск професіоналів у віці до 23 років на Олімпійські ігри 1988 року, а у жовтні того ж року, було запропоновано «Кодекс атлета», який замінював собою попередні правила з аматорства та закликав спортсмена поважати Олімпійську хартію та правила міжнародної федерації, до якої він належить. Про професіоналізм не було сказано жодного слова. А також були зняті всі обмеження у відношенні фінансування підготовки. Збереглася тільки вимога, яка забороняла використовувати спортсменам під час Олімпійських ігор свої досягнення для реклами. У суспільстві розгорнулася актуальна дискусія.

Аргументи прихильників: підняття спортивного рівня та привабливості ігор, що повинно підвищити їх комерційну цінність; покращення матеріального забезпечення; відсутність розбіжностей між аматорством та професіоналізмом; необхідність зрівняти шанси спортсменів Заходу та Сходу; позбавлення ігор таких негативних явищ, як допінг та грубість.

Доводи супротивників: руйнування ідеалів та цінностей олімпізму; ігри перетворюються у комерційне шоу; більшість країн не зможуть створити належних умов для підготовки; надмірно підвищаться фізичні навантаження,

що негативно відіб'ються на здоров'ї спортсменів; посиляться залежність від менеджерів та спонсорів; відбудеться дискримінація багатьох видів спорту, які не користуються підтримкою бізнесу.

Так досить багато МСФ та НОК різних країн виступили проти «Кодексу атлета». Втім незважаючи на досить великий супротив, МОК вступив на відкритий шлях професіоналізації Олімпійських ігор. Вже у жовтні 1986 року на сесії МОК питання про допуск перших професіоналів на Олімпійські ігри було вирішено позитивно.

Так у 1988 році під час ігор у Сеулі до участі в змаганнях були офіційно допущені професіональні футболісти, які провели напевно найцікавіший футбольний турнір за всю історію Олімпіад. А також вперше після 1924 року були проведені змагання тенісистів. У змаганнях хокеїстів того ж року вперше прийняли участь декілька професіоналів, що не мали на той момент діючого контракту.

Справжнім фурором стала участь у Олімпіаді 1992 року в Барселоні збірної США з баскетболу, що складалася з зірок НБА. Перемігши всіх своїх суперників з розгромними рахунками, вони виграли перше місце не взявши за весь турнір жодного тайм ауту.

У 1994 році вперше прийняли у зимових Олімпійських іграх професіональні фігуристи, які до цього виступати тільки у показових, комерційних змаганнях. А у 1996 році на Олімпіаді в Атланті прийняли участь професіональні велогонщики. Ще однією важливою віхою в участі професіоналів на Олімпійських іграх став виступ у 1998 році у складах хокейних команд гравців НХЛ. Заради участі в Іграх у Нагано, вперше в історії НХЛ була зроблена пауза у регулярній першості.

Наступні роки довели правильність даного рішення. Олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до участі в Іграх професіоналів. Уже на початок 1990-х років дискусії з цього приводу майже зникли. А активність прихильників аматорства була перенесена на боротьбу з іншими негативними явищами та проблеми олімпійського руху: «чесної гри», об'єктивного суддівства, олімпійської освіти, та перш за все вживання допінгу.

Тим не менш, слід відмітити, що навіть сьогодні на початку XXI століття, коли ця проблема вважається достатньо ясною та практично вирішеною, ми досить часто стикаємося з міркуваннями о визначенні понять «справедливої гри» у зв'язку з аматорством та професіоналізмом.

2. Комерціалізація олімпійського руху

На етапі становлення сучасного олімпійського руху його засновник П'єр де Кубертен наполягав на забезпеченні незалежності олімпійського руху, захисту його від впливу факторів, що загрожують його принципам, в тому числі і економічних. Саме тому початковий етап олімпійського руху характеризується достатньо нерозвинутими відношеннями олімпійського спорту з зовнішньою економічною середою. Ці відносини відображали вельми низький рівень зацікавленості учасників олімпійського руху, та суб'єктів економічного життя один в одному, що було сповна закономірним явищем, тому що, значимість олімпійського спорту не могла бути усвідомлена суспільством миттєво.

В цих умовах МОК у своїй діяльності по фінансовому забезпеченню. Ігор поводив серед державних та політичних діячів, а також населення роз'яснювальну роботу, яка була направлена на демонстрацію переваг ідей олімпізму, а також привабливості олімпійських видовищ. Також за ініціативи керівництва МОК Олімпійські ігри приурочувалися до всесвітніх промислових виставок.

Через таке положення олімпійський рух повинен був задовольняти свої фінансові потреби за рахунок особистих коштів членів МОК, а також за рахунок пожертвування меценатів. До Першої світової війни всі члени МОК не тільки самостійно сплачували свої витрати, але й вносили кожного року внесок у розмірі 25 швейцарських франків. Значна сума витрат Міжнародного олімпійського комітету покривалась за рахунок особистих коштів президента МОК П'єра де Кубертена.

Участь представників бізнесу та фінансування олімпійського руху носило епізодичний характер. А єдиним реальним спонсором олімпійського руху тих часів виступала компанія «Кодак».

Та поступово ситуація змінювалась. Вже на початку 1920-тих років, в офіційній програмі тих Ігор реклами стало стільки, що за свідченнями очевидців, читачі з трудом знаходили в ній інформацію про змагання. Це спонукало у 1924 році до прийняття рішення про заборону розміщення реклами на олімпійських аренах. Але вже у 1928 році господарі компаній, що реалізують напої, отримали дозвіл розміщувати свої заклади в місцях проведення змагань. З того часу активним партнером олімпійського руху стає всесвітньо відома компанія «Кока-Кола».

Проте в цілому система фінансування МОК, що склалася до Другої світової війни, базувалась на головному принципі: ніякі організації не повинні отримувати доходи від проведення Ігор.

Великий вплив у становленні комерціалізації олімпійського спорту надала поява серед ділових партнерів МОК представників телевізійного бізнесу. У 1936 році під час Олімпіади в Берліні вперше були організовані телевізійні трансляції змагань, які змогли переглянути мешканці столиці Німеччини та її околиці.

Іншою великою віхою в економічному становленні олімпійського руху, стала діяльність організаторів Ігор 1948 року у Лондоні. Справа в тому, що організація цих Ігор не потребувала великої кількості витрат, і тому доходи від продажу білетів не тільки повністю їх покрили, але й вперше в історії принесли прибутки. Це змусило керівників МОК прийняти в Олімпійській хартії уточнення, згідно якому можливі доходи, після покриття розходів, пов'язаних з їх організацією та відрахування певної суми до МОК, передаються національному олімпійському комітету, де проходили Ігри, та використовуються тільки в цілях розвитку олімпійського руху та аматорського спорту. Так вперше було проголошено вимогу про відрахування до МОК, та здійснена спроба його фінансування за рахунок Олімпійських ігор.

Ще одною знаковою подією стало створення у складі Оргкомітету Ігор 1952 року, спеціального комерційного відділення, зусиллями якого притягнені спонсори з одинадцяти країн, що представили необхідні для проведення Ігор товари – від продуктів харчування до квітів для переможців.

У 1960-1970 роки географія олімпійського руху значно зросла. Участь в Олімпійських іграх спортсменів соціалістичних країн та країн, що розвиваються, проведення Ігор на трьох континентах зробили олімпійський спорт дійсно глобальним феноменом. Під дією цих факторів зросла і якість «товару», що виготовляє олімпійський спорт. Це у свою чергу сприяло збільшенню кількості представників бізнесу, що виявили бажання вступити у ділові контакти з організаційними структурами олімпійського спорту.

Важливим фактором укріплення економічних основ олімпійського руху стало швидке зростання ролі телебачення і його розвиток. Так, якщо

Олімпійські ігри 1960 року в Римі транслювалися на 21 країну, то Ігри 1980 року у Москві – на 111 країн світу.

Саме в цей час організаційними структурами олімпійського руху були зроблені кроки з придання стрункості своєї комерційної структури та впровадженню в неї нових елементів, які відповідають вимогам ринку. У 1972 році Оргкомітет Ігор вперше уклав угоду про співпрацю з рекламним агентством, що дозволило упорядкувати ліцензування. Були продані права на використання офіційної емблеми цих Ігор, з'явився їх офіційний талісман запатентований для продажу фірмам. На Іграх 1976 року вперше були введені такі поняття, як «офіційний спонсор», «постачальник», «ліцензіат».

В той же час неможливо не відмітити, що зроблені зусилля все ще не приносили достатнього ефекту. Так, наприклад, найбільша по числу комерційна програма Ігор 1976 року в Монреалі, принесла їх Оргкомітету прибуток у розмірі всього сім мільйонів доларів США.

На кінець ХХ століття в олімпійському русі виникла стійка тенденція до його включення в систему світового ринку. Великі витрати на підготовку до Олімпійських ігор, а також бурхливий розвиток товарно-грошових відношень, залучення у нього практично усіх сфер сучасного життя, швидкість соціальних змін суттєво вплинули на світовий спорт, у тому числі і олімпійський. Не отримуючи від своїх урядів достатньо коштів на розвиток спорту вищих досягнень та проведення змагань, спортивні організації ряду країн, почали використовувати популярність спорту у глядачів та рекламних компаній, та пішли на активний його продаж як товару. Кошти від рекламно-спонсорської діяльності та продажу прав на телевізійні трансляції змагань стали одним з головних джерел фінансування окремих видів спорту у США, Великій Британії, Франції, ФРН, Швеції та інших країнах.

В свою чергу, для того щоб отримувати право користуватися олімпійським спортом як засобом просування своїх товарів на ринок, компанії були вимушені вступати у договірні відносини з Міжнародним олімпійським комітетом, з національними олімпійськими комітетами, з міжнародними та національними федераціями з видів спорту у якості їх спонсорів, рекламодавців та постачальників. Аналогічні відношення виникли також між керівними структурами олімпійського спорту та телевізійними компаніями, які купували право на трансляцію олімпійських змагань.

Активне зближення олімпійського руху з представниками ділових структур привело до виникнення такого явища, як комерціалізація олімпійського спорту. Воно відображає сукупність відносин, що виникли між представниками олімпійського руху та представниками бізнесу і засобів масової інформації з приводу використання олімпійського спорту у цілях більш повної реалізації економічних інтересів сторін. Особливо слід відмітити, що такі відносини виявилися взаємовигідними для обох сторін.

На початок 1980-тих років МОК опинився у важкому фінансовому стані: на його банківських рахунках було менш ніж 200 тисяч доларів США, що на думку провідних експертів, загрожувало банкрутством. І знадобилися роки, щоб знайти ефективні рішення цих проблем. Велику роль у цьому зіграв президент МОК Хуан Антоніо Самаранч, який прийшов до влади у 1980 році, та невдовзі став ініціатором створення системи економічної діяльності в олімпійському спорті.

Саме в цей час керівництвом МОК був сформульований головний підхід до організації економічної діяльності. Він полягав в усвідомленні тієї обставини, що економічна діяльність може приносити бажані результати тільки у разі встановлення міцних довгострокових зв'язків між організаційними структурами олімпійського спорту, представниками бізнесу та ЗМІ.

Особливо важливі зміни відбулися у сегменті бізнес-партнерів МОК. Саме тоді стало зрозумілим, що серед багатьох претендентів на купівлю олімпійського товару, переможцями стануть тільки найбільш потужні компанії, що мають великі активи та діловий імідж у всьому світі. Тому прагнення таких транснаціональних корпорацій, як «Кола-Кола», «Кодак», «Панасонік» та інші використати олімпійський рух у своїх цілях було реалізоване до спільної вигоди.

Усвідомлення даної обставини призвело до змінення політики МОК у відборі компаній-спонсорів. Основи такого підходу були закладені під час підготовки до Ігор 1984 року, коли всі спонсори були поділені на різні категорії: 34 компанії стали офіційними спонсорами, 64 – офіційними постачальниками, 65 – придбали ліцензії. Надалі був обраний шлях з подальшого скорочення числа спонсорів, організаційного впорядкування роботи з ними шляхом утворення спеціальних програм з «Олімпійського партнерства».

Не менш важливі зміни відбулися і у сегменті представників ЗМІ. Значно зросла їх роль у формуванні, та збільшенні глядацької аудиторії, доданні їй глобального характеру. Такий підхід остаточно завершив формування економічних відносин у рамках трикутника: олімпійський спорт – бізнес – ЗМІ. Це створило максимально комфортні умови для ефективної маркетингової діяльності організаційних структур олімпійського спорту.

У теперішній час керування комерційною діяльністю здійснюється департаментом маркетингу МОК, який знаходиться у підпорядкуванні віце-президента МОК і очолюється директором з маркетингу.

На сьогоднішній день МОК забезпечує реалізацію ряду економічних програм, до яких відносяться: рекламно-спонсорська програма; програма продажі телевізійним компаніям прав на здійснення трансляцій змагань Олімпійських ігор; програма співпраці з постачальниками. Все це суттєво збільшило відрахування на потреби олімпійського руху.

Проте підготовка та проведення олімпійських змагань також потребує великих витрат, які несуть організатори Ігор, адже МОК покриває тільки 50% потреб на проведення Олімпіад. Вони складаються з двох головних видів: витрати на створення спортивної та соціальної інфраструктури та поточні витрати, що пов'язані з проведенням Ігор. Перший вид витрат, як правило бере на себе держава, місцеві органи міст-господарів, а також компанії-спонсори, другий – Організаційні комітети Олімпійських ігор.

Втім, незважаючи на те, що проведення Олімпійських ігор пов'язано з великими фінансовими витратами, які не зникають і після закінчення змагань, через те, що коштовні спортивні споруди потребують великих затрат на їх утримання, кількість міст-претендентів постійно збільшується. Адже Ігри це не тільки організація змагань, які залучають велику кількість глядачів по всьому світу, а і розвиток інфраструктури міста на десятки років вперед.

Маючи на увазі, що кошти державних та місцевих бюджетів майже завжди лімітовані, головним способом вирішення фінансових проблем Ігор є використання можливостей приватних компаній. З цією ціллю ОКОІ розробляють та реалізують наступні програми: залучення національних спонсорів; реалізація білетів на змагання Ігор; ліцензування (виробництво сувенірної продукції Ігор); випуск олімпійських монет та олімпійських поштових марок.

Так проведення Олімпійських ігор сприяє не тільки зростанню престижу країни, яка приймає спортсменів з багатьох країн світу. Отримані ОКОІ прибутки відображають прямий соціально-економічний ефект для міста-організатора, який матеріалізується у вирішення найбільш важливих проблем суспільства – реконструкції та будівництва нових спортивних об'єктів, зростання рівня благоустрою міста, розвиток транспортних комунікацій, проведення екологічних заходів, створення додаткових робочих місць та інше. Крім того організація та проведення Ігор побічно впливають на загальний економічний розвиток країни – приток зовнішніх та внутрішніх інвестицій, збільшення доходів від іноземного туризму, зростання ділової активності.

Та, незважаючи на всі переваги комерціалізації олімпійського спорту, з цього питання майже вже тридцять років точаться дискусії, які мають дві протилежні точки зору.

З одного боку, комерціалізація олімпійського спорту є джерелом фінансування підготовки та участі спортсменів у Олімпійських іграх, яке потребує все більше коштів, створення ефективної системи матеріально-фінансового стимулювання спортсменів, оплати витрат МОК, НОК та МСФ, укріплення фонду «Олімпійська солідарність». Всі ці фактори, безумовно, сприяють розвитку олімпійського спорту в умовах господарювання комерційних відносин. Комерціалізація олімпійського спорту сприяє розвитку телебачення, котре отримуючи кошти від розміщення реклами під час трансляцій Олімпійських ігор може використовувати їх на покращення обладнання студій та ще більш якісну трансляцію змагань. Не залишається поза увагою і олімпійський рух, адже комерційний інтерес телебачення стимулює пошук форм збільшення видовища телепоказу змагань, приваблюючи тим самим, до їх перегляду ще більшої кількості глядачів, заохочуючи їх, хай навіть у пасивній формі до олімпійського руху.

З іншого боку, комерціалізація несе у собі негативні для олімпійського спорту явища з можливими негативними наслідками. Комерційний інтерес може негативно впливати на вибір міста, наприклад Атланти у 1996 році замість Афін, для проведення Олімпійських ігор. Під час підготовки до Ігор він створює умови для виключення з їх програми непривабливих та неприбуткових видів спорту. Так з цієї причини були спроби не включати у програму Ігор стрільбу та кінний спорт. Негативні явища для Олімпійських

ігор це також збільшення числа спеціалістів з комерції за рахунок скорочення спеціалістів-організаторів, подорожчання білетів на змагання, вартості проживання делегацій, журналістів, туристів. Сприяє ущемленню прав спортсменів, тренерів, представників засобів масової інформації, веде до послаблення уваги до питань екології, транспорту, безпеки. Також існує небезпека перетворення олімпійського спорту у різновид шоу-бізнесу, а Олімпійських ігор – у розважальне спеціалізоване шоу. Все це сприяє зниженню авторитету олімпійського руху.

Обидві ці сторони взаємодіють між собою, і перевага однієї з них знаходиться у залежності від складного переплетення ступеню використання комерціалізації у суспільстві, зацікавленості у збереженні олімпійського руху та Олімпійських ігор як спортивних змагань, рішучості зі сторони власних міжнародних та спортивних структур.

Тим не менш, незважаючи на деякі негативні явища комерціалізації, на початок XXI століття олімпійський спорт перетворився в сферу тісного переплетіння інтересів учасників олімпійського руху та представників ділового світу.

Майбутнє олімпійського спорту багато в чому залежить від того, яким чином буде організована економічна діяльність керівних органів олімпійського руху і його учасників – Міжнародного олімпійського комітету, міжнародних спортивних федерацій національних олімпійських комітетів, а також організаційних комітетів Олімпійських ігор.

3. Політика і олімпійський спорт

Політична, культурна та економічна експлуатація Олімпійських ігор має давню історію, яка своїм корінням походить з цивілізацій Давньої Греції та Давнього Риму. У сучасному світі ці процеси стали ще більш всеосяжні, особливо – в останні десятиріччя, які можливо охарактеризувати, як епоху глобалізації багатьох явищ. В цих умовах сучасний олімпійський спорт не тільки став однією з сфер міжнародного співробітництва у рамках єдиної системи, але й надав багатьом країнам, в тому числі і невеликим, можливість стати рівноправними учасниками однієї з найбільш популярних сфер діяльності світового товариства.

Втім спорт, як частина суспільного життя може існувати тільки у тісному зв'язку зі всією політико-економічною системою суспільства.

Концепція «спорт – поза політикою», яка нібито була актуальна на початку ХХ століття вже давно не відповідає дійсності. Адже навіть тоді керівники олімпійського руху на словах відокремлюючи спорт від політики, на ділі намагались використовувати його для укріплення миру та взаєморозуміння між народами. Існує думка, що така концепція керівникам олімпійського спорту була потрібна перш за все для того, щоб зробити олімпійський рух широким міжнародним явищем. Тому необхідно було залишатися у стороні від політичних амбіцій урядів різних країн, спиратися на інтернаціональні інтереси, а для цього потрібно було зберігати хоча б видимість нейтралітету спорту по відношенню до гострих політичних проблем, які вже тоді існували в світі.

Але вже при підготовці до перших Олімпійських ігор сучасності яскраво виявилася їх політизація. Зокрема, як на стадії підготовки, так і на стадії проведення ігор, протиборство тих, хто виступав за проведення Олімпіади в Афінах, з тими, хто був проти цієї ідеї, призвело до серйозної політичної кризи в країні і змусило піти у відставку одного з найбільш активних противників Олімпіади у грецькій столиці, прем'єр-міністра Трикупіса.

Після Першої світової війни Кубертен спробував огородити олімпійський рух від впливу політики. Однак члени МОК, які представляли країни-переможці, настояли на виключенні з олімпійського руху країн, перш за все Німеччини та Австрії та Угорщини, які на їх думку розв'язали цю війну. Саме через цю причину Олімпійські ігри 1920 року, що повинні були пройти в угорському Будапешті були перенесені у бельгійський Антверпен. І тільки у 1928 році спортсмени цих країн змогли приймати участь в олімпійських змаганнях. Ще більш тривалим було відлучення від олімпійського спорту спортсменів Радянського Союзу. Втім, в ті часи керівництво СРСР, через політичні та ідеологічні причини, і само відповідало МОК відкритою зневагою. Внаслідок чого радянські спортсмени декілька десятиліть не мали змоги виступати на олімпійських форумах.

Та найбільш класичний приклад залежності спорту від політики – Берлінська олімпіада 1936 року, коли спорт та самі ігри були використані гітлерівським режимом у політичних та націоналістичних цілях. Вся система підготовки та проведення ігор, а також зимової Олімпіади, яка теж того року пройшла у Німеччині, повинна була сприяти затвердженню ідей фюрера, обґрунтуванню переваг арійської раси, розповсюдженню системи

фізичного виховання нації. Саме для пропаганди цих ідей була започаткована естафета олімпійського вогню, яка повинна була символізувати зв'язок німецької нації з героями давно минулих днів. Неоднозначний характер носила і олімпійська присяга, що проголосила XI Ігри – Іграми нової ери. До розпалу шовіністичних настроїв багато зробили і радіокоментатори, що вели репортажі на мові військових кореспондентів. Мілітаристський характер Ігор виявився і у великій кількості солдат у формі, що знаходилися на всіх спортивних об'єктах, а також велика кількість нацистських знамен.

Використання олімпійського спорту для пропаганди націоналістичної політики потрапило у літературу та мистецтво. Та, напевно найбільш показовим у цьому відношенні став замовний фільм «Олімпія» відомого та безумовно талановитого режисера Лені Ріфеншталь, прем'єра якого відбулася у 1938 році в день народження Гітлера. Весь зміст цього яскравого та видовищного фільму носить явно виражений пропагандистський характер. Через нього проведена думка, що олімпійська ідея за своєю суттю є мілітаристською, а кожний вид змагань коментувався у термінах «боротися», та «перемогти».

З виходом на олімпійську арену спортсменів СРСР та інших соціалістичних країн Ігри перетворилися у змагання між політичними системами, стали важливою зброєю «холодної війни». Перемоги та поразки на Олімпійських іграх стали свого роду барометром, що показує здоров'я чи не здоров'я той чи іншої політичної системи.

Найбільший вплив політики на олімпійський спорт проявився у ідеологічному протиборстві між СРСР та США, ФРН та НДР, США та Кубою. Намір доказати за допомогою спорту та успіхів на олімпійській арені переваги той чи іншої системи, призвело до того, що в дію пускалися засоби, що повністю деформували природу спорту та рушили ідеали олімпізму.

Спортсмени СРСР, як відомо вийшли на міжнародну арену тільки після Другої світової війни, і звісно їм було важко відразу розраховувати на перемоги. Адже країні треба було заліковувати післявоєнні рани, відновити старі та збудувати нові спортивні споруди, підготувати організаційні та тренерські кадри, налагодити чітку підготовку висококваліфікованих спортсменів. Однак вище керівництво країни вже відразу вимагало перемог, і тоді спортивне керівництво на кожний виїзд за кордон,

вимушене було давати письмову гарантію успішного виступу. Для того щоб форсувати рівень майстерності спортсменів у 1945 році уряд Радянського Союзу прийняв рішення о преміях для атлетів які здобували перше місце та встановлювали світові рекорди. Після вступу у 1951 році Радянського Союзу в олімпійський рух, ця практика продовжувала існувати.

Контроль зі сторони партії та держави за спортом вищих досягнень в СРСР у значному ступеню не тільки вплинув на характер виступів радянських спортсменів та історії проведення післявоєнних Олімпіад, але й став каталізатором подальшого залучення політики в спорт та використання Олімпійських ігор в ідеологічних цілях урядами багатьох країн. Поразка на них прирівнювалася до великих політичних поразок, а перемоги напряду пов'язувалися з перевагами політичної системи.

У США особливо яскраво процес політизації олімпійського руху став проявлятися після 1976 року, коли на Олімпіаді у Монреалі американці у загальному заліку поступилися не тільки збірній Радянського союзу, але й команді НДР. Це змусило американську адміністрацію взяти під контроль процес підготовки та виступу команди США в Олімпійських іграх. Однак ще на початку ХХ століття, коли спортсмени США вигравали майже усі Олімпіади, американська преса висувала ідею, що держава може визнаватися переможцем, та ввела систему підрахунку очок на Іграх, яку МОК щоправда відказувався офіційно признавати.

Аналізуючи зв'язок політики та олімпійського спорту, можливо виділити декілька напрямків його використання у політичних цілях.

Перший напрямок – пов'язаний з тим, що по мірі збільшення ролі популярності спорту у сучасному світі, підвищення інтересу широких слоїв населення до спортивних зірок, керівники держав та урядів, для збільшення своєї популярності приділяють йому все більше уваги. Наприклад, вже багато років до передвиборних компаній кандидатів у президенти США активно долучаються відомі спортсмени. Існує думка, що саме бойкот Олімпіади 1980 року у Москві американським урядом, у великій мірі сприяв поразці в кінці року на виборах президента на другий термін Джими Картера. І навпаки, перемога Рональда Рейгана у 1984 році, не в останню чергу відбулася через успішний виступ американців на Іграх у Лос-Анджелесі. На протязі багатьох років олімпійський спорт знаходився у зоні підвищеної уваги Єрика Хонекера – у НДР, Фіделя Кастро – на Кубі та ін.

Другий напрямок – це бажання урядів різних країн отримати право на проведення престижних міжнародних змагань, перш за все Олімпійських ігор, з ціллю пропаганди економічних успіхів та досягнення політичного визнання, якого не вдається домогтися іншими способами. Особливо яскраво це проявилось під час проведення Ігор 1936 року у Берліні, коли фашистський режим використовував Олімпіаду для демонстрації переваги німецької нації.

Яскрава виражену політичну та ідеологічну направленість мали Ігри 1964 року в Токіо, коли країна намагалася використовувати олімпійські змагання, щоб продемонструвати досягнення країни у демократизації, економіці, культурі та науці, що мало сприяти процесу швидкого виходу держави з політичної та економічної ізоляції. Ще більш виражену політичну та ідеологічну направленість мали Ігри 1980 року у Москві та 1984 року у Лос-Анджелесі. Атмосфера їх підготовки та проведення багато в чому була підпорядкована інтересам різних систем та ідеологій.

Можливо привести немало і інших прикладів, коли розвиток спортивних контактів напряду був пов'язаних з політичним визнанням держави. Так ще до Першої світової війни Богемія (зараз Чехія) та Фінляндія, що входили у склад Австро-Угорської та Російської Імперій відповідно, намагалися приймати участь у Олімпійських іграх самостійними командами. Довгий час право виступати окремою командою добивалася Німецька Демократична Республіка, яка після спільних виступів у 1952-1964 роках з іншою німецькою командою – ФРН, починаючи з Ігор 1968 року здобула це право. До речі НДР, як ніяка інша країна використовувала олімпійський спорт як потужний інструмент міжнародної та внутрішньої пропаганди. Цьому сприяли і її успіхи на Олімпіадах, коли неодноразово вони займали перше, друге та третє місця у командному заліку.

Третій напрямок – пов'язаний з широкомасштабним використанням спорту та Олімпійських ігор для підвищення авторитету різних країн у світовому співтоваристві. Тут перш за все треба виділити тенденцію згідно якої досягнення на Олімпійських іграх пов'язували з ефективністю політичної та економічної системи тої чи іншої країни, з її досягненнями у науці, культурі, освіті. І хоча ця залежність простежувалась не завжди, прагнення використовувати спорт у якості фактора, що відображає

політичний, економічний та культурний рівень країни, простежувалось досить виразно.

Це відноситься практично до всіх країн світу – СРСР, США, Німеччина, Франції, Великої Британії, країн що розвиваються. Та особливо у цьому сенсі слід відзначити Китайську Народну Республіку. Яка не тільки успішно провела Олімпійські ігри 2008 року, а й добилась останнім часом значного прогресу у виступах своїх спортсменів на Олімпіадах, виборовши на трьох попередніх Іграх третє, друге та перше місце у командному заліку.

Четвертий напрямок – пов'язаний з використанням спорту для демонстрації самостійної внутрішньої та зовнішньої політики або ж для демонстрації свого впливу на політику інших країн.

У цьому напрямку перш за все слід відзначити нав'язування іншим країнам думки керівництва США з приводу бойкоту Олімпіади 1980 року у Москві, прагнучи добитись від них підтримки. І багато хто, включаючи такі країни як Канада, Японія, ФРН, Італія не змогли протистояти цьому тиску. Проте були і інші. Президент Франції Валері Жискар д'Естен проігнорував думку Сполучених Штатів, і атлети його країни не були позбавлені права приймати участь в Іграх. Така ж ситуація склалася і через чотири роки. Керівництво Радянського союзу нав'язало свою волю з приводу бойкоту Ігор у Лос-Анджелесі таким країнам як НДР, Угорщина, Польща, Чехословаччина, Болгарія. Та і цього разу були й такі хто у цьому питанні проявив незалежність. Так спортсмени Румунії та Югославії отримали змогу приймати участь у Олімпіаді.

П'ятий напрямок – широко розповсюджена практика бойкотів великих міжнародних змагань, з ціллю політичного тиску, дискредитації політики країни, привернення уваги світового співтовариства до проблем сучасного світу.

Така політика бойкоту Олімпійських ігор існувала ще з 1956 року, коли ряд країн західної Європи (Швейцарія, Іспанія, Нідерланди) відмовились від участі в Олімпіаді в знак протесту проти придушення радянськими військами повстання в Угорщині. Через двадцять років, у 1976, ціла низка африканських та азійських країн через участь в Іграх спортсменів Нової Зеландії бойкотувала Олімпіаду в Монреалі. Їх обурило той факт, що збірна цієї країни з регбі провела низку матчів з командою ПАР, уряд якої проводив політику апартеїду. У 1988 році Куба

прийняла рішення бойкотувати Ігри у Сеулі в знак солідарності з КНДР, яка була не згодна з політикою оргкомітету, що не захотів частину змагань провести на її території.

Шостий напрямок – охоплює поодинокі випадки використання Олімпійських ігор політичними організаціями та окремими представниками для привертання уваги світового співтовариства до окремих фактів, процесів та явищ, що відбуваються у світі. Наприклад під час Олімпіади у Мехіко у 1968 році чорношкірі американські спортсмени виразили протест проти расової дискримінації у їхній країні. Політичний окрас носила і терористична акція організації «Чорний вересень» проти ізраїльських спортсменів під час Ігор у Мюнхені у 1972 році.

Безумовно і у подальшому політичні процеси, які відбуваються останні двадцять років у Європі та світі – розпад СРСР, Чехословаччини та Югославії, об'єднання Німеччини, суттєве розширення за рахунок нових членів Європейського союзу, буде впливати на олімпійський рух. Також не для кого не є секретом зростаючий авторитет у світі країн що розвиваються, та особливо Китаю. Не до кінця вирішеним є і питання з апартеїдом у ПАР.

Зрозуміло поняття «спорт» і «політика» не можуть бути відокремлені один від одного, але спорт повинен бути направленим не на розв'язування неприязні, а на взаєморозуміння, мир та дружбу між народами.

4. Система олімпійської освіти

Проблеми олімпійської освіти – розповсюдження знань про олімпізм, історії Олімпійських ігор Давньої Греції та сучасності, принципи та ідеї сучасного спорту, місце олімпійського спорту в системі виховання та освіти, його зв'язок з іншими явищами суспільного життя, теорія та практика підготовки та змагальної діяльності спортсменів та інші питання – постійно знаходяться у сфері особливої уваги Міжнародного олімпійського комітету.

Вже на сесії МОК у 1897 році ці питання вперше були поставлені на повістку дня. Неодноразово піднімались вони і в наступному.

В теперішній час існує декілька організацій, ціллю яких є вирішення задач олімпійської освіти – Міжнародна олімпійська академія (МОА), Олімпійський музей, національні олімпійські академії (НОА), міжнародні та

національні центри олімпійських досліджень та освіти, Міжнародний комітет П'єра де Кубертена та інші.

В останні роки в учбові програми з фізичного виховання в загальноосвітніх школах та вищих учбових закладах фізичного виховання та спорту включається учбова дисципліна «Олімпійський спорт», створені кафедри олімпійського спорту, які стали центрами освіти та досліджень.

Вперши у 1925 році ідею створення учбового центру на території давньої Олімпії офіційно висловив представник НОК Греції професор Іоаніс Христафіс. Втім особлива заслуга у вирішенні цього питання належить генеральному секретарю НОК Греції Іоанісу Кетсеасу та професору з Німеччини Карлу Дієму. Ініціатори створення Міжнародної олімпійської академії представляли її подібною відомій Академії Платона – освітній установі, яка була створена у IV столітті до н.е., та спиралися на інші історичні факти, зокрема, на те, що у Давній Греції існував спеціальний інститут, завданням якого було вчення суддів, яким надавалося право обслуговувати Олімпійські ігри.

У відповідності до цього були сформовані принципи діяльності Олімпійської академії, в основі якої виявилися розповсюдження та захист філософії олімпізму, її духовних та моральних цінностей, протидія всілякого роду зовнішнім впливам, що можуть нанести шкоду гуманітарній складовій олімпійського спорту.

У 1938 році Карл Дієм запропонував створити Міжнародну олімпійську академію, яка, по його задумці, повинна була працювати під керівництвом Міністерства освіти та Олімпійського комітету Греції. Дієм розробив структуру академії, написав учбовий план та почав активне листування з Іоанісом Кетсеасом. Згодом проект був підтриманий НОК Греції та МОК, однак його реалізація стримувалась через відсутність коштів. А згодом почалася Друга світова війна.

Так через ці причини, а також через несприйняття після війни німецьких ініціатив, Олімпійська академія була відкрита тільки у 1961 році. Одночасно з нею відкрився і давній стадіон, який не в останню чергу вдалося відновити завдяки археологічним розкопкам. Саме завдяки цим розкопкам ми маємо змогу прослідкувати за історією давніх Олімпійських ігор. А переважна кількість знахідок, знаходиться в Археологічному музеї Олімпії, який був заснований ще у 1887 році.

У період з 1961 по 1964 роки робота Міжнародної олімпійської академії обмежувалася один раз на рік проведенням сесій. У подальші роки об'єм роботи МОА і її роль у системі олімпійської освіти почали розширюватися. У наш час МОА проводить кожного року в Олімпії більш як сорок заходів, що мають вкрай важливе значення.

Для досягнення своїх цілей МОА реалізує наступні задачі:

- діяти як міжнародний академічний центр олімпійської освіти та досліджень;
- діяти як міжнародний форум для вільного висловлення та обміну ідеями серед членів олімпійської сім'ї – вчених, спортсменів, спортивних керівників, педагогів, діячів мистецтв, молоді;
- об'єднувати людей всього світу в дусі дружби та співробітництва;
- застосовувати отримані знання та досвід у реалізації ідей олімпізму у різних країнах світу;
- співпрацювати та підтримувати національні олімпійські академії та інші інститути, основа діяльності яких є олімпійська освіта;
- проводити подальші дослідження в області олімпізму, а також сприяти підвищенню його ролі у розвитку сучасного суспільства.

В основі діяльності МОА лежить реалізація освітніх програм шляхом проведення кожного року міжнародних сесій:

- студентської молоді;
- аспірантів та докторантів; президентів національних олімпійських академій,
- членів національних олімпійських комітетів та національних спортивних федерацій;
- викладачів вищих навчальних закладів;
- спортивних журналістів;
- спортсменів – учасників Олімпійських ігор.

Керує Міжнародною олімпійською академією виконавчий комітет, який очолює президент МОА. Члени виконкому МОА обираються Національним олімпійським комітетом Греції на чотири роки. У склад виконкому входять: президент, віце-президент, довічно почесний президент, почесний віце-президент, декан, член МОК для Греції, президент НОК Греції, президент Асоціації спортивних журналістів Греції, член виконкому, консультант з культури.

Офіційними мовами МОА є англійська, французька та грецька. Всі її сесії проводяться виключно на території давньої Олімпії під керівництвом президента або декана. Контроль за діяльністю МОА здійснює НОК Греції під егідою МОК. За сумлінну працю у 1981 році Міжнародна олімпійська академія була нагороджена Олімпійським кубком.

Ідея створення Олімпійського музею, ще у 1915 році, належить П'єру де Кубертену, відразу після того, як штаб-квартира МОК розташувалась у Лозанні. Саме з того часу всі історичні цінності, які відносяться до олімпійського руху, почали зберігатися у цьому швейцарському місті.

Та тільки у 1980 році, коли президентом МОК став Хуан Антоніо Самаранч, на березі Женевського озера, почалося будівництво олімпійського музею. Сам музей, будівництво якого коштувало більш як 118 мільйонів швейцарських франків, збудований з білого мармуру, чим підкреслювалось грецьке походження Олімпійських ігор. Враховуючи побажання місцевих мешканців, було вирішено, що фасад будівлі не перевищував фасади сусідніх домів, а також щоб зберегти неповторний ландшафт місцевості, три поверхи з п'яти були збудовані під землею. Урочисте відкриття Олімпійського музею відбулося 23 червня 1993 року і було присвячене 100-літтю сучасного олімпійського руху.

У наш час в музеї знаходиться більш як 10 000 експонатів, які розташовані по принципу поєднання спорту і культури. Експонати музею дозволяють отримати повне враження про історію олімпійського руху, його сучасному стані та перспективах. У музеї зберігаються повні колекції автографів олімпійських медалістів, факелів для олімпійського вогню, починаючи з 1936 року, унікальні колекції монет та марок, олімпійських нагород, прапорів та іншої символіки. Книжковий фонд бібліотеки включає більшу частину літератури, яка видана у світі з олімпійської та спортивної тематики за весь час історії сучасного олімпійського спорту. Працює унікальна відеотека.

Починаючи з 1960-тих років в багатьох країнах Європи та світу робилися спроби створення національних структур, які повинні були займатися олімпійською освітою. Найбільш вдалою визнана та, що була реалізована у 1968 році в Іспанії. Згодом схожі академії стали функціонувати у США, Франції, Великій Британії та інших країнах.

У 1984 році за підписом президента МОК у національні олімпійські комітети були розіслані циркуляри, в яких рекомендувалося створити при

кожній НОК свою національну олімпійську академію. У 1989 році таких академій було вже 45. НОА України була створена у 1991 році.

Національні олімпійські академії реалізують не тільки олімпійські освітні програми, але й програми, що направлені на стимулювання молоді до вивчення іноземних мов та культурних традицій інших націй, на привертання уваги до світових проблем екології, економіки, здоров'я, освіти.

Для реалізації цих програм НОА співпрацюють з різними організаціями в тому числі з Міжнародною олімпійською академією, національними олімпійськими комітетами, національними федераціями з видів спорту, учбовими закладами всіх рівнів, місцевими органами влади та оргкомітетами Олімпійських ігор. Адже саме практична реалізація ідей і філософії олімпізму є головною ціллю діяльності національних олімпійських академій.

Для цього національні олімпійські академії проводять свою діяльність з широкими верстами населення – спортсменами, тренерами, суддями, журналістами, вчителями, студентами, ветеранами спорту та іншими. Крім того, кожного року НОА проводять сесії, на яких обговорюються найбільш актуальні проблеми олімпійського спорту, приймають участь у роботі інших організацій, виступаючи з доповідями, які пов'язані з олімпізмом у спортивних клубах та федераціях, та виконують іншу роботу, яка направлена на інтеграцію олімпізма в учбові заклади шкіл, вузів, системи підвищення кваліфікації.

У 1978 році був заснований Міжнародний комітет П'єра де Кубертена, ціллю якого є розповсюдження та вивчення багатогуманітарної спадщини засновника Олімпійських ігор сучасності. Першим президентом цього комітету, штаб-квартира якого знаходиться у Лозані, став Жофре де Навасел, внучатий племінник Кубертена.

Комітет, має філіали на кожному континенті, а національні комітети більш як у 80 країнах світу, вирішує головні задачі: вивчення, пропаганда та роз'яснення широким верстам населення творчої спадщини Кубертена; вивчення його гуманістичних ідей та педагогічних і соціальних світоглядів; вклад у розвиток принципів та методів вчення Кубертена; нагородження спортсменів та вчених, учбових закладів та інших організацій, чия позиція або діяльність послугували затвердженню ідеалів олімпізму; співпраця з національними та міжнародними організаціями, що пропагують дух олімпізма; керівництво на міжнародному рівні діями представництв Комітету в різних регіонах.

5. Історичний досвід олімпійської підготовки

На сьогоднішній день немає країни, в якій не серйозно відносяться до спорту та демонстрації свого потенціалу на міжнародній політичній та економічній арені, яка б не прагнула до загальнокомандних успіхів на Олімпійських іграх.

Більшість країн пов'язують свої перспективи з розвитком дитячо-юнацького спорту та спорту вищих досягнень. Окремі країни, що не вирізняються великими фінансовими ресурсами та мають слабо розвинутий спорт, намагаються вирішити цю проблему за рахунок натуралізації у себе сильних спортсменів з інших країн.

Стан розвитку олімпійського спорту у різних країнах впродовж усієї сучасної історії визначав їх конкурентоспроможність на олімпійській арені. Так наприклад у 20-30-ти роки ХХ століття на Іграх у загальному заліку сперечалися команди США, Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії, Швеції. У 50-60-ти роки явними лідерами були атлети СРСР та США. У 70-80-ти до них додалися спортсмени НДР, а з початком 90-тих ситуація змінилась на користь США, Китаю та Росії. Все це, не в останню чергу, зумовлено і відповідними системами підготовки спортсменів у цих країнах.

Напевно першим хто звернув увагу на олімпійський спорт як засіб демонстрації свого потенціалу на міжнародній арені була нацистка Німеччина в період 1933-1936 років. Так успіх на Олімпійських іграх, які мали відбутися у Німеччині, планувалося використати, перш за все, у політичних цілях – для переваги арійської раси, державного та політичного устрою тодішньої Німеччини, укріплення націоналістичної ідеї, консолідації населення для досягнення світового панування.

Саме там вперши в історії були чітко сформовані системи олімпійської підготовки, в якій були враховані основні організаційні, матеріально-технічні, кадрові, спортивно-методичні, наукові та медичні аспекти. До того не одна країна в світі до Олімпійських ігор так не готувалася.

Втім, ще до приходу до влади нацистів, у Німеччині створилися умови для інтенсивної підготовки до Ігор 1936 року. Річ у тім, що після поразки у Першій світовій війні, за умовами Версальського договору, Німеччині дозволялося мати тільки дуже обмежену армію. Через це, сили які прагнули реваншу та були дуже впливовими в країні, приділяли спорту,

як засобу ефективної фізичної та ідеологічної підготовки молоді, підвищену увагу.

Хоча неможливо не враховувати, що розвитку спорту в Німеччині приділялося багато уваги ще до початку світової війни. Адже вже у 1916 році коли Олімпіада повинна була відбутися у Берліні, урядом країни було поставлене завдання досягти якомога кращих результатів для покращення національного престижу. Цікаво, що підготовка до тих Ігор, які зрештою таки не відбулися, не припинялася і під час розпалу бойових дій.

Та все ж таки саме з приходом до влади Гітлера було поставлене завдання неодмінно перемогти на змаганнях. І незважаючи на те, що останні виступи на Олімпійських іграх збірної Німеччини бажали залишати кращого, тільки дев'ять місця на літніх та зимових Іграх 1932 року, почалася широкомасштабна робота по виконанню заданого плану.

До цього періоду слід віднести перший випадок формування цілісної концепції олімпійської підготовки. Так олімпійська команда з самого початку розглядалася не як збірна, яка складається зі спортсменів, що спеціалізуються з різних видів спорту, а як єдиний колектив, підпорядкований загальній меті. В основу такої підготовки були покладені наступні принципи:

- пріоритетна підготовка спортсменів в тих метало ємких видах спорту, в яких домінували спортсмени США;
- концентрація уваги на підготовці спортсменів у всіх видах спорту, де Німеччина мала необхідні спортивні споруди, тренерські кадри та інші умови;
- забезпечення ефективної організації і фінансування олімпійської підготовки, суворий контроль за її якістю, персональна відповідальність виконавців, підпорядкування усього спортивного життя країни задачам підготовки до Олімпійських ігор;
- максимальна ідеологічна, інформаційна та пропагандистка підтримка німецьких спортсменів та їх участь в Олімпійських іграх.

Істотним було і те, що політизація та державне регулювання олімпійської підготовки було перенесено і на деякі інші країни, що тісно співпрацювали з Німеччиною. Так за підсумками Ігор у Берліні збірна Угорщини завоювала третє місце, а команда Італії – четверте.

Такий підхід державного регулювання сприяв тому, що вже у 1935 році в Німеччині з'явилась достатня кількість спортсменів високого рівня. І хоч перемогти на зимових Іграх, де вони стали тільки другими, німецьким атлетам не вдалося, на Олімпіаді в Берліні німці впевнено виграли командну першість.

Та напевно найбільш яскравий приклад державного втручання в олімпійську підготовку надала система, що існувала в Радянському Союзі.

Спортсмени СРСР довгий час взагалі не приймали участі в олімпійському русі, час від часу задовольняючись змаганнями у так званих «робітничих олімпіадах». Втім все ж таки в країні існував стійкий інтерес до олімпійських змагань. Так результати кращих радянських спортсменів постійно зіставлялися з досягненнями, які були показані на Олімпійських іграх. І навіть була думка про виступ на Іграх 1936 року в Берліні. Втім це рішення так і не було реалізоване. Не в останню чергу через негативну позицію тодішнього президента МОК Анрі де Байє-Латура. Хоча не менше значення мало і відношення самого СРСР до олімпійського руху, як сугубо буржуазного.

Таким чином задовго до того, як Радянський Союз вийшов на олімпійську арену був зумовлений його політичний підтекст. Тож після вступу в 1951 році до Міжнародного олімпійського комітету Радянському Союзу і потребувалась особлива система олімпійської підготовки. Саме вона повинна була забезпечити успішний виступ та протидію капіталістичним країнам.

Так якщо проаналізувати історію виступів команди СРСР на Олімпійських іграх, то можливо легко переконатись, що всі успіхи радянських спортсменів були забезпечені під час чіткого державного регулювання олімпійської підготовки та контролю за її ефективністю.

Вже відразу після закінчення війни урядом країни була поставлена задача швидкого відновлення рівня фізкультурного та спортивного руху. Особлива увага зверталась на необхідність досягнення радянськими спортсменами високого міжнародного рівня.

Для цієї цілі у 1945-1946 роках була проведена перепідготовка однієї тисячі тренерів, почали регулярно проводитися учбово-тренувальні збори з різних видів спорту. У 1946 році в країні вже працювали 460 дитячих спортивних шкіл у яких займалися понад 80 тисяч чоловік. Регулярно

проводилися змагання і спартакіади профспілок, спартакіади сільських спортсменів, студентські спартакіади. Так вже у 1948 році в СРСР не тільки був досягнутий довоєнний рівень розвитку фізичної культури та спорту, але й по багатьом показникам, особливо які відносилися до спорту вищих досягнень, він був перевершений.

Розвивалася матеріально-технічна база – будувалися стадіони, палаци спорту, плавальні басейни та інші спортивні споруди, а також система спортивних змагань, як на всесоюзному, так і на республіканському, краєвому та обласному рівні. В практику спорту увійшло нагородження переможців змагань медалями, жетонами, цінними призами.

Особливу увагу було звернуто на розвиток наукової роботи у сфері фізичного виховання та спорту. В цю роботу активно включилися працівники фізкультурних вищих учбових закладів, науково-дослідницьких інститутів фізичної культури та навіть Академія наук СРСР. Саме в ті роки була поставлена задача перевести підготовку радянських спортсменів на наукову основу, та забезпечити тренерів сучасною літературою і сучасними знаннями.

До цього періоду відноситься і зародження відомих вітчизняних шкіл спорту, де визначні спеціалісти не тільки успішно виконували свою тренувальну діяльність, а й поєднували її з науково-дослідницькою роботою, написанням підручників та учбових посібників. Такий зв'язок спортивної науки спортивної практики з передовою спортивною наукою, визначив той підхід, який на протязі довгих років приносив славу радянському спорту.

Таким чином, найбільш важливим моментом системи підготовки радянських спортсменів стало планування процесу підготовки та змагальної діяльності збірних команд з видів спорту і тісній співпраці тренерів, керівників спортивних підрозділів та федерацій з провідними спеціалістами у сфері спортивної науки.

Важливо, що такий підхід не обмежувався центральними органами керівництва фізичною культурою та спортом, науково-дослідницькими установами Москви, але й розповсюджувався на відповідні республіканські організації, та на всю вертикаль добровільних спортивних товариств, систему дитячо-юнацького спорту Міністерства освіти, окремі структури Академії наук СРСР, Міністерства охорони здоров'я та інші.

У 1956 році система комплексних командних змагань була доповнена найбільш масштабною спортивною подією за всю історію радянського спорту – першою Спартакіадою народів СРСР. На старті цієї Спартакіади в різних містах країни вийшло біля двадцяти мільйонів чоловік. А у фінальних змаганнях, що пройшли у Москві, прийняли участь збірні колективи усіх союзних республік, Москви та Ленінграду, що зрештою склало більш, як дев'ять тисяч спортсменів, які змагалися у двадцяти видах спорту. Для порівняння на Іграх у Мельбурні прийняли участь трохи більше трьох тисяч спортсменів, а у Римі – майже п'ять з половиною тисяч. І змагалися вони у сімнадцяти видах спорту. З 1962 року почали проводитися і зимові Спартакіади.

Спартакіади народів СРСР почали проводитися регулярно – у рік, що передує Іграм Олімпіад. Ці грандіозні комплексні змагання з командним заліком стали не тільки сильним стимулом до розвитку спорту та пошуку нових талантів але й, що дуже важливо у плані олімпійської підготовки, стали змаганнями які в організаційному, спортивному та психологічному плані відповідали атмосфері, яка характерна для Олімпійських ігор.

Так, незважаючи на те, що у СРСР на той період ще не було сучасного спортивного обладнання, а ізольованість країни не дозволяла в повній мірі використовувати зарубіжні науково-практичні досягнення, саме відповідальне відношення до олімпійської системи підготовки, дозволило збірній успішно виступити на Олімпіадах 1952, 1956 та 1960 років.

Та деяка перебудова наприкінці 1950-тих років системи управління фізичною культурою та спортом, а також послаблення уваги контролюючих органів, призвели до того, що збірна СРСР дещо здала свої позиції.

Втім правильно зроблені висновки, відновлення дії Комітету з фізичної культури та спорту при Раді Міністрів СРСР, а також доручення керівництва цією організацією спеціалісту у сфері управління Сергію Павлову, визначило в подальшому перевагу спортсменів СРСР на олімпійській арені впродовж двадцяти років.

Починаючи з 1970-тих років в СРСР була створена потужна організаційна система олімпійської підготовки, основою якої стало постійне залучення великої кількості дітей та підлітків до занять спортом, створення їм необхідних умов для підготовки. У 1970-1980-ті роки в країні працювала велика кількість дитячих спортивних шкіл (в тому числі спеціалізованих), спортивних шкіл молоді, шкіл вищої спортивної майстерності.

Важливою особливістю цієї системи стало те, що на базі цих шкіл стали формуватися опорні пункти олімпійської підготовки (ОПОП) з видів спорту. Вони мали все необхідне для повноцінної підготовки спортсменів на самому високому рівні, а також поєднували учбові заняття з напруженою тренувальною роботою.

Згодом система опорних пунктів отримала подальший розвиток шляхом створення експериментальних груп олімпійської підготовки. На кінець 1980-тих років тільки у системі профспілок працювало 125 таких експериментальних груп з різноманітних олімпійських видів спорту. Подібним чином була організована підготовка і в системах збройних сил та внутрішніх військах.

Ще одним важливим фактором системи олімпійської підготовки радянських спортсменів стало будівництво по всій країні комплексних та спеціалізованих баз для підготовки збірних зі всіх олімпійських видів спорту. Будівництво таких баз, Цахкадзоре, Медео, Раубичі, Конче-Заспа та інші, з врахуванням їх особливостей, створило комфортні умови для занять олімпійськими видами спорту, та заклало потужний потенціал для подальших перемог радянських спортсменів.

Особливо цей потенціал яскраво проявився на Іграх 1992 року в Барселоні. Адже тоді впродовж кількох місяців після розпаду Радянського Союзу та створення на його теренах незалежних держав, взагалі не було визначено питання відносно участі спортсменів СРСР на Олімпійських іграх. Втім об'єднана команда СНД не тільки прийняла участь у змаганнях, а і завдяки створеній системі олімпійської підготовки, що будувалась десятиліттями, у чудовому стилі залишила позаду збірні США та Німеччини.

Впродовж багатьох десятиліть за рахунок тісної співпраці формування ефективних систем олімпійської підготовки було забезпечено і у ряді країн соціалістичного табору.

Найбільш яскраво ця співпраця проявилась у системі підготовки спортсменів Німецької Демократичної Республіки. Створенню у НДР такої цілісної системи сприяло прийняття у 1950 році Закону про молодь, та рішення про розвиток фізичної культури та спорту, прийняте Радою Міністрів НДР у 1955 році. І у подальші роки керівництво НДР постійно відслідковувало та координувало розвиток спорту в країні. Особливого розвитку це набуло після 1968 року, коли спортсмени Східної Німеччини

вперши виступили окремою командою на Олімпійських іграх. Саме тоді спорт у НДР став розглядатися, як одна з найбільш важливих сфер діяльності країни, та був направлений на підвищення її міжнародного авторитету та внутрішню консолідацію суспільства. Особливо у НДР піддавалось критиці уявлення про спорт, як про аполітичне явище.

На початок 70-тих років ХХ століття у НДР – країні з відносно невеликою кількістю населення, спортом займалося близько 16 мільйонів чоловік, та була створена виключно потужна система спорту вищих досягнень. Це, насамперед, відобразилося в організаційній структурі східнонімецького спорту, у великій кількості тих, що займаються спортом, бурхливому розвитку матеріально-технічної бази.

Важливим у цьому сенсі виявилось те, що у формуванні усієї системи вирішальну роль відіграло створення центрів спортивної науки – Німецької вищої школи фізичної культури, Центрального науково-дослідницького інституту в Лейпцигу, Інституту дослідження та розвитку спортивного спорядження.

Також у короткий термін був розроблений ефективний спортивний інвентар, створені засоби стимуляції працездатності та відновлювальних реакцій, а також схеми підготовки спортивного резерву у системі шкільної освіти та методи виявлення спортивних талантів.

Для цієї цілі в країні формується струнка організаційна система підготовки, яка складається з декількох рівнів.

Найбільш низьким рівнем цієї системи стали тренувальні центри. Їх завданням було масове навчання дітей, підготовка на початковому етапі їх багатолітнього вдосконалення та відбір найбільш перспективних з них для переведення на наступний рівень. Таки центри були створені з різних видів спорту у всіх районах чотирнадцяти адміністративних округів країни.

На другий рівень – у дитячо-юнацькі спортивні школи – зараховували дітей, які пройшли повний курс початкової підготовки та успішно виконали програму перевідних тестів. Юних спортсменів, що не мали перспектив для досягнення високих спортивних результатів, у ДЮСШ не приймали. Саме такий підхід надавав визначного впливу на ефективність підготовки резерву для збірних команд країни. Мінімальний строк перебування в ДЮСШ, впродовж якого дітей було заборонено відраховувати, складав два роки. Після закінчення ДЮСШ відбувався значний відсів, і на наступний

рівень переводили тільки тих, які з об'єктивних причин могли потрапити до збірної команди НДР.

На третьому рівні робота проводилася у центральних або окружних спортклубах. Кількість тих, що займалися в таких спортклубах складало біля 40%, від тих, що займалися в ДЮСШ. Спортклуби тісно співпрацювали зі збірними командами юніорів та дорослих, і підготовка найбільш сильних спортсменів проходила по черзі в клубах та на зборах різних команд.

Ще однією особливістю спорту в НДР було те, що найбільша увага приділялася розвитку тих видів спорту, які були широко представлені у програмах Олімпійських ігор і для розвитку яких у країні були відповідні історичні, кадрові та матеріально-технічні передумови. У якості основних критеріїв, які стали вирішальними у виборі пріоритетних для НДР видів спорту, були взяті наступні: орієнтація на ті види спорту, де розігрується якомога більша кількість нагород, та результати в яких найменше залежать від суддівства; прагнення до розвитку тих видів спорту, які вирізняються родинною методикою підготовки і можливістю швидкого перенесення новин та досягнень в організації та методиці підготовки; розвиток видів спорту, що мають історичні передумови, традиції, висококваліфікованих спеціалістів, досягнення у сфері науки та спеціальної освіти, матеріально-технічну базу; переважно орієнтація на розвиток жіночих видів спорту у зв'язку зі значно меншою конкуренцією на олімпійській арені, відставанням розвитку жіночого спорту порівняно з чоловічим спортом в багатьох країнах, особливо у США; орієнтація на види спорту, що в першу чергу залежать від досягнень промисловості, та залучення можливостей промислових підприємств до розробки спортивного інвентарю, обладнання, діагностичної апаратури.

Такий підхід до системи олімпійської підготовки сприяв тому, що вже на кінець 1970-тих років спортсмени НДР вийшли на передові позиції на змаганнях як зимових, так і літніх Олімпіад. Вже у 1976 році на Іграх у Монреалі спортсмени цієї невеликої країни змогли зайняти друге загальнокомандне місце, випередивши збірну США. Повторили вони своє досягнення і у 1988 році під час Ігор у Сеулі. Ще краще була ситуація на зимових Олімпіадах. Так у 1984 році за підсумками Ігор у Сараєво збірна НДР зайняла перше загальнокомандне місце.

Проте слід зауважити, що не всі успіхи східнонімецького спорту були досягнуті тільки завдяки правильному формуванню системи олімпійської підготовки. Багато в чому успіхи спортсменів цієї країни залежали і від застосування ними фармакологічних засобів. Втім не правильно вважати, що все вирішувалось вживанням заборонених препаратів. Адже у НДР, так як і у СРСР, було дійсно створено потужну та сучасну систему підготовки кваліфікованих спортивних кадрів. Тому швидкий та непередуманий демонтаж на початку 1990-тих років системи олімпійської підготовки у цих країнах залишив спортивний та науковий світ без великої кількості досягнень спортивної науки та ефективної практики.

Завдання для самоконтролю

- дайте характеристику проблемі аматорства та професіоналізму в олімпійському спорті;
- опишіть яким чином впродовж історії відбувалася комерціалізація олімпійського руху;
- охарактеризуйте причини та наслідки втручання політики в олімпійський спорт;
- розкрийте суть системи олімпійської освіти в сучасному олімпійському русі;
- опишіть найбільш вдалі з точки зору командного успіху приклади системи олімпійської підготовки в історії.

Питання для самоконтролю

1. Коли і де вперше з'явилося поняття «аматор»?
2. Кого в Англії наприкінці XIX ст. не допускали до участі у змаганнях?
3. Який документ взяв за основу Кубертен у визначенні аматорства при відродженні олімпійського руху?
4. Спортсменів якої країни на Олімпійських іграх вперше звинуватили у професіоналізмі?
5. Чому вже на початку XX століття була здійснена перша спроба ревізії аматорства?
6. В якому році спортивним федераціям надавалося самим право визначати статус спортсмена-аматора?
7. Коли вперше з'явився термін компенсація «за потрачений час»?
8. Які дві точки зору на проблему аматорства зіткнулися у середині 1960-х років?
9. Яку пропозицію з питань аматорства висунув СРСР на сесії 1964 р.?
10. В якому році МОК вперше дозволив спортсменам приймати грошову допомогу від національних олімпійських комітетів?
11. На сесії якого року, та які зміни були внесені у «Положення про аматорство» та «Положення про допуск»?
12. За чиєю вирішальною допомогою було прийнято рішення про надання МСФ права самим визначати допуск спортсменів до Ігор?
13. Роботу яких міжнародних федерацій взяла за основу МОК при визначенні статусу аматора?

14. Коли був прийнятий «Кодекс атлета»?
15. Які аргументи прихильників та супротивників професіоналізму в олімпійському спорті?
16. Яка хронологія виступів спортсменів-професіоналів на Олімпійських іграх?
17. На які проблеми була перенесена активність прихильників аматорства в олімпійському спорті?
18. Чому на початок відродження олімпійського руху економічний вплив на нього був досить незначним?
19. Як у ті часи МОК задовольняв свої фінансові потреби?
20. Які зміни у фінансуванні МОК відбувалися між світовими війнами?
21. Коли вперше на Олімпійських іграх з'явилося телебачення?
22. Через яку причину проведення Ігор 1948 року змусило МОК прийняти в Олімпійській хартії фінансові поправки?
23. На яких Іграх вперше у складі організаційного комітету з'явилося комерційне відділення?
24. Чому у 1960-1970 роки значно зросла кількість представників бізнесу, що виявили бажання співпрацювати з олімпійськими структурами?
25. На якій Олімпіаді оргкомітет вперше уклав угоду про співпрацю з рекламним агентством?
26. Чому на кінець ХХ століття олімпійський рух остаточно був включений в систему світового ринку?
27. Що таке комерціалізація олімпійського спорту?
28. Яким чином у виборі спонсорів змінилася політика МОК з приходом до влади Хуана Антоніо Самаранча?
29. Які економічні програми на сьогоднішній день реалізує МОК?
30. За рахунок чого покриваються витрати ОКОІ?
31. Які позитивні та негативні наслідки має таке явище, як комерціалізація олімпійського спорту?
32. В яку епоху своїм корінням походить політична експлуатація Олімпійських ігор?
33. Для чого, на початку свого існування, концепція «спорт – поза політикою» була потрібна керівникам олімпійського руху?
34. Які політичні проблеми виникли при підготовці до проведення перших Олімпійських ігор сучасності?

35. Чому на Іграх між світовими війнами не приймали участь спортсмени СРСР, та частково інших країн?
36. Якими політичними ускладненнями відзначилися Ігри 1936 року в Берліні?
37. Який твір мистецтва, прем'єра якого відбулася у 1938 році, вважається одним з кращих на олімпійську тему?
38. Що змінилося у політичному протистоянні з виходом на олімпійську арену представників СРСР та інших соціалістичних країн?
39. Як уряд Радянського Союзу спонукав спортсменів до кращих виступів?
40. Ідеологічне та спортивне протистояння яких країн було найбільш принциповим у роки «холодної війни»?
41. Чому поразка на Олімпійських іграх прирівнювалася до політичної поразки?
42. Яким чином у США змінювався процес політизації олімпійського руху?
43. Кого і як керівники держав та урядів використовують для збільшення своєї популярності?
44. Через яку причину уряди окремих країн намагаються отримати право на проведення престижних міжнародних змагань?
45. Яку ідеологічну направленість мали Ігри 1964 року в Токіо?
46. Як боролися за свою спортивну незалежність представники Богемії (Чехії), Фінляндії, НДР?
47. Який останній найбільш вдалий приклад підвищення авторитету своєї країни завдяки спорту?
48. Як в олімпійському русі використовувався спорт для демонстрації самостійної внутрішньої та зовнішньої політики?
49. Керівники яких країн у 1980 та 1984 роках не піддалися тиску влаштувати бойкоти своїм ідеологічним противникам?
50. Коли і через яку причину вперше був застосований бойкот Олімпійських ігор?
51. Через яку причину не брали участь у Іграх 1976 року деякі представники Африки та Азії?
52. Чому Куба у 1988 році прийняла рішення бойкотувати Олімпіаду в Сеулі?

53. Через яку причину у 1968 році чорношкірі американські спортсмени влаштували деякі акції протесту?
54. Які задачі у наш час вирішує олімпійська освіта?
55. Коли вперши виникли ці питання?
56. Де і коли почала своє існування Міжнародна олімпійська академія?
57. Для яких цілей вона була створена?
58. Хто висунув ідею і коли був збудований Олімпійський музей?
59. Що є головною ціллю діяльності національних олімпійських академій?
60. Коли був створений Міжнародний комітет П'єра де Кубертена?
61. Які засоби застосовують країни для успішного виступу на Олімпійських іграх?
62. Яка країна першою звернула увагу на олімпійський спорт, як засіб демонстрації свого потенціалу?
63. Чому саме в цій країні створилися такі умови?
64. Які принципи були покладені в основу такої підготовки?
65. Через які причини спортсмени СРСР так довго не виступали на Олімпійських іграх?
66. Чому задовго до приїзду на Ігри Радянських спортсменів цей виступ отримав міцний політичний підтекст?
67. За рахунок перш за все чого добивалися успіхів на Олімпіадах спортсмени СРСР?
68. Як використовувалась наука в успіхах радянського спорту?
69. Коли пройшла перша Спартакіада народів СРСР?
70. Яке завдання мали опорні пункти олімпійської підготовки?
71. Як потенціал Радянської збірної проявився на Іграх у Барселоні?
72. Як співпраця з СРСР допомогла уряду НДР створити свою потужну систему олімпійської підготовки?
73. Коли спортсмени НДР вперши прийняли участь в Олімпійських іграх самостійною командою?
74. Яким чином була сформована система олімпійської підготовки у НДР?
75. Які критерії приймалися до уваги у виборі пріоритетних для НДР видів спорту?
76. Які успіхи мала команда Східної Німеччини на Олімпійських іграх?
77. В чому оглядачі, крім системи підготовки, вбачали причини успіху спортсменів НДР?

ЗАГАЛЬНІ РЕСУРСИ ДИСЦИПЛІНИ «ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ»

1. Визначні атлети Олімпійських ігор

1.2 Найбільш титуловані спортсмени-олімпійці

№	Спортсмен	Країна	Вид спорту	Роки	З	С	Б	Всього
1	Майкл Фелпс	США	Плавання	2000-2012	18	2	2	22
2	Лариса Латиніна	СРСР	Спортивна гімнастика	1956-1964	9	5	4	18
3	Пааво Нурмі	Фінляндія	Легка атлетика	1920-1928	9	3	0	12
4	Марк Спітц	США	Плавання	1968-1972	9	1	1	11
5	Карл Льюїс	США	Легка атлетика	1984-1996	9	1	0	10
6	Бьорн Делі	Норвегія	Лижні перегони	1992-1998	8	4	0	12
7	Біргит Фішер	Німеччина	Веслування	1980-2004	8	4	0	12
8	Савао Като	Японія	Спортивна гімнастика	1968-1976	8	3	1	12
9	Дженні Томпсон	США	Плавання	1992-2004	8	3	1	12
10	Матті Бюнді	США	Плавання	1984-1992	8	2	1	11
11	Рей Юрі	США	Легка атлетика	1900-1908	8	0	0	8
12	Микола Андріанов	СРСР	Спортивна гімнастика	1972-1980	7	5	3	15
13	Борис Шахлін	СРСР	Спортивна гімнастика	1956-1964	7	4	2	13
14	Віра Чаславська	ЧССР	Спортивна гімнастика	1960-1968	7	4	0	11
15	Віктор Чуракін	СРСР	Спортивна гімнастика	1952-1956	7	3	1	11
16	Аладар Геревич	Угорщина	Фехтування	1932-1960	7	1	2	10
17	Едуардо Манджаротті	Італія	Фехтування	1936-1960	6	5	2	13
18	Уве-Ейнар Бьорндален	Норвегія	Біатлон	1998-2010	6	4	1	11
19	Хуберт Ван Інніс	Бельгія	Стрільба з луку	1900-1920	6	3	0	9

20	Любов Єгорова	Росія	Лижні перегони	1992-1994	6	3	0	9
21	Акінорі Накаяма	Японія	Спортивна Гімнастика	1968-1972	6	2	2	10
22	Валентина Веццалі	Італія	Фехтування	1996-2012	6	1	2	9
23	Герт Фредріксон	Швеція	Веслування	1948-1960	6	1	1	8
24	Кріс Хой	Велика Британія	Велоспорт	2000-2012	6	1	0	7
25	Віталій Щербо	Білорусія	Спортивна Гімнастика	1992-1996	6	0	4	10
26	Ранер Клімке	Німеччина	Кінний спорт	1964-1988	6	0	2	8
27	Пал Ковач	Угорщина	Фехтування	1936-1960	6	0	1	7
28	Недо Наді	Італія	Фехтування	1912-1920	6	0	0	6
29	Рудольф Карпаті	Угорщина	Фехтування	1948-1960	6	0	0	6
30	Лідія Скоблікова	СРСР	Ковзани	1960-1964	6	0	0	6
31	Крістін Отто	НДР	Плавання	1988	6	0	0	6
32	Емі Ван Дайкен	США	Плавання	1996-2000	6	0	0	6
33	Усейн Болт	Ямайка	Легка атлетика	2008-2012	6	0	0	6
34	Такасі Оно	Японія	Спортивна Гімнастика	1952-1964	5	4	4	13
35	Карл Осберн	США	Стрілецький Спорт	1912-1924	5	4	2	11
36	Райян Лохте	США	Плавання	2004-2012	5	3	3	11
37	Агнеш Келеті	Угорщина	Спортивна Гімнастика	1952-1956	5	3	2	10
38	Гері Холл	США	Плавання	1996-2004	5	3	2	10
39	Надя Команечі	Румунія	Спортивна Гімнастика	1976-1980	5	3	1	9
40	Віллі Рітола	Фінляндія	Легка атлетика	1924-1928	5	3	0	8
41	Ізабель Верт	Німеччина	Кінний спорт	1992-2008	5	3	0	8
42	Поліна Астахова	СРСР	Спортивна гімнастика	1956-1964	5	2	3	10
43	Клаудія Пехштайн	Німеччина	Ковзани	1992-2006	5	2	2	9

44	Елісабета Ліпе	Румунія	Академічне Веслування	1984-2004	5	2	1	8
45	Іан Торп	Австралія	Плавання	2000-2004	5	2	1	8
46	Юкіо Ендо	Японія	Спортивна гімнастика	1960-1968	5	2	0	7
47	Аарон Пірсол	США	Плавання	2000-2008	5	2	0	7
48	Міцуо Цукахара	Японія	Спортивна Гімнастика	1968-1976	5	1	3	9
49	Уїлліс Лі	США	Стрілецький спорт	1920	5	1	1	7
50	Клас Тунберг	Фінляндія	Ковзани	1924-1928	5	1	1	7
51	Ханс-Гюнтер Вінклер	Німеччина	Кінний спорт	1956-1976	5	1	1	7
52	Том Джегер	США	Плавання	1984-1992	5	1	1	7
53	Лариса Лазутіна	Росія	Лижні перегони	1992-1998	5	1	1	7
54	Крістіна Егерсегі	Угорщина	Плавання	1988-1996	5	1	1	7
55	Антон Хейда	США	Спортивна гімнастика	1904	5	1	0	6
56	Олле Лілло-Ольсен	Норвегія	Стрілецький спорт	1920-1924	5	1	0	6
57	Дон Шолландер	США	Плавання	1964-1968	5	1	0	6
58	Неллі Кім	СРСР	Спортивна гімнастика	1976-1980	5	1	0	6
59	Томас Альсгорд	Норвегія	Лижні перегони	1994-2002	5	1	0	6
60	Альфред Лейн	США	Стрілецький спорт	1912-1920	5	0	1	6
61	Джонні Вейсмюллер	США	Плавання	1924-1928	5	0	1	6
62	Стівен Редгрейв	Велика Британія	Академічне веслування	1984-2000	5	0	1	6
63	Бонні Блейр	США	Ковзани	1988-1994	5	0	1	6
64	Джорджета Дамьян	Румунія	Академічне веслування	2000-2008	5	0	1	6
65	Цзоу Кай	Китай	Спортивна гімнастика	2004-2012	5	0	1	6
66	Моріс Фішер	США	Стрілецький Спорт	1920-1924	5	0	0	5
67	Ерік Хайден	США	Ковзани	1980	5	0	0	5
68	Анастасія Давидова	Росія	Синхронне плавання	2004-2012	5	0	0	5

1.2. Футбол на Олімпійських іграх

Рік	Місто	Чемпіон	Фіналіст	3 Місце	4 Місце
1908	Лондон	Британія	Данія	Нідерланди	Швеція
1912	Стокгольм	Британія	Данія	Нідерланди	Фінляндія
1920	Антверпен	Бельгія	Іспанія	Нідерланди	Франція
1924	Париж	Уругвай	Швейцарія	Швеція	Нідерланди
1928	Амстердам	Уругвай	Аргентина	Італія	Єгипет
1936	Берлін	Італія	Австрія	Норвегія	Польща
1948	Лондон	Швеція	Югославія	Данія	Британія
1952	Гельсінкі	Угорщина	Югославія	Швеція	Німеччина
1956	Мельбурн	СРСР	Югославія	Болгарія	Індія
1960	Рим	Югославія	Данія	Угорщина	Італія
1964	Токіо	Угорщина	ЧССР	НДР	Єгипет
1968	Мехіко	Угорщина	Болгарія	Японія	Мексика
1972	Мюнхен	Польща	Угорщина	СРСР	НДР
1976	Монреаль	НДР	Польща	СРСР	Бразилія
1980	Москва	ЧССР	НДР	СРСР	Югославія
1984	Лос-Анджелес	Франція	Бразилія	Югославія	Італія
1988	Сеул	СРСР	Бразилія	Німеччина	Італія
1992	Барселона	Іспанія	Польща	Гана	Австралія
1996	Атланта	Нігерія	Аргентина	Бразилія	Португалія
2000	Сідней	Камерун	Іспанія	Чилі	США
2004	Афіни	Аргентина	Парагвай	Італія	Ірак
2008	Пекін	Аргентина	Нігерія	Бразилія	Бельгія
2012	Лондон	Мексика	Бразилія	Пів. Корея	Японія

Чемпіони та призери жіночого футбольного турніру

Рік	Місто	Чемпіон	Фіналіст	3 Місце	4 Місце
1996	Атланта	США	Китай	Норвегія	Бразилія
2000	Сідней	Норвегія	США	Німеччина	Бразилія
2004	Афіни	США	Бразилія	Німеччина	Швеція
2008	Пекін	США	Бразилія	Німеччина	Японія
2012	Лондон	США	Японія	Канада	Франція

2. Спортсмени-українці на Олімпійських іграх

2.1. Спортсмени-українці, що виступали за інші держави

Олімпійський спорт в Україні має давні і славні корені. Успіхи кращих спортсменів – це надбання багатьох поколінь, які серед фізичних якостей понад усе цінували силу, вправність, швидкість, витривалість; були мужніми, стійкими; сповідували високі морально-вольові принципи.

Входячи до складу двох імперій – Австро-Угорської та Російської ще наприкінці XIX століття наші предки подібно до інших народів Європи створювали фізкультурно-спортивні гуртки та інші об'єднання, які давали змогу думати про участь в Олімпійських іграх сучасності, починаючи вже з самих перших.

Незважаючи на те, що у першому міжнародному конгресі приймали активну участь представники царської Росії, і перш за все Олексій Бутовський, уряд відмовив спортсменам у фінансовій підтримці. Тому тільки деякі окремі сміливці відважилися на подорож до Афін за власні кошти. Проте цих коштів вистачило лише до Константинополю.

Достеменно відомо, що до заявки на участь у кількох видах спорту було включено тільки киянина, лікаря за професією, Миколу Ріттера. Таким чином історія виступу українців на Олімпійських іграх сягає ще 1896 року.

Одержавши персональне запрошення Ріттер їде один і заявляється на участь у змаганнях з греко-римської боротьби, стрільби з карабіна та фехтування на рапірах, ставши одночасно спеціальним кореспондентом газети «Кієвлянінъ». Приймавши участь у попередньому випробуванні зі стрільби по рухомій мішені він став першим. На жаль, у подальших змаганнях Ріттер участі не брав, хоча у боротьбі та стрільбі міг би навіть стати олімпійським чемпіоном. Кажуть, що причиною цього стало те, що він загубив натільний талісман-медальйон, без якого як віруюча людина, не знайшов можливості виступати. Тому офіційно Ріттер не брав участі у змаганнях, а до закінчення Ігор лише надсилав до редакції свої кореспонденції.

Повернувшись з Ігор, де він близько познайомився з Бутовським, Ріттер став палким прихильником олімпійського руху, читав лекції, виступав зі статтями у пресі. Подав кілька листів до Міністерства народної освіти з пропозиціями створити Російський комітет тілесного виховання та народного оздоровлення.

Та це був мабуть єдиний випадок участі українських спортсменів на Олімпійських іграх до Першої світової війни. І хоч на Олімпіаду 1908 року у Лондоні вперше офіційно відправилася команда Російської імперії, українців серед них не було.

Набагато більш потужна збірна відправилась на Олімпіаду 1912 року в Стокгольм – 178 чоловік. Але й тоді формувалася команда у поквапі, організатори знехтували спортивними принципами. До сьогодні невідомо чи насправді найсильніші, яких ніхто не виявляв, отримали запрошення для участі у змаганнях. Так за бортом, у повному розумінні цього слова, залишились спортсмени з кращих українських клубів Катеринославу, Києва, Одеси, Харкова, Таганрогу (який тоді входив до Малоросії). Проте є свідчення, що на цих Іграх був присутнім представник Кіровограду борець Микола Сокур. Та за день до двобоїв він пошкодив руку, що унеможливило його виступ.

Тільки у 1924 році українські атлети змогли офіційно приймати участь у Іграх. Завдяки тому, що після бурхливих подій 1914-1920 років частина України, а саме Галичина, опинилась у складі Польщі, наші спортсмени отримали змогу виступити на Олімпіаді у Парижі, куди вперше направили свою збірну поляки.

Так у змаганнях легкоатлетів приймали участь львів'яни Станіслав Сосницький та Арсен Степанюк. У шосейній гонці на 188 км вихованці українських вело клубів Фелікс Костшебський та Казімір Кшиминський. У кінному триборстві ще один львів'янин Тадей Комаровський. Проте всі вони виступили без успіху, у кращому випадку займаючи місця наприкінці першої десятки. А найбільшого успіху добився львів'янин Адам Круликевич, який у складі збірної Польщі став володарем бронзової медалі у кінному спорті. Виступали етнічні українці і у футбольних змаганнях. До 1/8 у складі команди США дійшли Василь Демко та Андрій Страдань, а у складі збірної Чехословаччини – Андрій Фовицький. За команду Польщі виступали – львів'яни Мечислав Батш та Вацлав Кухар.

Та напевно, найбільше досягнення представника української діаспори сталося під час Ігор 1928 року в Амстердамі. Юрко Коцай став першим українцем, хто здобув золоту нагороду на Олімпійських іграх. Відзначився він у плаванні на спині на дистанції 100 метрів. Ще одне золото він виграв у складі команди в естафеті 4x200 метрів. У тій команді партнером нашого олімпійця був славнозвісний «Тарзан» – Джонні Вейсмюллер.

На цій же Олімпіаді спалахнула зірка українського боксера Стефана Галайко, який виборов для команди США срібну медаль у легкій ваговій категорії. Не залишився без медалі і фехтувальник зі Львова Тадей Фрідріх. У складі збірної Польщі він став бронзовим призером командних змагань на шаблях. Таку ж нагороду Фрідріх здобув і на наступних Олімпійських іграх.

І якщо на наступних Іграх у Лос-Анджелесу представників нашої країни майже не було помічено, то Олімпіада 1936 року вже стала рекордною за участю в них атлетів українського походження, які представляли різні команди Європи та США.

Так бронзовим призером у спортивній ходьбі на 50 км став Адальбергс Бабенко з Латвії. Ще два легкоатлети представляли спортивний клуб «Чарні» зі Львова, та виступали за збірну Польщі. Це Казімір Кухарський, що став четвертим на дистанції 800 метрів, та марафонець Броніслав Ганцаж. Шості місця у команді США вибороли – у штовханні ядра Дмитро Заєць, та у плаванні на 100 метрів вільним стилем Петро Файк. У змаганнях на шпагах виступав член клубу «Сокіл» Антон Франц. Михайло Гутовський та Іван Комаровський представляли Львівське військово-училище, яке мало непоганих коней. Не в останню чергу завдяки воротарю Спиридону Албанському, півзахиснику Яну Васевичу та нападаючому Михайлу Матіасу збірна Польщі по футболу дійшла до півфіналу олімпійського турніру.

Так виступаючи в олімпійських змаганнях на протязі майже пів століття за різні збірні світу українці не здобули якихось визначних успіхів. І тільки окремі представники нашої нації спромоглися на завоювання медалей хоча б якогось ґатунку. Проте вже по цих першим виступам відчувалося, що як тільки більш менш налагодиться мирне життя, та трохи вщухнуть катаклізми першої половини ХХ століття, які зачепили Україну чи не найбільше за всіх, наші атлети зможуть реалізувати свій потужний спортивний потенціал, який був закладений в них ще пращурами.

2.2. Українські спортсмени у складі СРСР

23 квітня 1951 року був створений Національний олімпійський комітет СРСР. У жовтні того ж року прийнято рішення про допуск спортсменів Радянського Союзу до участі в XV Олімпійських іграх у

Гельсінкі. Отже відтепер і спортсмени України, що входили до збірних команд, дістали право на рівних змагатися з кращими спортсменами світу. Вже на перших Іграх серед 295 спортсменів, що представляли Радянський Союз, 25 атлетів були з українських міст.

Одним з тих на кого покладали найбільшу надію був представник важкої атлетики, що виступав у найбільш важкій ваговій категорії, киянин Яків Куценко, володар багатьох світових, європейських та всесоюзних рекордів, прапороносець команди на церемонії відкриття. Проте вік спортсмена та перенесені хвороби завадили його участі в змаганнях, залишивши тільки тренером збірної. А головною надією став його учень, неодноразовий рекордсмен світу, Григорій Новак. Та у суворому двобої з американцем Норбертом Шимановські, він стає лише другим, що було розцінене радянським керівництвом як ляпас всій нашій країні. Через, що на спортсмена розпочалися справжні гоніння. Після цієї Олімпіади Новак залишає спорт, та разом зі своїми двома синами ще довго виступає у цирку.

Особлива ставка робилася на змагання легкоатлетів, де від України виступало одинадцять спортсменів. Та найкращий результат їх виступив три четверті місця, які завоювали – Петро Денисенко у стрибках з жердиною; Євген Буланчик у бігу на 110 метрів з бар'єрами та Віктор Цибуленко у метанні спису.

Єдиною представницею від України у змаганнях плавців була киянка Марія Гавриш, яка на дистанції 200 метрів брасом зайняла шосте місце. У змаганнях з академічного веслування сенсаційно друге місце у двійках вибороли кияни Георгій Жилін та Ігор Ємчук.

А справжніми героями змагань стали наші гімнасти. Зіркою Олімпіади став уродженець Маріуполя, випускник Львівського інституту фізичної культури і спорту, гімнаст Віктор Чукарін. Гімнасти почали змагатися за сім годин до офіційного відкриття Ігор. І незважаючи на те, що наші спортсмени були новачками на таких змаганнях, Чукарін стає першим у індивідуальному та командному багатоборстві. Крім того він виграє дві золоті медалі у змаганнях на коні та опорному стрибку, а також дві срібні нагороди. Після вдалого виступу і на наступній Олімпіаді у Мельбурні він залишає спорт та стає тренером. Помер Чукарін досить рано, у 63 роки. Мабуть далися взнаки роки проведені у фашистському концтаборі, куди він потрапив, як військовополонений. Коли він повернувся додому його не

впізнала рідна мати – настільки він був виснажений. Та все ж таки йому поталанило, адже він уникнув участі багатьох, котрі відразу після німецьких таборів, потрапляли до сталінських.

Абсолютною чемпіонкою серед жінок стала ще одна українка харків'янка Марія Горохівська, яку називали «королевою помосту». Та мало хто знав, що ця королева ледве не вмерла з голоду у роки Другої світової війни у блокадному Ленінграді. На цих Іграх Горохівська виборола ще п'ять срібних нагород. Поруч з нею виступала ще одна українка, киянка Ніна Бочарова. Вони разом з подругами виграли першість у командному багатоборстві. Крім того Бочарова стала першою у змаганнях на колоді, та виграла ще дві срібні нагороди.

Ще одну золоту нагороду для України виборов борець класичного стилю з Запоріжжя Яків Пункін. Під час змагань він отримав прізвисько «реактивний». Справа в тому що Пункін був поранений на фронті, та під час напруги час від часу сіпав підборіддям в правий бік. Усі суперники вважали це спробою провести силовий прийом і ухилялися вліво, що давало українському борцю суттєву перевагу.

Перед наступною Олімпіадою у Мельбурні багато хто з українців, які мешкали на Заході, зробили спробу зробити НОК України у вигнанні. Вони сподівались, що світова спільнота почує голос вигнанців і допустить їх до участі в Олімпійських іграх самостійною командою. Та незважаючи на прихильне ставлення до цієї ідеї багатьох країн, МОК не захотів порушувати свій статут. Адже виставляти команду на Олімпіаду міг тільки НОК країни, що працював у межах власної території.

Особлива надія покладалася у метанні спису на киянку Надію Коняєву, адже на той час спортсменка була рекордсменкою світу. Однак у Мельбурні вона змогла посісти тільки третє місце. Також третім у цій дисципліні був інший киянин Віктор Цибуленко. Срібну медаль у складі естафетної команди 4x100 метрів здобув ще один киянин Леонід Бартенєв.

У змаганнях з плавання кращий результат серед радянських плавців здобув у майбутньому чудовий журналіст киянин Ігор Заседа, який на дистанції 200 метрів брасом посів п'яте місце. А найкращий серед борців киянин Михайло Шахов став третім у напівлегкій вазі. Срібні призери попередніх Ігор Георгій Жилін та Ігор Ємчук на цієї Олімпіади вибороли третє місце. Золото у командному п'ятиборстві виграв випускник

Київського інституту фізкультури Іван Дерюгін, відомий у подальшому як чоловік та батько Альбіни та Ірини Дерюгіних, відомих радянських художніх гімнасток та тренерів.

Як і чотири роки тому героями Ігор стали гімнасти серед яких роль першої скрипки відгравали українці. Вдруге абсолютним чемпіоном Ігор стали Віктор Чукарін, що і досі є рекордом серед представників колишнього Радянського Союзу. Та перемога цього разу йому далася набагато важче, ніж чотири роки тому. Адже спочатку він не входив навіть до трійки призерів. Став Чукарін першим і у змаганнях на брусах. Його почин підтримала у змаганнях жінок Лариса Латиніна. Крім того вони стали також першими і у складі команд. А Латиніна ще й виборола дві золоті, срібну та бронзову нагороду у окремих видах. На цих Іграх спалахнула зірка ще двох українських гімнастів. Так крім перемоги у складі збірної золото на коні отримав Борис Шахлін, а Юрій Тітов у змаганнях на снарядах здобув срібло та дві бронзи.

Ще два золота у копилку збірної СРСР поклали у змаганнях важкоатлетів харків'янин Ігор Рибак, та у змаганнях зі стендової стрільби Віталій Романенко, який у додатковому двобої перестріляв шведа.

Рахунок золотим нагородам для СРСР на наступних Іграх у Римі вже в перший день змагань сенсаційно відкрила Віра Крепкіна, яка стала першою у стрибках в довжину. Це вже була її третя Олімпіада. Виступаючи у Гельсінкі під прізвиськом Калашникова, вона згодом стала киянкою бо одружилася з колишнім армійським офіцером. Стрибнувши на 6,37 метри, що стало новим олімпійським рекордом вона переграла всіх, в тому числі і відому польку, чемпіонку попередніх Ігор Ельжбету Кшесинську, яка стала тільки другою. Цікаво, що стрибки у довжину не були її головною спеціальністю, адже Віра спеціалізувалася на спринтерському бігу, де вона у складі збірної стала другою у естафеті 4x100 метрів.

На третіх своїх Іграх у метанні спису виступав і Віктор Цибуленко. Цікаво подивитися на динаміку його результатів. Якщо на Олімпіаді у Гельсінкі він був четвертим, а чотири роки тому третім, то у Римі перестрибнувши одну сходинку він став переможцем. Четверте золото для України у змаганнях легкоатлетів здобула своїм фірмовим фінішним спуртом, світова рекордсменка з бігу на 800 метрів Людмила Лисенко.

Та не тільки легкою атлетикою прославився український спорт на цій Олімпіаді. Не менш, а то і більш вдало вкотре виступили наші гімнасти. У

чоловіків абсолютним чемпіоном став наступник Чуракіна – Борис Шахлін. Крім цієї перемоги він виборов три золоті, дві срібні та бронзову нагороди. Здавалося б бронза найменш цінна з цих медалей. Та мало хто знає якою ціною вона була завойована, адже через неї ледве не обірвалося його життя. Під час змагання на перекладені коли спортсмен крутив складні кола у повітрі на великій швидкості у Шахліна тріскає шкіряна накладка яка захищає долоні від можливих мозолів. У таких випадках спортсмен зобов'язаний перервати виступ. Та не такий був Шахлін, він мужньо закінчив виступ, щоправда не без помарок.

Не менш вдало виступили і жінки. Лариса Латиніна знову стала абсолютною чемпіонкою, та виборола ще по дві золоті і срібні нагороди і одну бронзу. Підтримала її почин і Поліна Астахова, що стала дворазовою чемпіонкою Ігор. На жаль сумна доля у неї склалася після закінчення кар'єри. На пенсії щоб не вмерти з голоду вона вимушена була продати всі свої медалі, меблі та одяг. Померла Астахова у 2005 році від простуди.

Ще одним чемпіоном українцем став борець класичного стилю важковаговик Іван Богдан, який здолав всіх своїх суперників. Інший наш борець, перший чемпіон світу серед українських богатирів Григорій Гамарник виступив не так вдало, зайнявши лише п'яте місце. Львів'янин Ігор Тер-Ованесян, на своїй другій Олімпіаді здобув другу бронзу в стрибках у довжину.

На Іграх у Токіо непогано виступили наші веслувальники. Так українець Андрій Химич у парі зі Степаном Ощепковим став чемпіоном на каное-двійці. А Микола Чужиков на байдарці-четвірці. Та справжньої героїнею на водних доріжках стала севастопольська школярка Галина Прозуменщикова, яка перемогла більш досвідчених спортсменок на дистанції 200 метрів брасом, і здобула перше в історії золото у плаванні для Радянського Союзу. На цій же дистанції ледь не переміг і інший українець львів'янин Георгій Прокопенко. На жаль на останніх метрах дистанції він поступився австралійському плавцеві, та став срібним призером. Ще одне золото до копилки української збірної поклав шпажист Григорій Крисс.

У змаганнях борців відзначився наш важковаговик у боротьбі вільного стилю Олександр Іваницький який переміг у чотирьох двобоях, два з яких виграв чисто, та останню зустріч, яка нічого не вирішувала звів унічию, що дозволило йому стати олімпійським чемпіоном. З тими ж самими

показниками завершив свої виступи і борець класичного стилю Владлен Трояновський. Та це на жаль дозволило йому зайняти лише друге місце.

Завершили свої виступи на цих Олімпійських іграх ціла плеяда видатних українських гімнастів. Так Лариса Латиніна, яка довгий час володіла рекордом світу за загальною кількістю нагород на Олімпіадах, та Поліна Астахова вигравши у складі команди золото у багатоборстві, здобули по одній перемозі і у окремих видах – вільних вправах та на брусах відповідно. Менш вдало виступила наші чоловіки. Борис Шахлін та Юрій Титов у складі команди стали срібними призерами, а перший ще й здобув єдине золото для команди у індивідуальних вправах – на перекладені.

На Олімпіаді у Мехіко особливо слід відзначити борця вільного стилю киянина Бориса Гуревича, якого нарешті, незважаючи на вік – 31 рік, перестали вважати безперспективним та взяли у команду. І наш борець не підвів, ставши олімпійським чемпіоном. Перше золото у вітрильному спорті для України приніс Валентин Манкін.

Взагалі на цих Іграх більшість наших чемпіонів попередніх змагань змогли відзначитися тільки медалями більш низького ґатунку. Так перша радянська чемпіонка з плавання Галина Прозуменщикова зуміла виграти срібло на дистанції 100 метрів та бронзу на дистанції 200 метрів брасом. А шпажист Григорій Крисс привіз додому дві срібні нагороди. Ще одну срібну нагороду для нашої збірної виборов штангіст киянин Володимир Беляєв, який поступився переможцю ленінградцю Борису Селицькому тільки за власною вагою.

На наступних Іграх у Мюнхені у змаганнях легкоатлетів несподівано двічі поспіль нищівного удару заокеанським атлетам наніс українець Валерій Борзов, який виграв їх коронні дистанції зі спринту 100 та 200 метрів. На наступний день всі газети світу вийшли з повідомленням: «Найшвидша людина планети живе у Києві». Як пізніше зізнається сам Борзов, тяга до бігу в нього проявилася ще змалку, коли він змагався у швидкості спочатку з чотирьохногим другом Тузиком, а потім бігав навперегони з машинами. Та все ж таки для того щоб Борзов зумів пробігти стометрівку за 10,0 секунди, трудився цілий колектив вчених, які розробили цілу нову методу тренування з застосуванням біомеханіки, математики, спортивної медицини та кінохроніки. Все це дозволило розробити для Борзова оптимальну модель бігу, які включали розрахунок кута відштовхування, нахилу корпусу при стартовому розгоні та інше.

Цікаво, що Борзову ще й дещо поталанило. Так були зняті зі змагань відомі американці – Едвард Харт та Анрі Робінсон, що вважалися одними з головних претендентів на перемогу. У півфінальному забігу їх викликали декілька разів на старт, та вони так і не з'явилися, бо давали інтерв'ю. І якщо 100 метрівку Борзов виграв за великої переваги, то на дистанції 200 метрів він тільки завдяки фінішному спурту зумів обійти ще одного американця Леррі Блека. Взагалі на цих змаганнях Валерій стартував три рази, він став ще володарем срібної нагороди у естафеті 4x100 метрів. Мабуть і тут він був достойним медалі вищого ґатунку, та отримавши естафетну паличку тільки четвертим, він вже не зміг наздогнати американців.

Ще одним українським героєм на Олімпіаді став одесит Микола Авілов, що став з новим світовим рекордом чемпіоном у десятиборстві. Це був лише третій випадок в історії, коли представники США програли цю дисципліну. Та цього рекорду могло і не бути, адже у юнацькі роки спортсмен довго обирав між легкою атлетикою та баскетболом, у якому в нього теж були дуже пристойні результати. І тільки завдяки легкоатлетичному тренеру, який вмовив тренера з баскетболу відчислити Миколу з секції, легка атлетика отримала свого чемпіона. Виступав на спортсмен і ще на двох Олімпіадах. І якщо у 1968 році він став тільки четвертим. То у 1976 році виборов свою другу олімпійську медаль, цього разу бронзову.

З новим олімпійським рекордом завершує змагання у метанні молота ще один українець Анатолій Бондарчук, якого називали «ходячою лабораторією». Справді нечасто можна зустріти спортсмена який би самотужки тренувався та захистив кандидатську дисертацію.

Незважаючи на те, що вперши радянський атлет став срібним призером Олімпіади на дистанції 800 метрів, досягнення киянина Євгена Аржанова було з присмаком гіркоти. Адже тільки на самому фінішу його випередив Дейв Уоттл. І хоч вони показали однаковий час, судді віддали перемогу американцю. На цих Іграх завершив свої виступи стрибун у довжину львів'янин Ігор Тер-Ованесян. І хоч спортсмен був володарем рекордів світу та Європи, стати олімпійським чемпіоном йому не судилося.

У останніх на Олімпіаді змаганнях велосипедистів у тандемі перемогу здобули киянин Володимир Семенець та харків'янин Ігор Целовальников, випередивши у третьому фінальному заїзді спортсменів з НДР як кажуть на половину шини.

Відзначився золотом у змаганнях з шаблі Віктор Сидяк, якого було визнано кращим фехтувальником турніру. Був він чемпіоном і чотири роки тому у складі команди, а на цих Іграх став першим з радянських шаблістів, хто отримав перемогу в індивідуальній першості. Переміг він, незважаючи на те, що під час одного з двобоїв йому в око потрапив невеликий металевий осколок. Та на жаль ця травма завадила нашій команді вдруге поспіль виграти командну першість. Сидяк виступав ще на двох Іграх, виборовши два золоті у складі команди, та ставши у Монреалі третім в індивідуальному виді.

У стрільбі по «кабану, що біжить» переміг одесит Яків Железняк. Чемпіонами в складі байдарки-четвірки стали кияни Юрій Філатов, Юрій Степаненко та Володимир Морозов. Другим золотом відзначився київський яхтсмен Валентин Манкін.

Наступні Ігри відбулися у Канаді, де була досить широка українська діаспора, яка багато уваги приділяла виступу українців на цих змаганнях. Був виданий буклет «Українська Олімпійська Дружина», представники діаспори намагалися зустрітися з представниками нашої делегації, та запросити їх на прийом, під час футбольного матчу між СРСР та Канадою на трибунах створили великий живий надпис «Свободу Україні», проведена прес-конференція, на якій було зроблено ряд гострих заяв на адресу радянського уряду та інше. Зрозуміло, що це не могло подобатися офіційним представникам СРСР, що у свою чергу призводило до нервування спортсменів.

Так, за думкою багатьох фахівців, саме через ці події не зовсім вдало виступив герой попередніх Ігор Валерій Борзов, який цього разу зумів вибороти лише дві бронзові нагороди у бігу на 100 метрів та у естафеті.

Велику перевагу на помості у важкій атлетиці мали радянські спортсмени. Відзначився тут і представник України львів'янин Петро Король. Цікаво що про золото він дізнався вже після приїзду додому. Адже на змаганнях Петро посів друге місце, і тільки вживання допінгу польським спортсменом, дозволило українцю святкувати перемогу. Представники України були кращими у найбільш важкій вазі у двох з трьох видів боротьби. У змаганнях з класичного стилю переміг киянин Олександр Колчинський, а у змаганнях дзюдоїстів, інший представник Києва Сергій Новиков, який тільки за декілька років до цього перейшов у дзюдо з самбо.

Непогано виступили і наші веслувальники. У складі переможної байдарки-четвірки було аж три українця – Юрій Філатов, Володимир Морозов та Сергій Чухрай. Продемонструвавши фінішний спурт, вони на останніх метрах дистанції залишили позаду всіх суперників. А екіпаж байдарки-двійки з нашим Сергієм Нагірним та росіянином Володимиром Романовським відзначився двічі. Спочатку вона стали другими на дистанції 500 метрів, а потім виграли золото на дистанції 1000 метрів. Також двічі відзначилися одесит Сергій Петренко та москвич Олександр Виноградов, що стали два рази чемпіонами у змаганнях з каное-двійки на дистанціях 500 та 1000 метрів.

У змаганнях легкоатлетів відзначився у метанні молота киянин Юрій Сєдих, що здобув своє перше золото на Олімпіадах. Та з негативного боку п'ятиборець Борис Оніщенко. Справа в тому, що під час фехтування він був спійманий на недозволеному прийомі. У його шпазі було знайдено хитромудрий пристрій, включення якого дозволяло запалювати за спиною суперника червоне світло навіть у тому випадку, коли удар не досягав цілі. звісно він був дискваліфікований, а його очки анульовані.

Вперши на цих Іграх були проведені змагання з жіночого гандболу. Основу збірної СРСР, під орудою киянина Ігоря Турчина, склали гандболістки київського «Спартака», однієї з кращих команд світу того часу – Людмила Бобрусь, Тетяна Глущенко, Галина Захарова, Лариса Карпова, Марія Литошенко, Тетяна Макарець, Людмила Панчук, Надія Шерстюк та Зінаїда Турчина. У швидкоплинному турнірі, наші впевнено виграють усі п'ять зустрічей і стають першими олімпійськими чемпіонками.

На Іграх у Москві першим золотом у історії радянського плавання відзначився на дистанції 200 метрів батерфляєм мешканець Кривого Рогу Сергій Фесенко. Він здобув свою перемогу в перший же день змагань. А в останній він виборов срібну медаль на дистанції 400 метрів комплексного плавання, де перемогу здобув його товариш, уродженець Маріуполя Олександр Сидоренко. У змаганнях з каное золото на 500 метрів та срібло на 1000 метрів виборов Сергій Пострехін. Два золота виборов і Сергій Чухрай, що став першим на двох дистанціях у змаганнях на байдарці двійці. Знову святкував перемогу і київський яхтсмен Валентин Манкін, який за чотири Олімпіади виборов три золоті та срібну медалі.

Перемогу здобули і наші гімнасти, де у складі команд вирізнялися українці львів'янин Богдан Макуц та киянка Стелла Захарова. У змаганнях з фехтування на рапірах, вперши з 1960 року, золото для радянської збірної приніс Володимир Смирнов. Трагічно склалася його доля. Через два роки під чемпіонату світу у Римі, у одному з двобоїв у суперника ламається рапіра та гострим кінцем за інерцією пробиває йому маску. Кращі італійські лікарі були безсилі повернути Смирнова до життя.

На другій Олімпіаді поспіль у змаганнях з класичної боротьби здобув титул найсильнішого киянин Олександр Колчинський. У змаганнях з вільної боротьби відзначилися ще два киянина брати-близнюки Анатолій та Сергій Белоглазови, які обидва виграли золоті нагороди. Відзначився і представник Донецьку Ілля Мате, що став чемпіоном у найбільш важкій вазі. Ще один важковаговик України відзначився у змаганнях важкоатлетів, де першим став Султан Рахманов.

У змаганнях легкоатлетів відзначилися українські метальники. У метанні молоті вдруге поспіль переміг киянин Юрій Сєдих, а у штовхання ядра мешканець Володимир Кисельов, який вперши в історії Олімпіад вдалося чотири рази послати снаряд за позначку 21 метр. На дистанції 800 метрів зі світовим рекордом перемогла одеситка Надія Олізаренко. Через велику складність п'ятиборства ця дисципліна була востаннє проведена на цих Іграх. І приємно, що переможницею стала представниця Донецьку Надія Ткаченко.

Безглуздий бойкот керівництвом СРСР наступної Олімпіади у Лос-Анджелесі не дозволив прийняти участь у Іграх радянським спортсменам, в тому числі і українцям. Єдине, що вони встигли, це виступити у лютому 1984 року в змаганнях так званого «передолімпійського тижня», які проводять оргкомітети Ігор для випробування місць змагань та електронних табло. Виступи там наших спортсменів породили надію на успішні старту через півроку. Зокрема чемпіонами стали українці Сергій Бубка та Геннадій Авдеєнко. Та на жаль не судилося.

Так наші спортсмени змогли виступити на Олімпіаді тільки через вісім років у Сеулі. Вже на самому початку цих змагань у стрільбі на траншейному стенді відзначився золотом киянин Дмитро Монаков. У змаганнях з вільної боротьби вдруге після 1980 року чемпіоном став Сергій Белоглазов, якого тренував його брат теж чемпіон тих Ігор Анатолій, що був як кажуть на 15 хвилин старшим.

Чудово виступили на цих Іграх наші легкоатлети. Так першим найвищу нагороду у стрибках у висоту виборов одесит Геннадій Авдеєнко, а у стрибках з жердиною, хоч із великими труднощами тільки в останній спробі взявши потрібну висоту, першим був майбутній президент НОК України – Сергій Бубка. Неодноразовий рекордсмен світу виступав на перших своїх Іграх і відразу став переможцем. Та на жаль у подальшому йому не таланило. Приймаючи участь ще у трьох форумах він через травми більше жодного разу не зміг зайняти хоча б призове місце. Чемпіон Монреалю та Москви у метанні молота Юрій Сєдих став на цих змагання срібним призером. Слід відзначити і сімейне подружжя Бризгіних з Луганську. Так Ольга стала чемпіонкою з бігу на 400 метрів та у жіночій естафеті 4x400 метрів, де разом з нею перемогла ще одна українка киянка Марія Пінігіна. Виграв естафету у складі команди і її чоловік Віктор, щоправда за відсутності американців, яких було дискваліфіковано. Мешканка Запоріжжя Тетяна Самойленко також привезла додому дві нагороди на стаєрських дистанціях – золото на 3000 метрів, та бронзу на 1500 метрів. Змінивши прізвище на Доровських через чотири роки вона виступила трохи гірше, прибігши четвертою на дистанції 1500 метрів та другою на 3000 метрів.

У 1991 році розпався Радянський Союз і нові країни, які виникли на його уламках, отримали змогу самотужки вести свою політичну, економічну, культурну та іншу діяльність, в тому числі і виступати окремими збірними на Олімпійських іграх. Проте до Ігор у Барселоні було обмаль часу, тому окремими командами виступали тільки представники Прибалтики, що мали членство у МОК ще до Другої світової війни. Всі інші, за спеціальним рішенням МОК, склали єдину збірну Союзу Незалежних Держав, хоч і з великою долею автономії.

У змаганнях з боротьби єдиним представником України у класичному стилі був Олег Кучеренко, який одразу після Ігор запланував своє весілля. Тож на суперників в нього не було часу, а тому він старався не тратити на них багато енергії і впевнено став олімпійським чемпіоном. Так саме Кучеренко став першим нашим спортсменом на честь якого підняли український прапор та пролунав український гімн. На жаль не зумів вийти до фіналу боксерського турніру триразовий чемпіон СРСР львів'янин Ростислав Зауличний, який програв свій півфінальний бій та посів третє місце.

У складі гімнастичної команди вибороли золото і троє українців – Ігор Коробчинський, Рустам Шаріпов та Григорій Місютин. Останній став володарем це чотирьох срібних нагород, одна з яких за змагання у абсолютній першості. Деякі фахівці і досі вважають, що тільки трохи більша прихильність суддів до білоруса Віталія Щербо не дозволила нашому гімнасту виступити краще.

Ще краще виступили наші жінки, одеситка Тетяна Гуцу та Тетяна Лисенко з Херсону. Вони стали переможницями у командній першості, та вибороли ще по одній золотій нагороді, причому Гуцу стала абсолютною чемпіонкою, та виграла по одній срібній та бронзовій нагороді, а Лисенко золото у змаганні на колоді та бронзу. Підтримали цей почин і наші художниці. Так першою українською чемпіонкою у цьому виді стала вихованка відомої школи Дерюгіних киянка Олександра Тимошенко, а її подруга з Запоріжжя Оксана Скалдїна стала бронзовою призеркою.

У змаганнях легкоатлетів у стрибках в довжину не поталанило нашій Інессі Кравець, яка лише два сантиметри програла відомій німкені Хайхе Дрекслер, та зайняла друге місце. Зате першою у естафеті 4x400 метрів на своїй другій Олімпіаді стала Ольга Бризгіна. На жаль повторити свій успіх Сеулу їй не вдалося, на дистанції 400 метрів вона зайняла тільки друге місце. Ще більшим розчаруванням для нашої збірної став виступ уславленого стрибуну з жердиною Сергія Бубки, який через травму не зміг подолати навіть кваліфікаційну висоту, та залишився без нагороди.

Вагомий внесок внесли спортсмени України у скарбничку здобутків команди СРСР за той сорокарічний відрізок часу, що вони виступали разом. Згодом фахівці виявили, що у середньому 25% українців складала чисельність радянської збірної. І хоч через те, що багато нагород було завойовано у складах команд, майже неможливо підрахувати точний внесок в ці успіхи українських атлетів, ті ж таки фахівці сходяться на думці, що це складає приблизно 35% медалей. А це, враховуючи те, що збірна СРСР не опускалася нижче другого місця у командній першості, а більшість разів ставала переможницею цього неофіційного заліку, є результатом що найменше у середині першої десятки світу, чим не можливо не пишатися.

2.3. Виступи українців на Олімпійських іграх окремою командою

Після розпаду у 1991 році Радянського Союзу, та здобуття нашою країною незалежності, нарешті команда України змогла виступити на Олімпійських іграх самостійною командою.

У тому ж такі 1991 році на сесії МОК, з ціллю придання зимовим Олімпіадам більш високого та самостійного статусу, було прийнято рішення про розведення по строках зимових та літніх Олімпійських ігор. Тому наступні зимові Ігри відбулися всього через два роки, і стали першими на яких Україна виступила самостійною командою.

І саме на цих Іграх наша країна зусиллями одеської фігуристки Оксани Баюл завоювала своє перше золото. На цієї ж Олімпіаді її почин підтримала біатлоністка Валентина Цербе, яка стала бронзовою призеркою на дистанції 7,5 км. Взагалі на зимових Іграх наші спортсмени найбільш вдало виступали у змаганнях з біатлону. Так саме у цьому виді спорту в 1998 році на Іграх у Нагано єдину нагороду, срібло, здобула на дистанції 15 км Олена Петрова. А у 2006 році на дистанції 7,5 км бронзу виборола Лілія Ефремова. І нарешті останню на сьогоднішній день нагороду, теж бронзу, виборола наша танцювальна пара Олена Грушина та Руслан Гончаров.

На превеликий жаль на двох інших зимових Олімпійських іграх, що відбулися у 2002 та 2010 роках наші спортсмени взагалі залишились без медалей. Тож доробок українців на цих змаганнях склав п'ять нагород з яких по одній золотій та срібній медалі та три бронзових, що зайвий раз підкреслило що Україна не є зимовою країною.

Вже через два роки після Ігор у Ліллекхамері українці нарешті змогли виступити самостійною командою і на літній Олімпіаді. Велику допомогу в організації та виступу нашої збірної надала українська діаспора Сполучених Штатів та Канади, для яких цей перший виступ був подвійним святом. Так заснований спеціальний фонд «Олімпійський», розгорнув широку роботу по збору коштів для потреб українських олімпійців. Враховуючи підготовку до зимових та літніх Ігор, українська діаспора, за неповними даними, збрала до одного мільйону доларів, які були перераховані на потребу спортсменів.

На перші для України незалежні Ігри прибуло 235 спортсменів, яких було відібрано в серії попередніх змагань та за результатами участі у відповідальних міжнародних стартах, що давали путівку-ліцензію на

Олімпіаду. Право нести прапор незалежної України було доручено майбутньому президенту НОК, шестиразовому чемпіону світу та багаторазовому рекордсмену світу зі стрибків з жердиною Сергію Бубці.

На жаль через травму, як і чотири роки тому, наш уславлений спортсмен не зміг вибороти медаль для збірної. Більш того цього разу він навіть не стартував, не змігши перед кваліфікацією подолати біль. А єдине золото у легкоатлетів для нашої команди виборола Інеса Кравець з Дніпропетровська, яка тріумфувала у потрібному стрибку. Лише третє місце у штовханні ядра посів наш відомий богатир Олександр Багач, якому ніяк не вдавалося показати свої кращі спроби. Цікаво, що у цій дисципліні шосте місце посів ще один українець Роман Вирастюк з Івано-Франківська, який є старшим братом відомого Василя Вирастюка – найсильнішої людини планети.

Першим незалежної України на літніх Іграх став борець класичного стилю мешканець Маріуполя В'ячеслав Олійник, який призвів своїм успіхом справжній фурор, адже від нього майже ніхто не чекав такої сприті. Та справжнім українським героєм цієї Олімпіади слід вважати киянина Володимира Кличко. Цікаво, що спочатку до Ігор готувався його більш досвідчений брат Віталій. Та незадовго до початку змагань він дістав травму, загоєння якої затягнулося, тому відстоювати честь сім'ї та країни довелося молодшому. Тим не менш він впевнено дістався півфіналу, де на Володимира очікував росіянин Олексій Лезін. Саме цей боксер був тоді головним суперником братів. Адже незадовго до Олімпіади він переміг Володимира у фіналі чемпіонату Європи, а за рік до цього перегравав Віталія у фіналі чемпіонату світу. Та цього разу українець виявився більш сильним, перемігши опонента з рахунком 4-1. Визначним був бій і у фіналі, де суперником нашого боксера став 130 кілограмовий Паєа Вольфрам з острівної країни Тонга. Та все ж таки за рахунок більш активних дій наш співвітчизник і тут виявився сильнішим. Підтримав наших силовиків і важкоатлет Тимур Таймазов, який після срібла Барселони, виборов золото Атланти у ваговій категорії до 108 кілограм.

Та не тільки представниками силових видів спорту відзначились на цих Іграх українські спортсмени. Саме на цих змаганнях можливо сказати відродилася слава вітчизняної гімнастики. Так слідом за сильними збірними Росії та Китаю наші чоловіки посіли третє місце у командному заліку. А лідер

збірної Рустам Шаріпов ще й виграв золото в змаганнях на брусах. Ще більш вдало виступили наші жінки, де двома золотими, з яких одна за абсолютну першість, та срібною нагородою відзначилась Лілія Подкопаєва з Донецька. І останнє, четверте золото у гімнастиці принесла нашій збірній художниця з Сімферополя Катерина Серебрянська. Як і чотири роки тому наші дівчата у цьому виді спорту зробили дубль, виборовши ще й бронзову медаль, яка на рахунку одеситки Олени Витриченко.

Останню золоту нагороду для нашої країни вибороли майстри парусного спорту Євген Браславець та Ігор Матвієнко з Дніпропетровська, які виступили настільки впевнено, що їм навіть не було потреби виходити в море на останню гонку.

В цілому, перший офіційний олімпійський дебют збірної України виявився вдалим. Дев'яте місце в неофіційному командному заліку було визнано як неабиякий успіх. В активі наших спортсменів 23 нагороди, з яких 9 золотих, 2 срібних та 12 бронзових.

Наступна Олімпіада напевно була самою невдалою для українських спортсменів за часів незалежності. Так вже перші старты показали, що не всі були підготовлені однаково, та заслуговували право на поїздку. Багато нарікань у підготовчому періоді викликав Наказ голови Спорткомітету Івана Федоренко про пріоритетність розвитку видів спорту. Усі вони були розбиті на три групи. До першої увійшли ті, представники яких мали шанси здобути медалі. До другої – ті, хто не мав шансів потрапити на Олімпіаду і до третьої – види, що тільки розвиваються. Відповідно до цього й планували розподілення мізерних коштів, що виділялися на підготовку спортсменів і поїздки їх на змагання. Все це на думку багатьох експертів не дозволило показати високий клас деяким атлетам, на яких можливо було розраховувати в плані вдалого виступу.

Не додавало оптимізму і не зовсім краща форма лідерів попередніх змагань. Так Інеса Кравець вже розміняла четвертий десяток років, Олександр Багач був спійманий на допінгу та через це пропустив декілька етапів підготовки, а на самій Олімпіаді він дізнався, що зовсім не допущений до змагань, Сергій Бубка через травми та вік втратив стабільність. Так справді наш визначний стрибун з жердиною і цього разу не зміг подолати кваліфікаційну висоту.

Першу золоту нагороду на цих Іграх для нашої країни принесла у комплексному плаванні на 400 метрів Яна Клочкова з Харкова. Ще через три дні вона стала першою у цьому ж виді і на дистанції 200 метрів. Виборола наша «золота рибка» і ще одну медаль, на цей раз срібло на дистанції 800 метрів вільним стилем. Слід відзначити у представника Запоріжжя Дениса Силантьєва, який став другим на дистанції 200 метрів батерфляєм.

Несподівано непогано виступили наші гімнасти чоловіки, які посіли дуже високе друге місце, випередивши таку сильну збірну як Росія. Олександр Світличний, Олександр Береш, Роман Зозуля, Руслан Мезенцев, Валерій Гончаров та Валерій Перешкуда, гідно підтримали честь української гімнастики. А лідер нашої збірної Олександр Береш зумів ще вибороти третє місце в абсолютній першості.

Другими стали наші хлопці і у змаганнях з велоспорту у командній гонці переслідування. Киянин Сергій Матвеев, Олександр Симоненко з Кіровограда, Олександр Феденко з Одеси та Сергій Черняковський з Вінниці, впевнено вийшовши до фіналу і мали зовсім непогані шанси перемогти і там. Та неадекватно повели себе організатори, назначивши фінальний заїзд через 50 хвилин після півфіналу. І хоч суперники, збірна Німеччини, відпочивала набагато довше за наших, їм щоб зайняти перше місце довелося йти на світовий рекорд. Високу оцінку дали спеціалісти і третьому місту у спринті луганчанки Ірини Янович, яка напередодні, повертаючись з тренувань, потрапила під машину, та ушкодила праве плече та руку.

По два других місця здобули наші борці та боксери. Спочатку сріблом відзначився класик Давід Солдадзе з Луганська. Підтримали його почин і наші борці вільного стилю, де відзначився срібною нагородою киянин Євген Бусловіч. У боксерів срібло вибороли львів'янин Андрій Котельник та кримчанин Сергій Доценко. На жаль через упередженість суддів не потрапив до фіналу мабуть кращий наш боксер Володимир Сидоренко. У півфінальному двобої арбітри були вже дуже лояльні до боксера з Таїланду.

Найбільш ефективно виступили наші стендові стрілки. Справа в тому, що цей вид був представлений лише одним одеситом Миколою Мільчевим. І він чудово впорався з завдання, не тільки ставши олімпійським чемпіоном, а й встановив вічний рекорд вибивши в останній серії на круглому стенді усі 200 тарілочок, що було рекордом.

Так збірна України на своїх других самостійних Іграх виступила не зовсім вдало, тільки двадцять перше місце, хоча у загальній кількості медалей не поступилась своєму результату чотирьохрічної давнини 23 медалі. Проте якість була значно гірша – 3 золоті, 10 срібних та 10 бронзових нагород.

Враховуючи помилки на наступні Олімпійські ігри вже велась більш відповідальна підготовка. Так ще у грудні президентом НОК став тодішній Прем'єр-міністр України Віктор Янукович, який дав обіцянку спортивним функціонерам, що проблем із забезпеченням збірних команд не буде. І треба віддати йому належне свої обіцянки він в цілому стримав. Були вжиті заходи з накопичення бюджетних коштів на рахунках НОК та спортивних федерацій, для чого були залучені чимало усі міністерства і відомства. Наприклад, Укрзалізниця відповідала за потреби плавання, Міноборони – за сучасне п'ятиборство та триатлон, Мінпаливенерго – за боротьбу та інше. До фінансування підготовки спортсменів були підписані відомі світові компанії, такі, як «Самсунг», «Кока-Кола», «Діадора» та інші.

Завдяки всім цим заходам було оголошено що всім спортсменам буде підвищено заробітну плату та стипендію на 40 відсотків. Чемпіони Ігор отримують винагороду у розмірі 100 тисяч доларів США, срібні призери – 75 тисяч, бронзові – 50 тисяч. Тренери цих спортсменів одержать преміальні, які дорівнюватимуть половині винагороди атлетів. Більш того, грошові винагороди пообіцяли спортсменам і на регіональних рівнях. Було вирішене питання і з екіпіруванням спортсменів та офіційних осіб нашої делегації. Все це стало неабияким стимулом у підвищенні морально-психологічного настрою спортсменів, що у свою чергу відобразилося і на результатах.

Великих зусиль додав наш НОК і для того, щоб вдруге після Ігор 1980 року, вулицями Києва пройшла естафета олімпійського вогню, що також вдихнуло впевненості на вдалий виступ наших атлетів.

Знову не підвела головна надія нашої команди плавчиха Яна Клочкова, яка майже повторила своє досягнення 2000 року. Як і тоді вже в перший день змагань Яна приносить перше золото, на дистанції 400 метрів комплексним плаванням, у скарбничку нашої збірної. Та на цьому вона не зупинилась, і через три дні виграє другу золоту медаль, знову як у Сіднеї, на дистанції 200 метрів комплексним плаванням, ставши найбільш титулованою

українською спортсменкою на Олімпійських іграх за часів незалежності. За виняткові спортивні заслуги, волю до перемоги, піднесення спортивного авторитету України, Указом Президента, Яні Клочковій присвоєно звання Героя України з врученням ордена «Золота Зірка».

У змаганнях легкоатлетів не виправдались сподівання наших вболівальників на дворазову чемпіонку світу з бігу на 100 та 200 метрів Жанну Пинтусевич, яка виступала вже на третій своїй Олімпіаді, а останнім часом проживала у США. На жаль пік своєї форми вона пройшла задовго до Ігор, показавши лише тринадцятий результат. Цей результат був дещо компенсований другим місцем на 110 метрів з бар'єрами киянки Олени Красовської.

Третю золоту нагороду для нашої збірної виборола у стрільбі з пістолету Олена Костевич з Чернігова. Та найбільш вдало наші спортсмени на цих Іграх виступили у силових видах, де перемогу здобули наші борці вільного стилю Ірина Мерлені зі Львова, яка після оголошення її переможницею від радощів трохи не задушила суддю, та Ельбрус Тедеєв, який ще у 1996 році виборов бронзову нагороду, а після цього тричі вигравав чемпіонати світу. Лише трохи до дотягнув до золота дзюдоїст з Івано-Франківська Роман Гонтюк, який тільки у фіналі програв господарю змагань. Зате було завойоване золото у важкій атлетиці, де відзначилась Наталія Скакун з Чернігова. У чоловіків став другим одесит Ігор Разорьонов, який вважався фаворитом змагань, та через травму був задоволений і другим місцем.

Не так вдало, як би хотілось виступили наші гімнасти. Лише харків'янин Валерій Гончаров у вправах на брусах зумів вибороти золоту нагороду, та підтримати славу вітчизняної гімнастики. Трохи підсолодив пігулку виступ у стрибках на батуті миколаївця Юрія Нікітіна, який став ще одним золотим медалістом. Слід відзначити у третє місце у художній гімнастиці Ганни Безсонової, доньки відомого футболіста київського «Динамо». У виді спорту де все вирішує суб'єктивність суддів, вона лише трохи поступилася фаворитам змагань росіянкам.

Єдиним представником ігрових видів спорту на Олімпіаді від України була команда гандболісток, складена в основному з представників запорізьких клубів. І вони з честю відстояли звання спадкоємців слави команди видатного українця Ігоря Турчина, який неодноразово приводив

до золотих олімпійських нагород збірну СРСР. І хоч цього разу виграти першість нашим дівчатам не вдалося, завойоване третє місце, теж стало непоганим доробком. Ця бронза є і по сьогодні єдиною нагородою наших представників ігрових видів спорту на Олімпійських іграх.

Взагалі ця Олімпіада за якістю нагород стала найбільш успішною в історії незалежної України, яка посіла дванадцяте місце, знову виборовши 23 медалі, з яких було 9 золотих, 5 срібних та 9 бронзових нагород. Коли наша команда повернулася додому її очікувала тепла і радісна зустріч земляків. За досягнення вагомих спортивних результатів і вагомий внесок у підготовку спортсменів, всі хто кував ці успіхи були відзначені високими урядовими нагородами та грошовими преміями.

Виступаючи три рази на літніх Олімпійських іграх самостійною командою, спортсмени України кожного разу привозили додому по 23 нагороди різного ґатунку. Та готуючись до наступних Ігор у Пекіні перед нашими олімпійцями були поставлені більш скромні завдання. Так, наприклад, президент Національного олімпійського комітету Сергій Бубка спираючись на успіхи останнім часом наших спортсменів на великих світових форумах, вважав, що буде добре якщо збірна України здобуде на Олімпіаді 12-14 медалей різного ґатунку. Справа в тому, що останнім часом Україна стала суттєво відставати від багатьох провідних країн у законодавчому забезпеченні спортивної роботи, умовам підготовки спортсменів, фінансуванню спорту, розвитку спортивних споруд та дитячо-юнацьких шкіл. Крім того, Ігри в Пекіні по суті повинні були стати першими, на яких мали виступати вітчизняні спортсмени, підготовлені не в радянських, а у сучасних українських спортивних структурах.

Та незважаючи на такі песимістичні прогнози, пекінська Олімпіада стала найбільш вдалою для України за кількістю завойованих нагород – 27. А сама збірна у неофіційному командному заліку зайняла досить пристойне одинадцяте місце. Щоправда трохи підвела якість цих медалей, адже порівняно з 1996 та 2004 роками стало менше золотих нагород – 7, срібних – 5, та суттєво побільшало бронзових – 15.

Першу золоту нагороду для нашої збірної принесла жіноча команда шаблістів у складі Галини Пундік, Ольги Харлан, Олени Хромової та Ольги Жовнір. Здолавши по черзі збірні Росії та США наша команда вийшла у фінал де її очікувала збірна господарів змагань. Важким виявився цей

поєдинок. Довгий час наші дівчата ніяк не могли підібрати ключі до надійного захисту китаянок. Та у вирішальний час ініціативу в свої руки взяла лідер нашої збірної Ольга Харлан, яка зробила вісім точних уколів підряд, та внесла вирішальний перелом у хід фінального матчу, результат якого став 45-44 на нашу користь.

А найбільшу кількість нагород на цих Іграх українці здобули у змаганнях зі стрільби. Так Артур Айвазян виграв змагання зі стрільби з гвинтівки лежачи, а Олександр Петрів зі стрільби зі швидкісного пістолету. Трохи не дотягнув до їхніх результатів Юрій Сухоруков, який став володарем срібної нагороди у стрільбі з гвинтівки з трьох позицій. Підтримав своїх товаришів і стрілок з луку Віктор Рубан, який у вирішальній дуелі на одне очко перестріляв корейця.

Покращила свій показник 2004 року в змагання на байдарці Інна Осипенко. Після бронзи Афін на байдарці-четвірці, цього разу вона стала першою на дистанції 500 метрів на байдарці-одиначці.

А представник жіночої вільної боротьби Ірина Мерлені, навпаки трохи здала свої позиції. Після золота на попередніх Іграх цього разу вона зупинилася за крок до фіналу, програвши півфінальну дуель американці. Майже не було шансів проти неодноразової чемпіонки та рекордсменки світу з Південної Кореї у змаганнях з важкої атлетики у найбільш важкій ваговій категорії в нашої Ольги Коробки. Проте і друге місце непоганий доробок.

Знову не змогла перемогти росіянок у художній гімнастиці Ганна Безсонова, яка вдруге поспіль стала третьою. Зате справжніми героями для України на цих Іграх стали Наталка Добринська з Вінниці, яка перемогла у змаганнях з семиборства, та одеський боксер Василь Ломаченко, який був визнаний найбільш технічним боксером турніру.

На жаль з різних причин не змогли підтримати цей почин їхні товариші. Так у змаганнях з семиборства друге місце зайняла Людмила Блонська. Та вже невдовзі прийшло повідомлення, що вона не пройшла допінг-контроль. Нагорода була відібрана, а саму спортсменку дискваліфікували, в тому числі заборонили приймати участь у змаганнях зі стрибків в довжину, де вона також розраховувала на медаль. Зважаючи на те, що Блонська вже через вживання допінгу, підвергалась дискваліфікації терміном на два роки, НОК України прийняв рішення про її пожиттєву дискваліфікацію. А у боксерів у найбільш важкій ваговій категорії трохи не

дотягнув до фіналу наш В'ячеслав Глазков, програвши у півфінальному двобою китайцю.

Втім, якщо на Іграх у Пекіні наші спортсмени перевершили свої попередні досягнення, то вже на Олімпіаді в Лондоні почала потроху відчуватися недостатня увага до підготовки наших спортивних резервів. Так ці літні Олімпійські ігри принесли у копилку нашої збірної найменшу кількість – 20, нагород за весь період незалежності, а збірна України зайняла чотирнадцяте місце. Хоча за кількістю золотих – 6, було майже повторено досягнення пекінських Ігор. Та менше стало срібних – 5 і особливо бронзових – 9 нагород.

Перше золото для нашої команди вже на третій день змагань принесла представниці Львову Яна Шемякіна, яка у індивідуальній шпазі перемогла в фіналі у додатковий час німкеню Бріту Хайдеман. На жаль не змогла повторити своє золоте досягнення Пекіну наша жіноча команда з шаблі. Втім одна з героїнь той Олімпіади, яка зробила вирішальний внесок у перемогу, Ольга Харлан, цього разу виборола бронзову нагороду у індивідуальному виді.

Такий почин фехтувальників підтримали і наші гребці. Так вже через день у змаганнях з академічної греблі друге золото для збірної України здобула четвірка у складі Катерини Тарасенко, Наталки Довгодько, Анастасії Коженкової та Яни Дементьевої. А невдовзі цей почин підтримав одесит Юрій Чебан, який на каное-одиначці виборов перше в історії держави золото на дистанції 200 метрів. В цьому ж таки виді спорту, у греблі на байдарках, дві срібні нагороди, на дистанціях 500 та 200 метрів, отримала чемпіонка Пекіну Інна Осипенко.

Між цими двома перемогами відзначився і представник важкої атлетики Олексій Торохтій, який у ваговій категорії до 105 кілограмів у сумі двоборства показав результат 412 кг, і на один кілограм випередив іранського важковаговика.

Та найбільший успіх на лондонській Олімпіаді спіткав наших боксерів. Підготувавши дійсно сильну команду, наші співвітчизники здобули на Іграх п'ять олімпійських нагород. Спочатку Тарас Шелестюк та Олександр Гвоздик, програвши у півфіналах, вибороли бронзові нагороди. Та вже на наступний день Василь Ломаченко та Олександр Усик стали олімпійськими чемпіонами. Трохи не дотягнув до такого звання ще один

українець Денис Беринчик, який у фіналі програв представнику Куби. До речі двоє останніх запам'яталися публіці тим, що після своїх перемог танцювали гопака, а Олександр Усик ще й протягом всього турніру носив козацький оселедець.

Ще два срібла для України здобули Олександр Пятниця, який тільки сім сантиметрів програв спортсмену з Тринідаду – у метанні спису, та Валерій Андрейцев у змаганнях з вільної боротьби. Слід також відзначити і чемпіонку Афін Олену Костевич, яка у стрільбі з пістолету виборола дві бронзові нагороди, та жіночу естафетну команду, яка стала третьою у естафеті 4x100 метрів з новим рекордом України. У складі цієї команди виступала і донька відомих олімпійських чемпіонів Єлизавета Бризгіна.

На превеликий жаль не змогла повторити своє чемпіонське досягнення 2008 року у семиборстві Наталка Добринська. Посідаючи після першого змагального дні десяте місце, вона вкрай невдало виступила у стрибках в довжину, та вирішила знятися зі змагань. Однак не варто забувати, що у березні передчасно пішов з життя її чоловік та тренер Дмитро Поляков, тож зрозуміло, що це завадило показати спортсменці її кращі результати.

Не змогла вибороти хоча б бронзових медалей у командній першості і наша чоловіча гімнастична збірна. Завадила їх апеляція, що була подана командою Японії на несправедливу, на їхню думку, оцінку японського спортсмена. Тож після перегляду оцінки японців, українці опинилися тільки на четвертому місці. І лише Ігор Радівілов в опірному стрибку зумів вибороти бронзову нагороду.

Таким чином доробок нашої збірної за часів незалежності становить 121 медаль, з яких 35 золотих, 28 срібних, та 58 бронзових нагород.

По закінченню Ігор у Лондоні статистики підрахували загальну кількість медалей на рахунку всіх провідних держав. Перше місце впевнено посіли американці, які пропустили лише московську Олімпіаду, росіяни зайняли друге місце, хоча до Другої світової війни майже не приймали участі у Іграх, Німеччина третя, яка деякий час виступала двома збірними. Збірна України за п'ять останніх Олімпіад спромоглася зайняти тридцяте місце, а якщо до них додати нагороди які були здобуті хоча б у складі збірної СРСР, то це висуне Україну на шосте місце за часів проведення Олімпійських ігор сучасності. Попереду тільки команди США, Росії, Німеччини, Великої Британії та Франції.

2.4. Олімпійські чемпіони – уродженці Сумської області

Серед великої кількості чемпіонів-українців, немалий внесок зробили і представники нашої області. Їхній вклад у загальний доробок спочатку збірної СРСР, а потім і незалежної України хоч і не був таким вагомим, як хотілось би у медальній кількості, втім деякі з них вписали своє ім'я золотими літерами в історію Олімпійських ігор.

Так, вже друга Олімпіада, на якій виступала збірна СРСР, у Мельбурні увійшла до історії, як «Олімпіада Куца». Народився Володимир Куц в селі Олексине Тростянецького району 1927 року. Наприкінці Другої світової війни він ще встиг прийняти участь у бойових діях, а після її закінчення ніс службу на Балтійському флоті, де і почав займатися спортом. А після того, як несподівано, в тому числі і для себе, переміг у травні 1948 року в легкоатлетичному кросі, та виграв армійські змагання на дистанції 5000 метрів, захопився цим видом спорту.

Залишивши збройні сили у 1951 році Куц став займатися бігом професійно, і за досить короткий час став одним з лідерів у країні та світі. Так вже у 1953 році він стає чемпіоном країни на дистанціях 5000 та 10000 метрів.

До Мельбурну Куц, тепер вже представник Центрального спортивного клубу армії Москви, прибув, маючи за плечима солідний досвід міжнародних зустрічей. Він вісім разів вигравав звання чемпіона СРСР і стільки ж разів встановлював світові рекорди. А у 1954 році став чемпіоном Європи на дистанції 5000 метрів та отримав звання заслуженого майстра спорту. Саме тоді у нього з'явився грізний суперник угорець Шандор Іхарош, з яким вони п'ять разів відбирали один у одного світові рекорди з бігу на 5000 та 10000 метрів. Невідомо чим би завершився їхній двобій на Олімпіаді, та через ввід радянських військ у Будапешт, угорець відмовився від участі у змаганнях.

Та на самій Олімпіаді у Куца з'явився інший грізний суперник, англієць Гордон Пірі. Проте запропонувавши британцю так званий рваний біг, поперемінно високу швидкість та повільний темп, наш земляк так вимотує суперника, що той фінішує тільки восьмим. Зробивши три ривка по 400 метрів кожний, Володимир стає олімпійським чемпіоном на дистанції 10000 метрів.

Та не всі знали як далися йому ці хвилини. Адже напередодні Куц потрапив у автомобільну пригоду, сівши за кермо з правостороннім управлінням, та вдарившись у дерево. І було вже диво, що він вийшов на дистанцію. Лікарі казали, що сталося чудо, що він взагалі зміг добігти до фінішу, бо з такими травмами невідомо коли взагалі можливо вийти на бігову доріжку.

Та через три дні Куц стартує знову, на цей раз на дистанції 5000 метрів. Багато хто думав, що і цього разу він так само побудує біг. Та Володимир зі старту рвонув уперед, і з кожним колом тільки нарощував свою перевагу. Ніхто з суперників не в змозі був навіть наблизитись до нього, а британець Пірі цього разу був другим. За ці перемоги на церемонії закриття Куцу довірили бути прапороносцем нашої країни.

Після Мельбурна Куц невдовзі залишив великий спорт. Сказалися травми, хвороби, голодне дитинство. До середини 1974 року він працює тренером у клубі радянської армії, багато їздить, зустрічається з аматорами спорту. Та не все у його житті було добре. Через наслідки своєї бігової кар'єри з'явилися проблеми зі здоров'ям, які усугубилися непомірним вживанням алкоголю. Пішла дружина.

Помер Володимир Куц у Москві в 1975 році, скоріш за все покінчивши життя самогубством, прийнявши перед смертю велику дозу снотворного та запивши його горілкою, та не проживши і половини того, що відміряла йому природа. У Тростянці вдячні земляки встановили пам'ятник видатному спортсмену. У скульптурі закарбовано той момент, коли Володимир розриває грудьми фінішну стрічку в Мельбурні.

Його спадкоємцем став інший наш відомий легкоатлет Володимир Голубничий, який народився у місті Суми в 1936 році. Цей талановитий спортсмен увірвався до збірної ще у 17 років, і був готовий виступати на Іграх у Мельбурні. Та підступна хвороба печінки не дозволила йому вийти на старт. Тим не менш вже в двадцять років він стає рекордсменом світу в ходьбі на дистанції 20 кілометрів, а через три роки покращує своє досягнення.

Був під загрозою і його виступ у Римі. Закінчивши тренування спортсмени влаштували жартівливе змагання, хто далі кине пудову гирю. Йшов дощ, гиря вискочила та вдарила Голубничого по коліну. І хоч лікарі зробили все, що можливо, коліно все рівно боліло. Та вольовий атлет знайшов в собі сили і став кращим на дистанції на 20 км. Через спеку та

через перенесену хворобу тренери запропонували йому почати боротьбу спокійно і пройти дистанцію у середньому темпі. У він дійсно почав не кваплячись, та потім вирішивши, що можна додати і обійшов всіх суперників одного за другим. І тільки вже побачивши стадіон та фотокореспондентів він зрозумів, що перемагає. І хоч на самому фініші його ледве не наздогнав австралієць Ноель Фрімен, першим все ж таки став наш земляк.

Через чотири роки, на своїй другій Олімпіаді в Токіо Володимир Голубничий довгий час лідирував на дистанції 20 км, та через велику кількість змагань того року, перевтомився, несподівано впав і зомлів. І тільки побачивши над собою лікарів та карету «швидкої допомоги», схопився на ноги та продовжив боротьбу, зайнявши у підсумку третє місце.

У 1968 році Голубничий виступив на своїх третіх Іграх. До Мехіко його взяли з великим побоюванням, адже на той час йому було 32 роки. Підставою було лише те, що він два останні рази впевнено вигравав звання чемпіона СРСР. Легко відірвавшись зі старту Голубничий так захопився своєю ходьбою, що проскочив поворот, та пройшов зайвих двісті метрів. В цю важку хвилину йому підставив плече його друг та одвічний суперник Микола Смага, який як кажуть на своєму горбу вдруге вивів Голубничого у лідери. І коли здавалося що перемога вже у кишені, Володимир побачив попереду спину мексиканця Хосе Педрасу, якого він обходив двічі. Проте як виявилось пізніше господар змагань, через дуже велике бажання перемогти у себе вдома, наприкінці дистанції перейшов на відвертий біг. Звісно це заборонено правилами, мексиканця було дискваліфіковано, а Голубничий став вдруге олімпійським чемпіоном.

На своїй четвертій Олімпіаді у Мюнхені, Володимир Голубничий виборов четверту нагороду, на цей раз срібну, програвши на самому фініші більш молодшому спортсмену з НДР – Петру Френкелю. І це при тому, що треба враховувати, що майже весь 1971 рік він пропустив через травму. Виступив Голубничий і через чотири роки у Монреалі, ставши в сорок років одним з найбільш вікових спортсменів, що приймали участь у легкоатлетичних змаганнях Олімпіади. Та напередодні змагань він потрапив під дощ, і вночі у нього піднялася температура. Це не дозволило йому виступити краще, і Володимир зайняв тільки сьоме місце.

Більше того, готувався Голубничий і до Ігор у Москві, та показував при цьому непогані результати. Та керівництво радянського спорту не

ризикнуло виставити на змагання такого вікового спортсмена. В теперішній час Володимир Голубничий проживає у місті Суми, у якому кожної осені проводяться змагання зі спортивної ходьби – Кубок імені Голубничого.

Проте на Іграх у Токіо не тільки Голубничий представляв Сумську область. Ще одного видатного атлета який виграв на цієї Олімпіаді золоту нагороду в найбільш важкій ваговій категорії важкоатлетів – Леоніда Жаботинського можна вважати сумчанином. Адже він народився у селі Успенка Краснопільського району в 1938 році. І хоч у трьохрічному віці Жаботинській з сім'єю переїздить до Харкова, а участь в Олімпіаді приймає як мешканець Запоріжжя, і сумчани мають право пишатися своїм земляком. У юнацькі роки він займався різними видами спорту: боротьбою, боксом, легкою атлетикою. А після закінчення школи пішов працювати на Харківський тракторний завод, де одночасно почав займатися і важкою атлетикою. До речі спочатку він успішно займався і іншими видами спорту – штовхав ядро, метав диск, стрибав, бігав. А у штовханні ядра взагалі добився непоганих успіхів, так, що тренери з цього виду спорту навіть бажали переманити його. Та все ж таки штанга переважила.

Епоха Жаботинського розпочалася відразу після епохи Власова. Розповідають, що коли у 1961 році на чемпіонаті СРСР, Власов встановив новий світовий рекорд, Жаботинський виніс зі сцени свого кумира на руках. І все ж трохи згодом, Власом з сумом відмітив, що настане час, і він мене винесе і зі спорту.

Так ставши у тому ж таки 1964 році вперши чемпіоном світу, він поїхав на першу свою Олімпіаду як головний суперник видатного Юрія Власова. На самих Іграх вони довго показували майже однакові результати з невеликою перевагою росіянина. Та Власов допустив тактичний промах, вирішивши, що Жаботинський його не досягне, і тому наказавши на останню спробу світовий рекорд, який йому не підкорився. А українець встановивши у вирішальній вправі поштовху світовий рекорд – 217,5 кілограмів стає недосяжним для свого головного суперника, та чемпіона попередніх Ігор. За цю перемогу йому доручили під час закриття Ігор нести прапор країни.

Вдало виступить Жаботинський і на наступній Олімпіаді у Мехіко, де вже не було такого грізного суперника, як Власов, тому перемога далася йому значно легше. Варто лише сказати, що срібного призера він випередив майже на 20 кілограмів.

Цікаво, що обидва видатні важкоатлети були кумирами юності, відомого американського актора та політика Арнольда Шварцнегера, який потім неодноразово з ними зустрічався, та виказував величезну пошану.

Після Ігор 1968 року, кар'єра Жаботинського пішла на спад. Переніши важку хворобу він зумів повернутися у спорт, навіть встановити декілька світових рекордів. Та на жаль на Олімпійських іграх він більше не виступав. В теперішній час у Запоріжжі кожного року проводяться турніри важкоатлетів на приз Леоніда Жаботинського, а в 2010 році його ім'я отримала спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву.

І знову на цих Іграх, як і чотири роки тому, Сумську область представляли двоє спортсменів, які згодом змогли стати олімпійськими чемпіонами. Разом з Голубничим на Олімпіаді 1968 року виступав у змаганнях з греблі на байдарках Олександр Шапаренко, який народився у селі Степанівка Сумського району 1946 року. Ставши вперши чемпіоном світу ще у віці двадцяти років, він майже п'ятнадцять років був у числі кращих в своєму виді спорту, та їхав на свою першу Олімпіаду тільки за медалями вищого ґатунку.

Але під час нагородження призерів у гонці байдарок-одиночок на дистанції 1000 метрів Шапаренко не тільки не випромінював радощів за щойно завоївану срібну медаль, а ледь не плакав від образи. Адже всю другу половину дистанції він впевнено лідирував, і тільки угорець Міхай Хес, відверто порушуючи правила, сидів у нього на хвилі. Зрештою він таки досяг свого. Заощадивши сили на основній дистанції, угорець за сто метрів до фінішу рвонув уперед, та став олімпійським чемпіоном. В умовах високогір'я почати нове прискорення для Олександра стало неможливим, і він програв супернику лише кілька метрів. Зате справжня радість охопила його вже через годину, коли він взяв реванш в угорця в гонці байдарок-двійок, де разом з досвідченим Володимиром Морозовим вони стали олімпійськими чемпіонами.

Відзначився наш земляк і через чотири роки у Мюнхені, де цього разу вже сам Олександр застосував тактику вичікування. У гонках байдарок-одиночок на 1000 метрів він на середині дистанції відпустив трохи вперед чемпіона токійської Олімпіади шведа Ральфа Петерссона, та за 300 метрів до фінішу робить прискорення та фінішує першим. Є друга золота олімпійська нагорода у нашого веслувальника.

Стартував Шапаренко і на Іграх у Монреалі, але там він вже не зміг показати високого результату, залишившись позаду від призових місць, ставши тільки п'ятим.

Після золотої нагороди Мюнхена нашого уславленого веслувальника, Сумщина цілих шістнадцять років не мала свого чемпіона. І ось нарешті під час Ігор у Сеулі вдача посміхнулася нашим землякам. Так вже на початку змагань велосипедист Олександр Кириченко, який народився у Сумах 1967 року, переміг у змаганнях на треку. Мало того, що від нього, новачка таких змагань, ніхто не очікував такого результату, здивування ще й збільшилось коли дізналися, що Олександр здійснив спортивний подвиг, вигравши з проколотим колесом. Досвідчений гонщик не проїхав би на такому і п'яти метрів, а от новачок протримався майже ціле коло. Нагородою стала, перша в історії збірної СРСР, золота медаль у гіті на один кілометр. Стартував Олександр і у Барселоні. Проте ставши вже москвичем, та набравшись досвіту, вибороти хоча б якісь нагороду він не зміг, ставши лише дванадцятим.

Підтримав свого земляка і борець класичного стилю Михайло Маміашвілі, який народився у Конотопі в 1963 році, де і почав займатися боротьбою у 13 років. У 1978 році він переїздить у Москву, де продовжує займатися у центрі олімпійського резерву. На момент виступу на Іграх в Сеулі він стає триразовим чемпіоном світу, причому в перший раз у віці двадцяти років у Києві, де його визнають найбільш технічним борцем турніру. На самій Олімпіаді він виступав у категорії до 82 кілограмів, де з семи поєдинків програв лише одну на попередньому етапі, і то тільки через пасивне ведення боротьби, і шість інших виграв з суттєвою перевагою, в тому числі і у фіналі в угорця Тібора Комароні.

Закінчивши кар'єру у 1991 році, він стає головним тренером збірної Росії з класичної боротьби, та головним тренером Об'єднаної команди Снд на Олімпіаді 1992 року. А згодом і Президентом Федерації спортивної боротьби Росії, та віце-президентом олімпійського комітету Росії.

Та всі ці спортсмени ставали чемпіонами Олімпійських ігор ще у складі збірної СРСР. Єдиним же на сьогодні представником Сумщини, який зумів виграти олімпійське золото для незалежної України став Юрій Білоног, який народився в 1974 році у Білопіллі, де і почав займатися своєю улюбленою справою – штовханням ядра.

Вперши на Олімпійських іграх Білоног виступав ще у Сіднеї в 2000 році. Проте там він посів лише п'яте місце. На час Ігор у Афінах Юрій вже став мешканцем Одеси, куди він переїздить з ціллю кращої підготовки до змагань. Тим не менш перед Олімпіадою на його адресу лунало чимало критичних слів. Мовляв, мало працює над собою, не досягає тих результатів, яких би міг, зважаючи на свої фізичні дані.

Та в Греції він стає справжнім героєм. Змагання зі штовхання ядра, за рішенням оргкомітету, проходились на стадіоні Олімпії, де змагалися ще Давні греки. Фаворитами вважались американці, які напередодні Ігор показали кілька чудових результатів. Та програючи до останньої спроби один сантиметр, Юрій збирається, і показує ті ж таки 21,16 метри, що меншою кількістю спроб дозволяє йому стати олімпійським чемпіоном.

Виступив Білоног і на своїх третій Олімпіаді у Пекіні. Та там вже не зміг показати своїх кращих результатів. Зараз проживає в Одесі, але кожного року приїздить на спортивні змагання з легкої атлетики у Білопілля, та вручає нагороди переможцям цих стартів.

Так до десяти золотих нагород, які здобули уродженці нашої області на Олімпійських іграх у складі збірної СРСР, додалася поки, що єдина завойована для незалежної України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕЛІК

1. Богатырев Е.Г. Владимир Голубничий / Е.Г. Богатырев. – М.: Физкультура и спорт, 1978. – 48 с.
2. Богатырев Е.Г., Сергей Бубка / Е.Г. Богатырев. – М.: Физкультура и спорт, 1990. – 176 с.
3. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / О. Вацеба. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 1997. – 232 с.
4. Герцик М.С. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт» / М.С. Герцик, О.М. Вацеба. – Львів: Українські технології, 2002. – 232 с.
5. Голубничий В.С. Почему люди ходят / В.С. Голубничий. – М.: Молодая гвардия, 1988. – 176 с.
6. Енциклопедія олімпійського спорту в Україні / за ред. В.М Платонова. – К.: Олімпійська літ-ра, 2005. – 463 с.
7. Енциклопедія сучасної України. – Т.1. – К.: Мрія, 2001. – 824 с.
8. Жаботинский Л. Сталь и сердце / Л. Жаботинский. – М.: Физкультура и спорт, 1979. – 209 с.
9. Звёзды спорта: Справочник. – 2-е изд. перераб.и доп. / Сост. Б.Н. Хавин. – М.: Физкультура и спорт, 1989. – 416 с.
10. Золоті сторінки олімпійського спорту України. – К.: Олімпійська література, 2010. – 292 с.
11. Історія фізичної культури та спорту в тематиці дисертаційних досліджень: автореферати дисертацій (1959-2004 рр.) – Л.: НВФ «Українські технології», 2004. – 52 с.
12. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта / Л. Кун. – М.: Радуга, 1982. – 400 с.
13. Нечаева Г. Брати Клички: «Поділимо чемпіонські пояси» / Нечаева Г. // Олімпійська арена. – 2000. – №6. – С. 47-51.
14. Олейник Н.А. История физической культуры и спорта на Харьковщине / Н.А. Олейник, Ю.И. Грот. – т.1. – Харьков: ХАФК. – 2002. – 376 с.
15. Олимпийская энциклопедия. – М.: Сов. энциклопедия, 1980. – 426 с.
16. Олимпийский спорт: в 2 т. / В.Н. Платонов, М.М. Булатова, С.Н. Бубка [и др.]: под общ. ред. В.Н. Платонова. – К.: Олимп. лит-ра, 2009. – т.1. – 736 с., т.2 – 690 с.
17. Платонов В.Н. Олимпийский спорт: Учебник: В 2-х кн. / В.Н. Платонов, С.И. Гуськов – К.: Олимпийская литература, 1994-1997. – т.1. – 496 с.; т.2. – 384 с.
18. Профессиональный спорт / Под общ. ред. С.И. Гуськова, В.Н. Платонова. – К.: Олимпийская литература, 2000. – 392 с.
19. Студентський спортивний рух: історія та сучасність. – Л.: НВФ «Українські технології», 2004. – 60 с.
20. Твой олимпийский учебник: Учебн. пособие / В.С. Родиченко и др. – М. Сов. Спорт, 1996. – 136 с.
21. Футбол Украины: Очерки, страницы истории, статистика. – 2-е изд. испр. и доп. – К.: Пресса Украины. – 2001. – 320 с.
22. Чеховский Г. Олексій Михайличенко: «Без футболу – не життя» / Г. Чеховский // Олімпійська адреса. – 1999. – №3. – С.20-25
23. Sport Europe: European is olympic committees official magazine. – 1999. №38. – 50 р.
24. Mazitchev G. Who is who: At the summer olympic 1896-1992. – Vol.1-4. – Riga: Demarco sport publishing, 1996. – 620 р.
25. Wallechinsky D. Olympic / New York: Penguin Books, 1989. – 688 р.

Навчальне видання

В. І. Гончаренко, І. В. Іваній, А. І. Кудренко

ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

Навчальний посібник

Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка 2014 р.
Свідоцтво ДК № 231 від 02.11.2000 р.

Відповідальний за випуск **А. А. Сбруєва**
Комп'ютерна верстка **Ю. С. Нечипоренко**

Здано в набір 25.06.14. Підписано до друку 30.07.14.
Формат 60x84/16. Гарн. Cambria. Друк. ризогр.
Папір офсет. Умов.-друк. арк. 21,2. Обл.-вид. арк. 21,3.
Тираж 100 прим. Вид №49.

Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка
40002, м. Суми, вул. Роменська, 87

Виготовлено на обладнанні СумДПУ імені А. С. Макаренка